

SŁOWA UCZĄ, PRZYKŁADY POCIĄGAJĄ – CZYTELNICTWO NAUCZYCIELI

pod redakcją naukową

Marty Ślusarek

i Krzysztofa Piekuta

SŁOWA UCZA,
PRZYKŁADY
POCIĄGAJĄ

NOWE OGÓLNOPOLSKIE FORUM BIBLIOTEK PEDAGOGICZNYCH

SŁOWA UCZĄ, PRZYKŁADY POCIĄGAJĄ

CZYTELNICTWO NAUCZYCIELI

POD REDAKCJĄ NAUKOWĄ
MARTY ŚLUSAREK
I KRZYSZTOFA PIEKUTA

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

Kraków 2026

© Copyright by Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
and individual authors, 2026

© Copyright by Księgarnia Akademicka

Recenzent

dr Agnieszka Fluda-Krokos
prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk

Opracowanie redakcyjne

Weronika Lachowicz

Projekt okładki i logo

Adrian Idzik

Autor fotografii na okładce: TrueCreatives, źródło: www.canva.com.pl

ISBN 978-83-8368-475-8 (druk)

ISBN 978-83-8368-476-5 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383684765>

Publikacja sfinansowana ze środków przeznaczonych na działalność statutową

KSIĘGARNIA AKADEMICKA Sp. z o.o.

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: publishing@akademicka.pl

<https://akademicka.pl>

Spis treści

Wstęp	7
Zofia Zasacka , W poszukiwaniu satysfakcji i ciekawości. Nauczyciele i uczniowie jako czytelnicy	11
Dagmara Kawoń-Noga , Aktywność czytelnicza nauczycieli w świetle badań Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu	33
Justyna Gajdziszewska , Między biblioteką a klasą – kreatywne spotkania z lekturą	53
Aleksandra Błazewicz , Biblioteka pełna energii – o rozwijaniu pasji do czytania wśród młodych sportowców. Organizacja inicjatyw czytelniczych w szkole podstawowej.....	63
Paweł Marchel , Storytelling w promocji czytelnictwa. Jakie elementy zawiera angażująca opowieść?	83
Barbara Szczepaniak , Każdy dzień niesie swoje dary – czytanie Japonii	101
Elżbieta Mieczkowska , Działania Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. Karola Wojtyły w Elblągu na rzecz promocji czytelnictwa wśród Polaków poza granicami kraju	109
Agnieszka Kownatka-Ruszkowska , Dlaczego czytać literaturę young adult?	125
Sylwia Sawicka , Projekt „Zaczytana Warmia”. Wsparcie – współpraca – inspiracje	135
Anna Lisiecka, Aldona Zimna , Wspieranie czytelnictwa wśród młodych odbiorców na przykładzie PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu. Przegląd inicjatyw	143
Indeks nazwisk	157

Wstęp

Społeczny problem czytelnictwa jest cyklicznie podnoszonym tematem w polskiej debacie publicznej. Dzieje się tak m.in. za sprawą regularnych badań Biblioteki Narodowej prowadzonych od 1992 roku. Polscy publicyści rokrocznie z zatoroskaniem komentują ich wyniki¹, które nieprzerwanie od co najmniej kilkunastu lat wskazują na utrzymujący się poziom (*circa*) 40% pozytywnych deklaracji respondentów².

Jako społeczeństwo w szczególności zatoroskani jesteśmy natomiast o czytelnictwo wśród młodzieży³, zwłaszcza w ostatnich latach, gdy nowe formy kultury popularnej zatoczyły szerokie kręgi wśród mas nastolatków, a w środowisku informacyjnym funkcjonuje ogromna liczba fake newsów. Zaniepokojenie o przyszłość najlepiej wyrażają liczne kampanie społeczne i medialne⁴, poradniki oraz teksty mówiące o konieczności kształtowania odpowiedzialnej postawy bazującej na autorytatywnych

---

¹ *Kryzys czytelnictwa w Polsce? Dane nie pozostawiają złudzeń*, Polskie Radio 24, 28.04.2026, [online] <https://polskieradio24.pl/arttykul/3679723,kryzys-czytelnictwa-w-polsce-dane-nie-pozostawiaja-zludzen> – 9 V 2026.

² R. Chymkowski, I. Koryś, Z. Zasacka, *Stan czytelnictwa książek w Polsce. Komunikat*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2026, s. 1-2, [online] <https://www.bn.org.pl/download/document/1775495746.pdf> – 9 V 2026; por. D. Michałak, I. Koryś, J. Kopeć, *Raport: Stan czytelnictwa w Polsce w 2015 roku: wstępne wyniki*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2016, s. 13, [online] <https://www.bn.org.pl/download/document/1535442905.pdf> – 9 V 2026.

³ J. Dobkowska, B. Rojek, M. Skowera, *Czyta(nie)? Jak wspierać czytelnictwo młodych w dobie rewolucji cyfrowej*, Warszawskie Obserwatorium Kultury, Warszawa 2025, s. 3-5, [online] <https://wok.art.pl/wp-content/uploads/2025/08/czytanie-raport-przewodnik-dostepny-gotowy.pdf> – 11 V 2026.

⁴ *Media publiczne łączą siły w walce z dezinformacją*, Ministerstwo Cyfryzacji, 07.05.2026, [online] <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/media-publiczne-lacza-sily-w-walce-z-dezinformacja> – 11 V 2026.

źródłach⁵. Sformułowanie wyrażone w tytule konferencji streszcza powszechne odczucie o niewątpliwym związku postaw czytelniczych nauczycieli z poziomem zainteresowania uczniów książką.

Kultura czytelnicza nauczycieli pozostaje jednak martwym polem dla badawczego spojrzenia osób śledzących stan czytelnictwa w naszym kraju. W pewien sposób naprzeciw próżni w tej tematyce wyszła Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, czyniąc czytelnictwo nauczycieli punktem wyjściowym rozważań i dyskusji podczas IX Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych odbywającego się w dniach 12-13 czerwca 2025 roku, czego wyraz stanowi niniejsza monografia.

W pierwszym z przedstawionych artykułów, którego autorką jest Zofia Zasacka, odnaleźć można rozległą analizę związków preferencji czytelniczych nauczycieli polonistów z budowaniem ciekawości literackiej uczniów. Autorka zaprezentowała wyniki sondażu ukazującego warunki kultury czytelniczej wspomnianej grupy zawodowej i odniosła je do wniosków płynących z badania przeprowadzonego na społeczeństwie ogólnopolskim.

W sposób analityczny temat poruszyła także Dagmara Kawoń-Noga, która omówiła wyniki autorskich badań czytelniczych przeprowadzonych w środowisku oświatowym województwa opolskiego. Nakreśliła wybrane wskaźniki postaw czytelniczych nauczycieli, takie jak np. indywidualne preferencje lekturowe lub poczucie powinności zawodowej.

Z pozycji praktyka wypowiedziała się natomiast Justyna Gajdziszewska opisująca w swoim tekście propozycje opracowane z myślą o współczesnych potrzebach dydaktyki polonistycznej. Wskazała ona na zmianę paradygmatu w kształceniu literackim oraz zaproponowała szereg metod aktywizujących i innowacji mogących przyczynić się do aktualizacji podejścia i umiejętności nauczycieli. Ponadto przedstawione przez nią środki i sposoby nauczania służyć mają poprawieniu efektywności pracy pedagogów, co w dalszej perspektywie może przełożyć się na wzrost satysfakcji ich uczniów.

W tekście Aleksandry Błażewicz przedstawiono praktyczny punkt widzenia nauczycielki pracującej w bibliotece szkolnej placówki oświatowej o profilu sportowym. Opowiada on o wdrożonych przez autorkę formach promocji literatury oraz sposobach współpracy obliczonych na włączanie nauczycieli, rodziców i uczniów w życie wspólnoty czytelniczej Szkoły Podstawowej nr 91 im. Janusza Kusocińskiego w Krakowie.

Artykuł Pawła Marchela skupia się na możliwościach, które stwarza bibliotekarzom praktyka storytellingu. Autor wykorzystując baśń Hansa Christiana Andersena *Dziewczynka z zapałkami*, przedstawił omawianą technikę jako potencjalnie atrak-

---

⁵ *Jak przeciwdziałać dezinformacji? Poradnik (nie tylko) dla administracji publicznej*, NASK, 17.12.2024, [online] <https://www.nask.pl/magazyn/jak-przeciwdzialac-dezinformacji-poradnik-nie-tylko-dla-administracji-publicznej> – 11 V 2026.

cyjne narzędzie umożliwiające wzrost zaangażowania emocjonalnego czytelników oraz pozwalające zwiększyć atrakcyjność oferty bibliotecznej.

Referat Barbary Szczepaniak jest szczególnym świadectwem nauczyciela-czytelnika, który swoje osobiste zainteresowania i lektury wykorzystuje do tworzenia i prowadzenia zajęć warsztatowych. Autorka omówiła inspirujące ją książki o walorach terapeutycznych. Dostrzegając konstruktywny potencjał współczesnej literatury japońskiej, podkreśliła jej zdolność do wzbudzania empatii i budowania wrażliwości międzykulturowej potrzebnej do odpowiedzialnego wykonywania zawodu nauczyciela.

Tekst Elżbiety Mieczkowskiej to relacja z działań podejmowanych na rzecz promocji czytelnictwa wśród Polonii zamieszkującej Litwę i zachodnią Ukrainę. Omówiono w niej inicjatywy podejmowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi na terenie Wileńszczyzny oraz on-line z pomocą Ogólnoukraińskiego Centrum Metodycznego Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu. Korzystając z przykładów popartych doświadczeniem, przybliżono także okoliczności i warunki związane z pozyskaniem przez Warmińsko-Mazurską Bibliotekę Pedagogiczną im. Karola Wojtyły w Elblągu środków na tę działalność.

Wystąpienie Agnieszki Kownatki-Ruszkowskiej przybliżyło z kolei kwestię kontrowersji związanych z polską literaturą gatunku young adult. W odwołaniu do wybranych przez siebie książek młodzieżowych autorka wymieniła najgroźniejsze – jej zdaniem – pułapki i najbardziej wyraziste przykłady niestosowności zawartych w prozie skierowanej do młodych dorosłych, na które bibliotekarze powinni zwracać uwagę, nabywając nowe książki i udostępniając księgozbiory.

Sylwia Sawicka w swoim tekście przedstawiła główne cele przyświecające projektowi „Zaczytana Warmia” i wymieniła działania podjęte przez Warmińsko-Mazurską Bibliotekę Pedagogiczną im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie na rzecz wsparcia nauczycieli w propagowaniu czytelnictwa wśród uczniów.

Ostatni artykuł w tomie, napisany przez Annę Lisiecką i Aldonę Zimną, opowiada o formach wsparcia czytelnictwa młodzieży na przykładzie pracy Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Przybliżyła on koncepcję biblioteki pedagogicznej jako miejsca, które nie tylko daje możliwość obcowania z literaturą, ale także rozwija zainteresowania czytelnicze oraz wspiera rozwój intelektualny i świadomość społeczną użytkowników.

Opisane teksty zademonstrowały różnorodne sposoby patrzenia na nauczycieli, na ich nawyki czytelnicze i praktyki lekturowe oraz na wykonywaną przez nich pracę. Jednakże najistotniejszym wnioskiem, który przyniosło IX NOFBP, jest sformułowanie potrzeby dalszego przyglądania się kulturze czytelniczej kadry pedagogicznej w naszym kraju. Mamy nadzieję, że niniejsza monografia zaowocuje rozważaniami nad omawianą w niej kwestią i skłoni do zainteresowania się tym, co i w jaki sposób czytają ludzie odpowiedzialni za kształtowanie kolejnych pokoleń.

ZOFIA ZASACKA

Biblioteka Narodowa

W poszukiwaniu satysfakcji i ciekawości

Nauczyciele i uczniowie jako czytelnicy

Edukacja szkolna jest w sposób nieuchronny oparta na lekturze tekstów: od krótkich instrukcji, informacji, opisów, przez szersze omówienia i charakterystyki, aż po długie, złożone, wielowątkowe teksty, utwory literackie często zawarte w formie książkowej. Społeczna rola nauczyciela i ucznia wymaga więc czytania, a im więcej lektur z obszaru tematycznego obejmującego określony przedmiot nauczania, tym większy zakres wiedzy i doświadczeń poznawczych czytelnika. Dla kształtowania umiejętności czytelnicy i motywacji sprzyjających czytaniu ważne są wszystkie praktyki czytelnicze, również te pozaszkolne, dokonywane poza obowiązkami edukacyjnymi. Uczniowie, którzy czytają książki dodatkowo, w ramach własnego czasu wolnego, osiągają lepsze wyniki w testach oceniających umiejętności rozumienia i interpretacji tekstów, a także lepsze wyniki w nauce¹. Dodatkowo nawyk czytania książek z własnego wyboru i umiejętność odnalezienia satysfakcji z tej czynności pozwala uczniom przezwyciężyć deficyty kulturowe i socjalizacyjne z domu pochodzenia,

---

¹ Z. Zasacka, K. Bulkowski, *Zaangażowanie w czytanie a osiągnięcia szkolne gimnazjalistów*, „Edukacja” 2015, nr 4(135), s. 107-129; A. Wigfield, J. Guthrie, *Relations for Children's Motivation for Reading to the Amount and Breadth of Their Reading*, „Journal of Educational Psychology” 1997, vol. 89, no. 3, s. 420-432; J. Guthrie, A. Wigfield, J.E. Metsala, K.E. Cox, *Motivational and Cognitive Predictors of Text Comprehension and Reading Amount*, „Scientific Studies of Reading” 1999, vol. 3, no. 3, s. 231-256; S. Yalçın, A. Bayraktar, *Comparison of PISA and PIAAC Participants' Reading Habits and Strategies in Terms of Reading Achievement*, „International Journal of Contemporary Educational Research” 2021, vol. 8, no. 4, s. 158-169.

zmniejszające ich szanse edukacyjne². Czytanie z własnego wyboru, poza obowiązkiem szkolnym, powodowane ciekawością czy potrzebą rozrywki, jest silnie różnicowane przez płeć – dziewczęta czytają dużo częściej, więcej i chętniej, sięgają też po bardziej różnorodne teksty³. Częstsze słabsze wyniki chłopców w zakresie umiejętności czytelniczych mogą być kompensowane właśnie dzięki czytaniu dla przyjemności. Pojawiają się też sygnały z badań empirycznych śledzących postawy czytelnicze uczniów, świadczące o osłabieniu motywacji czytelniczych wśród uczniów wraz z ich wiekiem, a także w ciągu ostatnich lat; spadek ten jest szczególnie widoczny wśród chłopców⁴. Wskazana jest więc uważność nauczycieli, zwłaszcza w kontekście rozwijania ciekawości uczniowskiej uruchamiającej motywację czytelnicze. Czytanie, jako bardziej angażujące, wymagające większego skupienia niż oglądanie i słuchanie, szczególnie w dobie wszechobecnych mediów cyfrowych, wymaga więcej wysiłku, aby mogło konkurować z innymi zajęciami, zwłaszcza odbywającymi się w czasie wolnym. Potrzebne są rozwinięte motywacje czytelnicze, aby podjąć ten wysiłek⁵. Decydujące są motywacje wewnętrzne⁶, którym towarzyszy przekonanie, że czytanie jest interesującym i atrakcyjnym zajęciem. To właśnie ciekawość dotycząca samego tekstu, antycypowana przyjemność, jakiej może dostarczyć lektura, są podstawą budującą motywacje wewnętrzne. A więc nie tylko lektura z obowiązku, dla nagrody, stopnia, wyniku z testu czy pochwały, lecz przede wszystkim związana z zainteresowaniem samym tekstem sprzyja rozwijaniu nawyków czytelniczych, buduje preferencje lekturowe i pozwala pokonać nawet najgrubszy tom powieści⁷. W procesie kształtowania umiejętności odnajdywania satysfakcji z czytania oraz wykorzystywania jej do procesu edukacji kluczowe są wysiłki nauczyciela i codzienne spotkania z uczniami na lekcji szkolnej, pozwalające czytany tekstom nabierać sensów istotnych dla współczesnego dziecięcego i młodzieżowego odbiorcy.

² Z. Zasacka, K. Bulkowski, *op. cit.*

³ G. Ivey, P.H. Johnston, *Engagement with Young Adult Literature: Outcomes and Processes*, „Reading Research Quarterly” 2013, vol. 48, iss. 3, s. 255-275; Z. Zasacka, *Czytelnictwo młodzieży szkolnej 2017*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2020, t. 51, s. 11-242.

⁴ Z. Zasacka, *Czytelnictwo młodzieży szkolnej...*; S. Logan, R. Johnston, *Investigating Gender Differences in Reading*, „Educational Review” 2010, no. 62(2), s. 175-187; C.E. Loh, B. Sun, S. Majid, *Do Girls Read Differently from Boys? Adolescents and Their Gendered Reading Habits and Preferences*, „English in Education” 2020, no. 54(2), s. 174-190.

⁵ R.M. Ryan, E.L. Deci, *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*, „Contemporary Educational Psychology” 2000, vol. 25, iss. 1, s. 54-67.

⁶ J. Brophy, *Motywowanie uczniów do nauki*, przeł. K. Kruszewski, Warszawa 2012.

⁷ E. Schaffner, U. Schiefele, H. Ulferts, *Reading Amount as a Mediator of the Effects of Intrinsic and Extrinsic Reading Motivation on Reading Comprehension*, „Reading Research Quarterly” 2013, vol. 48, iss. 4, s. 369-385; L. Gambrell, *Seven Rules of Engagement: What's Most Important to Know about Motivation to Read?*, „Reading Teacher” 2011, vol. 65, iss. 3, s. 172-178.

Sytuacja komunikacji czytelniczej⁸, którą w kontekście klasy szkolnej budują interakcje między uczniem a nauczycielem⁹, zależy od udanej współpracy i wzajemnego zrozumienia. Istnieją dowody empiryczne, że brak rutyny, nietypowe i aktywizujące oraz stymulujące metody dydaktyczne mają wpływ na zaangażowanie uczniowskie, a przez to pobudzanie motywacji czytelniczych¹⁰.

Jednocześnie obserwujemy rozdzielenie się preferencji czytelniczych uczniów od obowiązkowych lektur szkolnych¹¹. W odniesieniu do lekcji języka polskiego, szczególnie zależnych od zaangażowania czytelniczego uczniów, pojawia się w związku z tym ważna konkluzja wynikająca z badań czytelnictwa i wskazująca na potrzebę zbliżenia tekstów literackich omawianych w szkole do zainteresowań i potrzeb czytelniczych młodzieży¹². Jednym ze sposobów są nowe odczytania oraz konteksty i odniesienia literackie do utworów z klasycznego kanonu szkolnego¹³. Drugim – dopuszczenie do szkolnego czytania tekstów, po które sięgają sami uczniowie, włączenie uczniów w wybór lektur szkolnych¹⁴, a także trening krytycznego czytania.

Istnieje więc szereg powodów, dla których aktywność czytelnicza nauczycieli – wszystkich, nie tylko uczących języka polskiego – ich preferencje lekturowe, znajomość trendów we współczesnej literaturze czy też orientacja w zainteresowaniach czytelniczych uczniów ma znaczenie w budowaniu ciekawości związanej z czytaniem na lekcjach tekstami. W celu bliższego rozpoznania nauczycielskich predyspozycji do sprostania tym zadaniom prezentuję wyniki dwóch badań poświęconych różnym aspektom nauczycielskich problemów zawodowych oraz postaw czytelniczych. Przedstawione wyniki mają charakter historyczny, bowiem oba badania zostały zrealizowane jeszcze przed pandemią COVID-19, która ujawniła szereg deficytów edukacji szkolnej¹⁵. Jednak jeśli przedstawione w artykule szczegółowe dane procentowe

⁸ B. Chrzastowska, *Polonistyka szkolna w procesie komunikacji literackiej*, „Pamiętnik Literacki” R. 67, 1977, z. 3, s. 113-146.

⁹ *Kompetencje interpersonalne w pracy współczesnego nauczyciela*, red. S.T. Kwiatkowski, D. Walczak, Warszawa 2017.

¹⁰ P. Bordzoł, Z. Zasacka, *Nauczyciele języka polskiego*, [w:] *Liczą się nauczyciele. Raport o stanie edukacji 2013*, red. M. Fedorowicz, J. Choińska-Mika, D. Walczak, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014, s. 161-185; P. Gąsiorek, B. Zamorska, *Nauczyciel i uczeń w obliczu zagrożenia zombifikacją. Problem motywu i motywacji w perspektywie kulturowo-historycznej*, „Edukacja” 2019, nr 2(149), s. 112-128.

¹¹ Z. Zasacka, *Spontaniczny kanon lekturowy na lekcji języka polskiego?*, [w:] *Lekcja POLSKI(ego)*, t. 1: *Narracje tożsamościowe w edukacji polonistycznej*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 465-485.

¹² G. Schraw, T. Flowerday, M. Reissetter, *The Role of Choice in Reader Engagement*, „Journal of Educational Psychology” 1998, vol. 90, no. 4, s. 705-714.

¹³ G. Tomaszewska, *Przeciw gotowym odpowiedziom. Literatura i dydaktyka literatury w czytelniczych spotkaniach*, Gdańsk 2012.

¹⁴ B.A. Marinak, L.B. Gambrell, S.A. Mazzoni, *Maximizing Motivation for Literacy Learning: Grades K-6*, New York-London 2013.

¹⁵ A. Kania, K. Mucha-Iwaniczko, M. Szumal, *Nauczanie zdalne w dobie pandemii. Wyzwania i doświadczenia edukacji polonistycznej*, Kraków 2020.

dotyczące prezentowanych zjawisk już są nieaktualne, to ukazują skalę opisywanych kwestii oraz trwałe zjawiska mające do dzisiaj swoją kontynuację.

DWA BADANIA CZYTELNICTWA NAUCZYCIELI

W niniejszym artykule prezentuję wyniki dwóch badań empirycznych śledzących postawy czytelnicze nauczycieli języka polskiego i przyczyny ich porażek lub źródła satysfakcji zawodowych. Pierwszy z nich to sondaż, którego celem było zestawienie aktywności i wyborów lekturowych nauczycieli klas maturalnych z praktykami czytelniczymi osób o podobnych cechach społeczno-demograficznych oraz skonfrontowanie ich z wynikami czytelnictwa realizowanymi na próbie ogólnopolskiej¹⁶. Drugie badanie to część ogólnopolskiego sondażu badającego czytelnictwo młodzieży szkolnej¹⁷, która również dotyczyła zawodowych satysfakcji i trudności nauczycieli języka polskiego oraz orientacji w wyborach i potrzebach czytelniczych własnych uczniów, a także nauczycielskich rekomendacji lekturowych.

POLONISTKI Z KLAS MATURALNYCH

Prezentowany sondaż został przeprowadzony wśród 323 nauczycieli polonistów ze 108 szkół prowadzących zajęcia w klasach maturalnych w roku szkolnym 2016/2017, w szkołach, w których do egzaminu przystąpiło co najmniej 40 uczniów. Szczegółowy opis celów badawczych i metodologii realizacji badania, w tym doboru próby, Dominika Michalak przedstawiła w raporcie *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*¹⁸.

Badani nauczyciele szkół średnich stanowią jednorodną grupę przede wszystkim pod względem wykształcenia i płci¹⁹. Zdecydowana większość ukończyła studia

---

¹⁶ D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 76-148.

¹⁷ Z. Zasacka, *Spotkania literackie na lekcji – satysfakcje i porażki zawodowe nauczycieli*, „Polonistyka. Innowacje” 2021, nr 14, s. 123-140.

¹⁸ D. Michalak, *op. cit.* Dobierając próbę celową obejmującą nauczycieli, na której zrealizowano badanie, uwzględniono technika i licea ze wszystkich województw w Polsce, które znalazły się w górnej ¼ albo w dolnej ¼ listy rankingowej wyników matur z języka polskiego. Starano się również wychwycić ewentualne różnice pomiędzy nauczycielami szkół osiągających lepsze i gorsze wyniki. Przebadano także nauczycieli ze wskazanych przez badaczy BN szkół niepublicznych z wysokimi wynikami matur.

¹⁹ *Ibidem*, s. 79-81.

magisterskie. Niewielki był udział mężczyzn w objętej badaniem próbie. Przewagę mają respondenci z ponad 20-letnim stażem. Większość badanych uczyła w liceach, mniejsza część w technikach, co odpowiada jednak proporcjom pomiędzy liczebnością uczniów w obu typach szkół.

Większość badanych (59%) wypełniała kwestionariusz online, pozostali odpowiadali na pytania ankietera w wywiadzie bezpośrednim; wówczas respondenci zostali poproszeni o wymienienie tytułów książek czytanych w ciągu ostatniego roku.

Do porównania wyników wykorzystano dodatkowo ogólnopolski sondaż czytelnictwa zrealizowany przez Kantar dla Biblioteki Narodowej jesienią 2017 roku. W badaniu wzięło udział 3185 osób²⁰. Z tej populacji wyodrębniono grupę porównawczą liczącą 175 osób, do której należały Polki z wykształceniem wyższym w wieku 25-60 lat i aktywne zawodowo.

PRZESZKODY W PRACY DYDAKTYCZNEJ

Według deklaracji badanych nauczycielek uczniowie niechętnie uczą się na lekcjach języka polskiego, a największą przeszkodą w pracy dydaktycznej jest nieczytanie lektur szkolnych oraz pozaszkolnych. Wyzwaniem jest to, by nauka języka polskiego przestała być dla uczniów przykrą koniecznością, a stała się możliwie interesującym zajęciem. Nauczycielki wskazywały jeszcze na brak u maturzystów wyraźnych motywacji do uczenia się, aspiracji i zainteresowania omawianymi tematami. Lektury szkolne są w większości niezrozumiałe i nieciekawe dla uczniów (wykres 1).

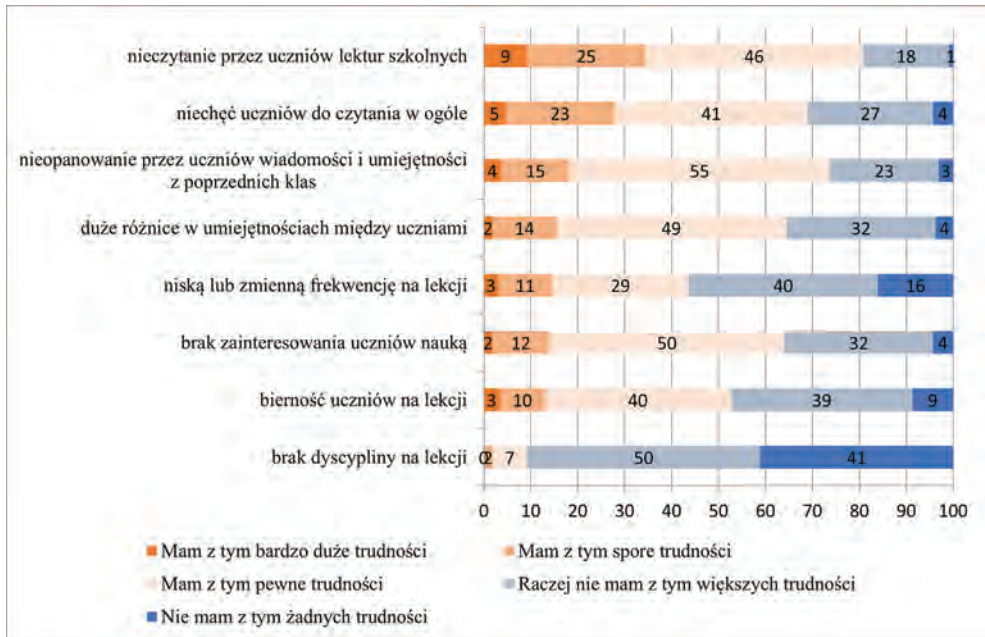
Dominika Michalak²¹, analizując wyniki wywiadów z nauczycielkami, skonkludowała, że nieczytanie lektur oraz niechęć uczniów do czytania w ogóle były rzadziej wybieranymi odpowiedziami w wysoko notowanych liceach publicznych, a częściej – w nisko notowanych technikach. Natomiast typ szkoły nie różnicował poczucia satysfakcji nauczycieli z pracy, również przekonania o misji, jaką jest wykonywany zawód. Nauczycielki najczęściej deklarowały, że nie miały większych trudności z brakiem dyscypliny, nieodpowiednim zachowaniem na lekcji czy złymi wynikami uczniów.

---

²⁰ *Ibidem*, s. 87.

²¹ *Ibidem*, s. 111.

Wykres 1. Trudności na lekcjach polskiego (dane w %)

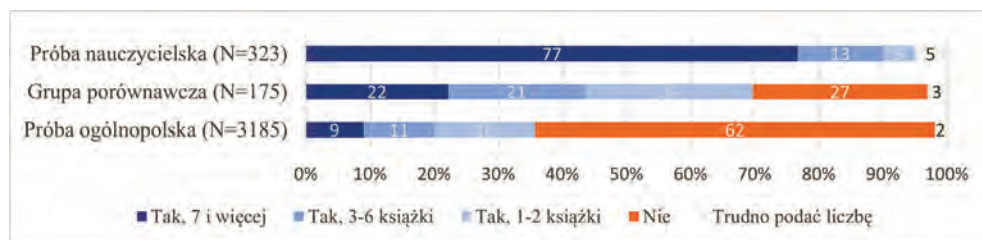

Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 111, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

NAUCZYCIELKI JAKO CZYTELNICZKI

Polonistki czytały więcej i chętniej niż pozostali uczestnicy badań, chętniej zarówno od statystycznego Polaka, jak i aktywnych zawodowo kobiet z wyższym wykształceniem, czyli osób relatywnie najwięcej wśród innych Polaków czytających książki i najbardziej podobnych do nauczycielek (wykres 2; 3). Wykazały się szczególnym zaangażowaniem w kulturę książki i pisma, łatwo odnajdywały satysfakcję w lekturze (wykres 4). Według nauczycielskich deklaracji większa aktywność czytelnicza polonistek dotyczyła nie tylko tekstów literackich, ale również prasy, literatury fachowej czy rozrywkowej. Nauczycielki częściej też czytały teksty elektroniczne i korzystały z elektronicznych nośników tekstu, czytników. Polonistki czytały książki z wielu powodów, nie tylko dla rozwoju zawodowego, ale przede wszystkim częściej deklarowały, że czytają dla relaksu, hobbystycznie lub po to, żeby dowiedzieć się czegoś o świecie.

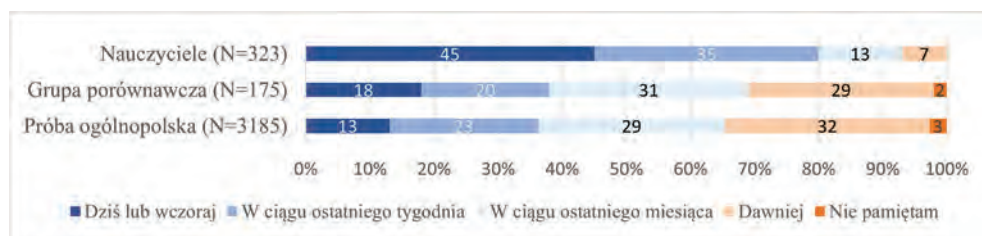
Wykres 2. Czytanie książek w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (deklaracje w %)

Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 92, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

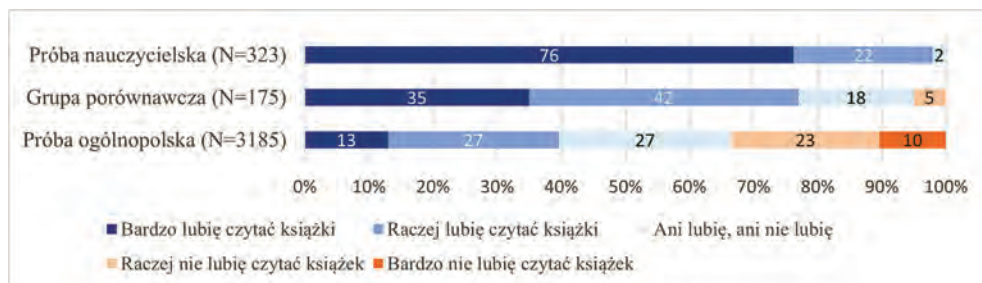
Wykres 3. Regularność czytania książek (deklaracje w %)

[Brzmienie pytania: Proszę pomyśleć o ostatniej czytanej przez Pana(ią) książce. Mniej więcej kiedy miało to miejsce? Proszę wybrać odpowiedź, która najlepiej do Pana(i) pasuje]

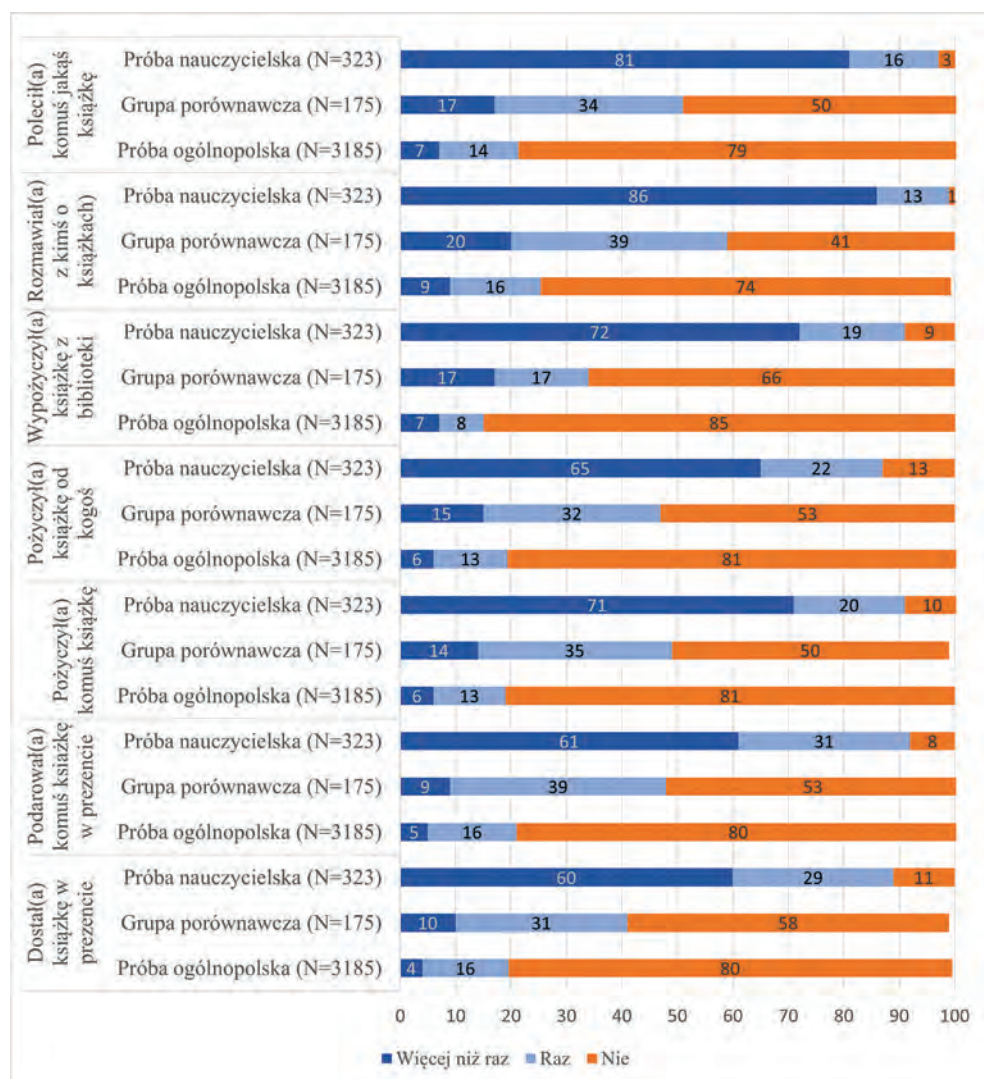
Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 92, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

Wykres 4. Stosunek do czytania książek (deklaracje w %)

Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 92, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

Wykres 5. Więzy społeczne i książki: uczestnictwo w wymianach książek i opinii o nich w ciągu ostatnich 12 miesięcy (deklaracje w %)

Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 94, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

Badania czytelnictwa społeczeństwa polskiego prowadzone w Bibliotece Narodowej dowodzą, że brak czytelników w otoczeniu społecznym wyraźnie zmniejsza szanse na wybór czytania i pojawienie się zainteresowania lekturą książkową²². Ważna jest nie tylko informacja o książce, ale i przykład cudzej lektury, wymiana opinii, podobne zainteresowania, otrzymanie książkowego prezentu – wszystko, co społecznie stymuluje nas do czytania. Różnorodne formy interakcji, zarówno bezpośrednie, jak i zapośredniczone mediami społecznościowymi czy innymi formami komunikacji, w których obecna jest lektura, zwiększają prawdopodobieństwo bycia czytelnikiem i kształtują nawyki czytelnicze.

Wyniki prezentowanego badania ilustrują, że wysoka aktywność czytelnicza nauczycielek ma swoje źródło w więziach społecznych, w których obecne są praktyki czytelnicze. Środowisko społeczne nauczycielek szczególnie wyróżnia się dużą intensywnością interakcji społecznych związanych z czytaniem, wymianą książek i opinii o nich; badane osoby mają komu i od kogo je pożyczyć, chętnie odwiedzają biblioteki etc. (wykres 5). Ten aspekt postaw czytelniczych jest skorelowany ze społecznym obiegom książek i najmocniej wyróżnia tę grupę zawodową od reszty społeczeństwa.

BIOGRAFIE CZYTELNICZE, PREFERENCJE I REKOMENDACJE LEKTUROWE POLONISTEK

Można wyodrębnić wspólny fragment znanej i cenionej twórczości literackiej, wytyczającej gust literacki i kulturowe kompetencje współczesnych przedstawicielek polonistyki szkolnej. Dominika Michalak, analizując wybór autorów uznanych przez nauczycielki za znaczących w kształtowaniu ich biografii czytelniczych, wyodrębniła grupę kilkunastu pisarzy. Nauczycielki odpowiadały na pytanie: „Proszę przypomnieć sobie siebie z czasów, kiedy był(a) Pan(i) w wieku Pana(i) uczniów. Czy były wtedy jakieś książki, które były dla Pan(i) szczególnie ważne?”. Poniższa tabela zawiera najliczniej wskazywanych autorów (tab.1).

---

²² Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2023 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2024, s. 23-27.

Tab. 1. Najważniejsi autorzy we wczesnej młodości badanych według liczby wskazań

Autor	Liczba wskazań	% wskazań	% badanych, które wskazały autora co najmniej raz
Henryk Sienkiewicz	52	7%	16%
Michaił Bułhakow	35	4%	11%
Fiodor Dostojewski	31	4%	10%
Witold Gombrowicz	23	3%	7%
Lucy M. Montgomery	20	3%	6%
Bolesław Prus	19	2%	6%
Antoine de Saint-Exupéry	19	2%	6%
Gabriel Garcia Márquez	19	2%	6%
Małgorzata Musierowicz	17	2%	5%
Albert Camus	13	2%	4%
George Orwell	13	2%	4%
Zofia Nałkowska	12	2%	4%
Stefan Żeromski	11	1%	3%
Alfred Szklarski	11	1%	3%
Tomasz Mann	10	1%	3%

Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 129, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

Choć wśród badanych są osoby w różnym wieku, to wspólny obszar młodzieńczych fascynacji lekturowych wyraźnie należy do lektur ze szkoły licealnej, obejmujących polski i światowy kanon literacki. Jednak w grupie wskazanych książek poza Henrykiem Sienkiewiczem, Bolesławem Prusem i Witoldem Gombrowiczem czy Michaiłem Bułhakowem i Fiodorem Dostojewskim znajdują się autorzy powieści młodzieżowo-dziecięcych należących już do klasyki: Lucy M. Montgomery, Małgorzata Musierowicz i Alfred Szklarski. Wśród wymienianych książek nie ma nowszych pozycji z polskiej literatury dla młodzieży niż Musierowicz, a najmłodszy autor obcy literatury pięknej to Gabriel Garcia Márquez. Poszukując wspólnych doświadczeń czytelniczych z okresu dorastania pokoleń dzisiejszych nauczycielek i ich obecnych uczniów, dostrzegamy brak współczesnej literatury młodzieżowej: wymieniano tylko powieści M. Musierowicz i przygodowe książki A. Szklarskiego. Brakuje także różnych odmian fantastyki (od przygodowej przez science-fiction po powieści postapokaliptyczne), która kształtuje preferencje lekturowe współczesnych nastolatków²³.

²³ Z. Zasacka, *Czytelnictwo młodzieży szkolnej...*, s. 142-155.

Stanisław Lem był jedynym autorem reprezentującym fantastykę, którego liczniej wymienili nauczycielki. Młodzież obecnie, jak tego dowodzą ogólnopolskie badania czytelnictwa, chętnie czerpie inspiracje i znajduje własne fascynacje lekturowe wśród różnorodnych gatunków literatury popularnej i przede wszystkim przeznaczonej dla niedorosłych odbiorców. Kanon literatury światowej, nawet jeśli jest doceniany przez uczniów, coraz mocniej zamyka się w obiegu szkolnym.

Wśród deklarowanych przez polonistki bieżących wyborów lekturowych wyraźne było zróżnicowanie gatunków literackich. Obok najnowszych powieści kryminalnych chętnie była czytana współczesna ambitniejsza polska literatura piękna. W porównaniu z innymi polskimi czytelnikami nauczycielki czytały więcej literatury wysokoartystycznej, a mniej gatunkowej, zwłaszcza popularnych romansów i powieści obyczajowych²⁴. Badane okazały się dobrze zorientowane w poczytnych nowościach i książkach zdobywających nagrody literackie.

W opisywanym badaniu spróbowano skonfrontować nauczycielskie kompetencje, gusty i preferencje literackie z możliwościami i aspiracjami w pracy dydaktycznej na lekcjach polskiego. Zapytano badane osoby w następujący sposób: „Czy są takie książki (spoza listy lektur szkolnych), które chciał(a)by Pan(i) omawiać na lekcji ze swoimi uczniami?” (tab. 2).

Tab. 2. Proponowane przez nauczycielki lektury – najczęściej wymieniani autorzy i ich utwory

Autor	Najczęściej proponowane tytuły	Liczba wymienionych książek	% wymienionych książek	% badanych, którzy co najmniej raz wymienili książkę z kategorii
Olga Tokarczuk	<i>Prawiek i inne czasy, Księgi Jakubowe</i>	28	4%	9%
Andrzej Sapkowski	seria <i>Wiedźmin</i>	26	4%	8%
J.R.R. Tolkien	<i>Władca pierścieni</i>	17	3%	5%
Gabriel Garcia Márquez	<i>Sto lat samotności</i>	15	2%	5%
George Orwell	<i>Rok 1984, Folwark zwierzęcy</i>	11	2%	3%
Michał Bułhakow	<i>Mistrz i Małgorzata</i>	9	1%	3%
Szczepan Twardoch	<i>Morfina, Drach</i>	9	1%	3%
Carlos Ruiz Zafón	<i>Cień wiatru</i>	8	1%	2%
Ignacy Karłowicz	<i>Sońka</i>	7	1%	2%
Joanna Bator	<i>Chmurdalia, Ciemno, prawie noc</i>	7	1%	2%

²⁴ Por. D. Michalak, *op. cit.*, s. 133-140.

Autor	Najczęściej proponowane tytuły	Liczba wymienionych książek	% wymienionych książek	% badanych, którzy co najmniej raz wymienili książkę z kategorii
Witold Gombrowicz	<i>Ferdydurke</i>	7	1%	2%
Fiodor Dostojewski	<i>Idiota, Bracia Karamazow, Biesy</i>	7	1%	2%
Stanisław Lem	<i>Solaris, Fiasko, Eseje</i>	6	1%	2%
Suzanne Collins	<i>Igrzyska śmierci</i>	6	1%	2%
Ken Kesey	<i>Lot nad kukułczym gniazdem</i>	6	1%	2%
Franz Kafka	<i>Proces, Wyrok, Przemiana</i>	6	1%	2%

Źródło: D. Michalak, *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 132, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf> – 26 VIII 2025.

Polonistki, wymieniając książki, które chciałyby dodatkowo zaproponować do omawiania na lekcjach polskiego uczniom liceów i techników, często wskazywały na uznanych przez krytykę literacką współczesnych autorów, najczęściej polskich. Wybory nauczycielskie okazały się bliskie preferencji czytelniczych aktywnych czytelników różnych pokoleń w ostatnich kilkunastu latach. Analizy struktury wyborów książkowych Polaków prowadzone przez Bibliotekę Narodową w ramach corocznie realizowanych ogólnopolskich badań czytelnictwa²⁵ dowodzą, że O. Tokarczuk, A. Sapkowski, J.R.R. Tolkien, M. Bułhakow, G. Orwell, S. Twardoch, S. Lem należą do najpoczytniejszych autorów, potrafią konkurować z popularną literaturą gatunkową i są obecni w masowym obiegu czytelniczym. Nauczycielki polskiego z klas maturalnych wykazały się dużą intuicją, jaka literatura może trafić do współczesnego, dorastającego czytelnika, poruszać ważne dla niego problemy, rozbudzać zainteresowanie interpretacją tekstów mających wysokie walory lekturowe, a jednocześnie zawierających wartości artystyczne.

²⁵ Z. Zasacka, *Spółeczne wybory lekturowe w 2024 roku*, [w:] J.B. Motrenko, R. Chymkowski, Z. Zasacka, I. Koryś, *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2024 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2025, s. 43-79, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1764153645.pdf> – 26 VIII 2025.

NAUCZYCIELKI PIĘTNASTOLATKÓW

Drugie badanie mające na celu obserwację nauczycielskich postaw czytelniczych i zawodowych stanowi fragment czwartej edycji ogólnopolskiego badania czytelnictwa młodzieży przeprowadzonej w listopadzie 2017 roku²⁶. Uczestniczyli w nim nauczyciele języka polskiego badanych uczniów. Opiswane badanie zostało przeprowadzone w 104 szkołach, ankiety wypełniło 1794 uczniów i 104 nauczycieli języka polskiego uczących w wylosowanych klasach²⁷. Wśród badanych nauczycieli znajdowały się przede wszystkim kobiety (102), a tylko dwóch mężczyzn. Polonistki i poloniści mają ukończone wyższe studia. Co druga uczestnicząca w badaniu osoba pracowała w wiejskiej szkole.

Badane nauczycielki były przekonane, że ich profesja polega nie tylko na zarabianiu pieniędzy, nie chciałyby zmienić miejsca pracy ani zawodu i chwałą sobie szkołę, w której są zatrudnione. Wśród wymienianych trudności w pracy dydaktycznej najczęściej wskazywały, podobnie jak nauczycielki z klas maturalnych, na brak uczniowskiej motywacji do nauki. Najbardziej uciążliwa jest trudna do przewyciężenia niechęć do czytania literatury, a zwłaszcza lektur szkolnych (wykres 6). Z owym oporem uczniów wobec czytania łączą się często niskie aspiracje edukacyjne, brak zainteresowania przedmiotem.

Inne, wcześniejsze badania empiryczne²⁸ poświęcone postawom zawodowym nauczycieli języka polskiego są zbieżne z tymi wynikami i wskazują na nieczytanie lektur szkolnych jako przyczynę porażki dydaktycznej na lekcjach języka polskiego oraz oderwanego od życia i pozbawionego sensu wyalienowanego nauczania²⁹.

Z kolei satysfakcję w pracy dydaktycznej przynoszą nauczycielkom codzienne spotkania na lekcjach polskiego z dorastającą młodzieżą i obserwacja zachodzących w niej zmian. Doświadczanie własnego wpływu na intelektualny rozwój młodzieży jest dla wielu pedagogów źródłem największych satysfakcji zawodowych. Świadomość, że wspólnie czytana literatura pomaga nastolatkom w dorastaniu i może być im później przydatna w życiowych wyborach, motywuje polonistów szkolnych do dydaktycznego trudu³⁰.

Wsparciem emocjonalnym nauczycieli w pracy są udane relacje z podopiecznymi – wzajemne zrozumienie, objawy sympatii i uczniowskiej wdzięczności dają poczucie bycia potrzebnym, a pozytywne efekty wykonywanej pracy wydają się dla nauczycieli niezmiernie ważne.

²⁶ Z. Zasacka, *Czytelnictwo młodzieży szkolnej...*

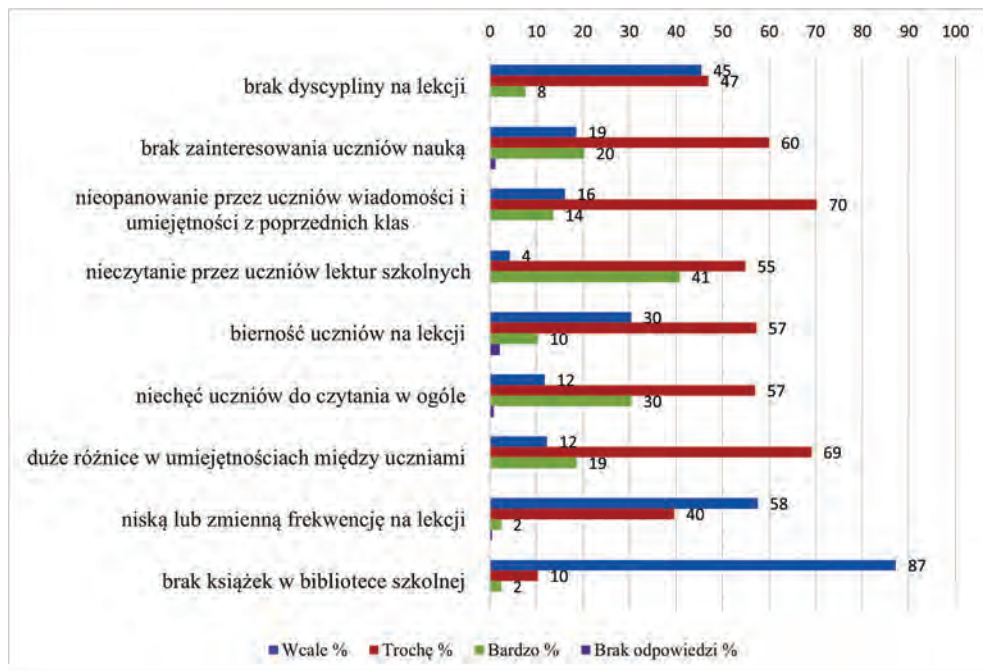
²⁷ Eadem, *Spotkania literackie na lekcji...*

²⁸ P. Bordzoł, Z. Zasacka, *op. cit.*; A. Janus-Sitarz, „Czytanie nie gryzie, ale...”. *Postawy gimnazjalistów wobec literatury*, „Edukacja” 2015, nr 1, s. 97-116.

²⁹ P. Gąsiorek, B. Zamorska, *op. cit.*

³⁰ Z. Zasacka, *Spotkania literackie na lekcji...*

Wykres 6. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: W jakim stopniu nauczanie w tym oddziale jest utrudnione przez: (100% = N = 70).

Źródło: Z. Zasacka, *Spotkania literackie na lekcji – satysfakcje i porażki zawodowe nauczycieli*, „Polonistyka. Innowacje” 2021, nr 14, s. 132.

NAUCZYCIELSKIE REKOMENDACJE LEKTUROWE

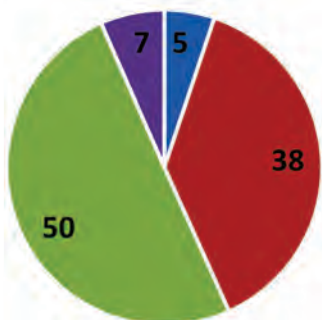
Tylko nieliczne nauczycielki nie interesowały się tym, co czytają ich uczniowie (wykres 7).

Co druga polonistka starała się nawet czytać książki będące spontanicznymi wyborami lekturowymi młodzieży, z którą pracowały w szkole. Pozostałe, choć nie czytają takiej literatury, to wiedzą chociaż, jakiego typu to są książki.

Uczestniczące w badaniu nauczycielki miały zadanie polegające na rekomendacji uczniom książek do lektury spontanicznej, poza obowiązkami szkolnymi oraz na uzasadnieniu swojego wyboru. Te preferowane lektury przeznaczone dla młodzieży oraz przypisywane im atrybuty i wartości dają wgląd w nauczycielskie wyobrażenia o przydatnej dla młodych odbiorców i udanej lekturze. Dokonano analizy treści nauczycielskich odpowiedzi, pozwalającej na wyodrębnienie ocen przypisywanych

rekomendowanym uczniom książkom, a następnie skonstruowano sugerowane strategie spontanicznego odbioru literatury, nazwane „stylem czytania”³¹.

Wykres 7. Czy interesuje się Pan(i) lekturami pozaszkolnymi swoich uczniów? (N = 100% = 104)

- Nie wiem, co czytają moi uczniowie
- Wiem, co czytają niektórzy z moich uczniów, ale nie czytałam/em tych książek
- Wiem, co czytają niektórzy z moich uczniów i staram się czytać te książki
- brak odpowiedzi

Źródło: Z. Zasacka, *Spotkania literackie na lekcji – satysfakcje i porażki zawodowe nauczycieli*, „Polonistyka. Innowacje” 2021, nr 14, s. 469.

Najczęściej wskazywano *poznawczy styl czytania*. Miał on dwojaki sens: albo nauczycielki szukały możliwości realizacji celów edukacyjnych poprzez lekturę danej książki, albo sięgały po książki uwzględniające zainteresowania, ciekawość i potrzeby poznawcze młodych czytelników. Często pojawiały się rekomendacje, które dowodziły tego, jak recepcja utworów spoza kanonu szkolnego, a nawet powieści dystopijne, mogą służyć kształceniu szkolnemu. Oto przykładowe nauczycielskie wybory i uzasadnienia odpowiadające edukacyjnym celom czytania, kiedy czytanie pozaszkolne może być wykorzystane w szkole:

Kroniki marsjańskie – Ray Bradbury, *Rok 1984* – George Orwell, *Opowieść podręcznej* – Margaret Atwood, Anna Cieplak – *Ma być czysto*, Stanisław Lem – *Solaris* – wybrałam trzy dystopie/antyutopie, ponieważ właśnie rozmawiamy o utopiach i dystopiach podczas lekcji. Powieść A. Cieplak wydaje mi się ciekawym głosem na temat dorastania, a także na temat relacji społecznych. Lem jako antidotum na zbytne przywiązanie do konwencji fantasy. [001]

³¹ Eadem, *Spontaniczny kanon lekturowy...*

Tadeusz Borowski – *Opowiadania*, Gustaw Herling-Grudziński – *Inny świat*, Aleksander Solżenicyn – *Archipelag GULag* (fragmenty) – Zapoznanie uczniów z realiami życia obozowego. [002]

Prawiek i inne czasy Olga Tokarczuk, *Niezdolna* Veronika Roth, książki Kapuścińskiego. Dla różnych osób inne książki. 1 – dla wrażliwych na poezję, realizm. 2 i 3 dla zainteresowanych polityką, historią, sprawami społecznymi. [003]

Drugi wyodrębniony, *rozrywkowy styl czytania* oznacza nastawienie na autoteliczne wartości lekturowe, grę z tekstem, rozrywkę, relaks oraz na „czytelnicze” potrzeby nastoletniego czytelnika albo na rozwijanie czytelniczych satysfakcji. Oto wybrany przykład odpowiedzi nauczycielki:

Dean Koontz – *Opiekunowie*, *Nieznajomi*; Agatha Christie – *Strzały w Storygates*; Joanna Chmielewska – *Lesio*, *Dzikie białko* i inne; Małgorzata Musierowicz – *Jeździec* (21 tomów) – są to książki, które z pewnością zainteresują moich uczniów: wartka akcja, dialogi, tematyka sprawiają, że nie można przejść obok nich obojętnie. [004]

Jako trzeci wyróżniony został *moralizatorski styl czytania*, nakierowany na poszukiwania w przesłaniu aksjologicznym czytanego utworu wartości etyczno-moralnych, w którym lektura traktowana jest jako źródło odpowiedzi na trudne pytania nękające młodego czytelnika, podpowiada kierunek wyborów etycznych, ukazuje wzory postępowania i rozwiązywania problemów etc. Oto wybrane przykłady nauczycielskich odpowiedzi:

Markus Zusak – *Złodziejka książek*; Ewa Nowak – *Bransoletka*, *Yellow Bahama w prążki* – ukazują świat młodych ludzi, ich wzajemne relacje, uczą tolerancji, pomagają znaleźć odpowiedzi na pytania nurtujące młodzież [podkreśl. Z.Z.]. [005]

Tam, gdzie spadają Anioły, *Córka czarownicy* – Dorota Terakowska, *Stowarzyszenie Umarłych Poetów* – Nancy Kleinbaum, *Pamiętnik narkomanki* – Barbara Rosiek. Problematyka interesująca uczniów: dojrzewanie, dążenie do wolności, realizacja marzeń, trochę fantastyki, baśniowość, rozważania natury moralnej, niebezpieczeństwa wieku dojrzewania [podkreśl. Z.Z.]. [006]

Kwiatki św. Franciszka z Asyżu – Leopold Staff, *Chłopiec w pasiastej piżamie* – John Boyne – Pierwsza głęboko humanitarna, zwracająca uwagę na podstawowe ludzkie wartości. Skupiająca uwagę na człowieku, pokładach dobra w nim drzemiących. Druga niezwykle wzruszająca, przybliżająca czasy II wojny światowej. Ukazująca historię pięknej przyjaźni [podkreśl. Z.Z.]. [007]

Czwarty, najrzadziej występujący w odpowiedziach badanych był *estetyzujący styl czytania* – doceniający wartości artystyczne rekomendowanego utworu. Oto przykłady:

George Orwell – *Rok 1984* – uświadomienie młodzieży mechanizmów funkcjonujących w społeczeństwie; Wiktor Hugo – *Katedra Najświętszej Marii Panny* – ze względu na wartości artystyczne i estetyczne beletrystyki. [008]

[...], *Imperium* – Ryszarda Kapuścińskiego, *Katedra* – Jacka Dukaja [...]. Przykład literatury fantastycznonaukowej, inspiracja filmu o nim. [009]

KONKLUZJE – JAK DBAĆ O CIEKAWOŚĆ I SZUKAĆ SATYSFAKЦИИ W CZYTANIU KSIĄŻEK NA LEKCJACH POLSKIEGO I PO NICH

Empiryczne obserwacje postaw czytelniczych nauczycielek języka polskiego w szkołach publicznych dowiodły, że są one zaangażowanymi czytelniczkami, czytają więcej i chętniej od innych grup społecznych, nawet o podobnym kapitale edukacyjnym. Polonistki często szukają kontaktów z książką i obracają się w środowisku, w którym lektura książkowa jest oczywistą i codzienną praktyką. Dzięki temu łatwiej jest im śledzić literaturę będącą w obszarze zainteresowań ich uczniów. Stwarza to przesłanki do wykorzystywania kompetencji czytelniczych oraz znajomości interesującej i wartościowej współczesnej literatury – zarówno tej ambitniejszej, jak i tej należącej do masowego obiegu – poprzez włączenie kontekstowych interpretacji lektur szkolnych czy prowokowanie dyskusji na lekcji szkolnej.

Nauczyciele, będąc aktywnymi czytelnikami, mają więcej możliwości w znajdowaniu odniesień i referencji w literaturze współczesnej do omawiania zagadnień wynikających z celów edukacyjnych. Znajomość uczniowskich lektur ułatwia zidentyfikowanie wspólnego obszaru symbolicznego dla komunikacji dydaktycznej: zwiększa szansę na wzajemne zrozumienie, otwiera przestrzeń dla uczniowskiej samodzielności i autonomii w wyborze tekstów do szkolnej interpretacji. Obecność lektur pozaszkolnych na lekcji może sprzyjać synergii świata literatury: pojęć ze strefy kultury kanonicznej, historii kultury oraz świata codziennych doświadczeń ucznia³².

³² K. Błaszczuk, *Zmagania z kanonem lektur szkolnych okiem ósmoklasisty i jego nauczyciela*, [w:] *Lektury w rękę nauczyciela. Perspektywa polska i zagraniczna*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2019, s. 237-250; P. Gąsiorek, B. Zamorska, *op. cit.*; W. Kostecka, *Polonistyka wobec wyzwania kultury popularnej*, [w:] *Polonistyka „tu i teraz”*. *Krajobraz po zmianie. Materiały*

W recepcji satysfakcjonującej młodych czytelników³³ często obecne są silne emocje, wzruszenie, empatia, a oczekiwania czytelnicze nakierowane są na teksty atrakcyjne narracyjnie, „wciągające”, pisane współczesnym językiem. Dlatego warto szukać mostów między kanonem szkolnych lektur a doświadczeniami uczestnictwa w kulturze współczesnej młodzieży.

Nauczycielki z bardzo różnych szkół skarżą się na brak motywacji czytelniczych u uczniów, bierność i brak zainteresowania wiedzą szkolną. Konieczne są więc zabiegi dydaktyczne pozwalające na rozbudzenie uczniowskiej ciekawości, przełamanie pasywności, rozwijanie aspiracji edukacyjnych. Przydatne jest tworzenie okoliczności, które powodują, że warto jest z perspektywy ucznia czytać książki: zarówno lektury szkolne, jak i wybierane samodzielnie.

BIBLIOGRAFIA

- Błaszczyk K., *Zmagania z kanonem lektur szkolnych okiem ósmoklasisty i jego nauczyciela*, [w:] *Lektury w rękę nauczyciela. Perspektywa polska i zagraniczna*, red. A. Janus-Sitarz, Kraków 2019, s. 237-250.
- Bordzoł P., Zasacka Z., *Nauczyciele języka polskiego*, [w:] *Liczą się nauczyciele. Raport o stanie edukacji 2013*, red. M. Fedorowicz, J. Choińska-Mika, D. Walczak, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014, s. 161-185.
- Brophy J., *Motywowanie uczniów do nauki*, przeł. K. Kruszewski, Warszawa 2012.
- Chrzastowska B., *Polonistyka szkolna w procesie komunikacji literackiej*, „Pamiętnik Literacki” R. 67, 1977, z. 3, s. 113-146.
- Gambrell L., *Seven Rules of Engagement: What's Most Important to Know about Motivation to Read?*, „Reading Teacher” 2011, vol. 65, iss. 3, s. 172-178.
- Gąsiorek P., Zamorska B., *Nauczyciel i uczeń w obliczu zagrożenia zombifikacją. Problem motywu i motywacji w perspektywie kulturowo-historycznej*, „Edukacja” 2019, nr 2(149), s. 112-128.
- Guthrie J.T., Wigfield A., Metsala J.L., Cox K.E., *Motivational and Cognitive Predictors of Text Comprehension and Reading Amount*, „Scientific Studies of Reading” 1999, vol. 3, no. 3, s. 231-256.
- Ivey G., Johnston P.H., *Engagement with Young Adult Literature: Outcomes and Processes*, „Reading Research Quarterly” 2013, vol. 48, iss. 3, s. 255-275.

Zjazdu Polonistów, Warszawa 2022, red. H. Gosk, M. Kuziak, E. Paczoska, Warszawa 2023, s. 333-341.

³³ Z. Zasacka, *Reading Satisfaction: Implications of Research on Adolescents Reading Habits and Attitudes*, „Polish Libraries” 2016, vol. 4, s. 40-64.

- Janus-Sitarz A., „Czytanie nie gryzie, ale...”. *Postawy gimnazjalistów wobec literatury*, „Edukacja” 2015, nr 1, s. 97-116.
- Kania A., Mucha-Iwaniczko K., Szumal M., *Nauczanie zdalne w dobie pandemii. Wyzwania i doświadczenia edukacji polonistycznej*, Kraków 2020.
- Kompetencje interpersonalne w pracy współczesnego nauczyciela*, red. S.T. Kwiatkowski, D. Walczak, Warszawa 2017.
- Kostecka W., *Polonistyka wobec wyzwań kultury popularnej*, [w:] *Polonistyka „tu i teraz”. Krajobraz po zmianie. Materiały Zjazdu Polonistów*, Warszawa 2022, red. H. Gosk, M. Kuziak, E. Paczoska, Warszawa 2023, s. 333-341.
- Logan S., Johnston R., *Investigating Gender Differences in Reading*, „Educational Review” 2010, no. 62(2), s. 175-187.
- Loh C.E., Sun B., Majid S., *Do Girls Read Differently from Boys? Adolescents and Their Gendered Reading Habits and Preferences*, „English in Education” 2020, no. 54(2), s. 174-190, <https://doi.org/10.1080/04250494.2019.1610328>.
- Marinak B.A., Gambrell L.B., Mazzoni S.A., *Maximizing Motivation for Literacy Learning: Grades K-6*, New York-London 2013.
- Michalak D., *Zawodowi uczestnicy kultury książki. Raport z badania czytelnictwa wśród polonistów uczących w szkołach średnich*, [w:] I. Koryś, D. Michalak, Z. Zasacka, R. Chymkowski, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2017 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2018, s. 76-148, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1535441771.pdf>.
- Ryan R.M., Deci E.L., *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*, „Contemporary Educational Psychology” 2000, vol. 25, iss. 1, s. 54-67.
- Schaffner E., Schiefele U., Ulferts H., *Reading Amount as a Mediator of the Effects of Intrinsic and Extrinsic Reading Motivation on Reading Comprehension*, „Reading Research Quarterly” 2013, vol. 48, iss. 4, s. 369-385, <https://doi.org/10.1002/rrq.52>.
- Schraw G., Flowerday T., Reisetter M., *The Role of Choice in Reader Engagement*, „Journal of Educational Psychology” 1998, vol. 90, no. 4, s. 705-714.
- Tomaszewska G., *Przeciw gotowym odpowiedziom. Literatura i dydaktyka literatury w czytelniczych spotkaniach*, Gdańsk 2021.
- Wigfield A., Guthrie J., *Relations for Children's Motivation for Reading to the Amount and Breadth of Their Reading*, „Journal of Educational Psychology” 1997, vol. 89, no. 3, s. 420-432, <https://doi.org/10.1037/0022-0663.89.3.420>.
- Yalçın S., Bayraktar A., *Comparison of PISA and PIAAC Participants' Reading Habits and Strategies in Terms of Reading Achievement*, „International Journal of Contemporary Educational Research” 2021, vol. 8, no. 4, s. 158-169.
- Zasacka Z., *Czytelnictwo młodzieży szkolnej 2017*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2020, t. 51, s. 11-242, <https://doi.org/10.36155/RBN.51.00001>.
- Zasacka Z., *Czytelnicy zaangażowani na lekcji języka polskiego*, „Polonistyka. Innowacje” 2022, nr 15, s. 103-116, <https://doi.org/10.14746/pi.2022.15.9>.
- Zasacka Z., *Reading Satisfaction: Implications of Research on Adolescents Reading Habits and Attitudes*, „Polish Libraries” 2016, vol. 4, s. 40-64.

- Zasacka Z., *Spoleczne wybory lekturowe w 2024 roku*, [w:] J.B. Motrenko, R. Chymkowski, Z. Zasacka, I. Koryś, *Stan czytelnictwa ksiązek w Polsce w 2024 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2025, s. 43-79, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1764153645.pdf>.
- Zasacka Z., *Spontaniczny kanon lekturowy na lekcji języka polskiego?*, [w:] *Lekcja POLSKI(e-go)*, t. 1: *Narracje tożsamościowe w edukacji polonistycznej*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 465-485, <https://doi.org/10.14746/amup.9788323238621>.
- Zasacka Z., *Spotkania literackie na lekcji – satysfakcje i porażki zawodowe nauczycieli*, „Polonistyka. Innowacje” 2021, nr 14, s. 123-140, <https://doi.org/10.14746/pi.2021.14.12>.
- Zasacka Z., Bulkowski K., *Zaangażowanie w czytanie a osiągnięcia szkolne gimnazjalistów*, „Edukacja” 2015, nr 4(135), s. 107-129.
- Zasacka Z., Chymkowski R., Koryś I., *Stan czytelnictwa ksiązek w Polsce w 2023 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2024, [online] <https://www.bn.org.pl/download/document/1717404995.pdf>.

SPIS WYKRESÓW

1. Trudności na lekcjach polskiego (dane w %)
2. Czytanie ksiązek w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie (deklaracje w %)
3. Regularność czytania ksiązek (deklaracje w %)
4. Stosunek do czytania ksiązek (deklaracje w %)
5. Więzi społeczne i książki: uczestnictwo w wymianach ksiązek i opinii o nich w ciągu ostatnich 12 miesięcy (deklaracje w %)
6. Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: W jakim stopniu nauczanie w tym oddziale jest utrudnione przez: (100% = N = 70)
7. Czy interesuje się Pan(i) lekturami pozaszkolnymi swoich uczniów? (N = 100% = 104)

SPIS TABEL

1. Najważniejsi autorzy we wczesnej młodości badanych według liczby wskazań
2. Proponowane przez nauczycielki lektury – najczęściej wymieniani autorzy i ich utwory

ABSTRAKT

Artykuł poświęcony jest analizie powodów, dla których aktywność czytelnicza nauczycieli, szczególnie uczących języka polskiego, ich preferencje lekturowe, znajomość trendów we współczesnej literaturze czy też orientacja w zainteresowaniach czytelniczych uczniów może mieć znaczenie w budowaniu ciekawości związanej z tekstami czytаныmi na lekcjach szkolnych. W celu bliższego rozpoznania nauczycielskich predyspozycji do sprostania tym zadaniom przedstawione zostały wyniki dwóch badań poświęconych różnym aspektom nauczycielskich problemów zawodowych oraz postaw czytelniczych. Pierwsze z nich to sondaż, którego celem było zestawienie aktywności i wyborów lekturowych nauczycieli klas maturalnych z praktykami czytelniczymi osób o podobnych cechach społeczno-demograficznych oraz skonfrontowanie ich z wynikami czytelnictwa realizowanymi na próbie ogólnopolskiej. Drugie badanie to część ogólnopolskiego sondażu czytelnictwa młodzieży szkolnej, które dotyczyło zawodowych satysfakcji i trudności, orientacji nauczycieli języka polskiego badanych uczniów w wyborach i potrzebach czytelniczych własnych uczniów oraz nauczycielskich rekomendacji lekturowych.

Słowa kluczowe: czytelnictwo nauczycieli, nauczyciele języka polskiego, dydaktyka polonistyczna, postawy czytelnicze młodzieży szkolnej

ABSTRACT

In Search of Satisfaction and Curiosity: Teachers and Students as Readers

This article analyzes why the reading habits of teachers—particularly of the Polish language—along with their reading preferences, familiarity with contemporary literary trends, and awareness of their students' reading interests, play a crucial role in fostering curiosity about the texts assigned in the classroom. In order to better examine teachers' aptitudes for meeting these challenges, the paper presents the results of two studies focusing on various aspects of their professional challenges and reading attitudes. The first is a survey aimed at comparing the reading activities and choices of the secondary school teachers who prepare students for the final 'matura' exams with the reading practices of individuals sharing similar socio-demographic characteristics. These findings are subsequently contrasted with nationwide readership data. The second study constitutes part of a broader nationwide survey on the reading habits of school-aged youth. It explores the professional satisfactions and difficulties of Polish language teachers, their awareness of their students' reading choices and needs, and the literary recommendations they provide.

Keywords: teachers' reading habits, Polish language teachers, Polish language didactics, students' reading attitudes

DAGMARA KAWOŃ-NOGA

Uniwersytet WSB Merito w Opolu
Opolskie Centrum Edukacji – Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu

Aktywność czytelnicza nauczycieli w świetle badań Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu

CZYTELNICTWO NAUCZYCIELI JAKO PROBLEM BADAWCZY

Czytelnictwo nauczycieli to ważny komponent kultury pedagogicznej tej grupy zawodowej. Rzutuje on nie tylko na jakość pracy pojedynczych edukatorów, ale i całych szkół, a nawet całego systemu edukacji i szerzej – na rozwój społeczeństwa oraz następnych pokoleń. Każdy akt czytania, szczególnie branżowego, tj. motywowanego obowiązkami zawodowymi, jest przejawem dążenia do profesjonalizmu. Sprawa czytelnictwa nauczycieli, czyli tej grupy zawodowej, co do której społeczeństwo ma wysokie oczekiwania, nie powinna być i nie jest dla tego społeczeństwa obojętna. Spodziewamy się, że system edukacji będą tworzyli wyłącznie kompetentni i fachowi nauczyciele. Nauczyciel jest organizatorem przestrzeni, w której kształtuje się osobowość i intelekt młodego człowieka. Powinności i etos zawodu, a także wyzwania w obszarze nauczania i wychowania, wymagają ciągłego doskonalenia warsztatu dydaktycznego, aktualizowania wiedzy, zdobywania nowych umiejętności. Najprostszym i najbardziej dostępnym sposobem na to jest systematyczny kontakt ze słowem drukowanym. Przyjmując jako pewnik, że czytanie jest dobre i wartościowe dla sfery poznawczej, merytorycznej, psychologicznej i emocjonalnej człowieka, zakładamy,

że czytany nauczyciel jest gwarancją wysokiej jakości oświaty oraz że czytający nauczyciel zwiększa prawdopodobieństwo wychowania czytającego ucznia.

Badania nad czytelnictwem nauczycieli w Polsce po 1945 roku rozwijały się w sposób rozproszony i nieregularny, często jako część szerszych diagnoz dotyczących inteligencji, uczestnictwa w kulturze czytelniczej lub praktyk zawodowych nauczycieli. Mimo braku jednolitego nurtu badawczego można wyróżnić kilka etapów, które wyznaczają kierunki refleksji nad praktykami lekturowymi środowiska nauczycielskiego. W pierwszych dekadach powojennych nauczyciele pojawiali się przede wszystkim jako jedna z grup w badaniach nad czytelnictwem inteligencji. Badania te tworzyły pierwszy powojenny obraz nauczyciela jako czytelnika – aktywnego, ale funkcjonującego w warunkach ograniczonego dostępu do książki i silnej presji ideologicznej. W latach 70. i 80. pojawiły się pierwsze badania, które traktowały nauczycieli jako odrębną grupę zawodową¹. Szeroko zakrojony projekt prowadziła Jadwiga Andrzejewska, która skupiła się na takich problemach, jak np. częstotliwość lektury, korzystanie z bibliotek pedagogicznych oraz rola książki w doskonaleniu zawodowym². Po 1989 roku badania nad czytelnictwem nauczycieli zaczęły uwzględniać zmieniający się rynek książki, pluralizację źródeł informacji oraz rosnącą autonomię wyborów czytelniczych. Analizowano także rolę literatury w kształceniu kompetencji zawodowych oraz różnicowanie środowiska nauczycielskiego. W centrum badań znalazły się nowe praktyki lekturowe, obejmujące literaturę popularnonaukową, poradnikową oraz materiały metodyczne, a także wpływ przemian społeczno-ekonomicznych na uczestnictwo nauczycieli w kulturze czytelniczej³. W ostatnich dwóch dekadach badania koncentrują się na praktykach czytelniczych w środowisku cyfrowym, wzroście znaczenia mediów społecznościowych, roli literatury w rozwoju zawodowym i osobistym nauczycieli. Analizuje się obraz czytelnictwa nauczycieli

---

¹ K. Atamańczuk, *Czytelnictwo nauczycieli*, „Oświata i Wychowanie” 1987, nr 26, s. 9-10; K. Kloc, *Po jakie książki sięgamy*, „Głos Nauczycielski” 1986, nr 49, s. 6; H. Owoc-Remiszewska, *Aktywność czytelnicza nauczycieli*, „Nauczyciel i Wychowanie” 1987, nr 1/2, s. 38-51; eadem, *Książka w życiu kulturalnym nauczycieli*, „Oświata i Wychowanie” 1987, nr 35, s. 37-41; G. Sznajder, A. Karaś, *Czytelnictwo i wykorzystanie czasopism pedagogicznych przez nauczycieli*, „Przegląd Oświatowo-Wychowawczy” 1987, nr 3, s. 53-60; J. Szocki, *Kultura czytelnicza nauczycieli*, „Bibliotekarz” 1988, nr 12, s. 17-20; idem, *O czytelnictwie nauczycieli*, „Oświata Dorosłych” 1986, nr 9, s. 544-546; M. Zielińska, *Nauczyciele-czytelnicy w szkołach zawodowych*, „Poradnik Bibliotekarza” 1988, nr 9, s. 14.

² J. Andrzejewska, *Kultura czytelnicza nauczycieli szkoły podstawowej*, Warszawa 1977.

³ W. Goriszowski, P. Kowolik, *Uwarunkowania czytelnictwa nauczycieli w zakresie literatury pedagogicznej*, Warszawa 1990, s. 251; P. Kowolik, *Czytelnictwo nauczycieli przedszkoli w zakresie literatury pedagogicznej*, [w:] *Z tradycji teorii edukacyjnej*, red. T. Wróblewska, Piotrów Trybunalski 1998, s. 235-240; E. Żeleźny, *Nauczyciele i młodzież w procesie polskich przemian*, Rzeszów 1992, s. 84-93; W. Goriszowski, P. Kowolik, *Nadzór pedagogiczny i kadra kierownicza a kierowany proces czytelnictwa nauczycieli*, „Nowa Szkoła” 1990, nr 8, s. 393-398.

różnych specjalności, a także rolę samych nauczycieli jako popularyzatorów czytelnictwa wśród uczniów⁴.

Mimo relatywnie bogatego dorobku badawczego daje się zauważyć w nim wyraźne luki. Przede wszystkim brakuje badań ciągłych, na podstawie wystandaryzowanych narzędzi, dzięki którym można systematycznie śledzić dynamikę zjawiska i obserwować tendencje w obrębie najważniejszych jego wskaźników. Pojawia się pilna potrzeba wypełnienia tych braków. Jest to wyzwanie albo dla środowiska akademickiego, albo dla sieci bibliotek pedagogicznych, albo dla zespołów, w których współpracują ze sobą badacze i bibliotekarze.

PEDAGOGICZNA BIBLIOTEKA WOJEWÓDZKA W OPOLU JAKO ORGANIZATOR BADAŃ CZYTELNICTWA NAUCZYCIELI

W Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu opracowano, a następnie opublikowano w 2024 roku *Raport – Stan czytelnictwa środowiska oświatowego*

---

⁴ E. Murawska, *Czytam, więc jestem... nauczycielem – miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli*, „Edukacja” 2004, nr 1, s. 78-85; W. Walczak, *Co czytają nauczyciele*, „Oblicza Edukacji” 2007, nr 17, s. 9; B. Walczak, *Potrzeby czytelnicze nauczycieli*, „Nowe w Szkole” 2002, nr 7-8, s. 13-17; D. Michalak, *Co czytają poloniści? Główne wyniki sondażu wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych*, „Bibliotekarz” 2018, nr 7-8, s. 9-12; K. Maciąg, *Czy biblioteki pedagogiczne są potrzebne nauczycielom? – na podstawie przeglądu piśmiennictwa pedeutologicznego*, „Bibliotekarz” 2011, nr 6, s. 5-11; R. Stanek-Kozłowska, *Miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli*, „Nauczyciel i Szkoła” 2007, nr 1/2, s. 163-177; B. Radulska, E. Wajda, *Badanie potrzeb czytelniczych i stopnia ich zaspokojenia wśród nauczycieli – klientów*, „Między Nami Bibliotekarzami” 2002, nr 4, s. 10-20; M. Raczkowska-Lipińska, B. Przybylska-Matula, *To czytamy w dobie reformy*, „Głos Nauczycielski” 2000, nr 45, s. 4; J. Raczkowska, *Czasopismo pomocą w pracy i samokształceniu wychowawców*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2011, nr 5, s. 21-29; M. Kunicka, *Czytanie ze zrozumieniem umiejętnością pożądaną u przyszłych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, „Wychowanie na Co Dzień” 2003, nr 3, s. 10-11; D. Kawoń-Noga, *Nauczyciele jako czytelnicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu*, [w:] *Wybrane problemy uczestnictwa i upowszechniania kultury na Opolszczyźnie*, red. E. Sapia-Drewniak, Opole 2005, s. 83-101; D. Kawoń-Noga, *Czytelnictwo nauczycieli województwa opolskiego – raport z badań*, [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty. Materiały konferencji naukowej, Kalisz 11-12 maja 2006*, red. D. Wańka, Kalisz 2008, s. 141-147; D. Żbikowska, *Charakterystyka czytelnika: nauczycielki o wysokiej aktywności czytelniczej, analiza przypadku*, [w:] *Edukacja kulturalna w szkole. Notatnik nauczyciela*, red. K. Sujak-Lesz, A. Krajna, L. Ryk, Wrocław 2008, s. 159-167; M. Antczak, M. Wachowicz, *Funkcje bibliotek pedagogicznych w XXI wieku*, „Studia o Książce i Informacji” 2018, t. 37, s. 57-68.

w województwie opolskim⁵. Raport powstał na podstawie badań skierowanych w 2022 roku do trzech grup respondentów, tj. nauczycieli, studentów i uczniów. Celem było określenie podstawowych wskaźników czytelnictwa tych grup społecznych. W badaniach wzięło udział w sumie 1081 respondentów, w tym 205 nauczycieli, 284 studentów i 592 uczniów. Niniejsze opracowanie jest odzwierciedleniem wyłącznie fragmentu wyników – odnoszącego się do nauczycieli uwzględnionych w sondażu. W tym zakresie problemem badawczym było czytelnictwo nauczycieli w aspekcie preferencji, motywów, praktyk i nawyków. Wyszukiwano szereg pytań szczegółowych: Co czytają badani (nauczyciele)? Ile czytają badani (nauczyciele)? Jak często badani (nauczyciele) sięgają po lekturę książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych (w tym w formatach cyfrowych)? Dlaczego badani (nauczyciele) czytają? / Co skłania ich do czytania? Jakie badani (nauczyciele) mają nawyki czytelnicze? Czy badani (nauczyciele) korzystają z bibliotek, jeśli tak, to z których, i jakie są ich oczekiwania co do usług i zasobów bibliotecznych? Jakie ogólne postawy czytelnicze przejawiają badani (nauczyciele)?

W postępowaniu empirycznym posłużono się metodą sondażu diagnostycznego oraz przeznaczoną dla niego techniką ankiety. Badania prowadzono przy użyciu elektronicznych formularzy ankiet dostępnych pod linkami zamieszczonymi na stronie internetowej organizatora badań, tj. Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu. Ankietyzacja trwała w okresie od maja do czerwca 2022 roku. Realizowana była wyłącznie wśród osób związanych z województwem opolskim.

NAUCZYCIELE W ŚWIETLE RAPORTU – STAN CZYTELNICTWA ŚRODOWISKA OŚWIATOWEGO W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM

W badaniach zorganizowanych w PBW w Opolu wzięło udział w sumie 205 nauczycieli (tab. 1). Zdecydowaną większość stanowiły kobiety (82,0%). Odsetek mężczyzn nie przekroczył jednej piątej (18,0%). Ujawniony wysoki poziom sfeminizowania jest charakterystyczny dla tego środowiska.

Najliczniejszą grupę, bo aż połowę, stanowiły osoby w przedziale wiekowym 46-60 lat (49,8%). Co trzeci badany był w wieku 36-45 lat (32,1%), a co dziesiąty – 26-35 lat (11,2%). Niewielki odsetek stanowili najstarsi – powyżej 60 roku życia (5,9%) i jedynie dwóch respondentów miało mniej niż 25 lat (1,0%). Należy zauważyć, że co drugi badany przekroczył 45. rok życia. Zgadza się to z obecnym stanem kadry

---

⁵ Raport opracował Zespół ds. czytelnictwa, w skład którego weszli nauczyciele bibliotekarze z PBW w Opolu: Alicja Kisała, Dagmara Kawoń-Noga, Katarzyna Kamińska, Monika Matkowska, Ewa Schroeter-Kustra, Ewa Janus, Ewa Dolata-Makuch, Violetta Hirszfeld-Wodecka.

Tab. 1. Respondenci wg płci, wieku i miejsca zamieszkania (N = 205)

		Respondenci																							
		Płeć						Wiek						Miejsce zamieszkania											
		Kobieta		Mężczyzna		Razem		Do 25 lat		26-35 lat		36-45 lat		46-60 lat		Powyżej 60 lat		Razem		Miasto wojewódzkie		Miasto		Wieś	
L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
168	82,0	37	18,0	205	100	2	1,0	23	11,2	66	32,1	102	49,8	12	5,9	205	100	36	17,6	139	67,8	30	14,6	205	100

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 2. Nauczyciele jako respondenci wg miejsca pracy (N=205)

		Przedszkole		Szkoła podstawowa		Szkoła ponadpodstawowa		Szkoła specjalna		Inna placówka systemu oświaty		Razem	
		L	%	L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
11	5,3	86	42,0	84	41,0	4	2,0	20	9,7	205	100		

Źródło: opracowanie własne.

nauczycielskiej, w której dominują osoby w średnim wieku z długim stażem pracy w szkole. Nauczyciele poddani badaniom to przede wszystkim mieszkańcy różnych miast województwa opolskiego (67,8%) lub mieszkańcy samej stolicy województwa (17,6%). Najmniejsza część badanych pochodzi z ośrodków wiejskich (14,6%). W badaniach wzięli udział przede wszystkim nauczyciele szkół podstawowych (42,0%) i ponadpodstawowych (41,0%). W różnych innych placówkach oświatowych pracuje w sumie niecała jedna piąta badanych, w tym nauczyciele przedszkoli (5,3%) i szkół specjalnych (2,0%) (tab. 2).

Większość respondentów posiada stopień nauczyciela dyplomowanego (66,8%), ale badaniami objęto również nauczycieli mianowanych (18,6%), kontraktowych (10,2%) oraz stażystów (4,4%) (tab. 3).

Tab. 3. Nauczyciele jako respondenci wg stopnia awansu zawodowego (N = 205)

Stażysta		Kontraktowy		Mianowany		Dyplomowany		Razem	
L	%	L	%	L	%	L	%	L	%
9	4,4	21	10,2	38	18,6	137	66,8	205	100

Źródło: opracowanie własne.

W sondażu – na pytanie: „Ile książek w ciągu ostatnich 12 miesięcy czytał(a) lub przeglądał(a) Pan(i), w całości lub fragmente?” – prawie połowa respondentów odpowiedziała, że powyżej 15 tytułów (46,8%) (tab. 4).

Tab. 4. Liczba czytanych przez nauczycieli książek w ciągu ostatnich 12 miesięcy (N = 205)

Liczba czytanych książek	L	%
0	0	0
1	1	0,5
2-7	52	25,4
8-15	56	27,3
Powyżej 15	96	46,8
Razem	205	100

Źródło: opracowanie własne.

Jedna trzecia nauczycieli czyta między 8 a 15 tytułów rocznie (27,3%), a co czwarty nauczyciel – między 2 a 7 (25,4%). Warto przypomnieć, że badania czytelnictwa obarczone są błędem deklaratywności, tzn. badani czasami odbiegają w swoich deklaracjach od stanu rzeczywistego, niechętnie przyznają się do braków lekturowych, mają tendencję do zawyżania wyniku. Mimo to należy zauważyć, że ujawnione wyniki

znacznie różnią się od wyników ogólnopolskich⁶, a nauczyciele na tle całej populacji dorosłych Polaków wypadają jako bardzo aktywna czytelniczo grupa zawodowa. Podobnie przedstawia się sprawa częstotliwości czytania (tab. 5). I w tym przypadku – na bazie deklaracji nauczycieli – należy stwierdzić wysokie zapotrzebowanie na czytanie.

Tab. 5. Częstotliwość sięgania przez nauczycieli po książki lub inne materiały piśmiennicze (N = 205)

Częstotliwość czytania	L	%
Codziennie	134	65,4
Raz w tygodniu	50	24,4
Raz na dwa tygodnie	9	4,3
Raz w miesiącu	8	3,9
Raz na pół roku	3	1,5
Raz w roku	1	0,5
Nie czytam	0	0
Razem	205	100

Źródło: opracowanie własne.

Codzienny kontakt z książkami lub innymi materiałami piśmienniczymi deklaruje zdecydowana większość respondentów (65,4%), co czwarty twierdzi, że czyta raz w tygodniu (24,4%). Respondenci raczej sporadycznie zaznaczają, że czytają rzadziej, np. raz w miesiącu czy raz w roku, ale w sumie prawie 10% z nich wskazuje, że czytanie nie jest ich codzienną lub częstą praktyką.

Istotnym wskaźnikiem czytelnictwa jest posiadanie lub nieposiadanie księgozbioru domowego, a także jego charakter, wielkość i systematyczność uzupełniania. Takie informacje odzwierciedlają ogólne nastawienie do literatury i książek, jako nośnika wiedzy i dorobku naukowego (tab. 6).

Tab. 6. Domowe księgozbiory nauczycieli (N = 205)

Posiadanie księgozbioru domowego	L	%
Nie, w ogóle nie mam książek w domu	0	0
Tak, ale są to tylko książki potrzebne mi do pracy zawodowej	15	7,3
Tak, są to różne książki w tradycyjnej formie papierowej	186	90,7
Tak, ale są to prawie wyłącznie e-booki	4	2,0
Razem	205	100

Źródło: opracowanie własne.

⁶ J.B. Motrenko, R. Chymkowski, Z. Zasacka, I. Koryś, *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2024 roku*, Warszawa 2025, s. 4, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1764153645.pdf> – 10 XII 2024.

Warto zauważyć, że wszyscy badani posiadają księgozbiór domowy (100%). Zdecydowanie preferują tradycyjną (papierową) formę książki. Deklarują, że gromadzą różne gatunki literackie (90,7%). Bardzo rzadko zaznaczają, że posiadają w domu wyłącznie książki potrzebne do pracy zawodowej (7,3%).

Obraz czytelnictwa nauczycieli rysuje się poprzez wybory lekturowe. W przypadku przedstawicieli tej grupy zawodowej można spodziewać się, że sięgają oni po książki przede wszystkim dla przyjemności, z ciekawości lub z uwagi na (osobiste) zainteresowania, ale niewykluczone, że również dla zdobycia wiedzy i umiejętności zawodowych. W sumie podczas ankietyzacji wskazano na około 530 różnych tytułów książek autorów polskich i zagranicznych. Najczęściej wybierano beletrystykę, reportaże, literaturę faktu oraz publikacje naukowe i popularnonaukowe.

W zakresie literatury polskiej warto podkreślić, że popularnością cieszą się dzieła artystycznie ambitne i intelektualnie wymagające wybitnych twórców współczesnych, takich jak Olga Tokarczuk, Szczepan Twardoch, Jerzy Pilch, Janusz Głowacki czy Wiesław Myśliwski. Badani wskazali 11 różnych tytułów autorstwa naszej noblistki, niektóre z nich wielokrotnie, takie jak: *Empuzjon* (2), *Księgi Jakubowe* (4), *Opowiadania bizardne* (3) czy *Szafa* (2). Inne tytuły wskazywano jednokrotnie, np.: *Podróż ludzi księgi*, *Prawiek i inne czasy*, *Prowadź swój pług przez kości umarłych* czy *Bieguni*. W świetle wyników sondażu ankietowani sięgają też (choć rzadziej) do intensywnej i emocjonalnej prozy Sz. Twardocha (*Król*, *Królestwo*, *Morfina*) czy mistrza ironii i autoanalizy – J. Pilcha (*Miasto utrapienia*), albo jednego z najważniejszych współczesnych dramaturgów i prozaików, tworzącego głównie na emigracji – J. Głowackiego (*Z głowy*, *Good night*, *Dżerzi*, *Antygona w Nowym Jorku*) oraz autora znakomitych przypowieści o ludzkiej egzystencji – W. Myśliwskiego (*Nagi sad*). Kłasyfikacja wszystkich tytułów wskazanych przez ankietowanych pokazuje, że jednak w codziennych praktykach czytelniczych nauczycielom towarzyszy częściej współczesna literatura popularna. Najchętniej wybierane są thrillery i kryminały. Najpoczytniejszymi polskim autorami są Remigiusz Mróz oraz Katarzyna Bonda. W sumie wymieniono 29 różnych tytułów książek R. Mroza, wskazywano je aż 74 razy (*Kasacja*, *Testament*, *Skazanie* – po 4 razy). Książki autorstwa K. Bondy deklarowano w sumie 13 razy. Badania ujawniły długą listę innych, mniej i bardziej znanych, przedstawicieli gatunku grozy i sensacji z rodzimego rynku wydawniczego. Można tu wymienić takich twórców jak chociażby: Marek Siembieda (*444*, *Gambit*, *Gwiazdozbiór odmieńców*), Kasia Magiera (*Anatomia grzechów*, *Długie cienie*, *Echo milczenia*), Jerzy Żukowski (*Dom grozy*, *Porachunek z cieniem* oraz *inne opowiadania*), Piotr Adamczyk (*Ferma blond*), Marek Krajewski (*Moloch*, *Miasto szpiegów*, *Śmierć w Breslau*), Katarzyna Puzyńska (*Motylek*) oraz Małgorzata Fugiel-Kuźmińska i Michał Kuźmiński (*Śleboda*). Wśród wymienionych książek były też *Szadz* Igora Brejdyganta oraz *Żmijowisko* Wojciecha Chmielarza – na podstawie których zrealizowano znane seriale dla komercyjnych platform i kanałów. Ankietowani deklarowali, że czytają literaturę obyczajową, historyczną i wojenną. Przykładami tych kategorii mogą być następujące tytuły: *Gorzko, gorzko* Joanny Bator, *Stulecie Winnych* Albeny

Grabowskiej, *Słępcy idą do nieba* Stanisława Srokowskiego oraz *Wszystkie moje kobiety. Przebudzenie* Janusza Leona Wiśniewskiego. Na liście wyborów czytelniczych znalazły się też reportaże: Mariusza Szczygła (*Fakty muszą zatańczyć*), Błażeja Torańskiego (*Kat polskich dzieci. Opowieść o Eugenii Pol*), Zbigniewa Rokity (*Kajs. Opowieść o Górnym Śląsku*) i inne. Sondaż pokazuje, że polska literatura fantasy nie cieszy się dużym zainteresowaniem. Co prawda na liście przeczytanych lektur pojawiły się m.in. *Wiedźmin* Andrzeja Sapkowskiego, *Przetaina* Andrzeja Pilipiuka czy *Agla* Radka Raka, ale była to tylko niewielka liczba wskazań. Ankietowani co jakiś czas zagląдают do książek o tematyce rozwojowej, z pogranicza psychologii, samoświadomości, kreatywnego życia czy duchowości i seksualności. Wśród deklarowanych lektur pojawiły się bowiem m.in.: *Czuła przewodniczka. Kobięca droga do siebie* autorstwa Natalii de Barbaro, cykl *Gwiazdne dzieci* Anny Głowacz, *Jestem nikim. Lekcje* Jozuego Adama Szustaka oraz *Ziarno granatu. Mitologia według kobiet* Katarzyny Boni. Ponadto nauczyciele sięgają do opracowań biograficznych i autobiograficznych (*Wowa, Wołodia, Władimir. Tajemnice Rosji Putina* Krystyny Kurczab-Redlich, *Zeleński* Wojciecha Rogacina, *Churchill. Opowieść o przegranych zwycięzcy* Niny Smolar, *Hanka. Pierwsza opowieść o Ordonównie* Katarzyny Drogi). Badani zagląдают też do lekkich form literackich (*Całe zdanie nieboszczyka* Joanny Chmielewskiej, *Ja chyba zwariuję!* Agaty Przybyłek, *Matka siedzi z tyłu. Opowieści z d**y wzięte* Joanny Mokosy-Rykalskiej) oraz literatury dziecięcej i młodzieżowej.

Na liście wyborów lekturowych mniej więcej połowę tytułów stanowiły pozycje z literatury obcej. Analiza pokazuje, że szczególnie popularna jest twórczość autorów pochodzących z Wielkiej Brytanii, USA, Kanady i Australii oraz krajów skandynawskich i Francji, ale byli też pisarze z Izraela, Rosji, Brazylii, Niemiec, Japonii, Włoch, Portugalii, Indii, Ukrainy, Gruzji czy Meksyku.

Nauczyciele chętnie sięgają po dzieła autorów klasycznych, takich jak m.in.: Lew Tołstoj, Antoni Czechow, Michaił Bułhakow, Albert Camus, Jane Austen, Hermann Hesse, José Saramago czy Aleksander Dumas. Często wybierają też współczesną literaturę piękną, poczytni są m.in.: Paulo Coelho, Edward Brooke-Hitching, Clarissa Pinkola Estés, Matt Haig, Gregory David Roberts, Michelle Cohen Corasanti i Delia Owens. Z deklaracji badanych wynika, że ulubionymi gatunkami są thriller, kryminał i sensacja, bowiem relatywnie często czytelnicy sięgają po pozycje takich autorów, jak m.in.: Harlan Coben (*Brakujący element, Chłopiec z lasu, W głębi lasu*), Jo Nesbø (*Czerwone gardło*), Stieg Larsson (*Dziewczyna, która igrała z ogniem, Mężczyźni, którzy nienawidzą kobiet, Zamek z piasku, który runął*), Camilla Läckberg (*Księżniczka z lodu, Niemiecki bękart*), Erica Spindler (*Krwawe wino*), Marcel Moss (*Utraceni*) i wielu innych. Dużym zainteresowaniem cieszy się reportaż i literatura faktu. Do tej kategorii można zaliczyć wiele wskazanych przez ankietowanych pozycji: *Archipelag GUŁag* (Aleksandr Sołżenicyn), *Byłem asystentem doktora Mengele* (Miklós Nyiszli), *Cynkowi chłopcy* (Swiatłana Aleksijewicz), *Czerwony głód i Gułag* (Anne Applebaum) oraz *Jak ocalić świat od katastrofy klimatycznej* (Bill Gates). W kategorii powieści historycznej szczególnie poczytne są książki Philippy Gregory – autorki

Błazna królowej, Dwóch królowych, Kochanicy króla, Ostatniej żony Tudora i jeszcze innych wskazanych w sondażu. Na liście znalazły się też romanse i literatura obyczajowa, m.in.: *Jedno życzenie* (Nicholas Sparks), *Pod osłoną deszczu* (Jojo Moyes), *Periska miłość* (Laila Shukri) i *Za dużo słońca Toskanii* (Dario Castagno) oraz literatura fantasy i science fiction: *Cesarz Ośmiu Wysp* (Lian Hearn), *Droga szamana* (Wasilij Machanienko) oraz *Gra o tron* (George R.R. Martin).

W zakresie lektur obcojęzycznych dość popularna jest także literatura naukowa i popularnonaukowa. Przekrój tematyczny tych publikacji może wskazywać na zróżnicowane zainteresowania respondentów w zakresie historii, socjologii, filozofii, a także nauk przyrodniczych i polityki. Na liście tych wyborów pojawiły się m.in. następujące tytuły: *21 lekcji na XXI wiek* i *Sapiens. Od zwierząt do bogów* (Yuval Noah Harari), *1947. Świat zaczyna się teraz* (Elisabeth Åsbrink), *Antykruchłość. Jak żyć w świecie, którego nie rozumiemy* (Nassim Nicholas Taleb), *Bardziej toksyczni ludzie* (Bernardo Stamateas) oraz *Koniec człowieka. Konsekwencje rewolucji biotechnologicznej* (Francis Fukuyama).

Warto zaznaczyć, że nauczyciele objęci badaniami deklarowali, że czytają książki o profilu pedagogicznym, psychologicznym, a także z zakresu dydaktyki szkolnej i metodyki nauczania. Pokazuje to, że do czytania motywują również obowiązki i powinności związane z pracą w szkole lub innej placówce opiekuńczo-wychowawczej.

W badaniach uwzględniono też nawyki czytelnicze w zakresie prasy i czasopism. W sumie respondenci wskazali ponad sto różnych tytułów periodyków z szerokiego spektrum tematyki i treści. W zestawieniu znajdują się pisma o profilu społeczno-politycznym, publicystycznym, humanistycznym, kulturalnym, a także dzienniki i tzw. prasa kobieca. Najczęściej wskazywano następujące tytuły: „Polityka” (17), „Gazeta Wyborcza” (14), „Angora” (9), „Newsweek” (9), a także „Charaktery” (14) oraz „Twój Styl” (14), „Zwierciadło” (11), „Wysokie Obcasy Extra” (7). Z punktu widzenia celu badań – istotne było określenie zakresu oddziaływania czasopiśmiennictwa branżowego, czyli takiego, po które nauczyciele sięgają w związku z potrzebami zawodowymi. W całym rejestrze wyodrębniono aż około 40 takich czasopism. Należy tu wymienić choćby czasopisma poświęcone poszczególnym przedmiotom nauczonym w szkole: „Biologia w Szkole”, „Chemia w Szkole”, „Języki Obce w Szkole”, „Język Polski”, „Kwartalnik Historyczny”, „Mówią Wieki”, „Matematyka”, „Polonistyka”, albo periodyki dla nauczycieli wychowania przedszkolnego, opiekunów bibliotek szkolnych lub wychowawców świetlic szkolnych: „Blżej Przedszkola”, „Wychowanie Przedszkolne”, „Biblioteka w Szkole”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Świetlica w Szkole”. Ankietowani deklarują też, że systematycznie zaglądają do czasopism przekrojowych o tematyce pedagogicznej, takich jak np. „Edukacja i Dialog”, „Głos Nauczycielski”, „Głos Pedagogiczny”, „Nauczycielka Szkoły Podstawowej”, „Przegląd Humanistyczny”, „Wychowanie na Co Dzień”, „Życie Szkoły”, lub specjalistycznych poświęconych problematyce rozwoju dzieci i młodzieży: „Psychologia Dziecka” i „Psychologia Nastolatka”.

Opolskie badania pozwoliły ustalić, jakie są główne motywy czytelnicze nauczycieli i jakie są źródła pozyskiwania informacji o książkach do czytania. Z deklaracji

ankietowanych wynika, że znakomita większość czyta, bo to lubi i robi to z przyzwyczajenia (78,5%). Wielu badanych przyznaje, że czyta w wolnej chwili (37,1%), przed snem (37,6%) lub w czasie podróży (33,7%). Ponad połowa przyznaje, że sięga po książkę z konieczności dokształcania się (58,5%). Oznacza to, że przyczyny lektury są złożone – wynikają zarówno z pobudek osobistych, zainteresowań i nawyków co do spędzania czasu wolnego, jak i czynników czysto zawodowych (tab. 7).

Tab. 7. Motywy skłaniające nauczycieli do czytania (N = 205)

Motywy czytelnicze	L	%
Czytam z przyzwyczajenia, lubię czytać	161	78,5
Obowiązki zawodowe, konieczność permanentnego doskonalenia zawodowego	120	58,5
Czytanie wypełnia mój czas wolny	76	37,1
Czytam przed snem	77	37,6
Czytam w podróży	69	33,7
Do czytania zachęcają mnie moi mentorzy	10	4,9
Czytam, bo robią to też moi znajomi i przyjaciele	3	1,5
Inne	17	8,3

Źródło: opracowanie własne.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Badania pokazują, że nauczyciele, wybierając książki do czytania, korzystają z różnych źródeł informacji o nich (tab. 8).

Tab. 8. Źródła informacji o książkach, z których korzystają nauczyciele (N = 205)

Źródła informacji o książkach	L	%
Internet i inne media	160	78,0
Znajomi	106	51,7
Recenzje / Nowości wydawnicze	105	51,2
Księgarnia/Księgarz	79	38,5
Biblioteka/Bibliotekarz	72	35,1
Szkoła, kanon lektur	70	34,1
Rodzina	41	20,0
Targi książek / Kiermasze / Wystawy	35	17,1
Spotkania autorskie	18	8,8
Dyskusyjny Klub Książki	3	1,5
Inne	12	5,9

Źródło: opracowanie własne.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Najczęściej czerpią wiedzę na temat książek i różnych materiałów piśmienniczych z internetu (78,0%). Połowa przyznaje, że, wybierając lekturę, albo ulega sugestiom znajomych (51,7%), albo przegląda recenzje i nowości wydawnicze (51,2%). Inni wskazali księgarnie (38,5%), biblioteki (35,1%) lub szkołę (34%). Co piąty respondent dowiaduje się o ciekawych książkach od rodziny (20%) i prawie tyle samo czerpie wiedzę z targów książek, kiermaszów, wystaw (17%). Rzadko nauczyciele wskazywali spotkania autorskie (8,8%) i Dyskusyjne Kluby Książki (1,5%).

Celem badań było również określenie, jak duża grupa respondentów korzysta z usług różnych typów bibliotek (tab. 9) oraz jakie są oczekiwania wobec tych bibliotek (tab. 10).

Tab. 9. Nauczyciel jako aktywny użytkownik bibliotek (N = 205)

Korzystanie z bibliotek	L	%
Biblioteki publicznej	83	40,5
Biblioteki szkolnej	69	33,7
Biblioteki pedagogicznej	51	24,9
Biblioteki naukowej/akademickiej	13	6,3
Nie korzystam z bibliotek	60	29,3

Źródło: opracowanie własne.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Z deklaracji respondentów wynika, że najczęściej korzystają oni z bibliotek publicznych (40,5%), ale co trzeci odwiedza bibliotekę szkolną (33,7%), co czwarty – pedagogiczną (24,8%), a nieliczni wybierają bibliotekę naukową lub akademicką (6,3%). Niepokojące wydaje się to, że aż co trzeci nauczyciel przyznał wprost, że nie korzysta z żadnej biblioteki (29,3%). Nie jest możliwe precyzyjne określenie przyczyn takiego stanu rzeczy. Można tylko domniemywać, że chodzi o brak czasu, brak nawyku, nieodpowiednią lokalizację lub zbyt słabe działania marketingowe poszczególnych księżnic. Badania umożliwiły jednak określenie różnych oczekiwań i potrzeb, jakie nauczyciele przejawiają wobec środowiska bibliotekarskiego.

Tab. 10. Oczekiwania nauczycieli wobec bibliotek (N = 205)

Oczekiwanie wobec bibliotek	L	%
Nowości wydawnicze	165	80,5
Spotkania autorskie, rozmowy z ciekawymi ludźmi	73	35,6
Pomoc w doborze literatury	56	27,3
Podręczniki szkolne / skrypty / opracowania	54	26,3
Prasa i czasopisma	51	24,9
Możliwość korzystania z usług bibliotecznych online	43	21,0

Oczekiwanie wobec bibliotek	L	%
Wystawy, prezentacje, kiermasze	32	15,6
Konferencje naukowe i metodyczne	31	15,1
Kursy, szkolenia, warsztaty	31	15,1
Możliwość korzystania z internetu, programów komputerowych, multimediów, bibliotek cyfrowych itp.	21	10,2
Możliwość poczytania w ciszy i spokoju oraz odrobienia lekcji	6	2,9
Inne	8	3,9

Źródło: opracowanie własne.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

W tym obszarze respondenci wskazali przede wszystkim na dostępność nowości wydawniczych (80,5%). Co trzeci wymienił spotkania autorskie i rozmowy z ciekawymi ludźmi (35,6%). Pewna część respondentów ceni sobie możliwość uzyskania profesjonalnego poradnictwa i pomocy w doborze literatury (27,3%). Dla innych ważne jest, że w bibliotece można wypożyczyć podręczniki szkolne, skrypty lub opracowania (26,3%) lub że można tu poczytać prasę i czasopisma (24,9%). Niektórzy wskazywali usługi online (21,0%), konferencje, kursy i szkolenia (15,1%), wystawy i kiermasze (15,6%) oraz możliwość skorzystania z internetu, programów komputerowych, multimediów lub bibliotek cyfrowych (10,2%). Badani nauczyciele raczej nie szukają w bibliotekach ciszy i spokoju (które mogą sprzyjać w przygotowywaniu się do pracy dydaktycznej), taki wariant wskazywano sporadycznie (2,9%).

Ważnym aspektem badań było ustalenie preferencji i uwarunkowań czytelniczych. Chodziło o dookreślenie, w jakim zakresie kontakty lekturowe wynikają z potrzeb osobistych i/lub rozwoju zawodowego. W tym celu zapytano respondentów o korzyści wynikające dla nich z czytania oraz poproszono o wskazanie postaw, z którymi się identyfikują (tab. 11).

Tab. 11. Korzyści płynące z czytania w opiniach nauczycieli (N = 205)

Korzyści płynące z czytania	L	%
Systematycznie zdobywam nowe informacje.	138	67,3
Uspokajam się, relaksuję i wypoczywam.	122	60,0
Poszerzam perspektywę myślenia analitycznego i stymuluję umysł.	96	46,8
Rozwijam się, buduję intelekt i wzbogacam słownictwo.	93	45,4
Jestem zawsze przygotowany/przygotowana do pracy w szkole, zdobywam nową wiedzę, którą mogę dzielić się z uczniami.	74	36,1
Poszerzam świadomość w zakresie wiedzy o świecie i mechanizmach społecznych.	73	35,6
Poprawiam pamięć, koncentrację i uważność.	71	35,0
Rozwijam sferę wewnętrzną, w tym wrażliwość i empatię.	53	26,0

Korzyści płynące z czytania	L	%
Utrzymuję wysoki standard społeczny, łatwiej komunikuję się z innymi.	29	14,1
Inne	3	1,5

Źródło: opracowanie własne.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Większość nauczycieli za największy pożytek z czytania uważa możliwość systematycznego zdobywania nowych informacji (67,3%). Ponad połowa zaznaczyła, że czytanie pozwala na wypoczynek, uspokaja i relaksuje (60,0%). Co drugi respondent stwierdził, że „czytanie poszerza perspektywę myślenia analitycznego i stymuluje mózg” (46,8%). Znaczna część zauważyła też, że czytanie umożliwia „rozwijanie się, budowanie intelektu i wzbogacanie słownictwa” (45,4%). Niektórzy nauczyciele przyznają wprost, że dzięki czytaniu „zawsze jestem przygotowany/przygotowana do pracy w szkole, zdobywam nową wiedzę, którą mogę dzielić się z uczniami” (36,1%). Pewna część respondentów zauważa, że kontakty lekturowe „poszerzają świadomość w zakresie wiedzy o świecie i mechanizmach społecznych” (35,6%). Dla innych „czytanie poprawia pamięć, koncentrację i uważność” (35,0%). Co czwarty twierdzi, że poprzez czytanie „rozwija sferę wewnętrzną, w tym wrażliwość i empatię” (26,0%). Wygląda na to, że zaangażowanie lekturowe nauczycieli bezpośrednio wynika zarówno z pobudek osobistych, jak i zawodowych. Ankietowani, w kontekście korzyści płynących z czytania, zwracali uwagę, że sięgają po książkę i dla przyjemności, i w związku ze zobowiązaniami zawodowymi.

Analiza materiału badawczego pozwoliła na określenie ogólnych postaw ankietowanych wobec powinności szkoły i nauczyciela w zakresie rozbudzania oraz rozwijania zainteresowań czytelniczych dzieci i młodzieży. Rozkład głosów na ten temat jest interesujący (tab. 12).

Tab. 12. Opinie nauczycieli na temat czytelnictwa dzieci i młodzieży (N = 205)

Opinie	L	%
Z moich obserwacji wynika, że bardzo różne czynniki wpływają motywująco na czytanie uczniów, nie tylko dom rodzinny i szkoła, ale również okres dojrzewania, rówieśnicy, osobiste pasje i zainteresowania, „modne” tytuły lub znani autorzy, chwilowe trendy na rynku wydawniczym. Młodzież chętnie sięga też do tych książek, na bazie których powstają filmy fabularne lub gry komputerowe.	109	53,2
Bardzo dużo czytam i prowadząc zajęcia z uczniami, często odwołuję się do książek lub innych treści/tekstów drukowanych. Uważam, że nauczyciel powinien być czytany, bo to pozytywnie wpływa na czytelnictwo uczniów.	102	49,8
Współczesne młode pokolenie raczej nie czyta książek i czasopism (w rozumieniu klasycznym), ale aktywnie obcuje z informacjami w świecie elektronicznym. Szkoła powinna znaleźć nowe sposoby motywowania do czytania, ale przede wszystkim powinna uczyć selekcji i doboru oraz krytycznego odbioru tekstu.	81	39,5

Opinie	L	%
Aktywność czytelnicza dzieci i młodzieży zależy przede wszystkim od tego, ile w ogóle czyta się w domu, a nie od tego, ile czyta się w szkole i czy nauczyciel jest człowiekiem czytającym, czy nie.	80	39,0
W moim przekonaniu w szkole za właściwe postawy czytelnicze uczniów odpowiadają wszyscy nauczyciele.	54	26,3
W pracy dydaktycznej skupiam się na treściach zawartych w podręcznikach i ćwiczeniach szkolnych. To bardzo dobry sposób na wyrobienie nawyku korzystania z książek wśród uczniów.	48	23,4
W systemie oświaty największą rolę w krzewieniu czytelnictwa odgrywa wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna. Jeśli dziecko na tym etapie nie nabędzie nawyku czytania, to w przyszłości już raczej nie będzie aktywnym czytelnikiem.	47	23,0
Kanon lektur jest dobrym sposobem na popularyzację literatury i rozwijanie czytelnictwa w okresie szkolnym, pod warunkiem że jest systematycznie aktualizowany, dostosowywany do rzeczywistych potrzeb i zainteresowań uczniów.	40	19,5
Z mojego doświadczenia wynika, że podręczniki i ćwiczenia szkolne nie wpływają pozytywnie na czytanie uczniów. Regularnie dostarczam swoim uczniom własne materiały dydaktyczne (teksty, opracowania, streszczenia, ćwiczenia, zadania itp.).	39	19,0
Postęp cywilizacyjny wymusza na szkole potrzebę wymiany papierowych książek i zeszytów na elektroniczne/cyfrowe narzędzia pracy umysłowej i twórczej (tablety, laptopy, e-booki, audiobooki, internet itp.).	26	12,7
W praktyce szkolnej nawyki czytelnicze u uczniów rozwijają się przede wszystkim na lekcjach języka polskiego.	15	7,3
Dobrym sposobem na popularyzację literatury i rozwijanie czytelnictwa w okresie szkolnym jest kanon lektur.	12	5,9
Żadne z powyższych stwierdzeń mnie nie dotyczy.	3	1,5

Źródło: opracowanie własne.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Można odnieść wrażenie, że nauczyciele są uważnymi obserwatorami swoich uczniów i mają określone przekonania na temat powinności systemu oświaty w krzewieniu czytelnictwa wśród młodych. Ponad połowa respondentów identyfikuje się bowiem ze stwierdzeniem: „Z moich obserwacji wynika, że bardzo różne czynniki wpływają motywująco na czytanie uczniów, nie tylko dom rodzinny i szkoła, ale również okres dojrzewania, rówieśnicy, osobiste pasje i zainteresowania, »modne« tytuły lub znani autorzy, chwilowe trendy na rynku wydawniczym. Młodzież chętnie sięga też do tych książek, na bazie których powstają filmy fabularne lub gry komputerowe” (53,2%). Wielu respondentów uważa, że nauczyciel powinien być człowiekiem czytającym, bo to pozytywnie oddziałuje na aktywność i zainteresowania czytelnicze uczniów (49,8%), oraz że obowiązkiem szkoły jest wdrożenie nowych sposobów motywowania do czytania i stworzenie warunków do zdobycia przez

uczniów umiejętności selekcji, doboru i krytycznego odbioru tekstu (39,5%). Mniej więcej co czwarty badany jest przekonany, że w szkole za czytelnicze zaangażowanie dzieci i młodzieży odpowiadają wszyscy nauczyciele (26,3%), to znaczy, że bez względu na nauczany przedmiot każdy pedagog powinien znaleźć sposób na pobudzanie zainteresowań lekturowych wśród podopiecznych. Ankietowani odnieśli się też do roli podręczników i lektur szkolnych. Tu ścierały się różne poglądy. Pewna część z nich przyznała, że w pracy dydaktycznej skupia się na treściach zawartych w podręcznikach i ćwiczeniach szkolnych oraz że jest to bardzo dobry sposób na wyrobienie nawyku korzystania z książek wśród uczniów (23,4%). Niektórzy mają jednak inne doświadczenia i uważają, że podręczniki i ćwiczenia szkolne nie wpływają pozytywnie na czytanie uczniów. Przyznali oni, że dostarczają uczniom innych materiałów dydaktycznych w formie tekstów, opracowań, streszczeń, ćwiczeń i zadań (19,0%). W trakcie badań pojawiły się nawet głosy na temat pilnej potrzeby wymiany papierowych książek i zeszytów na elektroniczne/cyfrowe narzędzia pracy umysłowej i twórczej, takie jak tablety, laptopy, e-booki, audiobooki itp. Ten rewolucyjny apel podyktowany przez postęp cywilizacyjny podnosili co prawda nieliczni (12,7%), ale nie należy wykluczać, że w przyszłości pomoce dydaktyczne będą wyłącznie cyfrowe. Zróżnicowane nastroje towarzyszą też sprawie kanonu lektur. Co piąty badany uważa, że kanon lektur jest dobrym sposobem na popularyzację literatury i rozwijanie czytelnictwa w okresie szkolnym, pod warunkiem, że jest systematycznie dostosowywany do rzeczywistych potrzeb i zainteresowań uczniów (19,5%). Natomiast inni, choć to sporadyczne przypadki, nie widzą konieczności aktualizowania kanonu, twierdzą, że spełnia on swoją funkcję w obecnej postaci (5,9%). Niektórzy ankietowani deklarują, że zgadzają się ze stwierdzeniem, w myśl którego aktywność czytelnicza dzieci i młodzieży zależy przede wszystkim od tego, ile w ogóle czyta się w domu, a nie od tego, ile czyta się w szkole i czy nauczyciel jest człowiekiem czytającym, czy nie (39%). Takie przekonanie podaje w wątpliwość ogólny sens szkoły jako takiej, jej funkcji wyrównywania szans edukacyjnych i kompensowania ewentualnych braków i deficytów wychowania domowego. Niepokojące jest to, że relatywnie duży odsetek badanych podziela ten pogląd. Z badań wynika też, że pewna część ankietowanych zakłada, iż odpowiedzialność za stan czytelnictwa młodego pokolenia spoczywa niemal wyłącznie na niektórych nauczycielach. Prawie co czwarty twierdzi, że największą rolę w krzewieniu czytelnictwa odgrywa wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna, a jeśli dziecko na tym etapie nie nabędzie nawyku czytania, to w przyszłości już raczej nie będzie aktywnym czytelnikiem (23%). W grupie ankietowanych znaleźli się też tacy, choć były to pojedyncze przypadki, którzy uznają, że w praktyce szkolnej nawyki czytelnicze u uczniów rozwija się przede wszystkim na lekcjach języka polskiego (7,3%). Takie tradycyjne podejście do sprawy może okazać się błędne. Powierzenie zadania wychowania dojrzałego czytelnika wyłącznie polonistom oraz nauczycielom wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego jest dalece niepożądane. Takie rozwiązanie w praktyce oznaczałoby brak możliwości wykorzystania całego potencjału szkolnego oddziaływania na ucznia w złożonym procesie

nauki czytania i rozwijania zainteresowań literackich. Pisząca te słowa zakłada jednak, że nauczyciele, którzy stoją na stanowisku, że specjalna rola w krzewieniu czytelnictwa należy się (tylko) niektórym pedagogom – w rzeczywistości mają na myśli to, że pozostali nauczyciele (w tym oni sami) też angażują się w ten proces, tyle że być może w mniejszym zakresie.

REKAPITULACJA

Badania przeprowadzone przez PBW w Opolu wskazują, że sięganie nauczycieli po książki wynika z zamiłowania do czytania, a nawet fascynacji światem literatury. Badani zaspokajają w ten sposób potrzeby poznawcze i intelektualne. Słowo pisane stanowi dla nich źródło przeżyć emocjonalnych. Ogólny obraz czytelnictwa tej grupy zawodowej rysuje się dość optymistycznie. Na tle ogólnej populacji w naszym kraju nauczyciele znacznie się wyróżniają, czytają więcej i częściej oraz rozumieją korzyści płynące z czytania. Warto zauważyć, że połowa deklaruje, że czyta ponad 15 książek rocznie. Zainteresowania czytelnicze są zróżnicowane zarówno w zakresie literatury polskiej, jak i obcej. Nauczyciele sięgają po dzieła klasyczne, ale w codziennych kontaktach lekturowych dominuje literatura popularna i rozrywkowa, a do najbardziej poczytnych kategorii należą kryminały i powieści sensacyjne. Czynnikiem motywującym jest też niewątpliwie praca zawodowa. Świadczą o tym wskazane przez ankietowanych wydawnictwa z zakresu pedagogiki, psychologii, dydaktyki, metodyki, terapii itp. Warto zauważyć, że obcowanie z lekturą branżową badani uważają na ogół jako swój obowiązek, bo nie wskazują jej wśród książek czytanych spontanicznie, dla przyjemności czy w wolnym czasie. Wyniki sondażu ujawniają, że nauczyciele są głęboko przekonani o potrzebie obcowania z literaturą w ogóle, nie tylko gdy chodzi o ich własne nawyki w tym zakresie. W kontekście powinności dydaktycznych i wychowawczych uważają, że czytanie jest niezbędne w rozwoju dzieci i młodzieży, wzbogaca wiedzę, umiejętności i osobowość. Czują autentyczną odpowiedzialność za kulturę czytelniczą swoich podopiecznych.

BIBLIOGRAFIA

- Antczak M., Wachowicz M., *Funkcje bibliotek pedagogicznych w XXI wieku*, „Studia o Książce i Informacji” 2018, t. 37, s. 57-68, <https://doi.org/10.19195/2300-7729.37.4>.
- Atamańczuk K., *Czytelnictwo nauczycieli*, „Oświata i Wychowanie” 1987, nr 26, s. 9-10.

- Goriszowski W., Kowolik P., *Nadzór pedagogiczny i kadra kierownicza a kierowany proces czytelnictwa nauczycieli*, „Nowa Szkoła” 1990, nr 8, s. 393-398.
- Goriszowski W., Kowolik P., *Uwarunkowania czytelnictwa nauczycieli w zakresie literatury pedagogicznej*, Warszawa 1990.
- Kawoń-Noga D., *Czytelnictwo nauczycieli województwa opolskiego – raport z badań*, [w:] *Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty. Materiały konferencji naukowej, Kalisz 11-12 maja 2006*, red. D. Wańka, Kalisz 2008, s. 141-147.
- Kawoń-Noga D., *Nauczyciele jako czytelnicy Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu*, [w:] *Wybrane problemy uczestnictwa i upowszechniania kultury na Opolszczyźnie*, red. E. Sapia-Drewniak, Opole 2005, s. 83-101.
- Kloc K., *Po jakie książki sięgamy*, „Głos Nauczycielski” 1986, nr 49, s. 6.
- Kowolik P., *Czytelnictwo nauczycieli przedszkoli w zakresie literatury pedagogicznej*, [w:] *Z tradycji teorii edukacyjnej*, red. T. Wróblewska, Piotrków Trybunalski 1998, s. 235-240.
- Kunicka M., *Czytanie ze zrozumieniem umiejętnością pożądaną u przyszłych nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, „Wychowanie na Co Dzień” 2003, nr 3, s. 10-11.
- Maciąg K., *Czy biblioteki pedagogiczne są potrzebne nauczycielom? – na podstawie przeglądu piśmiennictwa pedeutologicznego*, „Bibliotekarz” 2011, nr 6, s. 5-11.
- Michalak D., *Co czytają poloniści? Główne wyniki sondażu wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych*, „Bibliotekarz” 2018, nr 7-8, s. 9-12.
- Motrenko J.B., Chymkowski R., Zasaćka Z., Koryś I., *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2024 roku*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2025, [online] <https://bn.org.pl/download/document/1764153645.pdf>.
- Murawska E., *Czytam, więc jestem... nauczycielem – miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli*, „Edukacja” 2004, nr 1, s. 78-85.
- Owoc-Remiszewska H., *Aktywność czytelnicza nauczycieli*, „Nauczyciel i Wychowanie” 1987, nr 1/2, s. 38-51.
- Owoc-Remiszewska H., *Książka w życiu kulturalnym nauczycieli*, „Oświata i Wychowanie” 1987, nr 35, s. 37-41.
- Raczkowska J., *Czasopismo pomocą w pracy i samokształceniu wychowawców*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2011, nr 5, s. 21-29.
- Raczkowska-Lipińska M., Przybylska-Matula B., *To czytamy w dobie reformy*, „Głos Nauczycielski” 2000, nr 45, s. 4.
- Radulska B., Wajda E., *Badanie potrzeb czytelniczych i stopnia ich zaspokojenia wśród nauczycieli – klientów*, „Między Nami Bibliotekarzami” 2002, nr 4, s. 10-20.
- Stanek-Kozłowska R., *Miejsce czytelnictwa w systemie doskonalenia zawodowego nauczycieli*, „Nauczyciel i Szkoła” 2007, nr 1/2, s. 163-177.
- Sznajder G., Karaś A., *Czytelnictwo i wykorzystanie czasopism pedagogicznych przez nauczycieli*, „Przegląd Oświatowo-Wychowawczy” 1987, nr 3, s. 53-60.
- Szocki J., *Kultura czytelnicza nauczycieli*, „Bibliotekarz” 1988, nr 12, s. 17-20.
- Szocki J., *O czytelnictwie nauczycieli*, „Oświata Dorosłych” 1986, nr 9, s. 544-546.
- Walczak B., *Potrzeby czytelnicze nauczycieli*, „Nowe w Szkole” 2002, nr 7-8, s. 13-17.
- Walczak W., *Co czytają nauczyciele*, „Oblicza Edukacji” 2007, nr 17, s. 9.

- Zielińska M., *Nauczyciele-czytelnicy w szkołach zawodowych*, „Poradnik Bibliotekarza” 1988, nr 9, s. 14.
- Żbikowska D., *Charakterystyka czytelnika: nauczycielki o wysokiej aktywności czytelniczej, analiza przypadku*, [w:] *Edukacja kulturalna w szkole. Notatnik nauczyciela*, red. K. Sujak-Lesz, A. Krajna, L. Ryk, Wrocław 2008, s. 159-167.
- Żeleźny E., *Nauczyciele i młodzież w procesie polskich przemian*, Rzeszów 1992.

SPIS TABEL

1. Respondenci wg płci, wieku i miejsca zamieszkania
2. Nauczyciele jako respondenci wg miejsca pracy
3. Nauczyciele jako respondenci wg stopnia awansu zawodowego
4. Liczba czytanych przez nauczycieli książek w ciągu ostatnich 12 miesięcy
5. Częstotliwość sięgania przez nauczycieli po książki lub inne materiały piśmiennicze
6. Domowe księgozbiory nauczycieli
7. Motywy skłaniające nauczycieli do czytania
8. Źródła informacji o książkach, z których korzystają nauczyciele
9. Nauczyciel jako aktywny użytkownik bibliotek
10. Oczekiwania nauczycieli wobec bibliotek
11. Korzyści płynące z czytania w opiniach nauczycieli
12. Opinie nauczycieli na temat czytelnictwa dzieci i młodzieży

ABSTRAKT

Opracowanie stanowi opis działań Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu w zakresie organizacji badań czytelniczych oraz przygotowania *Raportu – Stan czytelnictwa środowiska oświatowego w województwie opolskim*, opublikowanego w 2024 roku. Prezentuje wyniki ankietyzacji przeprowadzonej wśród nauczycieli oraz wybrane wskaźniki postaw czytelniczych tej grupy zawodowej (zakres czytelnictwa, preferencje czytelnicze, motywy czytelnicze, ogólne opinie na temat powinności zawodowych w zakresie uczenia czytania i krzewienia czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży).

Słowa kluczowe: czytelnictwo, czytelnictwo nauczycieli, badanie czytelnictwa, wskaźniki czytelnictwa, biblioteka pedagogiczna, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu

ABSTRACT

Teachers' Reading Activity in Light of Research by the Regional Pedagogical Library in Opole

This paper outlines the activities undertaken by the Regional Pedagogical Library in Opole regarding the organization of readership research and the preparation of the 2024 report *The State of Readership Among the Educational Community in the Opole Region*. It presents the results of a survey conducted among teachers, alongside selected indicators of the reading attitudes within this professional group. These indicators encompass the extent of reading, reading preferences, underlying motivations for reading, and general opinions concerning professional obligations related to teaching reading and promoting a culture of reading among children and adolescents.

Keywords: readership, teachers' reading habits, readership research, readership indicators, pedagogical library, Regional Pedagogical Library in Opole

JUSTYNA GAJDISZEWSKA

Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 2 w Olkuszu
autorka bloga „Polonistka się znalazła”

Między biblioteką a klasą – kreatywne spotkania z lekturą

CZYTANIE MIĘDZY PRZYMUSEM A WYBOREM

Gdy zapytamy dorosłych, dlaczego sięgają po książkę, odpowiedzi zwykle przychodzą łatwo: dla przyjemności, relaksu, ucieczki od codzienności, poszerzenia wiedzy, rozwoju. Czytanie jest wyborem, aktem wolności, a także formą troski o siebie. Co ważne, dorośli najczęściej czytają z własnej woli, a spotkanie z książką bywa rytuałem, który pozwala wyciszyć myśli lub przeciwnie: pobudzić do refleksji. Dla wielu osób dorosłych literatura stanowi element tożsamości kulturowej i osobistej historii – wracamy do książek ważnych, cytujemy je, polecamy innym, przechowujemy na półkach jak symbole własnych doświadczeń.

Uczniowie natomiast bardzo często doświadczają literatury niemal wyłącznie w kontekście szkolnego obowiązku. Lektura bywa zapowiedzią sprawdzianu, kartkówki, odpowiedzi ustnej lub wypracowania ocenianego według ściśle określonych kryteriów. Zamiast ciekawości i radości, uczniom towarzyszy stres, bo obowiązek i przymus nie brzmią jak zaproszenie do przygody intelektualnej czy osobistego spotkania z tekstem¹. W efekcie książka szkolna zaczyna funkcjonować w świadomości młodego czytelnika jako narzędzie kontroli, a nie jako przestrzeń sensu. W tym

---

¹ *Komu i jak czytać?*, Cała Polska Czyta Dzieciom, [online] <https://calapolskaczytadzieciom.pl/dla-rodzicow/o-czytaniu/jak-komu-i-jak-czytac/> – 2 I 2026.

rozdźwięku między czytaniem jako wyborem a czytaniem jako przymusem ujawnia się jedno z kluczowych wyzwań współczesnej edukacji polonistycznej. Szkoła, zamiast być miejscem inicjacji czytelniczej, bywa przestrzenią, w której rodzi się niechęć do literatury. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy kontakt z tekstem ogranicza się do streszczeń, schematycznych analiz i oceniania poprawności odpowiedzi. Uczeń szybko uczy się, że ważniejsze od rozumienia tekstu jest „trafienie w klucz”.

Zamiast więc pytać, czy uczniowie czytają lektury, warto zapytać: Dlaczego mieliby chcieć to robić? Co sprawia, że książka staje się ważna? Jakie warunki muszą zostać spełnione, by czytanie przestało być jedynie szkolnym zadaniem, a zaczęło pełnić funkcję poznawczą i emocjonalną? Odpowiedź na te pytania niemal zawsze prowadzi do osoby nauczyciela – pierwszego i często najważniejszego pośrednika, a może nawet mediatora między dzieckiem a tekstem kultury.

CO MÓWI NEURODYDAKTYKA: EMOCJE, RUCH I ZAANGAŻOWANIE

Współczesne badania z zakresu neurodydaktyki oraz dydaktyki literatury jednoznacznie pokazują, że skuteczne uczenie się zachodzi w warunkach nudy, lęku i biernego odbioru. Mózg ucznia nie jest „pustym naczyniem”, które można wypełnić informacjami. To dynamiczny system, który selekcionuje bodźce i zapamiętuje przede wszystkim to, co uzna za istotne – emocjonalnie, poznawczo lub społecznie.

Mózg najlepiej przyswaja to, co angażuje emocje, zmysły, ruch oraz wyobraźnię. Informacje pozbawione kontekstu emocjonalnego szybko ulatują, natomiast te, które zostały przeżyte, zapisują się trwale². Oznacza to, że doświadczenie literatury powinno mieć charakter wydarzenia, a nie wyłącznie intelektualnego ćwiczenia. Tradycyjny model omawiania lektury, czyli streszczenie, analiza, notatka, sprawdzian, bardzo często ignoruje te mechanizmy. Uczeń może znać fabułę utworu, potrafić wymienić bohaterów i motywy, a jednocześnie nie rozumieć sensu tekstu ani nie czuć żadnej relacji z jego światem przedstawionym. Kreatywne formy pracy z literaturą nie są więc dodatkiem ani „zabawą zamiast nauki”. Są świadomym wykorzystaniem wiedzy o tym, jak działa ludzki mózg i jak przebiega proces uczenia się.

---

² M. Żylińska, *Neurodydaktyka, czyli nauczanie przyjazne mózgowi*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, [online] <https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/phocadownload/6latek/neurodydaktyka.pdf> – 2 I 2026.

KSIĄŻKA JAKO DOŚWIADCZENIE – ZACZYNA SIĘ WCZEŚNIEJ, NIŻ MYŚLIMY

Jednym z najważniejszych elementów budowania kompetencji czytelniczych jest podkreślanie roli książki w życiu człowieka od najmłodszych lat³. Warto zorganizować spotkanie uczniów starszych klas szkoły podstawowej z przedszkolakami. Zadanie dla nastolatków jest proste – poczytać młodszym koleżankom i kolegom. Te wizyty mają znaczenie wielowymiarowe, ponieważ przedszkolaki otrzymują kontakt z literaturą jako źródłem rozrywki i wiedzy o świecie, zaś starsi uczniowie uczą się odpowiedzialności za słowo, modulowania głosu, interpretacji tekstu, a także empatii. Szybko przekonują się, że młodszy odbiorca jest niezwykle wymagający i trzeba się naprawdę postarać, by utrzymać jego uwagę. Po takich spotkaniach uczniowie często mówią, że zaczynają rozumieć, jak czuje się nauczyciel, gdy ktoś przeszkadza na lekcji. Co istotne, po tym doświadczeniu pytają, kiedy mogą ponownie pójść do przedszkola. Książka przestaje być przedmiotem szkolnym, a staje się doświadczeniem społecznym i relacyjnym. Warto też organizować wizyty przedszkolaków w szkole lub bibliotece, połączone z krótkimi przedstawieniami, w których uczniowie wcielają się w bohaterów, np. *Rzepki* Tuwima, zaś przedszkolaki odgrywają rolę widzów. Innym razem może to być wspólne czytanie, rysowanie oraz zajęcia – oczywiście w kontekście przeczytanego tekstu.

NAUCZYCIEL JAKO PIERWSZY PRZEWODNIK PO LITERATURZE

Współcześnie nauczyciel języka polskiego oraz bibliotekarz coraz rzadziej bywają wyłącznie realizatorami podstawy programowej i strażnikami kanonu. Coraz częściej pełnią funkcję animatorów kultury⁴, a więc osób, które pośredniczą między uczniem a tekstem, między przeszłością a teraźniejszością, między światem literackim a doświadczeniem młodego człowieka. Animacja ta nie polega na upraszczaniu literatury ani na rezygnacji z jej trudnych aspektów, lecz na tworzeniu warunków do sensownego spotkania z tekstem⁵. Jednym z najbardziej wyrazistych przykładów jest sytuacja,

³ K. Biedrzycki, *Praktyki czytelnicze polskich uczniów*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2025, [online] <https://www.ibe.edu.pl/images/BIBLIOTEKA/MBK/Praktyk-czytelnicze-polskich-uczniow.pdf> – 2 I 2026.

⁴ A. Krawczyńska, *Czy bibliotekarz jest animatorem kultury?*, Good Books, [online] <https://goodbooks.pl/inne/czy-bibliotekarz-jest-animatorem-kultury> – 5 I 2026.

⁵ Z. Zasacka, *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014, [online] <https://nck.pl/upload/attachments/317176/Czytelnictwo%20dzieci%20i%20m%C5%82odzie%C5%BCy.pdf> – 5 I 2026.

w której nauczyciel czy bibliotekarz sam wchodzi w rolę bohatera literackiego. Pojawienie się w stroju Czerwonego Kapturka, Świtezianki czy Ambrożego Kleksa nie jest jedynie zabawnym elementem lekcji. To komunikat: literatura nie jest martwym zapisem przeszłości, lecz przestrzenią gry wyobraźni, w której dorosły i dziecko mogą spotkać się na równych prawach. Takie działania przełamują hierarchiczny model lekcji, obniżają poziom lęku i budują relację opartą na zaufaniu. Nauczyciel przestaje być wyłącznie egzaminatorem, a staje się towarzyszem interpretacji. Nie przekazuje gotowych sensów, lecz inicjuje proces interpretacyjny – zadaje pytania, prowokuje do myślenia, pozwala na wielość i różnorodność odczytań.

KLASA JAKO SCENA – WSPÓLNOTA CZYTELNICZA

Gdy w świat lektury wchodzi również uczniowie, literatura przestaje być indywidualnym obowiązkiem, a staje się doświadczeniem wspólnotowym. Uczniowie przebierają się za bohaterów razem z nauczycielem, tworząc wspólną narrację i współodpowiadając za przebieg zajęć. Przebranie nie jest tu celem samym w sobie, lecz narzędziem wejścia w rolę, a tym samym – w perspektywę bohatera. Literatura staje się przeżyciem, nie materiałem do testu. Przykładem może być omawianie mitologii greckiej zakończone ucztą na Olimpie. Uczniowie wcielają się w bogów, przygotowują stroje, atrybuty i krótkie wypowiedzi w imieniu postaci. W trakcie takiej lekcji naturalnie pojawiają się pytania o władzę, hierarchię, konflikty rodzinne, zazdrość czy odpowiedzialność – problemy zaskakująco aktualne mimo mitologicznego kostiumu. Podobną funkcję pełnią lekcje poświęcone *Hobbitowi*, podczas których klasa zamienia się w Drużynę Thorina. Uczniowie analizują relacje między bohaterami, motyw drogi i dojrzewania, ucząc się przy tym współpracy oraz dialogu. W przypadku *Balladyny* warto zorganizować prowizoryczną salę sądową i razem z uczniami przeprowadzić rozprawę. Sposoby są dwa – w formie odegrania tej, która miała miejsce w lekturze, lub w nowoczesnej wersji, z oskarżycielem, obrońcą i sędzią. Dobrze sprawdza się też organizacja Dnia Postaci z Bajek. Oczywiście nie chodzi tylko o stroje, lecz także zajęcia literackie, które można przeprowadzić przy tej okazji. W ramach Tygodnia Bibliotek, Tygodnia Bibliotek Szkolnych oraz Tygodnia Czytania Dzieciom warto zorganizować wspólne czytanie, np. podczas długich przerw. Mogą czytać nauczyciele, uczniowie lub zaproszeni goście. Miejsce? Dowolne. Biblioteka, sala lekcyjna, sala gimnastyczna lub boisko szkolne. Chodzi o to, aby uczniowie brali udział w takich akcjach, bo chcą, a nie, bo muszą. W ten sposób czytanie będzie budzić w uczniach przyjemne skojarzenia. Idąc tokiem myślenia młodych ludzi, można powiedzieć: po takich zajęciach nie ma przecież sprawdzianu.

Dużo mówiło i mówi się też o głośnym czytaniu podczas lekcji i ten temat pozostaje aktualny. Warto wspólnie czytać i interpretować, szczególnie trudniejsze

fragmenty *Pana Tadeusza* czy *Zemsty*, a także słuchać audiobooków z jednoczesnym podążaniem za tekstem, angażując wzrok i słuch, co ułatwia zrozumienie archaicznego języka. To wszystko może wydarzyć się w trakcie lekcji. Nie można bowiem traktować realizacji podstawy programowej jak szalonego biegu, w którym odhacza się w dzienniku kolejne zrealizowane tematy i idzie dalej.

LITERATURA W DZIAŁANIU – PRAKTYCZNE SPOTKANIA Z TEKSTEM

Tekst literacki może i powinien inspirować do działań praktycznych. Omawianie *Pana Tadeusza* staje się okazją do rozmów o obyczajach, dobrych manierach, kulturze stołu i zasadach współżycia społecznego. Analiza zachowań bohaterów prowadzi do porównań ze współczesnymi normami i refleksji nad tym, które wartości pozostają niezienne mimo upływu czasu. *Akademia Pana Kleksa* oferuje niemal nieograniczone możliwości pracy twórczej. Kleksografia, „przędzenie liter”, eksperymenty językowe i plastyczne pozwalają uczniom doświadczyć języka jako tworzywa, a nie jedynie narzędzia komunikacji. Literatura staje się tu polem zabawy intelektualnej oraz artystycznej. Podobnie budowanie świata przedstawionego z klocków lub kartonu, np. przy okazji omawiania *Latarnika* czy *Chłopców z Placu Broni*, pomaga uporządkować przestrzeń utworu, relacje między bohaterami i kluczowe wydarzenia. Podczas pracy z *Katarynką* warto zachęcić uczniów do zasłonięcia oczu. Celem jest zaangażowanie innych zmysłów i rozwój empatii. Ponadto przygotowanie lapbooków i pudełek lekturowych pełni funkcję syntezy wiedzy oraz osobistej interpretacji. Zmiana przestrzeni czytania również ma ogromny wpływ na odbiór tekstu. Czytanie *Dziadów cz. II* w ciemnej sali przy blasku świec lub na szkolnym strychu pozwala uczniom doświadczyć atmosfery tajemnicy i obrzędowości. Tekst przestaje być abstrakcyjny – zaczyna oddziaływać na emocje oraz wyobraźnię. Po takich zajęciach uczniowie dużo więcej zapamiętują, a w przyszłości łatwiej przychodzi im przywołanie z pamięci szczegółów lektur:

- II część *Dziadów*? Już wiem! To ta lektura, którą czytaliśmy na strychu.
- O czym była *Katarynka*?
- Nie pamiętasz? To o tej niewidomej dziewczynce.
- Już pamiętam. Zastanialiśmy czy i próbowaliśmy coś zrobić.

Takie przykłady można mnożyć.

RUCH, ZMYŚLY I UCZENIE SIĘ CAŁYM CIAŁEM

Zajęcia w ruchu odpowiadają na naturalne potrzeby rozwojowe uczniów. Plan wydarzeń rozwieszony na sznurku jak pranie, stacje zadaniowe w sali, na korytarzu czy boisku oraz lekcja latania na miotle inspirowana komiksem o Kajku i Kokoszu sprawiają, że literatura zostaje zapamiętana na dłużej. Jak sprawdzić, czy w baobabie faktycznie można zamieszkać, idąc za przykładem Stasia i Nel? Sposób jest prosty – w pierwszej kolejności należy wyszukać informację, jaką średnicę może mieć pień tego drzewa (odp. od 7 do 11 metrów). Jak bez miarki dowiedzieć się, ile to jest w rzeczywistości? Zadaniem uczniów jest znalezienie kreatywnego sposobu sprawdzenia tego. Mogą użyć linijek z piórników, albo... siebie.

GRY, TECHNOLOGIE I NOWE FORMY NARRACJI

Gry narracyjne i skojarzeniowe, takie jak *Dixit* czy *Story Cubes*, skutecznie wspierają interpretację tekstu literackiego. Pisanie wypracowań z wykorzystaniem kart metaforycznych czy gier słownych uruchamia myślenie symboliczne i pozwala na wielość interpretacji. W ten sposób uczniowie ćwiczą konstruowanie swobodnej i precyzyjnej wypowiedzi z wykorzystaniem bogatej leksyki, co jest punktowane np. podczas egzaminu ósmoklasisty. Warto też sięgnąć po lekturowe *memory*, *dobble* czy gry planszowe inspirowane literaturą, np. *Robak* czy *Świtez*.

Nie sposób mówić dziś o czytelnictwie bez uwzględnienia internetu i nowych technologii. Są one dla uczniów naturalnym środowiskiem funkcjonowania, atrakcyjnym i dynamicznym. Próby przeciwstawiania książki ekranowi są skazane na porażkę. Rolą nauczyciela nie jest walka z rzeczywistością, lecz jej osvajanie. Odchodzi się od modelu pruskiej szkoły, w której nauczyciel był strażnikiem dyscypliny i jedynym źródłem wiedzy. Dziś kluczowe stają się relacje, towarzyszenie uczniowi w procesie odkrywania sensów, zadawanie pytań zamiast podawania gotowych odpowiedzi. Czym zaciekać uczniów w dobie internetu? Paradoksalnie – dobrze opowiedzianą historią. Sprawdza się też zadanie intrygujących pytań przed lekturą, ponieważ to sposób na uruchomienie ciekawości poznawczej. Przykładowe pytania:

- Ile osób można zabić w 4 dni?
- Czym grozi objadanie się ptasim mleczkiem?
- Dlaczego lepiej nie wchodzić do szafy?
- Czy można wybaczyć zdradę?
- Czy chodzenie do kina jest bezpieczne?
- Czy każdą plamę da się sprać/zmyć?

Uczeń czyta, by znaleźć odpowiedź, a nie tylko spełnić szkolny obowiązek.

Aby zainteresować uczniów treścią lektur, można też wykorzystać nowe technologie, np. gogle VR czy aplikacje, które umożliwiają wizualizację świata przedstawionego. Ich sens dydaktyczny ujawnia się jednak dopiero wtedy, gdy stają się punktem wyjścia do refleksji, a nie jej substytutem. Nie da się od nich uciec, dlatego dobrze jest się z nimi zaprzyjaźnić. Nie nadużywać, lecz mądrze wykorzystać, aby osiągnąć cel edukacyjny.

LITERATURA „TU I TERAZ”

Zestawianie dawnych tekstów z problemami współczesności pozwala uczniom dostrzec ich aktualność⁶. *Reduta Ordona* czytana w kontekście konfliktów zbrojnych za naszą wschodnią granicą pozwoli naturalnie zająć się tematami władzy, dyktatu, a także władcy spokojnie siedzącego w swojej stolicy. *Zona modna* zestawiana z influencerami, youtuberami, instagramerami czy tiktokerami, którzy pokazują wykreowane, idealne życie to doskonały punkt wyjścia do rozmów np. o konsumpcjonizmie, ślepym podążaniu za modą, a także stylu życia *zero waste*. Takie podejście do lektur pokazuje, że klasyka nadal mówi o świecie, który znamy. Podczas tego typu lekcji nawet ci uczniowie, którzy zazwyczaj nie zabierają głosu, chętnie włączają się do dyskusji.

ZAKOŃCZENIE

Czytelnictwa nie da się zadysponować odgórnie ani „wprowadzić” samym obowiązkiem szkolnym. Można je natomiast konsekwentnie i mądrze budować – dzień po dniu, poprzez takie doświadczenia, które pokazują, że literatura ma sens także poza oceną, sprawdzianem i szkolną rutyną. Kluczowe jest tu przesunięcie akcentu z pytania „czy uczeń przeczytał?” na pytanie „co uczeń z tym tekstem zrobił, co go w nim poruszyło, z czym się spierał, do czego wrócił?”.

Gdy książka staje się doświadczeniem emocjonalnym, cielesnym, społecznym i poznawczym, przestaje być tylko materiałem do odtworzenia, a zaczyna działać jak przestrzeń spotkania. Wspólne czytanie, rozmowa, inscenizacja, gra, ruch, praca z rekwizytem czy zmiana klimatu lekcji uruchamiają mechanizmy, które wzmacniają

---

⁶ M. Michalski, *Polonistyka końca świata. Edukacja literacka wobec wyzwań współczesności*, Gdańsk 2022, s. 209.

pamięć i rozumienie: ciekawość, zaangażowanie, identyfikację z bohaterem, poczucie sensu. Uczeń nie tylko „zna treść”, ale też zaczyna ją przeżywać, interpretować i odnosić do własnego świata.

W tym procesie szczególnie ważna jest rola nauczyciela, jako osoby, która nie tyle podaje gotowe interpretacje, ile tworzy warunki do tego, by interpretacja mogła się wydarzyć. To nauczyciel pokazuje, że literatura nie jest muzealnym eksponatem, lecz żywym językiem opowieści o relacjach, wyborach, lękach i wartościach. A kiedy uczniowie doświadczają, że ich głos w rozmowie o książce jest potrzebny i traktowany poważnie, rodzi się motywacja wewnętrzna – najtrwalsza z możliwych.

Dlatego trwała relacja z literaturą nie powstaje z nakazu, lecz z dobrze zaprojektowanych spotkań: takich, które angażują, zaskakują, pozwalają próbować, popełniać błędy, śmiać się i wzruszać, a przede wszystkim – myśleć. To właśnie w tej przestrzeni, między biblioteką a klasą, między obowiązkiem a wyborem, między tekstem a doświadczeniem, może narodzić się czytanie nie „na ocenę”, lecz dla siebie.

BIBLIOGRAFIA

- Biedrzycki K., *Praktyki czytelnicze polskich uczniów*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2025, [online] <https://www.ibe.edu.pl/images/BIBLIOTEKA/MBK/Praktyk-czytelnicze-polskich-uczniow.pdf>.
- Komu i jak czytać?*, Cała Polska Czyta Dzieciom, [online] <https://calapolskaczytadzieciom.pl/dla-rodzicow/o-czytaniu/jak-komu-i-jak-czytac/>.
- Krawczyńska A., *Czy bibliotekarz jest animatorem kultury?*, Good Books, [online] <https://goodbooks.pl/inne/czy-bibliotekarz-jest-animatorem-kultury>.
- Michalski M., *Polonistyka końca świata. Edukacja literacka wobec wyzwań współczesności*, Gdańsk 2022.
- Zasacka Z., *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014, [online] <https://nck.pl/upload/attachments/317176/Czytelnictwo%20dzieci%20i%20m%C5%82odzie%C5%BCy.pdf>.
- Żylińska M., *Neurodydaktyka, czyli nauczanie przyjazne mózgowi*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, [online] <https://ore.edu.pl/wp-content/uploads/phocadownload/6latek/neurodydaktyka.pdf>.

ABSTRAKT

Artykuł analizuje wyzwania współczesnej edukacji polonistycznej w kontekście narastającej niechęci uczniów do czytania lektur szkolnych, postrzeganych często jako opresyjny obowiązek. Autorka wskazuje na potrzebę zmiany paradygmatu – z modelu opartego na kontroli

i „trafianiu w klucz” na rzecz kreatywnych spotkań z tekstem, które angażują emocje, zmysły i ruch. Opierając się na założeniach neurodydaktyki, tekst dowodzi, że mózg najlepiej przyswaja informacje, które są przeżyte i osadzone w kontekście społecznym lub osobistym. W publikacji przedstawiono szereg praktycznych metod aktywizujących, takich jak: przebieranie się za bohaterów literackich, organizowanie sądów nad postaciami, wykorzystanie gier (np. *Dixit*, *Story Cubes*), a także włączanie nowoczesnych technologii (VR, aplikacje). Kluczową rolę w tym procesie odgrywają nauczyciel i bibliotekarz jako animatorzy kultury, którzy przestają być jedynie egzaminatorami, a stają się przewodnikami po świecie wartości i znaczeń. Artykuł podkreśla również znaczenie aktualizacji klasyki poprzez zestawianie jej z problemami współczesności, takimi jak konsumpcjonizm czy konflikty zbrojne. Celem tych działań jest budowanie u uczniów trwałej, wewnętrznej motywacji do czytania, opartej na poczuciu sensu i przyjemności, a nie na szkolnym przymusie.

Słowa kluczowe: edukacja polonistyczna, lektury szkolne, neurodydaktyka, biblioteka szkolna, animacja czytelnictwa, kreatywne metody nauczania, relacja uczeń–nauczyciel, doświadczenie lektury

ABSTRACT

Between the Library and the Classroom: Creative Encounters with Literature

This article analyzes the challenges of contemporary Polish language and literature education in the context of students' growing reluctance to read assigned books, which is frequently perceived as a burden. The author highlights the need for a paradigm shift—moving away from a model predicated on control and conforming to standardized answers, toward creative encounters with the text that engage emotions, the senses, and physical movement. Drawing on the principles of neurodidactics, the paper argues that the brain best assimilates information that is experiential and embedded within a social or personal context. The publication outlines a range of practical, active learning methods. These include dressing up as literary characters, organizing mock trials of protagonists, utilizing games (e.g., *Dixit*, *Story Cubes*), and incorporating modern technologies (such as VR and mobile applications). A crucial role in this process is played by the teacher and the librarian acting as cultural facilitators, who transition from being mere examiners to becoming guides in the realm of values and meanings. Furthermore, the article emphasizes the importance of making classic literature relevant for our times by juxtaposing it with contemporary issues, such as consumerism or armed conflicts. The ultimate objective of these interventions is to cultivate an enduring, intrinsic motivation to read books, founded on a sense of purpose and pleasure rather than academic coercion.

Keywords: Polish language education, assigned reading, neurodidactics, school library, reading promotion, creative teaching methods, student-teacher relationship, experiential engagement in reading

ALEKSANDRA BŁĄŻEWICZ

Szkoła Podstawowa nr 91 im. Janusza Kusocińskiego w Krakowie

Biblioteka pełna energii – o rozwijaniu pasji do czytania wśród młodych sportowców

Organizacja inicjatyw czytelniczych w szkole podstawowej

Kształcić duszę cnotami, umysł słowami, a ciało sportem.

Janusz Kusociński

Od 7 lat prowadzę szkolną bibliotekę w Szkole Podstawowej nr 91 im. Janusza Kusocińskiego w Krakowie. Jest to placówka o profilu sportowym. Na każdym poziomie są klasy sportowe (lekkoatletyka, pływanie, piłka ręczna) i jedna klasa ogólna. Dla uczniów najważniejszy pozostaje sport – bicie rekordów, zdobywanie medali, uczestnictwo w zawodach ogólnopolskich i międzynarodowych. Plany na każdy dzień są podporządkowane harmonogramom treningów, wyjazdów, startów w zawodach.

Popularyzacja czytelnictwa w specyficznym środowisku wymaga od nauczyciela bibliotekarza bardzo dobrej organizacji własnej pracy, znajomości potrzeb uczniów, wiedzy o współczesnym rynku wydawniczym, elastyczności i kreatywności. Rozbudzenie zamiłowania do czytania wymaga czasu. Podejmowane czynności muszą być ponawiane i prowadzone systematycznie. Celem referatu jest przede wszystkim przedstawienie różnorodnych inicjatyw promujących czytelnictwo wśród uczniów szkoły podstawowej o profilu sportowym.

Stosuję zasadę 3 × P – pomysł, pozyskanie funduszy, praca.

Pomysł. Uczestniczę w wielu szkoleniach, spotkaniach online, konferencjach metodycznych, podczas których prezentowane są dobre praktyki. Ponadto internet, a szczególnie strony internetowe innych bibliotek szkolnych, stanowią dla mnie źródło pomysłów. Lektura czasopism branżowych oraz wymiana doświadczeń w mediach społecznościowych bywają pomocne przy poszukiwaniu innowacyjnych działań.

Pozyskanie funduszy. Biblioteka szkolna nie może istnieć bez księgozbioru. Pozyskanie funduszy na nowe książki daje możliwość poszerzenia oferty czytelniczej. Szczególnie istotny jest zakup nowości wydawniczych i literatury chętnie czytanej przez dzieci i młodzież. W SP nr 91 nieocenionym źródłem finansowania jest Społeczna Rada Rodziców oraz udział placówki w ogólnopolskich projektach, m.in. Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa. Uczniowie bardzo chętnie uczestniczą w konkursach, w których mogą wygrać ciekawe nagrody. Również na nagrody są przeznaczane znaczne środki finansowe. Biblioteka szkolna otrzymała wsparcie finansowe w ramach konkursu „Promujemy Szkolny Budżet Obywatelski 2022”. Z pozyskanych funduszy zostały zakupione gry logiczne, serie książek dla dzieci i młodzieży, kolejne części serii, które są bardzo często wypożyczane, oraz literatura do nauki języka angielskiego i przyrody.

Praca. Ogromnym wyzwaniem jest zainteresowanie ucznia i zachęcenie go do zaangażowania się, stąd podejmowane przeze mnie przedsięwzięcia są zróżnicowane pod względem formy, dostosowane do możliwości intelektualnych i umiejętności uczniów, tak aby każda praca ucznia została doceniona, wyeksponowana i nagrodzona. Młodzi sportowcy potrzebują miejsca, w którym będą czuli atmosferę wsparcia, poszanowania zainteresowań, motywacji do podejmowania różnorodnych aktywności.

Jak promować czytelnictwo wśród młodych sportowców?

OGÓLNOPOLSKIE PROJEKTY

Podejmując pracę w placówce o profilu sportowym, zastanawiałam się, jak zachęcić dzieci i młodzież do czytania. Było to ogromne wyzwanie, ponieważ wcześniej z księgozbioru biblioteki szkolnej korzystali uczniowie tylko po to, aby wypożyczyć obowiązkową lekturę. Jednak systematyczna praca, obserwacja uczniów oraz rozmowy z dziećmi i nauczycielami przyczyniły się nie tylko do zmiany wizerunku biblioteki, ale przede wszystkim do podjęcia licznych, ciekawych i atrakcyjnych działań.

Biblioteka szkolna uczestniczy w wielu ogólnopolskich projektach. Pierwszym z nich był udział w II edycji ogólnopolskiej akcji czytelniczej pn. „Czytamy z sercem” – interdyscyplinarnym projekcie łączącym dwa święta – Światowy Dzień Serca oraz Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania. Organizatorem akcji była Szkoła Pod-

stawowa nr 33 w Bytomiu oraz Szkoła Podstawowa im. Powstańców Śląskich w Two-rogu. W dniu 29 września 2022 roku uczniowie klas II i III uczestniczyli w spotkaniu, podczas którego uczniowie z klasy VIII odczytali młodszym kolegom fragment książki pt. *Krew*¹ oraz fragment książki pt. *Pracownia Aurory*². Odbyla się dyskusja o tym, co znaczy „mieć złamane serce” oraz czy (i w jaki sposób) można „posklejać” serce. Następnie nauczyciel biologii opowiedział o budowie serca pod kątem biologicznym. Uczniowie dowiedzieli się również o profilaktyce chorób serca. Podczas spotkania, poza tekstami książek, zostały wykorzystane materiały graficzne, m.in. schemat budowy serca. Uczniowie z klasy IV i VII odczytali wspólnie utwór Adama Asnyka pt. *Jednego serca...*. Klasy młodsze odwiedziły bibliotekę szkolną podczas zajęć świetlicowych. Uczennice z klasy VI odczytały młodszym koleżankom i kolegom opowiadanie terapeutyczne pt. *Szkło*³. Zasluchani w treść bajki uczniowie przypomnieli sobie jeszcze raz zasady profilaktyki chorób serca. Na tablicy, na szkolnym korytarzu, została wykonana gazetka promująca akcję. Wykorzystano materiały infograficzne udostępnione przez organizatora.

Kolejnym projektem, w którym wzięła udział społeczność SP nr 91, była VII ogólnopolska akcja „Przerwa na czytanie”. W dniu 27 października 2022 roku placówka przystąpiła do bicia rekordu w czytaniu na przerwie. Wydarzenie odbyło się w ramach szkolnych obchodów Międzynarodowego Miesiąca Bibliotek Szkolnych oraz kampanii społecznej „Cała Polska czyta dzieciom”. Podczas jednej przerwy uczniowie czytali książki na szkolnym korytarzu.

SZKOLNE PROJEKTY

Szczególnie istotnym aspektem promocji czytelnictwa jest organizacja długoterminowych szkolnych projektów czytelniczych. Jednym z nich był projekt pn. „Gramy z Panem Kleksem”, skierowany do uczniów z klasy IV. Dzieci pracowały nad projektem gry planszowej inspirowanej lekturą szkolną pt. *Akademia Pana Kleksa*. Zadaaniem uczniów było samodzielne wykonanie gry planszowej zawierającej: planszę, pionki, kostkę do gry oraz instrukcję z zasadami. Wyróżnione zostały dwie uczennice za szczególne zaangażowanie, pomysłowość i estetykę wykonania. Nagrody dla laureatów projektu zakupiono w ramach otrzymanego dofinansowania z programu „Priorityt 3 – Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021-2025”.

¹ W. Grajkowski, *Krew*, Warszawa 2021.

² R. Jędrzejewska-Wróbel, *Pracownia Aurory*, Warszawa 2019.

³ B. Ostrowicka, *Szkło*, [w:] R. Jędrzejewska-Wróbel et al., *Bezpieczna bajka*, Warszawa 2011, s. 189-196.

Dużym zainteresowaniem wśród uczniów cieszył się również projekt pn. *Lekturownik*, adresowany do uczniów klas II i III. Każdy uczestnik projektu miał za zadanie wykonać dzienniczek czytania – *Lekturownik*. To zeszyt zawierający czytelniczą historię dziecka. Uczeń zamieszczał w nim zapiski o każdej przeczytanej książce. W dzienniczku znalazły się wszystkie potrzebne informacje do tego, aby później zidentyfikować książkę: tytuł, autor, bohaterowie, krótki opis treści oraz ilustracja o książce. Uczniowie klas III bardzo zaangażowali się w przygotowanie pracy projektowej. Przez 5 miesięcy trwania projektu najmłodszy użytkownicy biblioteki szkolnej czytali książki spoza kanonu lektur i opisywali je zgodnie z założeniami projektu.

Największe zainteresowanie wśród uczniów klas I-III wzbudziły tzw. wyzwania czytelnicze, zarówno krótkoterminowe, jak i całoroczne. Do wyzwań krótkoterminowych można zaliczyć wyzwanie pn. „Ferie z książką” oraz „Kocie wyzwanie czytelnicze”. Pierwsze polegało na czytaniu wybranej książki przez co najmniej 20 minut w czasie ferii zimowych. Następnie we wskazanym terminie wytrwali czytelnicy dostarczali do biblioteki szkolnej podpisane przez opiekunów karty z wyzwaniem. W projekcie czytelniczym uczestniczyło w sumie 98 uczniów. Jako podsumowanie w każdej klasie uczniowie, którzy oddali do biblioteki szkolnej podpisane karty wyzwania, losowali nagrody rzeczowe. Wszyscy uczestnicy otrzymali „Zakładkę wzorowego czytelnika”. Drugie wyzwanie zostało zorganizowane w ramach szkolnych obchodów Dnia Kota, który przypada 17 lutego. Uczniowie mieli za zadanie czytać wybrany przez siebie tekst przez 15 minut (klasy I) i 20 minut (klasy II i III). Uczniowie mogli sami wybrać 12 dni w lutym, kiedy będą czytać. Po skończonym czytaniu uczeń miał za zadanie zamalować jednego kotka. W sumie w wyzwaniu czytelniczym wzięło udział 118 uczniów.

Do wyzwań długoterminowych należy projekt pn. „Dzienniczek czytelnika”. Uczniowie otrzymali z biblioteki szkolnej kalendarz na rok szkolny od października do maja wraz z zapisanymi zasadami udziału w projekcie. Mieli czytać codziennie przez 20 minut. Po przeczytaniu wybranej przez siebie książki przekreślali datę w kalendarzu. W dzienniczku było też miejsce na listę ulubionych tytułów książek.

Dzieci bardzo dbały o terminową realizację wyzwań. Wszystkie materiały przygotowałam z wykorzystaniem platformy Canva dostępnej za darmo online.

Fot. 1. Karta wyzwania czytelniczego „Kocie wyzwanie czytelnicze”

WYTRWAŁOŚCI I CIEKAWEJ LEKTURY!

KOCIE WYZWANIE CZYTELNICZE

Wyzwanie czytelnicze podjęta/podjął .....

z klasy.....

Zasady udziału

- Czytaj samodzielnie, **CODZIENNIE**, co najmniej przez 15 minut.
- Po przeczytaniu, pomaluj kotka. 1 dzień czytania = 1 kotek.
- Czytaj wytrwale, tak aby pomalować 12 kotków.
- Czas na realizację wyzwania: luty 2025 r.
- Oddaj wypełnioną kartkę do biblioteki szkolnej do 3.03.2025 r.
- Spółród otrzymanych wyzwań zostanie wylosowanych 3 uczniów z każdej klasy, którzy otrzymają nagrody - niespodzianki.

Źródło: materiał własny.

Fot. 2. Karta wyzwania czytelniczego „Ferie z książką”

Bardzo zimowych i zaczytanych ferii!

"Ferie z książką"

Wyzwanie czytelnicze podjęta/podjął .....

z klasy.....

Zasady udziału

- Czytaj samodzielnie co najmniej 20 minut dziennie.
- Poproś Rodzica/Opiekuna o podpis w okienku, po czytaniu.
- Zbierz 10 podpisów.
- Oddaj kartkę do biblioteki szkolnej w terminie 13.02 - 17.02.2023 r.
- Czeka na Ciebie nagroda - niespodzianka

Dzień 1 _____ Dzień 2 _____
 Dzień 3 _____ Dzień 5 _____
 Dzień 4 _____ Dzień 6 _____
 Dzień 7 _____ Dzień 8 _____
 Dzień 9 _____
 Dzień 10 _____

Źródło: materiał własny.

Fot. 3. Karta „Dzienniczek czytelnika”

DZIENNICZEK CZYTELNIKA

DRUGOKLASISTY

NALEŻY DO .....

Z KLASY .....

LISTA ULUBIONYCH KSIĄŻEK

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

Dzienniczek czytelnika
Czytam 20 minut dziennie codziennie.

LUTY 2024

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

MARZEC 2024

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

1. Każdy uczeń podpisuje imieniem i nazwiskiem oraz klasą swój dzienniczek czytelnika.
2. Zadaniem ucznia jest czytanie wybranego tekstu przez co najmniej 20 minut, codziennie.
3. Rodzic/opiekun prawny lub wychowawca przekreśla datę w kalendarzu znakiem X w dniu, w którym uczeń czytał przez co najmniej 20 minut.
4. Uczniowie mogą samodzielnie wybierać książki do czytania.

Zachęcam do korzystania ze zbiorów biblioteki szkolnej.

Źródło: materiał własny.

SPOTKANIA TEMATYCZNE

Bardzo duża liczba treningów sportowych, w których uczestniczą dzieci i młodzież, wpływa na pracę innych nauczycieli. Dlatego biblioteka szkolna, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom uczniów i grona pedagogicznego, organizuje spotkania tematyczne związane z literaturą, które odbywają się w bibliotece szkolnej w trakcie trwania lekcji. Celem każdego zajęcia jest edukacja dzieci i młodzieży oraz wsparcie nauczycieli w realizacji podstawy programowej na danym etapie edukacji. W ramach inicjatywy odbyły się zajęcia dla uczniów z klas III pt. „Czytamy polskie legendy”. Uczniowie poznali znaczenie słów *legenda* i *baśń* oraz wysłuchali treści trzech legend: o poznańskich koziołkach, o smoku wawelskim i o złotej kaczce. W celu przyswojenia treści legend uczniowie rozwiązywali zadania: układanie wydarzeń w kolejności występowania, zadanie typu prawda/fałsz, układanka liter wraz z obliczeniami matematycznymi w zakresie 100, krzyżówka. Jako podsumowanie zajęć ogłoszono konkurs na przestrzenną pracę plastyczną pt. „Wybrana postać z legendy: smok wawelski, złota kaczka lub poznańskie koziołki”. Innym przykładem zajęć są spotkania dla uczniów z klas II pt. „Wiosna w szkolnej bibliotece”. Uczniowie poznali nazwy wiosennych kwiatów i zwierząt budzących się z zimowego snu. Dzieci wysłuchały wiersza Jana Brzechwy pt. *Wiosenne porządki* oraz obejrzały krótki film edukacyjny dostępny online na platformie YouTube pt. *Ala i oznaki wiosny*⁴. W ramach podsumowania zajęć przygotowano dla uczniów rozmaite szyfrozagadki oraz ogłoszono konkurs plastyczny na ilustrację do omawianego wiersza.

SZKOLNE KONKURSY

Stałym działaniem promującym literaturę w Szkole Podstawowej nr 91 w Krakowie jest organizacja konkursów. Organizuję 5-8 konkursów w ciągu całego roku szkolnego. Młodzi ludzie, a szczególnie młodzi sportowcy, odczuwają potrzebę rywalizacji i osiągania wymiernych wyników. Jak podaje *Słownik języka polskiego PWN*, konkurs to „impresa, przedsięwzięcie dające możliwość wyboru najlepszych wykonawców, autorów danych prac”⁵. Udział w konkursie daje uczniowi możliwość zaprezentowania swoich umiejętności, zdolności plastycznych, literackich, manualnych, poszerza jego wiedzę, motywuje do rozwijania już zdobytych umiejętności, kształci również

⁴ *Ala i oznaki wiosny*, film edukacyjny dla dzieci, YouTube, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=8mlEd6G9gDM> – 6 VII 2025.

⁵ *Konkurs*, [hasło w:] *Słownik języka polskiego PWN*, [online] <https://sjp.pwn.pl/sjp/konkurs;2473269.html> – 6 VII 2025.

umiejętność wykorzystania technologii informatycznej. W każdym konkursie uczniowie otrzymywali nagrody rzeczowe tematycznie związane z konkursem i atrakcyjne dla dzieci, np. grę planszową, książkę, zakładkę do książki, breloczek, oraz dyplomy. Rozstrzygnięcie konkursów oraz rozdanie nagród było organizowane w ciągu tygodnia od dnia zakończenia zbierania prac. Bieżące informowanie uczniów o ich osiągnięciach wzmacnia motywację do podejmowania kolejnych działań, pokazuje mocne i słabe obszary do poprawy, buduje poczucie sprawczości, a rodzicom daje możliwość świadomego śledzenia postępów dziecka i odpowiedzialności za jego rozwój. W efekcie biblioteka szkolna stała się rozpoznawalnym miejscem w szkole wśród uczniów, rodziców i nauczycieli.

Poniżej prezentuję te konkursy, które cieszyły się największym zainteresowaniem.

„*Sleeveface*, czyli ubierz się w książkę” – dla uczniów z klas I-VIII. Przedmiotem konkursu było wykonanie fotografii metodą *sleeveface* osobie i książce. Podczas oceny prac komisja konkursowa brała pod uwagę następujące kryteria: zgodność z tematem, oryginalność, twórcze podejście do tematu, walory artystyczno-wizualne, jakość techniczna pracy, a szczególnie dokładność dopasowania okładki do postaci i scenarii.

„Przyłapani na czytaniu” – dla uczniów z klas I-VIII. Zadanie konkursowe polegało na wykonaniu zdjęcia osobie (kolega, koleżanka, rodzice, rodzeństwo) „przyłapanej” na czytaniu książki, czasopisma, gazety itp. w nietypowym miejscu. Każda z prac była wyjątkowa, wykonana z pomysłem, przedstawiała osoby czytające książki w niecodziennych sytuacjach i niezwyklej scenarii.

„Zamknij baśń w słoiku” – dla uczniów z klas I-VI. Konkurs miał charakter techniczny. Zadaniem uczestników było umieszczenie w słoiku rekwizytów, postaci, elementów charakterystycznych dla wybranej przez ucznia bajki lub baśni.

„Ubierz się w bajkę” – dla uczniów z klas I-VIII. Ten konkurs miał dwie odsłony. W czasie trwania pandemii uczniowie mieli za zadanie przebrać się za postać z bajki lub baśni, stworzyć scenię charakterystyczną dla wybranego tekstu, wykonać zdjęcie, a następnie przesłać na adres e-mailowy biblioteki. Najciekawsze i najbardziej wierne przebrania zostały nagrodzone. Po pandemii konkurs przybrał inną formę. W dniu 5 listopada uczniowie klas I-III mieli za zadanie przyjść do szkoły w przebraniu wybranego przez siebie bohatera bajki lub baśni. Przy nieocenionym wsparciu uczniów z Samorządu Uczniowskiego zostali wybrani zwycięzcy konkursu, którzy najwierniej i najciekawiej odwzorowali bajkową postać.

„Literacki SMS – dlaczego warto czytać?” – dla klas VI-VIII. Zadaniem uczestników konkursu było napisanie wypowiedzi na 160 znaków (razem ze spacjami) zachęcającej do czytania książek.

„Młodzieżowe polecajki” – dla klas VII-VIII. Zadaniem uczestników konkursu było nagranie 3-minutowego filmu polecającego jedną książkę z literatury dla młodzieży, która nie jest lekturą szkolną.

„Przepisujemy Miłosza” – dla klas IV-VIII. W trakcie lekcji języka polskiego młodzież poznawała poezję Czesława Miłosza. Po zakończonym cyklu lekcji został

ogłoszony konkurs. Zadaniem uczniów było przepisanie wybranego przez ucznia wiersza Czesława Miłosza z zachowaniem zasad kaligrafii.

„Lego Bajka” – dla klas I-III. Zadanie konkursowe polegało na wykonaniu przestrzennej konstrukcji z popularnych klocków LEGO związanej z ulubioną książką (postać, scena). Nie można było używać gotowych zestawów.

„Książka w emotikonach” – dla klas IV-VI. Zadaniem uczestników konkursu było zapisanie 7 tytułów lektur szkolnych za pomocą emotikonów, czyli obrazków przedstawiających emocje, przedmioty, przyrodę itp.

„Wybieram tę książkę, ponieważ...” – dla klas IV-VI oraz „Książki czytam i polecam” – dla klas I-III. Zadanie polegało na stworzeniu plakatu promującego wybraną przez ucznia książkę bądź serię książek, które nie są lekturami szkolnymi, albo ulubionego autora.

„Komiks z miśmiem pluszowym” – dla klas IV-VIII. Zadaniem uczestników konkursu było wykonanie komiksu, którego głównym bohaterem będzie miś pluszowy. Historia przedstawiona w komiksie musiała być wymyślona przez autora pracy. Uczniowie sami rysowali kadry komiksu.

„Encyklopedia postaci z baśni H.Ch. Andersena” – dla klas III-VI. Zadanie konkursowe polegało na wykonaniu encyklopedii w formie książki, w której uczestnik konkursu przedstawi minimum 5 postaci z wybranych przez siebie baśni H.Ch. Andersena. Należało zachować układ alfabetyczny, hasłem było imię bohatera baśni. Uczniowie tworzyli opis postaci i rysunek.

Warto zauważyć, że uczniowie chętnie uczestniczą w konkursach online z wykorzystaniem aplikacji Quizizz. W mojej szkole został przeprowadzony konkurs online promujący baśnie Hansa Christiana Andersena pt. „Magiczny świat baśni Andersena”. Uczniowie mieli za zadanie przeczytać dwie najpopularniejsze baśnie pt. *Calineczka* i *Brzydkie kaczątko* oraz zapoznać się z biografią baśniopisarza opublikowaną na portalu Wikipedia. W określonym przedziale czasowym quiz był dostępny na platformie. Po zakończonym quizie każdy uczestnik otrzymywał raport z wynikiem i prawidłowymi odpowiedziami.

TURNIEJE WIEDZY Z DZIEDZINY LITERATURY

Biblioteka szkolna jest również miejscem, w którym młodzież może rywalizować, sprawdzając swoją wiedzę. Jednym z takich działań była organizacja szkolnego turnieju wiedzy o baśniach H.Ch. Andersena pt. „W świecie baśni Andersena” dla klas IV i V w ramach szkolnych obchodów Światowego Dnia Książki dla Dzieci. W marcu wychowawcy klas IV i V wybrali 3-osobowe zespoły, które reprezentowały klasę. Uczniowie mieli za zadanie przeczytać trzy baśnie H.Ch. Andersena pt. *Calineczka*,

*Brzydkie kaczątko*⁶, *Księżniczka na ziarnku grochu*⁷ oraz biografię baśniopisarza pt. *W poszukiwaniu szczęścia. Baśniowa biografia Andersena* autorstwa Wioletty Piaseckiej⁸. Każda drużyna pracowała przy osobnym stoliku. Drużyny wybierały nazwę zespołu oraz kapitana, który po wspólnych naradach udzielał odpowiedzi. Komisja konkursowa przyznawała punkty (medale z wizerunkiem Andersena) drużynom za każdą konkurencję zgodnie z przyjętymi kryteriami. Na koniec turnieju została zsumowana punktacja i wyłonieni laureaci. Na wstępie nauczycielka języka polskiego przedstawiła ciekawostki z życia baśniopisarza. Następnie jedna z uczennic odczytała wiersz Wandy Chotomskiej pt. *Dzień dobry, panie Andersenie*. Uczniowie mieli do wykonania 6 zadań:

1. „Chronologia dziejów” na podstawie baśni pt. *Brzydkie kaczątko*. Zadanie polegało na ułożeniu chronologicznie obrazków.
2. „Maluchna krzyżówka” na podstawie baśni pt. *Calineczka*. Uczniowie mieli za zadanie rozwiązać krzyżówkę, w której pytania dotyczyły wspomnianej baśni.
3. „Cukierek albo pytanie”. Reprezentant drużyny musiał znaleźć 3 medale z wizerunkiem Andersena ukryte na terenie biblioteki. Na odwrocie każdego medalu znajdowało się pytanie lub cukierek. Za cukierek uczniowie otrzymywali 1 punkt, natomiast w sytuacji, gdy zostało odkryte pytanie, punkt był przyznawany, jeżeli grupa poprawnie odpowiedziała na pytanie.
4. „Baśniowa matematyka”. Zadaniem uczestników turnieju było rozwiązanie pisemnie dwóch zadań matematycznych z tekstem.
5. „Szyfr księżniczki”. Zadanie polegało na rozszyfrowaniu hasła ukrytego pod znakami i cyframi.
6. „Wiedza zaklęta w pytaniach”. Każda drużyna losowała jeden zestaw pytań.

SPOTKANIA AUTORSKIE I WARSZTATY

Nierozerwalnie z promocją czytelnictwa i literatury wiąże się udział dzieci i młodzieży w spotkaniach autorskich i warsztatach. Zaciekawienie współczesnego młodego człowieka jest niezwykle trudne, dlatego poszukując pomysłu na spotkanie autorskie i warsztaty, przeglądałam ofertę prezentowaną na stronach internetowych bibliotek pedagogicznych, domów kultury, wydawnictw. Organizacja tego rodzaju spotkania

⁶ Teksty baśni pt. *Calineczka* i *Brzydkie kaczątko* dostępne są na portalu wolnelektury.pl, [online] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/calineczka/>; <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/brzydkie-kaczatko/> – 12 IV 2026.

⁷ H.Ch. Andersen, *Księżniczka na ziarnku grochu*, [w:] i d e m, *Baśnie nad baśniami*, il. M. Szal, na podstawie przekładów C. Niewiadomskiej opracowała M. Czyżowska, Kraków 2000.

⁸ W. Piasecka, *W poszukiwaniu szczęścia. Baśniowa biografia Andersena*, Kraków 2001.

wymaga od nauczyciela bibliotekarza wielu umiejętności organizacyjnych, m.in. należy do nich ustalenie terminów, tak aby warsztaty nie kolidowały z planami autora oraz planem lekcji poszczególnych klas, przygotowanie miejsca spotkania, zakup materiałów oraz pozyskanie funduszy.

Podjęłam decyzję o rozpoczęciu współpracy z Robertem Trojanowskim⁹, człowiekiem o niezwykłych umiejętnościach przekazywania wiedzy, rysownikiem, ale przede wszystkim znanym autorem komiksów i poradników o komiksach oraz projektu „Ministerstwo Komiksu”, jurorem międzynarodowych konkursów komiksowych. Autor poprowadził z wielkim kunsztem warsztaty dla uczniów z klas VII z pisania i rysowania komiksów pn. „Każdy może być artystą”. Hasłem warsztatów były słowa: „Komiks można czytać, komiks można narysować, komiksem można się też doskonale bawić!”. Podczas warsztatów uczniowie zdobyli wiedzę o podstawowych zagadnieniach związanych z językiem i historią komiksu. Wszystkie wiadomości zostały przekazane w bardzo kreatywny i humorystyczny sposób. Prowadzący warsztaty zaprezentował komiks w szerokiej, kulturowej perspektywie. Młodzież poznała nowe słowa jak: onomatopeja, filakterie, rollwerk, pareidolia. W trakcie zajęć uczniowie na żywo poznali tajniki rysowania, ćwiczyli wyobraźnię, uczestnicząc w kalamburach i zagadkach rysunkowych. To była nauka przez zabawę. Komiks stał się punktem wyjścia do opowiadania o sztuce, filmie, książce, malarstwie i historii. Zajęcia inspirowały do podejmowania nieszablonowych działań.

Robert Trojanowski poprowadził również warsztaty dla uczniów z klas IV z pisania i rysowania komiksów pn. „Komiksowa Lokomotywa”. Motywem przewodnim warsztatów był wiersz Juliana Tuwima pt. *Lokomotywa*. Podczas warsztatów uczniowie zdobyli wiedzę o podstawowych zagadnieniach związanych z językiem i budową komiksu. Warsztaty rozpoczęły się od rysowania ze słuchu lokomotywy. Następnie uczniowie sygnałem gwizdka „odjeżdżali”, aby zdobyć wiedzę na kolejnych stacjach. I tak: na stacji „Lizakowo” uczniowie kolorowali lizaki dyżurnego ruchu, na stacji „Walizkowo-Bohaterkowo Wielkie” uczniowie poznali budowę komiksu, czyli czym jest kadr i kto może być bohaterem komiksu. Na stacji „Dźwiękowo-Onomatopejki Małe” uczniowie poznali nowe słowo: onomatopeja, oznaczające słowa dźwiękonaśladowcze, które są wykorzystywane w komiksach. Na stacji „Ogonkowo-Dymkowo” uczniowie zdobyli wiedzę o rodzajach dymków komiksowych i ich kształtach. Na ostatniej stacji: „Pociągowo-Komiksowo” – komiksowa lokomotywa ruszyła w drogę powrotną do Krakowa. W czasie przerwy uczniowie uczestniczyli w zabawie ruchowej. Na balonach były napisane słowa związane z elementami budowy komiksu. Każdy uczeń podrzucał balon, głośno wymieniając jeden z elementów. Tekst wiersza J. Tuwima posłużył do przedstawienia budowy komiksu, np. zawartość wagonów to bohaterowie komiksów, walizki to kadry. Ponadto w trakcie zajęć uczniowie na żywo poznali tajniki rysowania i ćwiczyli wyobraźnię, uczestnicząc w zagadkach rysunkowych.

⁹ *Ministerstwo Komiksu* – profil autorski na portalu Facebook.

Drugim autorem, z którym podjęłam współpracę, był Tomasz Minkiewicz¹⁰, rysownik i scenarzysta komiksowy, pisarz, satyryk, ale przede wszystkim ilustrator książek dla dzieci i dorosłych. Poprowadził on spotkanie autorskie połączone z warsztatami pt. „Biblioteka przyszłości” dla uczniów z klasy II, nawiązując do swojego dzieła pt. *Mapa przyszłości*. Autor opowiadał o etapach powstawania książki: od pomysłu, poprzez etap pisania i rysowania, po opracowanie w wydawnictwie. Następnie, w części warsztatowej, uczniowie klasy II wcielili się w rolę ilustratorów książki. Każdy z uczniów miał za zadanie narysować swoją wymarzoną bibliotekę przyszłości i ukryć w niej drobne przedmioty. Podczas spotkania dzieci zadawały wiele pytań, na które prowadzący bardzo szczegółowo odpowiadał. Uczniowie mieli możliwość obejrzenia książek ilustrowanych przez gościa. Na zakończenie Tomasz Minkiewicz wykonał dla każdego ucznia autorski rysunek z autografem.

PRZEDSZKOLAKI W SZKOLNEJ BIBLIOTECE

Dzieci powinny być zachęcane do czytania od najmłodszych lat. Dzięki kontaktowi z książkami rozwijają one umiejętności językowe, kreatywność i empatię. Wczesne czytanie ma pozytywny wpływ na ich rozwój poznawczy i emocjonalny, przygotowuje je do sukcesu w nauce i w życiu. Bibliotekę szkolną co roku odwiedzają przedszkolaki z zaprzyjaźnionego przedszkola. Maluchy uczestniczą w zajęciach przygotowanych przez nauczyciela bibliotekarza oraz uczniów SP nr 91 w Krakowie, słuchają bajek i opowiadań czytanych przez starszych kolegów i koleżanki. Tak było w trakcie spotkania z grupą przedszkolaków, kiedy to uczniowie klasy VI czytali bajkę Małgorzaty Strzałkowskiej pt. *Skarb Arubaby*¹¹. Przygotowanie spotkania dla młodszych dzieci również wymaga od nauczyciela bibliotekarza elastyczności w trakcie ustalania terminów spotkań, wiedzy o poziomie umiejętności najmłodszych w celu przygotowania kart pracy, znajomości literatury skierowanej do dzieci w wieku 6 i 7 lat, aby dobrać odpowiedni tekst do zajęć, oraz umiejętności organizacyjnych (dekoracja biblioteki, przygotowanie merytoryczne uczniów prowadzących spotkanie).

W trakcie zajęć dzieci nie tylko słuchają, ale również aktywnie uczestniczą w zabawach, rozwiązując zadania. Raz biblioteka szkolna zamieniła się w Stumilowy Las. Sam Kubuś Puchatek skierował do najmłodszych list, w którym zachęcił dzieci do udziału w warsztatach. Uczennica z klasy VII odczytała bajkę pt. *Złoty skarb*¹². Następnie przedszkolaki zostały podzielone na 4 grupy. Każda grupa rozwiązywała zadania (labirynt, łączenie podobnych obrazków, liczenie w zakresie 6), układała

¹⁰ Autorski blog dostępny online: <https://tomekminkiewicz.blogspot.com/> – 6 VII 2025.

¹¹ M. Strzałkowska, *Skarb Arubaby*, Warszawa 2019.

¹² *Złoty skarb*, przeł. M. Karpiński, Warszawa 2006, *Opowieści ze Stumilowego Lasu*.

Puchatkowe domino, Puchatkowe memory i puzzle. Wszystkie zadania i gry nawiązywały do powieści A.A. Milne pt. *Kubuś Puchatek*. Każdy przedszkolak zdobył odznakę „Przyjaciela Kubusia Puchatka”.

Innym przykładem zajęć dla dzieci w wieku 6 i 7 lat było spotkanie, którego tematem przewodnim stała się baśń pt. *Czerwony Kapturek*. Zajęcia rozpoczęły się od burzy mózgów – przypomnienia treści baśni. Następnie odczytano list od Czerwonego Kapturka skierowany do starszaków, w którym bohaterka poprosiła dzieci, aby pomogły jej przejść przez las i dotrzeć do chatki babci. Po drodze dzieci miały do wykonania 4 zadania. Przedszkolaki zostały podzielone na 4 grupy. Każda z grup układała domino, przeprowadzała przez labirynt Czerwonego Kapturka do chatki babci, liczyła w zakresie 6 postaci z baśni oraz układała rozsypankę – treść baśni w obrazkach. Dzieciom najbardziej spodobało się ostatnie zadanie – szukanie owoców schowanych między książkami, które niósł Czerwony Kapturek chorej babci. Dzieci mogły wejść do części magazynowej biblioteki. Jako podsumowanie zajęć uczennica i uczeń z klasy VII odczytali zakończenie baśni. Każdy przedszkolak otrzymał odznakę „Przyjaciel Czerwonego Kapturka”.

WYJĄTKOWE DNI W BIBLIOTECE SZKOLNEJ

Biblioteka szkolna jest miejscem przede wszystkim dla uczniów Szkoły Podstawowej nr 91 w Krakowie. Klasy młodsze odwiedzają szkolną bibliotekę przy okazji organizacji zajęć tematycznie związanych ze szkolnymi obchodami nietypowych świąt oraz świąt literackich.

Co roku obchodzony jest Dzień Głośnego Czytania, w trakcie którego starsi czytają młodszym bajki, baśnie, opowiadania.

„Literackie Andrzejki” stały się okazją do czytania na głos opowiadań, np. *Upiorne andrzejki*¹³ czy *Jak nasza mama odczarowała wielkoluda*¹⁴. W trakcie zajęć dzieci rozwiązywały zagadki: przeprowadzały przez labirynt zagubionego pająka, liczyły przedmioty oraz poszukiwały słów związanych z andrzejkami na wykreślance. W przerwie między zadaniami dzieci grały w andrzejkowe memory. Podczas zajęć zostały przeprowadzone dwie wróżby. Na koniec zajęć każdy drugoklasista losował literacką wróżbę od Szkolnej Czarownicy.

Uczniowie klas II i III, tak jak przedszkolaki, również uczestniczyli w szkolnych obchodach Dnia Kubusia Puchatka w bibliotece szkolnej. Do biblioteki szkolnej przyszedł list od Kubusia Puchatka skierowany do dzieci, w którym Miś o Bardzo Małym

¹³ A. Stelmaszyk, *Upiorne andrzejki*, Warszawa 2016.

¹⁴ J. Papuzińska, *Jak nasza mama odczarowała wielkoluda*, [w:] eadem, *Nasza mama czarodziejka*, Łódź 2019.

Rozumku zachęcił uczniów do wysłuchania jednej bajki oraz udziału w zagadkach i zabawach związanych z treścią powieści. W trakcie zajęć uczniowie wysłuchali przedmowy do książki pt. *Kubuś Puchatek*¹⁵, z której dowiedzieli się, skąd pochodzi imię słynnego misia. Następnie została odczytana bajka pt. *Złoty skarb*¹⁶. Najbardziej emocjonującą częścią spotkania były zagadki i zabawy. Uczniowie rozwiązywali zadania związane z książką, grali w Puchatkowe puzzle, Puchatkowe domino i memory. Każda klasa zdobyła dyplom i tytuł „Przyjaciela Kubusia Puchatka”.

KSIĄŻKA BEZ TAJEMNIC – AUTORSKI PROJEKT EDUKACYJNY

Jak sprawić, aby dziecko zainteresowało się książką i potrafiło z niej korzystać? Jest to zasadniczy problem, ponieważ we współczesnym świecie dzieci od najmłodszych lat potrafią obsługiwać urządzenia elektroniczne, a nie mają wiedzy o tym, jak bardzo ciekawa może być książka sama w sobie. Historia książki i piśmiennictwa jest dla dzieci niezwykle interesująca, oczywiście jeżeli zostanie przedstawiona w sposób zrozumiały i atrakcyjny dla młodego odbiorcy. W związku z powyższym uczniowie i wychowawcy klas II przez cały kwiecień uczestniczyli w cyklu zajęć pt. „Książka bez tajemnic”.

Celem projektu było przede wszystkim poszerzenie wiedzy uczniów o początkach piśmiennictwa i historii druku, poznanie podstawowych elementów budowy książki, zapoznanie z wyglądem książki na przestrzeni dziejów, przyswojenie przez dzieci pojęć: autor, introligator, ilustrator, tłumacz, drukarz, zecer, skryba, kapitałka, obwoluta, a także rozwijanie umiejętności samodzielnego wykonywania zadań na podstawie zdobytej wiedzy. Tematy spotkań obejmowały różne zagadnienia:

1. „Historia papieru. Budowa książki”. W trakcie zajęć uczniowie oglądali film edukacyjny wprowadzający w cykl zajęć pt. *Książka z Panem Nauczanką*¹⁷. Drukoklasiści zastanawiali się nad materiałami potrzebnymi do produkcji papieru. Poznali proces produkcji papieru, oglądając film edukacyjny¹⁸. Następnie zadaniem uczniów było ułożenie w odpowiedniej kolejności etapów produkcji papieru zgodnie z nazewnictwem podanym w filmie. W czasie lekcji nauczyciel pokazywał uczniom elementy budowy książki. W ramach utrwalenia nazewnictwa uczniowie wypełniali kartę pracy, na której był schematyczny rysunek książki

¹⁵ A.A. Milne, *Kubuś Puchatek*, przeł. I. Tuwim, Warszawa 2003.

¹⁶ *Złoty skarb...*

¹⁷ *Książka z Panem Nauczanką*, film edukacyjny dla dzieci, YouTube, [online] https://www.youtube.com/watch?v=MLXEpBmfc_A – 6 VII 2025.

¹⁸ *Papier – lekcja techniki dla klasy 5*, YouTube, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=R8H-b0HFSb9M> – 6 VII 2025.

i zaznaczone miejsce, gdzie należało wpisać odpowiednie nazwy: grzbiet, okładka, obwoluta, kapitałka, trzon.

2. „Pismo wczoraj i dziś”. W czasie zajęć uczniowie zostali zapoznani z autorską prezentacją multimedialną omawiającą rodzaje pisma. Następnie dzieci ćwiczyły pisanie pismem obrazkowym na kartach pracy. Zadaniem uczniów było zapisanie swojego imienia i nazwiska za pomocą hieroglifów, zgodnie z tabelą znaków.
3. „Książka rękopiśmienna”. Na początku zajęć nauczyciel przedstawił w formie prezentacji multimedialnej najważniejsze pojęcia związane z książką rękopiśmienną, wyjaśnił znaczenie pojęcia „książka rękopiśmienna”, a także opowiedział, jak ważne było przepisywanie ksiąg i bogate zdobnictwo ilustracji w książkach i kim był skryba. Uczniowie rozwiązywali karty pracy utrwalające słownictwo. W pierwszym zadaniu należało ułożyć słowo z rozsypanych liter, drugie zadanie polegało na odszukaniu wśród obrazków tych niepasujących do reszty, niezwiązanych z książką rękopiśmienną; ostatnie zadanie dotyczyło odczytania zapisanego pismem ozdobnym słowa. Jako podsumowanie zajęć każdy uczeń napisał pierwszą literę swojego imienia, a następnie wykonał dekorację litery.
4. „W świecie drukarni – wynalazek druku”. Prezentacja multimedialna posłużyła nauczycielowi do przedstawienia rysu historycznego, m.in. omówiony został aspekt pojawiającego się w średniowieczu zapotrzebowania na wielokrotne powielanie tekstów, powstanie bibliotek oraz stworzenie przez Johannes Gutenberg ruchomej czcionki. Następnie uczniowie rozwiązywali karty pracy utrwalające wiedzę (na wykreslance należało odszukać słowa: Gutenberg, druk, czcionka, papier, maszyna, książka, atrament, litera; w kolejnym zadaniu uczniowie mieli rozszyfrować zakodowane hasło – do każdej liczby była przyporządkowana jedna litera; ostatnim zadaniem było odnalezienie w zbiorze słów jednego słowa, które nie pasowało do pozostałych). Na zakończenie zajęć każdy uczeń sam układał ruchomą czcionkę, tak aby powstało jego imię i nazwisko. Ziemiaki posłużyły jako czcionki. Wycięto w nich kształty liter w obiciu lustrzanym, tak aby można było zanurzyć znak w farbie plakatowej i odbić na kartce.

Fot. 4. Materiały wykorzystane podczas zajęć pt. „W świecie drukarni – wynalazek druku”

Źródło: materiał własny (fot. Aleksandra Błażewicz).

5. „Od autora do czytelnika”. Ostatnie zajęcia stanowiły podsumowanie cotygodniowych spotkań z książką. Uczniowie obejrzel film edukacyjny prezentujący proces

tworzenia książki, od autora, przez ilustratora, redaktora, drukarza, aż do dystrybucji i czytelnika¹⁹. Na kartach pracy uczniowie utrwalali wiedzę, m.in. układając w kolejności etapy powstawania książki, używając słownictwa poznanego w czasie projekcji filmu: dystrybucja, skład i projekt, druk, pomysł i pisanie, redakcja i korekta. Na osobnej karcie pracy należało uporządkować nazwy miejsc i zawodów: księgarnia, drukarnia, wydawnictwo, pisarz, czytelnik, ilustrator. Ponadto, w celu lepszego zapamiętania znaczenia słów, uczniowie łączyli w pary nazwę zawodu z jego znaczeniem oraz uzupełniali zdania brakującymi określeniami zawodów związanych z produkcją książki.

BOOKCROSSING – WEŻ, PRZECZYTAJ, PODAJ DALEJ

Od jesieni 2024 roku w szkole funkcjonuje regał bookcrossingowy. Bookcrossing²⁰, znany również jako „uwalnianie książek” lub „krążenie książek”, to idea nieodpłatnego przekazywania książek. Polega na zostawianiu przeczytanych książek w miejscach publicznych lub na specjalnie oznaczonych półkach, aby inni mogli je znaleźć, przeczytać i puścić dalej w obieg.

Akcja wymiany książek zrzessa społeczność szkolnych czytelników, którzy czerpią radość z czytania literatury i dzielenia się nią.

Przy głównym wejściu do szkoły został ustawiony regał z książkami, które wcześniej przekazali rodzice i uczniowie w formie daru. Książki wyłożone na bookcrossingowym regale są udostępniane za darmo każdemu chętnemu czytelnikowi, tj. uczniom szkoły, ich rodzicom bądź prawnym opiekunom i pracownikom szkoły. Na grzbiecie każdej książki znajduje się czerwona taśma i symbol BC, aby uczniowie wiedzieli, że to nie jest książka z biblioteki.

Warto przygotować regulamin korzystania z takiego miejsca. Poniżej prezentuję regulamin, który obowiązuje w placówce:

1. Podejdź do półki znajdującej się w głównym wejściu do Szkoły, wybierz interesujący Cię tytuł i... możesz zacząć czytać.
2. Z książek znajdujących się na półkach w Strefie Bookcrossingu możesz korzystać na miejscu, można także zabrać wybrane książki ze sobą do domu.

¹⁹ *Prezentacja: Jak powstaje książka dla dzieci, uczniów. Film edukacyjny*, YouTube, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=sGOg38DpJ7k> – 6 VII 2025.

²⁰ *Bookcrossing*, [hasło w:] Wikipedia, [online] <https://pl.wikipedia.org/wiki/Bookcrossing> – 6 VII 2025.

3. Jeśli czytasz na miejscu, pamiętaj o tym, by:
  - po skończeniu lektury odłożyć egzemplarz na półkę,
  - książka nie była pobrudzona ani uszkodzona.
4. Jeśli decydujesz się zabrać książkę do domu, zabierz ze sobą nie więcej niż 2 egzemplarze.
5. Jeśli książka, którą zabierzesz ze sobą, miałaby zostać z Tobą na zawsze, uzupełnij puste miejsce na półce i przynieś w to miejsce inną:
  - a) pamiętaj, by przyniesione z domu książki nie były zniszczone!
  - b) zastanów się, czy książka, którą chcesz się podzielić z innymi, jest interesująca i godna polecenia!
  - c) nie przynos podręczników szkolnych i akademickich, przewodników, poradników, encyklopedii, atlasów itp.
  - d) pamiętaj, aby książki były wydane po 2000 roku, czyste, bez notatek,
  - e) książki, które chcesz przekazać, przynieś najpierw do biblioteki szkolnej. Zostaną opatrzone odpowiednią etykietą.
6. Wszelkie zniszczenia i akty wandalizmu wyposażenia znajdującego się w Strefie Bookcrossingu podlegają zgłoszeniu do Wychowawcy klasy i Dyrektora Szkoły.
7. Regał służy wszystkim Czytelnikom – należy zachować porządek!

WSPÓŁPRACA W GRONIE PEDAGOGICZNYM

Promocja czytelnictwa na etapie szkoły podstawowej jest zadaniem dla całego grona pedagogicznego. Zwracam szczególną uwagę na współpracę pomiędzy nauczycielem bibliotekarzem a pozostałymi członkami kadry pedagogicznej. Promowanie czytelnictwa w zespole liczącym ponad 80 nauczycieli pozwala na dotarcie do szerszego grona odbiorców.

Nauczyciele języka polskiego przeprowadzili różnorodne konkursy i akcje, m.in. konkurs „Baśnie bez granic” i „Nowe oblicza znanych baśni”. Zadaniem uczestników konkursu było napisanie współczesnej wersji znanej baśni wybranej przez ucznia. Ponadto uczniowie klas VIII mieli możliwość sprawdzenia swojej wiedzy z zakresu lektur przed egzaminem ósmoklasisty, uczestnicząc w turnieju wiedzy pt. „Mistrzowie lektur”. Biblioteka szkolna co roku włącza się w organizację Konkursu Pięknego Czytania i Konkursu Recytatorskiego. Dzięki integracji zespołu nauczycielskiego w szkole organizowane są akcje takie jak: „Zakochaj się w książce” (przy wejściu do szkoły została umieszczona tablica z sercem, każdy uczeń mógł zapisać tytuł i autora książki, którą najbardziej lubi i poleca do przeczytania rówieśnikom), „Randka w ciemno z książką” (wybrane książki spośród otrzymanych darów zostały zapakowane w tradycyjny szary papier, uczeń mógł wybrać książkę, sugerując się tylko jej formatem). W klasach młodszych powszechną praktyką jest czytanie dzieciom na głos lektur szkolnych.

WSPARCIE RODZICÓW I PRAWNYCH OPIEKUNÓW

W ciągle dynamicznie rozwijającym się świecie, pełnym nieoczekiwanych zmian i natłoku informacji, rodzice i prawni opiekunowie dzieci potrzebują czasem wsparcia ze strony szkoły. Sami ukończyli swoją edukację wiele lat temu, a wyzwania i zadania stawiane współczesnym rodzicom bywają trudne do zrealizowania. Poprzez pedagogizację rodziców i prawnych opiekunów wzmacniany jest odbiór książki przez dzieci.

Biblioteka szkolna wspiera rodziców w ich trudnej sytuacji życiowej. Dziennik elektroniczny daje możliwość szybkiego kontaktu ze wszystkimi rodzicami i prawnymi opiekunami. W ramach pedagogizacji osób dorosłych przygotowuję prezentacje multimedialne, w których zwracam uwagę na korzyści, jakie niesie za sobą czytanie dzieciom na głos, i zasady wspólnego czytania. Ponadto udostępniam rodzicom i prawnym opiekunom informacje o odbywających się wydarzeniach literackich, festiwalach, targach dotyczących książek organizowanych na terenie Krakowa.

WNIOSKI

Kreatywność, zaangażowanie oraz innowacyjność to trzy cechy dobrego promotora czytelnictwa. Rozbudzanie zamiłowania do czytania wymaga czasu i współpracy nauczyciela bibliotekarza z gronem pedagogicznym oraz rodzicami uczniów. Przedstawione przeze mnie inicjatywy zostały przeprowadzone wśród uczniów szkoły podstawowej o profilu sportowym. Największym wyzwaniem stało się zainteresowanie uczniów i zachęcenie do zaangażowania, stąd podejmowane przedsięwzięcia były zróżnicowane pod względem formy, dostosowane do możliwości intelektualnych i umiejętności uczniów. Każda praca została doceniona, wyeksponowana w szkolnej bibliotece i na szkolnym korytarzu oraz na stronie internetowej placówki, a także nagrodzona dyplomem i upominkiem rzeczowym. Organizacja na terenie biblioteki spotkań tematycznych połączonych z zabawą pozytywnie wpłynęła na odbiór książek, od najmłodszych czytelników (przedszkolaków) aż po uczniów klas VIII.

Omówione aktywności zaowocowały znacznym wzrostem zainteresowania księgozbiorem biblioteki szkolnej, szczególnie literaturą dla dzieci i młodzieży, oraz podniesieniem poziomu czytelnictwa.

BIBLIOGRAFIA

- Ala i oznaki wiosny*, film edukacyjny dla dzieci, YouTube, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=8mEd6G9gDM>.
- Andersen H.Ch., *Brzydkie kaczątko*, przeł. C. Niewiadomska, wolnelektury.pl, [online] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/brzydkie-kaczatko/>.
- Andersen H.Ch., *Calineczka*, przeł. C. Niewiadomska, wolnelektury.pl, [online] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/calineczka/>.
- Andersen H.Ch., *Księżniczka na ziarnku grochu*, [w:] H.Ch. Andersen, *Baśnie nad baśniami*, il. M. Szal, na podstawie przekładów C. Niewiadomskiej opracowała M. Czyżowska, Kraków 2000.
- Bookcrossing*, [hasło w:] Wikipedia, [online] <https://pl.wikipedia.org/wiki/Bookcrossing>.
- Grajkowski W., *Krew*, Warszawa 2021.
- Jędrzejewska-Wróbel R., *Pracownia Aurory*, Warszawa 2019.
- Konkurs*, [hasło w:] Słownik języka polskiego PWN, [online] <https://sjp.pwn.pl/sjp/konkurs;2473269.html>.
- Książka z Panem Nauczanką*, film edukacyjny dla dzieci, YouTube, [online] https://www.youtube.com/watch?v=MLXEpBmfc_A.
- Milne A.A., *Kubuś Puchatek*, przeł. I. Tuwim, Warszawa 2003.
- Ministerstwo Komiksu*, profil Roberta Trojanowskiego na portalu Facebook.
- Ostrowicka B., *Szkło*, [w:] R. Jędrzejewska-Wróbel, B. Ostrowicka, G. Bąkiewicz, Z. Stanecka, D. Suwalska, A. Tyska, M. Strękowska-Zaremba, *Bezpieczna bajka*, Warszawa 2011, s. 189-196.
- Papier – lekcja techniki dla klasy 5*, YouTube, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=R8Hb0HFSb9M>.
- Papuzińska J., *Jak nasza mama odczarowała wielkoluda*, [w:] J. Papuzińska, *Nasza mama czarodziejka*, Łódź 2019.
- Piasecka W., *W poszukiwaniu szczęścia. Baśniowa biografia Andersena*, Kraków 2001.
- Prezentacja: Jak powstaje książka dla dzieci, uczniów. Film edukacyjny*, YouTube, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=sGOg38DpJ7k>.
- Stelmaszyk A., *Upiorne andrzejki*, Warszawa 2016.
- Strzałkowska M., *Skarb Arubaby*, Warszawa 2019.
- Tomek Minkiewicz*, autorski blog, [online] <https://tomekminkiewicz.blogspot.com/>.
- Złoty skarb*, przeł. M. Karpiński, Warszawa 2006, *Opowieści ze Stumilowego Lasu*.

SPIS ILUSTRACJI

1. Karta wyzwania czytelniczego „Kocie wyzwanie czytelnicze”
2. Karta wyzwania czytelniczego „Ferie z książką”

3. Karta „Dzienniczek czytelnika”
4. Materiały wykorzystane podczas zajęć pt. „W świecie drukarni – wynalazek druku”

ABSTRAKT

Celem tekstu jest przedstawienie różnorodnych inicjatyw promujących czytelnictwo wśród uczniów Szkoły Podstawowej nr 91 im. Janusza Kusocińskiego w Krakowie, placówki o profilu sportowym. Autorka referatu podkreśla wagę współpracy pomiędzy nauczycielem bibliotekarzem a pozostałymi członkami grona pedagogicznego. Wskazuje na dwie dominujące formy promocji czytelnictwa, czyli szkolne konkursy i spotkania tematyczne w bibliotece szkolnej, opisuje także udział w projektach ogólnopolskich oraz organizację szkolnych projektów i warsztatów prowadzonych przez osoby związane z literaturą. Zwraca uwagę na to, że podejmowane przedsięwzięcia muszą być zróżnicowane pod względem formy, dostosowane do możliwości intelektualnych i umiejętności uczniów, a każda praca powinna być wyeksponowana i nagradzana. Ponadto autorka proponuje zwrócić uwagę na wartość promowania kultury czytelniczej wśród dzieci na etapie przedszkola oraz rodziców i opiekunów prawnych uczniów.

Słowa kluczowe: promocja czytelnictwa, biblioteka szkolna, konkursy, projekty, spotkania autorskie

ABSTRACT

An Energy-Filled Library: Fostering a Passion for Reading Among Young Athletes: Reading Initiatives in a Primary School

This article aims to present a variety of initiatives promoting reading among the students of the Janusz Kusociński Primary School No. 91 in Krakow, an institution with a specialized sports profile. The author highlights the critical importance of collaboration between the school librarian and the rest of the teaching faculty. The paper identifies school competitions and thematic gatherings in the school library as the two predominant forms of reading promotion. It also outlines other significant activities, including participation in nationwide programs, the organization of school-wide projects, and workshops conducted by literary professionals. The author emphasizes that such initiatives must be diverse in format and tailored to the students' intellectual capacities and skill levels, ensuring that all student efforts are appropriately exhibited and rewarded. Furthermore, the paper draws attention to the value of promoting a culture of reading among preschool children, as well as among the parents and legal guardians of the students attending Primary School No. 91.

Keywords: reading promotion, school library, competitions, projects, meetings with authors

PAWEŁ MARCHEL

Bibliotekarz z pasją
Miejska Biblioteka Publiczna w Koronowie

Storytelling w promocji czytelnictwa

Jakie elementy zawiera angażująca opowieść?

Promocja czytelnictwa w jego wszelakich formach to istotny aspekt działalności bibliotek w całym kraju. Dotyczy to nie tylko księżnic pedagogicznych i szkolnych, ale także placówek publicznych, wojskowych, medycznych, muzealnych. Wszystkie instytucje korzystające z potencjału literatury, gromadzące jej zasoby i udostępniające je szerokiemu gronu odbiorców muszą aktywnie działać na polu promocji czytelnictwa. Różnorodne aktywności proponowane przez bibliotekarzy zahaczają o obszary związane z animacją kulturową, aktywności ruchowe, doświadczenia zmysłowe i wiele innych, w których książki i literatura pełnią funkcję uzupełniającą. Często stanowią źródło inspiracji do zajęć, ale nie zawsze zajmują główne miejsce w trakcie ich trwania. Związane są bowiem z aktywnością czytelniczą, która wymaga skupienia uwagi, spokoju, a więc wiąże się z koniecznością zajęcia przez dziecko miejsca i wsłuchania się w treść lektury.

Istotne znaczenie ma także podejście samego bibliotekarza. Pełni on funkcję promotora kultury czytelniczej, która rozumiana jest jako „integralny zespół zainteresowań, nawyków, sprawności, umiejętności i wiadomości czytelniczych, umożliwiający człowiekowi najkorzystniejsze dla wszechstronnego rozwoju jego osobowości i twórczego funkcjonowania w społeczeństwie obcowanie ze słowem drukowanym”¹. Pomimo tak ważnego zadania, zwłaszcza w obszarze kształtowania postaw młodego pokolenia, bibliotekarze mają różny stosunek do samej literatury i jej czytania. Jak

---

¹ *Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*, red. K. Wojciechowski, współpr. Cz. Maziarz, J. Nowak, Wrocław 1986, s. 49.

zaznacza Małgorzata Swędrowska, „każdy bibliotekarz ma swoje nawyki i przyzwyczajenia. Czyta w inny sposób. Czasami traktuje czytanie jak rytuał, a czasami jak obowiązek”². Traktowanie czytania jako obowiązku, przymusu pozbawia szerokiego wachlarza możliwości, jakie są z nim związane i jakie mogą być wykorzystywane przez bibliotekarzy.

CZYM JEST STORYTELLING?

W literaturze przedmiotu trudno znaleźć pełną definicję pojęcia storytelling. Opracowania naukowe zamykają wyjaśnienie w stwierdzeniu, iż jest to opowiadanie historii, co wynika z dosłownego tłumaczenia angielskiego słowa. Tak też będzie rozumiane to pojęcie w niniejszym artykule.

Trudności z definicyjnym ujęciem storytellingu giną, gdy zagłębimy się w poświęcone mu opracowania. Okaże się wtedy, że jest to pojęcie mające wiele cech charakterystycznych, odnoszące się do konkretnych obszarów, wykorzystywane w wielu dziedzinach wiedzy zarówno teoretycznej, jak i praktycznej.

Storytelling, jak zaznacza Michał Larek, można nazwać „montażem atrakcyjnych dla odbiorcy opowieści”³. W takim ujęciu będzie się on odnosił zarówno do dzieł literackich, jak i do kampanii marketingowych czy twórczości filmowej. Najbardziej wyraziste przykłady wykorzystania komunikacji narracyjnej możemy znaleźć w marketingu. Komunikaty tworzone na potrzeby konkretnych marek, produktów czy usług w swojej narracyjnej formie mają informować, objaśniać i inspirować klientów⁴. Całe kampanie reklamowe tworzone są z wykorzystaniem storytellingu. Jest to potwierdzenie, iż przedsiębiorstwa dostrzegają potencjał tego narzędzia. Potencjał, w który warto zainwestować duże pieniądze, by przekuć go na wartość dla przedsiębiorstwa.

Idea storytellingu rozumianego jako opowiadanie historii jest znana od wieków. „Antropolodzy społeczni uważają, że 80% rozmów, jakie prowadzili przy ognisku nasi przodkowie, polegało na snuciu opowieści”⁵. Mityczna podróż Odyseusza, średniowieczne krucjaty, wynalazki doby odrodzenia, podróże i odkrycia geograficzne czy współczesne odkrycia naukowe – to wszystko jest opowieścią. W historiach tych pojawiają się bohaterowie, którzy mają cel, przeszkody, które muszą pokonać,

² M. Swędrowska, *Książka jako przestrzeń spotkania, rozmowy i uważności. Wrażliwość czytanie tekstów literackich*, [w:] *Skąd się biorą czytelnicy?*, red. M. Ślusarek, W. Bukowczan, Kraków 2025, s. 82.

³ M. Larek, *Bonda i storytelling*, „Forum Poetyki” 2018, nr 13, s. 92.

⁴ C. Gallo, *Sekrety storytellerów*, przeł. M. Komorowska, Warszawa 2017, s. 16.

⁵ *Ibidem*, s. 20-21.

pomoc, którą otrzymują lub nie. Zakończenie wiąże się często z pozytywnym przekazem. Wszystko to zawiera się w określeniu storytelling.

Samo pojęcie storytellingu swoją popularność, zwłaszcza w polskich opracowaniach, zyskało dopiero na początku drugiej dekady XXI wieku. We wcześniejszych opracowaniach możemy spotkać pojęcia odnoszące się do narracji, snucia opowieści, opowiadania historii, komunikacji narracyjnej.

W storytellingu należy rozróżnić dwie podstawowe role. Są nimi mówca (osoba opowiadająca historię) oraz słuchacz (odbiorca historii). Kluczem do pełnego wykorzystania potencjału storytellingu będzie silne zaangażowanie ze strony publiczności⁶. Prowadzi to do zbudowania nici zaufania między storytellerem i odbiorcą.

Bez względu na to, po jaką opowieść sięgniemy, w każdej z nich będziemy mogli wyszczególnić podobne elementy. Mity greckie czy rzymskie, średniowieczne opowieści, przypowieści biblijne, baśnie Andersena czy współczesne filmy – wszystkie one mają charakterystyczne elementy, które sprawiają, że tak chętnie do nich wracamy. Te elementy zostały ujęte w teorii monomitu zaproponowanej przez Josepha Campbella⁷. Jak zaznacza Mateusz Eder, monomit to „pewien uniwersalny wzorzec konstruowania opowieści, obecny w kulturach od najstarszych czasów. Ów wzorzec dotyczy najściślej bohatera oraz dwunastu etapów wyprawy, w którą wyrusza”⁸. Paweł Ciołkiewicz pisze, że „mityczna opowieść o podróży bohatera jest dziś wszechobecna w kulturze popularnej. Filmy, seriale, komiksy opowiadają nam historie, które wręcz z założenia są konstruowane na jej podstawie”⁹.

To potwierdza, że storytelling, choć nie zawsze tak nazywany, jest zjawiskiem powszechnym. Dlatego istotne jest, by poznać jego tajniki. Pozwoli to na skuteczne planowanie działań nastawionych na wykorzystanie szans, jakie daje jego zastosowanie. W takiej perspektywie „cała tajemnica storytellingu opiera się na skonstruowaniu przekazu według określonego schematu, swoistego narracyjnego opakowania dla określonej idei, osoby, organizacji, zjawiska”¹⁰.

---

⁶ A. Żukowska, „To, co najważniejsze... w storytellingu” – analiza spotu świątecznego marki Allegro w ujęciu teorii narracji Bo Bergströma, „Media, Biznes, Kultura” 2022, nr 2(13), s. 155.

⁷ A. Pioch, *Na co komu dziś Storytelling?*, Tedx Talks, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=udSE9Yu2XyU> – 30 VII 2025.

⁸ M. Eder, *Koncepcja monomitu w muzealnictwie narracyjnym*, „Studia Europaea Gnesnensia” 2024, vol. 26, s. 110.

⁹ P. Ciołkiewicz, *Opowieść o mitycznej podróży bohatera współczesnej kultury popularnej, czyli kilka uwag na temat uroczystości upamiętniającej Michaela Jacksona*, „Kultura i Społeczeństwo” 2013, nr 4, s. 146.

¹⁰ M. Bachryj-Krzyżwaźnia, *Dedykowany storytelling – psychologiczne przesłanki perswazyjnej efektywności narracyjnego marketingu politycznego*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2019, nr 1, s. 198.

OD CZYTANIA DO STORYTELLINGU

Aktywności czytelnice związane ze świadomym i celowym sięganiem po lekturę wymagają umiejętności czytania. Opanowanie jej to nie lada wyzwanie. Nie tylko dla dzieci, które już w ramach podstawy programowej wychowania przedszkolnego powinny nabyć umiejętność rozpoznawania liter i prostych słów¹¹, ale także dla nauczycieli. Do tej grupy należy zaliczyć zarówno edukatorów, z którymi najmłodszy mają styczność w przedszkolu czy szkole, jak i wszystkie te osoby, które przekazują wiedzę oraz kształtują umiejętności w ramach edukacji nieformalnej. W tym obszarze znajdujemy ogromny potencjał dla bibliotek i bibliotekarzy.

Z organizacyjnego punktu widzenia ważnym aspektem działań prowadzonych dla najmłodszych jest fakt, iż ich podstawę stanowi animacja czytelnicza. Rozumiana jako kreowanie „odpowiednich warunków do tego, by dzieci mogły zaspokajać swoje potrzeby kontaktu z książką w samodzielnie odkrywanej przez siebie przestrzeni poprzez różne formy własnej aktywności”¹², animacja czytelnicza daje szerokie pole do działania bibliotekarzom, nie tylko na bazie słowa pisanego, ale także mówionego. Stąd już tylko krok do wprowadzenia storytellingu.

Storytelling ze swojej natury polega na opowiadaniu historii. Te pojawiają się w aktywnościach bibliotecznych, choć nie zawsze nazwane są storytellingiem. Biorąc pod uwagę główny kanał przekazywania treści w trakcie pracy z czytelnikiem (użytkownikiem), możemy wyróżnić formy: werbalne, wizualne, audiowizualne i synkretyczne¹³. W tym stosunkowo ogólnym podziale widać już przestrzeń dla opowiadania historii. Jeszcze lepiej można dostrzec to w podziale zaproponowanym przez Bogumiłę Staniów. Wyróżnia ona: formy oparte na słowie, odbiorze wizualnym, działaniu, przeżywaniu, formy interaktywne (wykorzystujące IT), mieszane oraz imprezy czytelnice^{14, 15}. Przede wszystkim aktywności werbalne oparte na słowie są okazją do kształtowania kompetencji czytelnicych, ale także wykorzystania bajek i baśni do opowiadania historii. Dodając do tego elementy wizualne, np. scenografię, kostiumy (małe formy teatralne), przenosimy odbiorców w świat doznań zmysłowych. Zahażamy o doświadczenia multisensoryczne związane nie tylko ze słuchem (czytanie, opowiadanie, muzyka), ale także wzrokiem (odpowiednie oświetlenie), dotykem

¹¹ D. Kawoń-Noga, *Nauczyciel od czytania... czyli kto?*, [w:] *Skąd się biorą czytelnicy?*, s. 15.

¹² U. Lisowska-Kożuch, *Kamishibai, booktalking, storytelling...*, *czyli formy pracy z młodym czytelnikiem*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2014, vol. 12, s. 151.

¹³ J. Wojciechowski, *Podstawy pracy z czytelnikiem*, Warszawa 1991, s. 113-114.

¹⁴ B. Staniów, *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012, s. 180-185.

¹⁵ Oprócz wymienienia powyższych form autorka wskazuje także cel ich zastosowania, przykładowe formy oraz rady dla osób chcących wykorzystać tę wiedzę we własnych działaniach.

(charakterystyczna faktura strojów, narzędzia, elementy scenografii)¹⁶, smakiem, zapachem. Przenosimy uczestników spotkania w świat opowieści, którego częścią się stają. W bibliotece tworzymy baśniowy nastrój, który wzmacnia doznania, a tym samym powoduje lepsze zapamiętanie historii. Znajduje to odzwierciedlenie także w procesie twórczym baśni. Andersen przykładał dużą wagę do stosowanego języka. Często w wiernych opisach oddawał dźwięki, obrazy, zapachy czy smaki¹⁷.

HANS CHRISTIAN ANDERSEN – MISTRZ STORYTELLINGU

Urodzony na początku XIX wieku Hans Christian Andersen uchodzi za jednego z najwybitniejszych twórców literatury dziecięcej. Baśnie jego autorstwa weszły do kanonu dzieł, z którymi mają styczność najmłodszy. Choć, jak zaznacza Karolina Strugińska, ich „długość jest najpoważniejszym powodem ich nieprzystosowania do odbioru przez dzieci kilkuletnie”¹⁸, to jednak bibliotekarze i nauczyciele wychowania przedszkolnego sięgają po nie bardzo chętnie. Ich niedostosowanie związane jest przede wszystkim z brakiem umiejętności utrzymania koncentracji przez małe dzieci na dłuższych tekstach, zwłaszcza gdy są one czytane w sposób jednostajny, monotony.

Twórczość Andersena jest „wtłoczona w dziecięcego odbiorcę”¹⁹. Znajduje to swoje potwierdzenie w występowaniu dzieł duńskiego pisarza wśród pozycji obowiązkowych czytanych przez uczniów na pierwszym etapie edukacji. Dotyczy to wybranych baśni, niemniej jednak daje szansę na kontakt z jego twórczością. Twórczością, która trafia także do podręczników szkolnych²⁰. Dzięki temu bibliotekarz może mieć pewność, że sięgnięcie po baśnie Duńczyka nie będzie dla dzieci czymś nowym. Wręcz przeciwnie – wybranym dziełom będzie można nadać kontekst i odnieść je do innych utworów.

Analizy twórczości duńskiego pisarza poczynione pod koniec XX wieku rzuciły nowe światło na jego dzieła. W literaturze przedmiotu zaczęły pojawiać się twierdzenia, iż pisane przez niego baśnie nie były kierowane wyłącznie do najmłodszych. Autorzy opracowań zaczęli uważać Duńczyka za prekursora koncepcji literatury

¹⁶ P. Marchel, *Jak wprowadzić baśniowy nastrój w bibliotece?*, „Biblioteka Publiczna” 2021, nr 4, s. 4-5.

¹⁷ M. Kuczaba-Flisak, „*You Paint When You Speak*”: *On the Creative Process of Hans Christian Andersen*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica” 2022, vol. 1(64), s. 95.

¹⁸ K. Strugińska, *Baśnie Andersena oczyma współczesnych przedszkolaków*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica” 2008, vol. 11, s. 441-442.

¹⁹ S.W. Światała, *Baśnie i opowieści Hansa Christiana Andersena a proces socjalizacji współczesnych dziewcząt*, „Filoteknos” 2020, vol. 10, s. 267.

²⁰ *Ibidem*, s. 268.

przeznaczonej dla wielu adresatów. Jej założeniem było tworzenie dzieł, które mogą być odbierane w różny sposób przez osoby w różnym wieku²¹. Twórczość H.Ch. Andersena przypada na XIX wiek, na długo przed pojawieniem się pojęcia storytellingu. Mimo to można go uznać za mistrza sztuki opowiadania historii. Potwierdza to m.in. autor niniejszego tekstu, proponując scenariusz zajęć łączący twórczość pisarza ze storytellingiem²², w którym odwołuje się do genezy baśni i wskazuje, iż są one przelanymi na papier opowieściami, które pisarz przekazywał małym dzieciom ustnie²³.

Jest jeszcze jeden ważny argument, który potwierdza tezę, iż H.Ch. Andersen to prawdziwy storyteller wszech czasów. W czasach przed masowym pojawieniem się druku o jakości historii świadczyła liczba jej przekazów, to, jak szybko się rozprzestrzeniała oraz jak wiele osób ją pamiętało i przekazywało dalej. Twórczość duńskiego pisarza została przetłumaczona na wiele języków i dotarła do najdalszych zakątków świata. Wiele osób bez sięgania do treści jest w stanie przytoczyć główne wątki *Dziewczynki z zapalkami*, *Brzydkiego kaczątka*, *Nowych szat cesarza (króla)*. To pokazuje, że Andersen poznał uniwersalną receptę trafiającą do serc i umysłów odbiorców. Nie tylko tych jemu współczesnych, ale także tych żyjących wiele lat po nim.

Z CZEGO SKŁADA SIĘ DOBRA OPOWIEŚĆ?

Sama znajomość pojęcia storytellingu i świadomość jego istnienia niewiele zmienia w funkcjonowaniu bibliotek i nauczycieli bibliotekarzy na polu promocji czytelnictwa. Dopiero praktyczne wykorzystanie i zrozumienie elementów, z których składa się dobry przekaz, pozwoli na skuteczne jego wykorzystanie. Będą one świadczyły o jakości komunikatu. Jak zaznacza Maciej Bachryj-Krzywaźnia, „dobrze skonstruowana narracja w większym stopniu angażuje uwagę, emocje i uczucia odbiorcy, a nawet zwiększa oddziaływanie perswazyjne komunikatu”²⁴. Poprzez zrozumienie tego, jak działają opowieści, będziemy w stanie lepiej zrozumieć, jak działa nasze życie²⁵.

Nie możemy pominąć wspomnianych powyżej aspektów psychologicznych wykorzystania storytellingu. Związane jest to z faktem, iż każda historia będzie przekazywana ludziom, na których będziemy chcieli wpływać. Opowieści będą wykorzystywane w jednym z trzech podstawowych celów. Po pierwsze, poprzez historię mówca chce zostać zauważony, chce, aby skupiła się na nim uwaga publiczności. Jest

²¹ M. Kuczaba-Flisak, *op. cit.*, s. 95.

²² P. Marchel, *Hans Christian Andersen: storyteller wszech czasów – scenariusz zajęć*, „Biblioteka Publiczna” 2021, nr 4, s. 28-30.

²³ M. Kuczaba-Flisak, *op. cit.*, s. 95.

²⁴ M. Bachryj-Krzywaźnia, *op. cit.*, s. 197.

²⁵ M. Górska, *Możesz być lepszą opowieścią niż myślisz*, Tedx Talks, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=CsXPECwJAME> – 30 VII 2025.

to pierwszy problem dotyczący komunikacji, w ramach której mieści się storytelling²⁶. Drugi cel związany jest z wysłuchaniem opowieści. Orator, który pochwyli uwagę publiczności, chce, aby ta przeszła z nim przez całą historię. Wysłuchanie się w opowieść, wejście w nią i przeżywanie związanych z nią emocji pozwoli zrealizować kolejny cel, którym jest zapamiętanie przekazu. Bycie zauważonym, wysłuchanym i zapamiętanym to podstawowe cele wykorzystania storytellingu²⁷.

Skupienie się na trzech powyższych celach stosowania storytellingu pozostawia pewien niedosyt. Brakuje jednego elementu świadczącego o skuteczności opowiadania historii. Jest nim powielanie historii, przekazywanie jej dalej. Andersen nie byłby uznawany za mistrza storytellingu, gdyby opowiadane przez niego baśnie pozostały w przekazach ustnych i były powtarzane tylko przez niego. Umarłyby razem z nim. Fakt, że zostały spisane i są czytane przez kolejne pokolenia, sprawił, że stały się one niedoścignionym wzorem tworzenia angażujących opowieści. Opowieści, które dzięki wielu analizom naukowym pozwoliły wyodrębnić ważne elementy sztuki storytellingu.

Dalsza część artykułu będzie próbą wyszczególnienia najważniejszych części dobrej opowieści. Cała analiza zostanie poparta fragmentami tekstu baśni H.Ch. Andersena pt. *Dziewczynka z zapalkami*. Dla zachowania porządku w pierwszej części pojawi się fragment dzieła mistrza storytellingu. Następnie na podstawie tekstów wymienione zostaną kolejne elementy stanowiące fundamenty storytellingu. Warto zaznaczyć, iż kolejne elementy mogą występować w większej części fragmentów. Ich wzajemne przeplatanie się tworzy angażującą opowieść, której chcą słuchać ludzie.

Przedstawione składowe to tylko wycinek wszystkich komponentów dobrej opowieści. Osoby zainteresowane autor zachęca do sięgnięcia do pozycji zawartych w bibliografii. Wiele interesujących materiałów dostępnych jest w internecie, są to materiały wideo pochodzące od praktyków, osób na co dzień wykorzystujących storytelling.

---

²⁶ Ch. Heath, D. Heath, *Przyczepne historie. Dlaczego niektóre treści przykuwają uwagę, a inne zostają zapomniane?*, przeł. M. Malcherek, Warszawa 2020, s. 84.

²⁷ M. Górńska, *Możesz być lepszą opowieścią...*

Zimno było, śnieg padał, ściemniało się coraz bardziej, wieczór się zbliżał. Ostatni dzień roku skończy się niedługo²⁸.

Tak rozpoczyna się historia. Czy wydarzyła się naprawdę? Tego nie wiemy. Z pewnością mogła. Zwłaszcza gdy weźmiemy pod uwagę czas jej powstania. Była pierwsza połowa XIX wieku. Takie historie po prostu się zdarzały²⁹.

Powyższy akapit pokazuje, jak w kilku zdaniach można rozpocząć historię. Powie dzieć coś i niewiele zdradzić. Zachęcić do dalszego słuchania. Kluczowym zadaniem pierwszych słów każdej opowieści, każdego spotkania z czytelnikami jest wzbudzenie ciekawości. Dzięki niej ludzie przychodzą do biblioteki, uczestniczą w zajęciach. Ciekawość sprawia, że pozostajemy z historią, że chcemy jej słuchać, odkrywać jej kolejne części.

Jednym z pierwszych elementów dobrej opowieści jest luka wiedzy. To sytuacja, która silnie koresponduje z ciekawością. Pojawia się, kiedy nasza wiedza jest niepełna. Rodzi to pewien dyskomfort, który nasz mózg musi zaspokoić. Sytuacja ta podobna jest do swędzenia³⁰. Czujemy dyskomfort, który zmusza nas do podrapania się. Nawet gdy nie możemy tego zrobić w danym momencie, to wywołane napięcie nie pozwoli o sobie zapomnieć. Dopiero podrapanie się po swędzącym miejscu redukuje dyskomfort.

W przytoczonym fragmencie tekstu luka wiedzy pojawia się po ostatniej kropce. Czytając tekst, zdajemy sobie sprawę, że przed zakończeniem dnia coś jeszcze się wydarzy. Co? Tego nie wiemy, ale *status quo* związane z wiedzą zostało zachwiane. Teraz chcemy dowiedzieć się, co wydarzy się dalej. W ten sposób poczyniony zostanie krok ku porywającej opowieści, czyli takiej historii, której odbiorca będzie chciał wysłuchać, która go nie znudzi. Przede wszystkim jednak będzie chciał wiedzieć, co się w niej wydarzy³¹.

Ciekawość związana z dalszym przebiegiem historii wynika z funkcjonowania naszego mózgu. W przypadku ograniczonych informacji (luki wiedzy) sam stara się on znaleźć zakończenie historii. Nie zawsze musi być ono prawdziwe. Ważne, aby było prawdopodobne. W powyższym fragmencie baśni Andersena mamy zbyt mało

---

²⁸ Jeżeli nie zostanie to zaznaczone w inny sposób, to każdy kolejny cytat z baśni *Dziewczynka z zapalkami* będzie pochodził z: H.Ch. Andersen, *Dziewczynka z zapalkami*, przeł. C. Niewiadomska, wolnelektury.pl, [online] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dziewczynka-z-zapalkami.html> – 24 V 2025.

²⁹ Pierwsze słowa prelekcji autora podczas IX Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych, Kraków, 12-13 czerwca 2025.

³⁰ Ch. Heath, D. Heath, *op. cit.*, s. 107.

³¹ M. Górska, *Możesz być lepszą opowieścią...*

informacji, aby nasz mózg mógł ułożyć spójny obraz. Nie pojawił się jeszcze bohater, więc trudno nam wskazać jakiegokolwiek rozwinięcia opowieści.

„Samochód pędził bardzo szybko. Zdecydowanie za szybko, jak na miejską dżunglę”³². Nasz mózg niemal automatycznie skieruje uwagę na kierowcę, który przed kimś ucieka lub kogoś goni. To najprostsze skojarzenia, które pojawiają się w wielu filmach sensacyjnych. Dlatego ich dostępność jest bardzo łatwa. W naszych wyobrażeniach pędzący samochód musi lawirować pomiędzy innymi autami, wprowadzając do całej sceny element niebezpieczeństwa, a wraz z nim większe emocje. Z punktu widzenia osoby opowiadającej historii są one istotne, ponieważ skupiają uwagę słuchaczy.

W tym momencie widz z niecierpliwością czeka na dalszy rozwój sytuacji. Dla storytellera jest to doskonały moment, aby zaskoczyć odbiorcę. Dobra opowieść powinna być prosta i zaskakująca³³. Warto pokazać w niej, że tok myślenia odbiorcy jest błędny, a jego założenia niewiele mają wspólnego z prawdą. Pędzącym samochodem może być karetka jadąca na sygnale przez puste ulice miasta. Puste, ponieważ scena rozgrywa się nocą. Taka historia nie będzie jednak wzbudzała takich emocji, jak zaproponowana wcześniej wersja.

Zdecydowanie ciekawszym sposobem zaskakiwania odbiorcy będzie łamanie stereotypów. Kradzież przez wielu uznawana jest za czyn godny potępienia. Złodzieje należy złapać i ukarać. Co należy zrobić w sytuacji, gdy złodziejem okazuje się Robin Hood? Doskonale znamy tę postać (co jest dowodem, iż jest to dobra opowieść). Wiemy, że zabierał bogatym, by dawać biednym. Czy te okoliczności sprawiają, że powinniśmy traktować go inaczej niż innych, pospolitych złodziei? W ten sposób nie tylko zmuszamy do myślenia naszych odbiorców. Zyskujemy także doskonały punkt wyjścia do dyskusji. Kończąc lekcję biblioteczną takim pytaniem, możemy przyciągnąć uwagę dzieci i młodzieży i zachęcić ich do wzięcia udziału w kolejnych zajęciach.

Jako twórcy opowieści (lub osoby przekazujące historie) musimy pamiętać, że nasi odbiorcy poznają świat opowieści w sposób konstruktywny. Nie są biernymi odbiorcami. Raczej w aktywny sposób konstruują reprezentacje poznawcze. Robią to na drodze interpretacji docierających do nich bodźców³⁴. Tym samym storytelling powinniśmy odbierać nie jako pojedyncze działanie, lecz jako proces. To pozwala nam myśleć o nim jako o długofalowym działaniu, które, zwłaszcza w kontekście młodego pokolenia, powinno stanowić element procesu wychowania czytelnika. „Aby można było za jego pomocą realizować zakładane cele, storytelling potrzebuje czasu, regularności i długofalowych planów”³⁵.

³² Przykład wymyślony na potrzeby artykułu.

³³ A. Pioch, *op. cit.*

³⁴ M. Bachryj-Krzywaźnia, *op. cit.*, s. 199.

³⁵ D. Kania, *Konstrukcja komunikatu storytellingowego a skuteczna opowieść marki na przykładzie kampanii „Never Alone” firmy Guinness*, „Studia Medioznawcze” 2021, t. 22, nr 2(85), s. 949.

RAMKI, KLEJ, HACZYKI

Zima. Przez ulice zasypane śniegiem, w zmroku idzie dziewczynka bosa, z gołą głową i coś niesie w fartuszk. Dlaczego bosa? To cała historia. Rano miała pantofle, stare i zniszczone, za duże na nią, stare pantofle matki, ale je pogubiła. Dwa powozy nadjeżdżały właśnie z stron przeciwnych, a ona chciała prędko przebiec przez ulicę; biegła co sił, słyszała straszny tętent kopyt, turkot kół, tuż za nią – ach, uciekła przecież, ale boso. Jeden pantofel tak zginał, że go nie mogła znaleźć wśród ciemności, a drugi porwał jakiś chłopiec i ze śmiechem uciekł daleko.

Więc szła boso biedna dziewczynka po śniegu, a nogi jej zsiniały i poczerwieniały.

Każda opowiadana historia odbywa się na pewnej osi czasu. Począwszy od pierwszej sceny, poprzez kolejne mniej lub bardziej znaczące wydarzenia, aż do sceny końcowej. Przełomowe sceny na wspomnianej osi czasu to ramki historii. Na nich skupiamy szczególną uwagę, one stanowią części, na których w największym stopniu koncentruje się publiczność³⁶. W przytoczonym fragmencie baśni Andersena ramkę stanowi nakreślenie sytuacji dziewczynki. Fakt, iż idzie przez zasypane śniegiem ulicę z gołą głową i boso, pokazuje nam ciężki los bohaterki. Przyczyna, która sprawiła, że dziewczynka idzie boso, nie jest istotna z punktu widzenia osoby opowiadającej historię czy słuchacza. Możemy za jej pomocą podkreślić ciężki los (but porwany przez chłopca, który uciekł z uśmiechem na twarzy, ujawnia, że dziewczynka niewiele mogła zrobić, aby go odzyskać). Ramką będą także nieudane próby sprzedaży zapałek czy spotkanie babci w jednym z płomieni płonącej zapałki.

Ramki obejmują główne sceny opowieści. Analizując dowolną historię, przekonamy się, że ramki nie stanowią dużej części opowieści. Wręcz przeciwnie – będą to niewielkie epizody, których jednak nie możemy pominąć. To one napędzają fabułę i popychają ją do przodu. Dzięki nim powstają kluczowe obrazy, które pozwalają myśleć o opowieści w sposób wizualny³⁷.

Same ramki, główne sceny, nie będą tworzyły dobrej opowieści. Aby taką stworzyć, musimy zadbać o odpowiednie połączenie. Elementem łączącym główne sceny w storytellingu jest klej. Choć to pojęcie jest bardzo pospolite, to w obrazowy sposób oddaje sens wykorzystania tego narzędzia. Klej pozwala płynnie przejść pomiędzy kolejnymi scenami. Łączy je, nadając historii ciągłość³⁸.

W częściach łączących poszczególne ramki musimy zadbać o uwagę i koncentrację odbiorców. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego jest wykorzystanie potencjału haczyków zainteresowania. Są to krótkie zdania (czasami także słowa), które na

³⁶ P. Tkaczyk, *Techniki storytellingu, których możesz używać na co dzień*, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=x1ydRYCXX84> – 30 VII 2025.

³⁷ P. Tkaczyk, *Narratologia*, Warszawa 2020, s. 48-49.

³⁸ *Ibidem*, s. 49-50.

pierwszy rzut oka mogą nie zostać zauważone. W momencie gdy ponownie pojawią się w opowieści, słuchacz przypomni sobie, że wcześniej o nich wspomniano. Haczyki zainteresowania sprawiają, że publiczność chce słuchać dalszego ciągu opowieści. Pojawia się zagadka, która wzbudza ciekawość³⁹. W przytoczonym fragmencie haczykiem zainteresowania nie jest pytanie o przyczynę bosego przemieszczania się po mieście. Na to pytanie praktycznie od razu uzyskujemy odpowiedź. Rzeczywistym punktem wzbudzającym zainteresowanie odbiorcy jest fartuszek, w którym dziewczynka coś niesie. Na tym etapie opowieści jeszcze nie wiemy, co. Mózg odbiorcy chce dowiedzieć się, co to jest, dlatego chętnie sięga po dalszą część historii.

Wprowadzając do naszej opowieści ramki, łącząc je klejem i wzbogacając o haczyki zainteresowania, bardzo łatwo można popełnić błąd. Polega on na zbytym rozbudowaniu historii, wzbogacaniu jej o niepotrzebne sceny, zbędne detale. Nadrzędną zasadę rozbudowywania opowieści przedstawił Donald Miller, który stwierdził, iż „wszystko, co nie wzbogaca fabuły, jest zbędne”⁴⁰.

BOHATER

Więc szła boso biedna dziewczynka po śniegu, a nogi jej zsiniały i poczerwieniały. Jedną ręką ścisnęła czerwony fartuszek, w którym niosła kilkanaście paczek zapalek na sprzedaż, a w drugiej ręce miała jedną paczkę i tę podsuwała nieśmiało przechodniom, aby zwrócić na siebie ich uwagę. Ale nikt po nią nie sięgnął, nikt dzisiaj nic nie kupił jeszcze od dziewczynki, nie miała ani grosika zarobku.

Każda opowieść związana jest z wyruszeniem przez bohatera w podróż. Może być ona podróżą fizyczną, związaną ze zmianą miejsca pobytu, pokonywaniem konkretnej drogi lub podróżą mentalną, która odbywa się tylko w umyśle⁴¹. Istotne jest, aby bohaterowi nadać jakikolwiek cel. W *Dziewczynce z zapalnikami* cel jest jasny: to chęć sprzedaży zapalek, by zdobyć pieniądze na jedzenie. Dzięki wskazaniu celu podróży publiczność zaczyna kibicować bohaterowi. Przyjmuje jego perspektywę i angażuje się w historię.

Łagodny, bezproblemowy, spokojny przebieg historii nie jest tym przekazem, który skupia największą uwagę. Wręcz przeciwnie. Poprowadzenie historii w sposób, w którym bohater od początku do końca odnosi sukcesy, będzie wielką porażką. W taką opowieść szybko wkradnie się nuda, monotonia, a odbiorca straci

³⁹ P. Tkaczyk, *Techniki storytellingu...*

⁴⁰ D. Miller, *Model story brand. Zbuduj skuteczny przekaz dla swojej marki. Jak mówić do klientów, żeby nas rozumieli*, przeł. M. Małcherek, Warszawa 2018, s. 37.

⁴¹ A. Pioch, *op. cit.*

koncentrację. Dobrze skonstruowany przekaz będzie prezentował skrajnie odmienne stany. Przede wszystkim będzie rodził się z bólu, cierpienia, przeszkód i problemów, jakie będzie napotykał bohater. Komplikacje pojawiające się na drodze do celu będą stanowiły przyprawę dobrej opowieści. Nadadzą jej smaku, który sprawi, że odbiorca będzie chciał sięgnąć po kolejną część⁴². Osoby słuchające opowieści uwielbiają, gdy na ich oczach rozgrywa się dramat, gdy mogą doświadczać związanych z nim emocji⁴³. Możemy to osiągnąć, korzystając z proponowanej przez Pawła Tkaczyka techniki góry. W jej założeniu już na samym początku piętzymy problemy, które w dalszej części historii pokonuje bohater⁴⁴. W dobrej opowieści przeszkody, które będzie pokonywał bohater, muszą stanowić wyzwanie⁴⁵.

Tworząc angażującą opowieść, powinniśmy umieścić w niej antagonistę. W schematycznym myśleniu będzie to wróg, rywal, przeciwnik naszego bohatera⁴⁶. Takie postrzeganie antagonisty jest dobre, ale nie pozwala wykorzystać pełni możliwości jego pojawienia się w opowieści. Podobnie jak głównym bohaterem nie musimy czynić osoby, tak antagonistą nie musi być człowiek. Monika Górską twierdzi, że antagonistą może być „instytucja, prawo, natura, los [...], wichura, powódź, prześladowający pech, wypadek. Antagonistą może być także własne wnętrze bohatera – jego ograniczenia i słabości – choroba, nałóg, kompleksy, poczucie winy, przekonania”⁴⁷. Ten niewyczerpany katalog pokazuje, jak szeroki zakres elementów burzących *status quo* storyteller może wprowadzić do opowieści.

Jesteśmy ludźmi i w naturalny sposób postrzegamy innych jako bohaterów opowieści. Nie jest to złe postępowanie. Warto jednak mieć na uwadze fakt, że w promocji czytelnictwa głównym bohaterem opowieści nie musi być człowiek⁴⁸. W literaturze mamy na to wiele przykładów. Brzydkie kaczątko było zwierzęciem, Shrek – ogrem, Zygzak McQueen – samochodem. Bohaterem może być książka, która pokonuje pełną przygód drogę od pomysłu pisarza, poprzez cały proces pisania, druku, znalezienia się na sklepowej półce, zakupu, trafienia do biblioteki, po dotarcie do szczęśliwego czytelnika. Ważne, aby nadać bohaterowi ludzkie cechy. To sprawi, że odbiorca będzie mógł się z nim utożsamiać, a tym samym bardziej angażować w opowieść. Paweł Tkaczyk zaznacza, że „bardzo często celem początku

---

⁴² M. Górską, *Możesz być lepszą opowieścią...*

⁴³ A. Pioch, *op. cit.*

⁴⁴ P. Tkaczyk, *Techniki storytellingu...*

⁴⁵ M. Górską, *Możesz być lepszą opowieścią...*

⁴⁶ A. Żukowska, *op. cit.*, s. 156.

⁴⁷ M. Górską, *Visual storytelling. Jak opowiadać językiem video*, Warszawa 2019, s. 104.

⁴⁸ Warto w tym miejscu wspomnieć jedną z kampanii reklamowych marki IKEA. Jej główną bohaterką została lampa. Stare urządzenie, które zostało wymienione na nowe. Osoby zainteresowane znajdują film pod adresem: <https://www.youtube.com/watch?v=rBG2dlb54ZY> – 30 VII 2025. Podczas oglądania warto zwrócić uwagę na wymienione powyżej elementy dobrej opowieści. Cała historia została zawarta w minucie.

opowieści jest przedstawienie bohatera jako człowieka – z jego zaletami, wadami, małostkami...⁴⁹.

EMOCJE

Usiadła wreszcie. Tak była zmęczona, że nie mogła iść dalej. Osiadła w kąciку między dwoma domami, z których jeden więcej występował na środek ulicy. Ciemno tu było, więc nikt jej nie widział. Zresztą tak się skuliła, skryła pod spódniczkę zziębnięte nogi, ażeby je rozgrzać... Ale jakże się rozgrzać na śniegu i mrozie? A do domu wrócić nie miała odwagi: nie sprzedała ani jednego pudełka, jakże wracać bez pieniędzy? Ojciec czy ojczym obilby ją pewno... A zresztą czyż tam cieplej? Wiatr mroźny świszcze przez otwory w dachu, choć zatkali największe słomą i gałganami. Nie ma po co wracać do domu.

Wśród wielu elementów dobrej opowieści jeden zasługuje na szczególną uwagę. Tym elementem są emocje. Powyżej wymienione zostały cele wykorzystania storytellingu, patrząc z perspektywy osoby tworzącej, opowiadającej historię. Osoba słuchająca narracji przede wszystkim chce przeżyć emocje. Dlatego, jak zaznacza Adam Pioch, najważniejszym celem opowieści jest wywołanie emocji⁵⁰.

Mówiąc o emocjach pojawiających się w narracji, nie możemy pominąć strefy komfortu. Jest to przestrzeń, w której nie czujemy ekscytacji. Wręcz przeciwnie. W jej granicach słuchacz jest bezpieczny. Pojawiające się stany emocjonalne są przewidywalne, zdarzenia nas nie zaskakują. Dzięki emocjom zapamiętujemy historię. Ich wprowadzenie w historię może nastąpić poprzez postawienie bohatera w sytuacji konfliktowej. Najlepiej, gdy pojawi się ona pomiędzy postaciami, które są sobie bliskie i dotychczas nie miały do czynienia z sytuacjami spornymi. W takich okolicznościach konflikt będzie wywoływał emocje, które z kolei będą budzić u słuchacza ciekawość dalszych losów bohatera⁵¹. Jak zaznaczają bracia Heath, nadanie przekazowi emocjonalnego charakteru ma na celu wywołanie zaangażowania u odbiorcy⁵². Emocje pozwalają budować wielopłaszczyznowe relacje pomiędzy mówcą a słuchaczami⁵³.

Wśród wielu emocji, które pojawiają się w opowieściach, jest kilka takich, które stanowią bardzo ważny element życia emocjonalnego każdego człowieka. Bez

⁴⁹ P. Tkaczyk, *Narratologia*, s. 21.

⁵⁰ A. Pioch, *op. cit.*

⁵¹ *Ibidem.*

⁵² Ch. Heath, D. Heath, *op. cit.*, s. 203.

⁵³ K. Tokarska, *Storytelling, czyli jak zhakowałam komunikację?*, Tedx Talks, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=v7pejPxxnwY> – 31 VII 2025.

wątpienia do kanonu emocji, które warto zawrzeć w opowieści, zalicza się strach. Pojawienie się go w opowieści pokazuje odbiorcy, jak może przeżyć w otaczającym go świecie. Poprzez wczuwanie się w sytuację bohatera czytelnik (słuchacz) może znaleźć odniesienie do swojego życia. Nasi przodkowie, bazując na złych informacjach, przesyconych lękiem i obawą, wskazywali na istniejące zagrożenia⁵⁴. Dzięki temu lepiej potrafili przygotować się m.in. do zdobywania jedzenia czy odkrywania nowych terenów. Strach nie był czymś paralizującym, a raczej czynnikiem motywującym do odkrywania, poszerzania terytorium, przygotowania się do życia.

ZAKOŃCZENIE

Znów zapłonęła zapalka i w świetle, które zajaśniało, dziewczynka ujrzała tę najdroższą babunię, całą jaśniejącą ciepłym, łagodnym blaskiem. Staruszka z miłością patrzyła na wnuczkę, uśmiechała się do niej.

– O, babciu, weź mnie z sobą! – zawołało dziecko. O, weź mnie, babciu! Ja wiem, że ty znikniesz, skoro zapalka zgaśnie, jak zniknął piec ciepły, gęś i choinka. O, nie znikaj, babciu!

Drżącą z pośpiechu i mrozu rączyną zapaliła dziewczynka całe pudełko od razu, tak bardzo chciała zatrzymać babunię. I buchnął jasny płomień, jaśniejszy od słońca, i babka nigdy tak piękna nie była, tak płomienna i jaśniejąca. Uśmiechnęła się znowu do małej dziewczynki i wzięła ją na ręce. Teraz podniosły się obie wysoko, coraz wyżej, ku gwiazdom, ku światłom wspaniałym, gdzie nie ma głodu, chłodu ani trwogi, aż przed tron Boga.

Kolejnym istotnym elementem dobrej historii jest jej zakończenie. Bardzo często, zwłaszcza w kontekście baśni i bajek, ma ono na celu przekazanie ważnej myśli, pointy. Dobrze, jeśli będzie to pozytywne zakończenie historii, jeśli bohater zwycięsko wyjdzie z ostatecznej potyczki. To pozwala pozostawić słuchacza z pozytywnymi emocjami związanymi z historią.

Dziewczynka z zapalkami nie kończy się pozytywnie. Taka jest opinia wielu osób czytających tę baśń. Dziewczynka zmarła. Zagłębiając się w tekst, można jednak zastanowić się, czy śmierć rzeczywiście była w sytuacji bohaterki czymś złym. Dziewczynka zasnęła, a ostatni w jej życiu sen był przejściem do innego świata, „gdzie nie ma głodu, chłodu, ani trwogi”. Pojawiające się w blasku zapalek obrazy, tak niedostępe

---

⁵⁴ A. Pioch, *op. cit.*

dla dziewczynki za życia, sprawiły, że umarła z uśmiechem na twarzy⁵⁵. „Śmierć staje się wybawieniem”⁵⁶ od doczesnego życia.

Takie zakończenie zmusza do przemyśleń. Pojawiająca się śmierć nie jest czymś nagłym, zaskakującym. Patrząc przez pryzmat całej baśni, jest czymś oczywistym, końcem drogi bohaterki. Jak zaznacza Beata Kania, „Hans Christian Andersen odważnie przełamuje milczenie o umieraniu; śmierć w jego utworach staje się bezlitośna, ale naturalna i oswojona”⁵⁷.

W obliczu powyższych argumentów można stwierdzić, że zakończenie *Dziewczynki z zapalkami* jest pozytywne. Pomimo śmierci dziewczynki autor pozostawia czytelnika z pozytywnymi emocjami. W końcu przeszła do „nowego życia”, u boku kochającej babci, której zawsze zależało na dobru dziecka. Tak powinniśmy postępować w przypadku każdej opowieści. Warto, aby jej zakończenie pozostawiło odbiorcę z pozytywnymi emocjami. Nawet jeżeli cała opowieść będzie poruszała trudne tematy, zagadnienia smutne, wywołujące negatywne emocje, to zakończenie powinno pozostawiać słuchacza z poczuciem, że wszystko dobrze się skończyło.

Projekty związane z wykorzystaniem storytellingu w działalności biblioteki, szczególnie tej związanej z animacją czytelnictwa i promocją czytelnictwa, mają bardzo ważny cel. Jest nim ukształtowanie takiej postawy wobec książek i samej biblioteki, w której dziecko, a w późniejszym czasie także nastolatek i dorosły, będą przekonani, że biblioteka to wartościowe miejsce, a sięganie po książki to ważny element życia codziennego. Służy on nie tylko miłemu spędzeniu czasu, ale także poszukiwaniu wiedzy, rozwiązywaniu problemów, interpretowaniu stanów emocjonalnych⁵⁸. Wszystko to ma prowadzić do lepszego poznania siebie i otaczającego świata. Bez względu na to, czy będziemy korzystali z gotowych opowieści w postaci baśni, bajek, filmów, czy będziemy tworzyć je sami. Bez względu na to, czy będziemy wykorzystywać storytelling w pracy z dziećmi, młodzieżą, czy dorosłymi. Bez względu na to, czy będziemy to robić w murach biblioteki, czy poza nią. W każdym z tych przypadków musimy pamiętać – parafrazując słowa Adama Piocha – że każdy z nas ma fabrykę kreatywności. Mieści się ona w naszych mózgach. Tam zgromadzone są mikropowieści, wspomnienia, które stanowią materiał do budowania historii⁵⁹.

⁵⁵ S. Kocha, *Sen i jego funkcje w wybranych utworach Hansa Christiana Andersena*, „Śląskie Studia Polonistyczne” 2020, nr 1(15), s. 4.

⁵⁶ D. Jastrzębska-Golonka, *Kraina szczęśliwości, czyli wątki religijne w baśniach H.Ch. Andersena*, „Język, Szkoła, Religia” 2007, t. 2, s. 169.

⁵⁷ B. Kania, *Poetyka krainy elfów*, „Biblioteka Publiczna” 2021, nr 4, s. 17.

⁵⁸ U. Lisowska-Kożuch, *op. cit.*, s. 151-152.

⁵⁹ A. Pioch, *op. cit.*

BIBLIOGRAFIA

- Andersen H.Ch., *Dziewczynka z zapalkami*, przeł. C. Niewiadomska, wolnelektury.pl, [online] <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dziewczynka-z-zapalkami.html>.
- Bachryj-Krzywaźnia M., *Dedykowany storytelling – psychologiczne przesłanki perswazyjnej efektywności narracyjnego marketingu politycznego*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2019, nr 1, s. 193-210, <https://doi.org/10.14746/ssp.2019.1.10>.
- Ciołkiewicz P., *Opowieść o mitycznej podróży bohatera współczesnej kultury popularnej, czyli kilka uwag na temat uroczystości upamiętniającej Michaela Jacksona*, „Kultura i Społeczeństwo” 2013, nr 4, s. 145-165, <https://doi.org/10.2478/kultura-2014-0008>.
- Eder M., *Koncepcja monomitu w muzealnictwie narracyjnym*, „Studia Europaea Gnesnensia” 2024, vol. 26, s. 109-126, <https://doi.org/10.14746/seg.2024.26.2>.
- Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*, red. K. Wojciechowski, współpr. Cz. Maziarz, J. Nowak, Wrocław 1986.
- Gallo C., *Sekrety storytellerów*, przeł. M. Komorowska, Warszawa 2017.
- Górska M., *Możesz być lepszą opowieścią niż myślisz*, Tedx Talks, [online], <https://www.youtube.com/watch?v=CsXPECwJAME>.
- Górska M., *Visual storytelling. Jak opowiadać językiem video*, Warszawa 2019.
- Heath Ch., Heath D., *Przyczepne historie. Dlaczego niektóre treści przykuwają uwagę, a inne zostają zapomniane?*, przeł. M. Malcherek, Warszawa 2020.
- Ikea – stara lampa*, reklama, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=rBG2dlb54ZY>.
- Jastrzębska-Golonka D., *Kraina szczęśliwości, czyli wątki religijne w baśniach H.Ch. Andersena*, „Język, Szkoła, Religia” 2007, t. 2, s. 165-178.
- Kania B., *Poetyka krainy elfów*, „Biblioteka Publiczna” 2021, nr 4, s. 14-17.
- Kania D., *Konstrukcja komunikatu storytellingowego a skuteczna opowieść marki na przykładzie kampanii „Never Alone” firmy Guinness*, „Studia Medioznawcze” 2021, t. 22, nr 2(85), s. 948-961, <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.sm.2021.2.316>.
- Kawoń-Noga D., *Nauczyciel od czytania... czyli kto?*, [w:] *Skąd się biorą czytelnicy?*, red. M. Ślusarek, W. Bukowczan, Kraków 2025, s. 13-33, <https://doi.org/10.12797/9788383682983.01>.
- Kocha S., *Sen i jego funkcje w wybranych utworach Hansa Christiana Andersena*, „Śląskie Studia Polonistyczne” 2020, nr 1(15), s. 1-13, <https://doi.org/10.31261/SSP.2020.15.02>.
- Kuczaba-Flisak M., *“You Paint When You Speak”: On the Creative Process of Hans Christian Andersen*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica” 2022, vol. 1(64), s. 93-135.
- Larek M., *Bonda i storytelling*, „Forum Poetyki” 2018, nr 13, s. 86-93.
- Lisowska-Koźuch U., *Kamishibai, booktalking, storytelling... czyli formy pracy z młodym czytelnikiem*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2014, vol. 12, s. 149-164.
- Marchel P., *Hans Christian Andersen: storyteller wszech czasów – scenariusz zajęć*, „Biblioteka Publiczna” 2021, nr 4, s. 28-30.

- Marchel P., *Jak wprowadzić baśniowy nastrój w bibliotece?*, „Biblioteka Publiczna” 2021, nr 4, s. 4-5.
- Miller D., *Model story brand. Zbuduj skuteczny przekaz dla swojej marki. Jak mówić do klientów, żeby nas rozumieli*, przeł. M. Malcherek, Warszawa 2018.
- Pioch A., *Na co komu dziś Storytelling?*, Tedx Talks, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=udSE9Yu2XyU>.
- Staniów B., *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa 2012.
- Strugińska K., *Baśnie Andersena oczyma współczesnych przedszkolaków*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica” 2008, vol. 11, s. 441-447.
- Swędrowska M., *Książka jako przestrzeń spotkania, rozmowy i uważności. Wrażliwe czytanie tekstów literackich*, [w:] *Skąd się biorą czytelnicy?*, red. M. Ślusarek, W. Bukowczan, Kraków 2025, s. 81-96, <https://doi.org/10.12797/9788383682983.05>.
- Światała S.W., *Baśnie i opowieści Hansa Christiana Andersena a proces socjalizacji współczesnych dziewcząt*, „Filoteknos” 2020, vol. 10, s. 267-281, <https://doi.org/10.23817/filotek.10-19>.
- Tkaczyk P., *Narratologia*, Warszawa 2020.
- Tkaczyk P., *Techniki storytellingu, których możesz używać na co dzień*, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=x1ydRYCxx84>.
- Tokarska K., *Storytelling, czyli jak zhookowałam komunikację?*, Tedx Talks, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=v7pejPxznwY>.
- Wojciechowski J., *Podstawy pracy z czytelnikiem*, Warszawa 1991.
- Żukowska A., *„To, co najważniejsze... w storytellingu” – analiza spotu świątecznego marki Allegro w ujęciu teorii narracji Bo Bergströma*, „Media, Biznes, Kultura” 2022, nr 2(13), s. 151-164.

ABSTRAKT

Storytelling związany jest z działalnością bibliotek. Szersze korzystanie z jego potencjału może być początkiem kreowania biblioteki jako miejsca kontaktu z opowieściami. Nie tylko tymi zawartymi w książkach, ale także tymi mówionymi. Aby tego dokonać, należy poznać podstawowe elementy dobrej opowieści. Na bazie baśni H.Ch. Andersena *Dziewczynka z zapalkami* przedstawione zostały najważniejsze części angażującej opowieści. Zaadaptowanie ich na potrzeby pracy bibliotekarza będzie podstawą przygotowania atrakcyjnych zajęć, w których uczestnicy będą zaangażowani nie tylko na poziomie fizycznym, ale przede wszystkim emocjonalnym. Dzięki temu zbudowana zostanie relacja oparta na zaufaniu i skutkująca regularnym odwiedzaniem biblioteki.

Słowa kluczowe: storytelling, elementy dobrej opowieści, animacja czytelnicza, promocja czytelnictwa, Andersen, baśnie

ABSTRACT

Storytelling in Reading Promotion: What Elements Constitute an Engaging Story?

Storytelling is closely linked to library activities. Expanding its potential can transform a library into a place for engaging with narratives—not solely through books, but also through the spoken word. To achieve this, it is essential to understand the basic elements of a good story. Based on H.C. Andersen's fairy tale *The Little Match Girl*, the key elements of an engaging narrative are presented. Adapting these elements to the needs of librarians will provide the foundation for immersive activities that engage participants not only physically but, above all, emotionally. This will build a relationship based on trust and regular library attendance.

Keywords: storytelling, elements of a good story, reading animation, reading promotion, Andersen, fairy tales

BARBARA SZCZEPANIAK

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie

Każdy dzień niesie swoje dary – czytanie Japonii

Czy poznanie Japonii wymaga fizycznej podróży do tego kraju? Niekoniecznie. W moim przypadku drogą do zrozumienia japońskiej kultury stała się literatura – lektury okazały się formą intelektualnego i kulturowego zbliżenia do odległego geograficznie świata. Inspiracją do podjęcia niniejszej refleksji stał się Festiwal *Wajda na nowo*, organizowany corocznie w Suwałkach po 15 sierpnia, nieprzerwanie od czterech lat.

Wydarzenie to gromadzi aktorów współpracujących z Andrzejem Wajdą, który dzieli się wspomnieniami dotyczącymi pracy z reżyserem na planie filmowym. Wśród zaproszonych gości znaleźli się m.in. Maja Komorowska, Jerzy Stuhr, Emilia Krakowska, Olgierd Łukaszewicz, Krystyna Janda oraz Andrzej Seweryn. Ważnym elementem festiwalu są również odniesienia do działalności Wajdy jako mecenasa kultury, w tym jego zaangażowania w utworzenie Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie.

To właśnie ten wątek wzbudził moje zainteresowanie i skłonił do pogłębienia wiedzy na temat tej instytucji. Pierwszym krokiem było zapoznanie się z historią muzeum, udostępnioną na jego oficjalnej stronie internetowej. Kluczowym momentem dla późniejszych działań Wajdy było jego zetknięcie się w wieku 18 lat z japońską sztuką – podczas okupacji niemieckiej odwiedził wystawę „Sztuka japońska” zorganizowaną w Sukiennicach. Muzeum Manggha stanowi unikatową w skali kraju państwową instytucję kultury, której działalność koncentruje się na popularyzacji kultury japońskiej. Łączy ono tradycyjną funkcję muzealną z aktywnością charakterystyczną dla nowoczesnych ośrodków kultury, realizując interdyscyplinarne przedsięwzięcia

artystyczne, edukacyjne i popularyzatorskie. Wypracowane przez lata metody działania zespołu Muzeum Manggha umożliwiają pogłębioną, a zarazem przystępną prezentację zjawisk związanych zarówno z tradycyjną, jak i współczesną kulturą Japonii¹.

Odwiedziłam muzeum w 2023 roku i natrafiłam na wystawę *Pół na pół* Masakazu Miyanagi. Kameralna ekspozycja obrazów ukazywała psy jako strażników bram do nieznanych. Każda praca opatrzona była łacińską sentencją: *Omnis habet sua dona dies* – „Każdy dzień niesie swoje dary”. To właśnie ta myśl zainspirowała mnie do wyboru tytułu mojego tekstu. Twórczość Miyanagi stanowi znakomite połączenie elementów europejskich i japońskich. Nie do końca wypolerowane złożone powierzchnie i celowo pozostawione obszary matowe to przykład estetyki japońskiej. Celem autora było osiągnięcie harmonii pomiędzy poczuciem piękna, charakteryzującym Japończyków (moment zatrzymania, milczenia, przerwy), a zmysłem ludzi Zachodu². Na obrazach widzimy psy jako symbol lojalności, uczciwości i zaufania. W Japonii psy oznaczają płodność i modlitwę o bezpieczny poród.

Wystawa poruszyła mnie głęboko, a sentencja *Omnis habet sua dona dies* stała się impulsem do moich literackich poszukiwań. Myślę, że każdy człowiek doświadcza momentów zatrzymania i przerwy, a literatura japońska wspaniale je ukazuje. W dalszej części artykułu przedstawię książki japońskich autorów, które przeczytałam i które polecam innym.

Pierwszym tytułem, który chciałabym przywołać, są *Kroniki kota podróżnika* autorstwa Hiro Arikawy. Powieść ukazuje losy młodego mężczyzny, który – zmagając się z trudną sytuacją życiową – zmuszony jest znaleźć nowy dom dla swojego kota. Wyrusza więc w podróż po Japonii, odwiedzając dawnych przyjaciół. Z czasem wędrówka zyskuje wymiar metaforyczny: przekształca się w refleksję nad życiem bohatera i jego relacjami międzyludzkimi. Motyw podróży nabiera znaczenia egzystencjalnego, zaś kot – współbohater opowieści – trafnie konstatuje, „że życie jest podróżą, a każdej podróży towarzyszą pożegnania”. To opowieść, która porusza czytelnika zarówno poprzez ukazane relacje człowieka ze zwierzęciem, jak i więzi międzyludzkie.

Drugim przykładem jest książka *Ona i jej kot* autorstwa Makoto Shinkaia i Narukiego Nagakawy. Powieść składa się z czterech splecionych ze sobą historii kobiet i ich adoptowanych kotów. Bohaterki – Miyu, Reina, Aoi oraz starsza pani Shino – konfrontują się z samotnością, dojrzewaniem, stratą i poszukiwaniem własnej tożsamości. Obecność kotów staje się impulsem do wewnętrznych przemian, refleksji nad relacjami i sensem życia. Szczególnie interesującym zabiegiem narracyjnym jest perspektywa kota – narrator zwierzęcy pozwala na pokazanie świata z innego punktu widzenia, pogłębiając analizę emocji i relacji międzyludzkich.

¹ Strona internetowa: <https://manggha.pl/o-nas> – 11 VII 2025.

² A. Kasuya, *Artystyczna podróż Masakazu Miyanagi: ucztą Wschodu, Zachodu i wyjątkowości*, [w:] *Masakazu Miyanaga. Omnis habet sua dona dies*, red. A. Oleśkiewicz, Kraków 2023, s. 11-17.

Trzeci tekst, *Porzucenie kota. Wspomnienie o ojcu* Harukiego Murakamiego, to esej o głęboko osobistym charakterze. Tytułowe porzucenie kota staje się tu symbolicznym gestem – pretekstem do refleksji nad relacją z ojcem. Autor rekonstruuje biografię swojego ojca, próbując zrozumieć jego wybory i motywacje. Pojawia się tu także szerszy, uniwersalny temat: odpowiedzialność jednostki za czyny społeczeństwa, niezależnie od osobistych przekonań. Autor odkrywa ojca na nowo – z perspektywy jego uczniów, jako nauczyciela, a więc człowieka zupełnie innego niż ten, którego znał dotąd. Tekst ten pozwala lepiej zrozumieć obecne w twórczości Murakamiego motywy nieobecnych ojców i wojennych traum.

Wreszcie warto wspomnieć o powieści *O kocie, który ratował książki* autorstwa Sôsuke Natsukawy. Akcja rozgrywa się w starym antykwariacie, który po śmierci właściciela przechodzi w ręce jego wnuka, nieśmiałego Rintarō. Chłopiec, z pomocą mówiącego kota, wyrusza w symboliczną podróż przez cztery labirynty. Ta wyprawa ma na celu nie tylko ratowanie książek, lecz także odnalezienie sensu życia, odwagi i miłości. Rintarō dzięki lekturze zyskał zdolności oratorskie i umiejętność krytycznego myślenia, co czyni go skutecznym uczestnikiem dyskusji. Książka stanowi pochwałę czytelnictwa i refleksję nad jego rolą we współczesnym świecie. To tytuł, który potrafi poruszyć także tych, którzy na co dzień stronią od literatury.

Wszystkie omawiane publikacje stanowią istotny element warsztatów zatytułowanych *Co mówią do nas zwierzęta – przegląd literatury biblioterapeutycznej*. Celem tego szkolenia jest ukazanie, w jaki sposób teksty literackie – poprzez metaforyczne przedstawienie postaci zwierzęcych – mogą stać się narzędziem refleksji nad kondycją człowieka i jego emocjami. Mechanizm ten wpisuje się w założenia biblioterapii, czyli metody wykorzystującej lekturę jako sposób wspierania procesu samopoznania, rozwoju wewnętrznego oraz leczenia doświadczeń traumatycznych.

Podczas przygotowań do referatu będącego podstawą niniejszego tekstu zaczęłam analizować moje wieloletnie doświadczenia związane z wykorzystywaniem książki *Czułość*³ jako narzędzia dydaktycznego. Publikacja ta, dostępna w trzech wersjach językowych – polskiej, francuskiej i angielskiej – okazała się niezwykle użyteczna w różnorodnych kontekstach edukacyjnych. Jej struktura oraz przekaz narracyjny umożliwiają elastyczne zastosowanie podczas zajęć z dziećmi w różnym wieku i o różnych potrzebach.

Jednym z przykładów praktycznego wykorzystania *Czułości* były zajęcia prowadzone przeze mnie w ramach programu *Zima w mieście*. Zajęcia zostały pierwotnie przygotowane z myślą o uczniach klasy drugiej szkoły podstawowej, jednak w rzeczywistości wzięła w nich udział grupa dzieci z klas czwartych. Niespodziewana zmiana wymagała ode mnie natychmiastowego przeorganizowania zaplanowanych treści oraz zachowania spokoju i elastyczności w działaniu. W odpowiedzi na zaistniałą sytuację zaproponowałam uczestnikom zajęcia oparte na treściach kulturowych, skupiając się na tematyce Japonii. Rozmawialiśmy o skojarzeniach z tym

³ A. Guilloppé, *Czułość = Câlins = Tenderness*, przeł. J. Brudzewski, Katowice 2018.

krajem, wspólnie sprawdzaliśmy czas lotu do Japonii, a także uczyliśmy się podstawowych zwrotów grzecznościowych w języku japońskim, takich jak *Ohayō* (dzień dobry) i *Sayōnara* (do widzenia). Zależało mi na tym, by uczniowie zaangażowali się w działania autentyczne i osadzone w kontekście międzykulturowym. Aby urozmaicić zajęcia, zapytałam, czy ktoś z obecnych dobrze zna język angielski i byłby w stanie przeczytać karty narracyjne w tej wersji językowej. Zgłosiła się uczennica, dla której język angielski był językiem ojczystym. Jej lektura *Czułości* w wersji anglojęzycznej spotkała się z absolutną ciszą, skupieniem i podziwem ze strony pozostałych uczestników. To doświadczenie uznałam za niezwykle poruszające – był to autentyczny *moment zatrzymania*, który stworzył przestrzeń do skupienia, ciszy i refleksji. W tym kontekście przywołałam w myślach sentencję z wystawy Miyanagi: *Omnis habet sua dona dies*. To zdanie dobrze oddaje znaczenie tej sytuacji dydaktycznej – nieprzewidzianej, a jednak bogatej w wartość pedagogiczną.

Doświadczenie to utwierdziło mnie w przekonaniu, jak ważne jest tworzenie przestrzeni edukacyjnych opartych na uważności i elastycznym podejściu do ucznia. Zachęcam do korzystania z narzędzi takich jak teatrzyk *kamishibai* oraz elementy kultury japońskiej (np. origami), które nie tylko rozwijają kompetencje językowe i kulturowe, lecz także wspierają koncentrację, wyobraźnię i twórcze myślenie. Zatrzymywanie dzieci *tu i teraz* staje się punktem wyjścia do rozwijania ich umiejętności narracyjnych i przygotowania do samodzielnego pisania.

Moje prywatne wybory czytelnicze stały się inspiracją do wzbogacenia zarówno rozwoju własnego, jak i uczestników moich szkoleń. Sięgając po literaturę i kino w czasie wolnym, postanowiłam włączyć je do moich warsztatów *Uczucia w filmie i literaturze (szkolenie stacjonarne i online)*.

Szczególną uwagę poświęciłam serii książek *Zanim wystygnie kawa* autorstwa Toshikazu Kawaguchiego. Dotychczas na rynku, dzięki Wydawnictwu Relacja, ukazały się cztery części tej serii. Publikacje te wywołują zróżnicowane reakcje – mają zarówno oddanych zwolenników, jak i krytyków. Uważam jednak, że opowiadania Kawaguchiego skupiają się przede wszystkim na analizie relacji międzyludzkich. Akcja książek rozgrywa się w kawiarni w Tokio, gdzie klienci mają możliwość cofnięcia się w czasie i ponownego odbycia rozmowy z wybraną osobą. Bardzo często zdarza się, że wypowiedziane słowa wywołują u nas później poczucie niepokoju i moralny dylemat wobec samych siebie. Zasada funkcjonowania kawiarni jest taka, że spotkania w „przeszłości” nie zmieniają biegu wydarzeń, jednak proces przechodzony przez bohatera w trakcie opowiadanej historii działa jak autoterapia. Wśród przedstawionych historii poznajemy żonę pragnącą porozmawiać jeszcze raz z mężem w momencie, gdy rozpoznawał jej twarz, czy dylemat córki, która ma poczucie winy wobec ojca po ostatniej rozmowie z nim (dręczyło ją wówczas poczucie wstydu wynikające z pochodzenia z dalekiej prowincji Japonii).

Zachęcam do poznawania kultury azjatyckiej poprzez wydarzenia kulturalne takie jak: festiwal filmowy Millennium Docs Against Gravity, Festiwal Filmów Azjatyckich Pięć Smaków czy Festiwal Lampionów Chińskich.

Tak właśnie było z książką *Almond. Ten, który nie czuł* autorstwa koreańskiej autorki Won-pyung Sohn. O powieści po raz pierwszy usłyszałam w audycji radiowej. Już sam tytuł książki inspiruje do lektury. Bohater zaprasza nas do swego świata. Sama opowieść ma formę dziennika. Na początku poznajemy świat bohatera przez słowa matki i babki. To one tłumaczą chłopcu świat emocji, których on sam nie rozumie. Empatia to dla niego tylko zbitek liter na papierze. Nic więcej. Yunjoe spotyka doktora Shim'a, piekarza i kłótliwego Gon'a. W szkole ponadpodstawowej bohater doświadcza przemocy rówieśniczej. Czytelnik to wie, ale Yunjoe tego nie rozumie. Czytając, towarzyszymy mu w tej nieoczywistej sytuacji. Czy nasz bohater dozna jakichkolwiek uczuć? Czy będzie dane mu poznać takie emocje jak miłość i przyjaźń? Tego nie zdradzę. Zakończę słowami bohatera: „Nie powiem ci, czy zakończenie będzie szczęśliwe czy nie. Znając zakończenie, zaczynasz się nudzić przy lekturze, dlatego nie zdradzę ci go, abyś mógł czytać tę książkę z zainteresowaniem”.

Problematykę dyskryminacji mniejszości narodowych w Stanach Zjednoczonych porusza z kolei w swoich książkach Celeste Ng, amerykańska pisarka pochodzenia chińskiego. Autorka podjęła ją w takich powieściach jak *Nasze zaginione serca*, *Wszystko, czego wam nie powiedziałam* oraz *Małe ogniska*. W swoich utworach ukazuje zarówno systemowe mechanizmy wykluczenia, jak i indywidualne doświadczenia związane z przynależnością etniczną, tożsamością kulturową oraz napięciami międzykulturowymi.

W *Małych ogniskach* autorka konstruuje narrację wokół rodziny Richardsonów. Ich życie zostaje zakłócone przez pojawienie się Mii Warren – enigmatycznej artystki i samotnej matki. Obecność Mii oraz jej córki staje się katalizatorem zmian, które burzą dotychczasowy porządek społeczny i osobisty członków rodziny Richardsonów. Elena Richardson, główna przedstawicielka mieszczańskiego porządku i zwolenniczka ustalonych norm, podejmuje próbę konfrontacji z tajemniczą przeszłością Mii. Jej działania, motywowane potrzebą kontroli i obrony *status quo*, prowadzą do napięcia i refleksji nad granicami moralności, prywatności i społecznej odpowiedzialności.

Małe ogniska to z kolei opowieść o pozorach stabilności, napięciach klasowych i niejednoznacznej naturze sprawiedliwości społecznej. Wysoka jakość literacka oraz popularność powieści przyczyniły się do jej adaptacji w formie miniseriału, w którym wystąpili m.in. Reese Witherspoon, Kerry Washington oraz Joshua Jackson. Osobiście polecam najpierw przeczytać książkę, a dopiero potem obejrzeć serial – dzięki temu można dostrzec różnice, a może nawet poczuć niedosyt związany z pominięciem w wersji serialowej niektórych wątków.

W swoim tekście chciałam nawiązać do dwóch filmów poświęconych Japonii: *Ostatni samuraj* – prawdziwej historii samuraja, oraz *Perfect Days* – opowieści o mężczyźnie sprzątającym toalety, który potrafi cieszyć się każdą chwilą. *Ostatni samuraj* cieszy się powszechną rozpoznawalnością jako reprezentacja wyobrażeń Zachodu o Japonii, jednak to właśnie film *Perfect Days* w najpełniejszy sposób oddaje ideę zawartą w maksymie: *Każdy dzień niesie swoje dary*. Pochwała prostoty oraz bycie

tu i teraz stały się dla mnie impulsem do pogłębionej eksploracji kultury japońskiej, realizowanej przede wszystkim poprzez lekturę dzieł japońskich autorów.

Na zakończenie pragnę przywołać tytuł książki Michiko Aoyamy: *Wszystko, czego szukasz, znajdziesz w bibliotece* – zdanie, które dobrze oddaje sens mojego artykułu. W wydanej przez Wydawnictwo Relacja książce poznajemy losy kilku zwyczajnych osób zmagających się z wewnętrznymi wątpliwościami i życiowymi zakrętami: młodej ekspedientki, która nie potrafi uwierzyć w swoje możliwości, czy trzydziestoletniego rysownika mangi, bezskutecznie poszukującego pracy w wyuczonym zawodzie. Jakie książki pomogą im odnaleźć siebie? Na to pytanie odpowie nam tajemnicza bibliotekarka, która w jakiś niewytłumaczalny sposób zawsze wie, która książka trafi najcelniej w potrzeby i emocje konkretnego czytelnika.

Wszystkim bibliotekarkom i bibliotekarzom życzę takiej intuicji jak Sayuri Komachi – cichej, ale bardzo ważnej bohaterki książki *Wszystko, czego szukasz, znajdziesz w bibliotece*. Odbiorcom niniejszego artykułu życzę zaś, aby odnaleźli własne *ikigai* – to pojęcie wywodzące się z języka japońskiego, w którym *iki* oznacza „żyć”, a *gai* – „powód” lub „wartość”. *Ikigai* można zatem rozumieć jako „powód do życia” lub „sens istnienia”. W kulturze japońskiej koncepcja ta odnosi się do harmonii między pasją, umiejętnościami a potrzebami świata. Sprzyja to wewnętrznej równowadze, motywacji oraz długofalowemu poczuciu spełnienia.

BIBLIOGRAFIA

- Aoyama M., *Wszystko, czego szukasz, znajdziesz w bibliotece*, przeł. A. Świrkowski, Warszawa 2024.
- Arikawa H., *Kroniki kota podróżnika*, przeł. A. Horikoshi, Warszawa 2018.
- Guilloppé A., *Czułość = Câlins = Tenderness*, przeł. J. Brudzewski, Katowice 2018.
- Kasuya A., *Artystyczna podróż Masakazu Miyanagi: ucztą Wschodu, Zachodu i wyjątkowości*, [w:] *Masakazu Miyanaga. Omnis habet sua dona dies*, red. A. Oleśkiewicz, Kraków 2023, s. 11-17.
- Kawaguchi T., *Zanim wystygnie kawa*, przeł. J. Dźdźa, Warszawa 2022.
- Murakami H., *Porzucenie kota. Wspomnienie o ojcu*, przeł. A. Zielińska-Elliott, Warszawa 2022.
- Muzeum Manggha, [online] <https://manggha.pl/o-nas>.
- Natsukawa S., *O kocie, który ratował książki*, przeł. A. Zalewska, Kraków 2023.
- Ng C., *Małe ogniska*, przeł. A. Stądowicz-Chojnacka, Warszawa 2023.
- Ng C., *Nasze zaginione serca*, przeł. E. Janota, Warszawa 2023.
- Ng C., *Wszystko, czego wam nie powiedziałam*, przeł. T. Wilusz, Warszawa 2024.
- Shinkai M., Nagakawa N., *Ona i jej kot*, przeł. D. Latoś, Kraków 2022.
- Sohn W., *Almond. Ten, który nie czuł*, przeł. U. Gardner, Białystok 2021.

ABSTRAKT

Artykuł przedstawia refleksję nad rolą literatury japońskiej w rozwijaniu warsztatu pedagogicznego i kompetencji międzykulturowych nauczyciela. Na podstawie osobistych doświadczeń autorka omawia wybrane tytuły wykorzystywane w pracy dydaktycznej i biblioterapeutycznej. Lektury te – m.in. *Kroniki kota podróżnika*, *Zanim wystygnie kawa*, *O kocie, który ratował książki* – wspierają rozwój empatii, krytycznego myślenia i wrażliwości. Artykuł zachęca do poznawania kultury Japonii poprzez literaturę i działania edukacyjne, w duchu maksymy: „Każdy dzień niesie swoje dary”.

Słowa kluczowe: literatura japońska, biblioterapia, kompetencje międzykulturowe, empatia, rozwój osobisty, bibliotekarz jako czytelnik, doskonalenie warsztatu poprzez literaturę

ABSTRACT

Every Day Brings Its Gifts: Reading Japan

This article offers a reflection on the role of Japanese literature in enhancing teachers' pedagogical practice and intercultural competencies. Drawing on her personal experience, the author discusses selected titles utilized in educational and bibliotherapeutic work. These literary works—including *The Travelling Cat Chronicles*, *Before the Coffee Gets Cold*, and *The Cat Who Saved Books*—foster the development of empathy, critical thinking, and sensitivity. The article encourages the exploration of Japanese culture through literature and educational initiatives, in the spirit of the adage: “Every day brings its gifts.”

Keywords: Japanese literature, bibliotherapy, intercultural competences, empathy, personal development, librarian as a reader, improving skills through literature

ELŻBIETA MIECZKOWSKA

Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu

Działania Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. Karola Wojtyły w Elblągu na rzecz promocji czytelnictwa wśród Polaków poza granicami kraju

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie trwających od kilku lat działań Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej im. Karola Wojtyły w Elblągu (dalej: WMBP w Elblągu) na rzecz wzmocnienia kompetencji nauczycieli szkół polskich i bibliotekarzy w rejonie wileńskim na Litwie oraz nauczycieli kultury i języka polskiego szkół społecznych w Ukrainie. Wskazane zostaną okoliczności, zasoby i czynniki, które złożyły się na efektywność działań Biblioteki w rozwijaniu umiejętności osób współodpowiedzialnych za promowanie czytelnictwa w środowisku szkolnym i pozaszkolnym Polaków mieszkających za wschodnią granicą Rzeczypospolitej Polskiej.

Kultywowanie kultury i języka polskiego oraz rozwijanie zainteresowań czytelniczych młodych Polaków mieszkających poza granicami kraju ma szansę na powodzenie tylko wtedy, gdy ich nauczyciele i osoby pracujące z młodzieżą polonijną będą autentycznymi promotorami czytelnictwa, czytającymi książki i odwiedzającymi biblioteki. Tylko wyposażeni w niezbędną wiedzę i umiejętności nauczyciele szkół i bibliotekarze bibliotek publicznych miast, miasteczek i wsi zamieszkałych przez Polaków mogą skutecznie inspirować polskich uczniów poza granicami kraju do czytania literatury polskiej oraz pogłębiania wiedzy o polskiej kulturze i dziedzictwie narodowym. Zachęcanie młodych ludzi do czytania współczesnej literatury w języku

polskim wpływa na rozwój ich kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w szczególności ułatwia kreatywne i właściwe porozumiewanie się współczesnej młodzieży polskiej bez względu na miejsce jej zamieszkania, co pozwala zachować kulturę i język polski w Europie¹.

Nie wszyscy nauczyciele szkół polskich oraz polskich szkół sobotnio-niedzielných są dostatecznie przygotowani do rozwijania kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w tym dialogu i interakcji z innymi ludźmi, w języku ojczystym. Rozwijając umiejętność czytania i pisanie oraz prawidłowego rozumienia informacji pisemnej w języku polskim, nauczyciele rzadko stosują metody aktywizujące. Niejednokrotnie koncentrują się tylko na klasycznym kanonie lektur, a w bibliotekach szkolnych zauważa się brak dostatecznego wyboru współczesnej literatury dziecięcej i młodzieżowej w języku polskim. Podczas realizacji podstaw programowych nie starcza czasu na edukację czytelnictwem i medialną, a dostęp do zajęć pozaszkolnych służących rozwijaniu kultury czytelnictwa jest utrudniony, gdyż nie ma dostatecznej liczby nowości w języku polskim w bibliotekach publicznych w miejscowościach, które zamieszkują Polacy.

Bardzo rzadko Polacy mieszkający poza granicami kraju mają kontakt ze współczesnymi pisarzami książek dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Rodacy mieszkający w małych ośrodkach mają trudność w zakupie książek w języku polskim z powodu ubogiej oferty lokalnych księgarń lub ich braku.

Wobec powyższych trudności to szkoła, w której uczą się młodzi Polacy mieszkający poza granicami kraju, jest pierwszym i najważniejszym miejscem zachęcającym do czytania, a nauczyciel staje się inspiratorem czytelnictwa swoich uczniów. To zobowiązuje osoby zaangażowane w proces kształcenia formalnego i edukacji poza klasą szkolną do rozwijania swoich kompetencji celem promowania czytelnictwa z udziałem nowoczesnych, trafiających do młodego odbiorcy form przekazu.

Od lat obserwujemy inwestowanie w zasoby ludzkie szkół, bibliotek i organizacji polonijnych, wiele dzieje się w ramach środków z budżetu państwa, które trafiają do Polonii i Polaków poza granicami kraju². Państwo polskie finansuje infrastrukturę szkół znajdujących się w bazie Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą (dalej: ORPEG) oraz dofinansowuje rozwój zawodowy i bazę dydaktyczną ich nauczycieli³, a także w formie grantów i regrantingu wspiera organizacje polonijne, domy kultury,

---

¹ Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2018/C 189/01, Załącznik: *Kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie. Europejskie ramy odniesienia*, s. 8, [online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL> – 20 X 2025.

² *Instytucje dysponujące środkami na współpracę z Polonią i wsparcie Polaków za granicą – Informator*, [online] <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/instytucje-dysponujace-srodkami-na-wspolprace-z-polonia-i-wsparcie-polakow-za-granica--informator> – 20 X 2025.

³ *Wsparcie nauczycieli*, ORPEG, [online] <https://www.orpeg.pl/wsparcie-nauczycieli/> – 20 X 2025.

artystów, a nawet grupy nieformalne – aktywnych Polaków, chcących działać na rzecz zachowania kultury polskiej w środowiskach ich zamieszkania. Władze polskie zachęcały i zachęcają do kultywowania związków z krajem, co przyczynia się do ożywienia polskości naszych rodaków mieszkających poza granicami Polski. Przyjęta przez Radę Ministrów w kwietniu 2025 roku *Rządowa strategia współpracy z Polonią i Polakami za granicą na lata 2025-2030*, przedłożona przez Ministra Spraw Zagranicznych, będzie wspierać działania służące utrzymaniu więzi i zainteresowania krajem przodków oraz upowszechnianiu wiedzy o polskiej kulturze i historii⁴.

Sejmiki województw w strategiach rozwoju społeczno-gospodarczego uwzględniają zagadnienia współpracy zagranicznej i ustalają jej priorytety, wskazują cele współpracy i jej geograficzny kierunek. Samorząd województwa warmińsko-mazurskiego w uchwalonej 18 lutego 2020 roku przez Sejmik Województwa strategii rozwoju społeczno-gospodarczego wskazuje na różnorodność kulturową oraz potrzebę współpracy z Litwą i Ukrainą⁵.

Włodarze województwa warmińsko-mazurskiego, świadomi, że region jest tygłem kultur i narodów, zachęcają do budowania relacji z samorządami i mieszkańcami rejonów przygranicznych oraz z organizacjami Polaków zamieszkujących kraje Europy Wschodniej, w tym Litwę i Ukrainę⁶. Władze kładą nacisk na rozwój bezpośrednich kontaktów między społecznościami regionów partnerskich, kształtowanie warunków dla współpracy m.in. w zakresie edukacji i kultury, przedsięwzięć twórczych oraz na aktywizację społeczności lokalnych na obszarach wiejskich.

Kadra WMBP w Elblągu rozważała możliwość współpracy międzynarodowej, pomysł wracał zawsze podczas wizyt w Bibliotece uczniów i nauczycieli uczestniczących w programie Erasmus, wizyt studyjnych w Elblągu nauczycieli z Anglii (2025), Francji (2020), wcześniej – bibliotekarzy z obwodu królewieckiego (2014) i Norwegii (2009). Goście zawsze dostrzegali potencjał elbląskiej biblioteki pedagogicznej, jej rolę w rozwijaniu kompetencji kluczowych uczniów i wspieraniu rozwoju nauczycieli promujących czytelnictwo. Niestety możliwości kadrowe Biblioteki nie pozwoliły na aktywność w programie Erasmus.

Uwagę dyrektora Biblioteki zwróciły różnorakie działania realizowane przez instytucje kultury na Litwie i w Ukrainie. Bliskie sąsiedztwo z Litwą i kontakty z obwodem rówieńskim w Ukrainie ułatwiały współdziałanie. Jednakże wśród aktywności

---

⁴ *Rządowa strategia współpracy z Polonią i Polakami za granicą na lata 2025-2030*, [online] <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/rzadowa-strategia-wspolpracy-z-polonia-i-polakami-za-granica-na-lata-2025-2030> – 20 X 2025.

⁵ *Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*, s. 45-46, [online] <https://strategia.warmia.mazury.pl/strategia-2030/> – 20 X 2025.

⁶ Uchwała Nr VIII/141/19 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 17 czerwca 2019 r. w sprawie uchwalenia Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego, [online] <https://bip.warmia.mazury.pl/akty/13693/uchwala-w-sprawie-uchwalenia-priorytetow-wspolpracy-zagranicznej-wojewodztwa-warmińsko-mazurskiego..html> – 20 X 2025.

elbłąskich placówek niewiele było działań dedykowanych Polakom mieszkającym za wschodnią granicą kraju, mimo zapisów w *Priorytetach współpracy zagranicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego*.

Skierowanie aktywności WMBP w Elblągu w stronę Polaków zamieszkujących tereny Litwy i Ukrainy, choć zgodne z *Priorytetami...*, nie było przypadkowe. W województwie warmińsko-mazurskim ok. 18% mieszkańców w badaniach CBOS w 2012 roku⁷ wskazało na swoje korzenie kresowe. W Elblągu jest wielu potomków kresowian, którzy wskutek ustaleń jałtańskich w 1945 roku zostali zmuszeni do opuszczenia dawnych terenów II Rzeczypospolitej lub w obawie przed prześladowaniami i perspektywą życia w ZSRR udali się z własnej woli do Polski, gdzie zamieszkali głównie na tzw. Ziemiach Zachodnich. Rodzice Czesława Miłosza byli przykładem Polaków z Litwy, którzy wybrali Polskę na swoją nową ojczyznę, na Żuławach zmarła jego matka⁸ (do dzisiaj stoi w Drewnicy dom, w którym zamieszkali rodzice noblisty). Przesiedleńcy z Kresów Wschodnich dotarli w okolice Elbląga już w 1946 roku i osiedlali się w porzuconych gospodarstwach wiejskich oraz w zniszczonym mieście⁹. Dzisiaj w Elblągu i okolicach żyje kolejne pokolenie przybyszów ze wschodnich terenów przedwojennej Polski, utrzymujące mniej czy bardziej ścisłe związki z ziemią ojców i członkami rodzin, którzy zostali na Litwie czy w Ukrainie. Kadra WMBP w Elblągu funkcjonuje w środowisku osób mających korzenie kresowe i wielokrotnie włączała się w akcje zbierania książek celem przekazania ich Polakom zamieszkującym kraje Europy Wschodniej.

WSPÓŁPRACA Z NAUCZYCIELAMI I BIBLIOTEKARZAMI Z WILEŃSZCZYZNY

W 2019 roku w Toruniu podczas spotkania szkół polonijnych i polskich, organizowanego przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” w ramach programu Szkoła 6.0¹⁰, dyrektor WMBP w Elblągu i dyrektor Szkoły – Centrum Wielofunkcyjnego w Mościskach, gmina Ławaryszki (Lavoriškių seniūnija) w rejonie wileńskim na Litwie postanowili zachęcić swoje zespoły do współpracy,

⁷ Informacja zaczerpnięta z Wikipedii, [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Kresy_Wschodnie – 20 X 2025.

⁸ A. Kasperek, *Mój płaski kraj Żuławy*, Nowy Dwór Gdański 2018, s. 256-268.

⁹ A. Wełniak, *I wtedy przyszli Polacy. Ludność miasta i powiatu Elbląg w latach 1945-1950*, Gdynia 2025, s. 394-402.

¹⁰ „Szkoła 6.0”, Wspólnota Polska, [online] https://wspolnotapolska.org.pl/szkola60/?fbclid=IwAR1SMOtslITSHb67PBkKbeXGfgCAhm1E9bu0U1WK_knwjohT0wdyaLYN5n0 – 20 X 2025.

na którą zamierzali pozyskać dodatkowe środki. Ta niewiążąca deklaracja zaowocowała dopiero po kilku latach. Obie strony musiały pokonać szereg przeciwności, by móc zacząć współpracować i realizować w latach 2022-2025 działania na rzecz wspierania nauczycieli i bibliotek oraz promowania czytelnictwa wśród Polaków z Wileńszczyzny.

Wyjątkową rolę w działaniach na rzecz promocji czytelnictwa Polaków na Litwie w latach 2022-2024 odegrały organizacje pozarządowe obu krajów, które z inicjatywy dyrektorów wskazanych wyżej placówek edukacyjnych chciały ze sobą współpracować: Elbląskie Towarzystwo Kulturalne (dalej: ETK), które wzięło na siebie ciężar złożenia i rozliczenia 3 grantów, oraz po stronie litewskiej Lavoriškių bendruomenė (wspólnota Ławaryszki) z Ławaryszek w rejonie wileńskim, które było partnerem we wszystkich projektach. Ważną rolę odegrało też Stowarzyszenie Odra-Niemen z siedzibą we Wrocławiu, które przyznało w ramach regrantingu środki na realizację projektu grupie nieformalnej „Pionki”, składającej się z trzech nauczycieli z polskich szkół na Litwie, przygotowujących i realizujących wnioski przy wsparciu dyrektora WMBP w Elblągu.

Działania z partnerami na Litwie były realizowane przez WMBP w Elblągu wspólnie z organizacjami pozarządowymi z Polski i Litwy:

- a) W okresie lipiec-sierpień 2022 roku wraz z ETK oraz Lavoriškių bendruomenė w Lavoriškių seniūnija (w gminie Ławaryszki na Litwie) realizowaliśmy zadanie „Kopernik – ambasadorem współpracy”, dofinansowane przez samorząd województwa warmińsko-mazurskiego w ramach grantu w zakresie współpracy międzynarodowej. Zrealizowano działania mające na celu przybliżenie młodzieży z obszarów wiejskich obu krajów (uczniom klas VI) wiadomości o życiu i działalności Mikołaja Kopernika, poznanie miejsc, w których żył i prowadził działalność wybitny astronom. Projekt miał przygotować młodych ludzi z Polski i Litwy do celebrowania w środowiskach lokalnych 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, przypadającej w 2023 roku. Wydarzenia projektowe służyły rozwijaniu kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, kompetencji cyfrowych, kompetencji osobistych, społecznych i w zakresie uczenia się oraz kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej. Wśród uczestników było sześciu uczniów z gminy wiejskiej Elbląg w Polsce i sześciu z gminy wiejskiej Ławaryszki, z rejonu wileńskiego na Litwie. Młodzież poznała Frombork oraz artefakty związane z Mikołajem Kopernikiem i osobliwość Żuław, uczestniczyła w warsztatach plastycznych, w warsztatach w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK), grze bibliotecznej, grze miejskiej, poznała zabytki Biblioteki Elbląskiej i Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu. Uczestnicy z Litwy otrzymali dla biblioteki szkolnej pakiet nowości książkowych dla młodzieży, w tym publikacje związane tematycznie z Mikołajem Kopernikiem i kosmosem.
- b) W okresie kwiecień-lipiec 2023 roku wraz z ETK oraz wspólnotą Ławaryszki realizowaliśmy zadanie „Kopernik – Kreatywność – Kooperacja”, dofinansowane przez samorząd województwa warmińsko-mazurskiego w ramach grantu

w zakresie współpracy międzynarodowej. Zrealizowano działania mające na celu poznanie regionu i osiągnięć Kopernika oraz rozwijanie kompetencji osobistych, społecznych, obywatelskich i w zakresie umiejętności uczenia się dla grupy 12 dorosłych osób pracujących z młodzieżą, po 6 z Polski z gminy wiejskiej Elbląg i 6 z gminy wiejskiej Ławaryszki, z rejonu wileńskiego na Litwie. Uczestnicy brali udział w wizytach studyjnych w bibliotekach, warsztatach w zakresie wystąpień publicznych i budowania partnerstw lokalnych na rzecz organizacji wydarzeń polonijnych, poznali organizacje pozarządowe współpracujące z bibliotekami w Elblągu (ETK) i Lidzbarku Warmińskim (Stowarzyszenie Aktywnych Kobiet „Miej Marzenia”), poznali zabytki Fromborka i Lidzbarka Warmińskiego związane z warmińskim astronomem. Projekt „Kopernik – Kreatywność – Kooperacja”, skierowany głównie na aktywizację mieszkańców obszarów wiejskich: województwa warmińsko-mazurskiego i rejonu wileńskiego, szczególnie Polaków zamieszkujących gminę Ławaryszki i gminę wiejską Elbląg, służył budowaniu relacji Polaków mieszkających w Polsce z Polakami na Litwie oraz zainicjował współpracę osób pracujących z młodzieżą: nauczycieli, bibliotekarzy i przedstawicieli organizacji pozarządowych z Polski i Litwy.

- c) W okresie wrzesień-listopad 2023 roku WMBP w Elblągu była partnerem projektu „GrajMy i PoznawajMy”, którego koncepcję przygotowała i wspólnie zrealizowała z grupą nieformalną „Pionki” z Litwy, składającą się z trzech polskich nauczycieli z gminy Ławaryszki. Projekt był realizowany w ramach konkursu Stowarzyszenia Odra–Niemen „Polacy aktywni na całym świecie. Polonijny konkurs regrantingowy 2023” i zakładał działania w Polsce i na Litwie. Celem przedsięwzięcia grantowego było rozwijanie kompetencji nauczycieli szkół polskich i bibliotekarzy z Litwy poprzez poznawanie narzędzi gamifikacyjnych wykorzystywanych w edukacji formalnej i pozaformalnej oraz ich praktyczne wykorzystanie podczas wieczoru gier „Grajmy dla Polski”, organizowanego dla Polaków w związku z obchodami Narodowego Święta Niepodległości w gminie Ławaryszki. W ramach warsztatów uczestnicy – pracownicy bibliotek szkolnych i publicznych z rejonu wileńskiego z Litwy – zapoznali się m.in. z grami planszowymi, grą bingo, escape roomami, teatrem kamishibai, quizami, questami, podchodami w bibliotece, grami muzealnymi. Odwiedzili Muzeum Zamkowe w Malborku, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku, Pomorską Bibliotekę Pedagogiczną im. Macierzy Szkolnej w Gdańsku oraz Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku. Uczestnicy wzięli udział w zajęciach, otrzymali materiały informacyjne o gamifikacji w edukacji i przykładowe szablony do bingo oraz zakupione w projekcie gry i teatrzyk kamishibai dla bibliotek szkolnych. Pozyskane z grantu środki dydaktyczne będą wykorzystywane podczas wydarzeń lokalnych.
- d) W dniach 16-17 października 2024 roku WMBP w Elblągu zorganizowała, przy wsparciu inspektora edukacji Samorządu Rejonu Wileńskiego, w Mickunach na Litwie wspólnie ze szkołami polskimi: Gimnazjum w Mickunach, Gimnazjum im. Stefana Batorego w Ławaryszkach oddziałem Szkołą – Centrum Wielofunkcyjnym

w Mościszkach, seminarium międzynarodowe „Ja czytam, ty czytasz oni czytają... seminarium, warsztaty, wizyta studyjna”. Uczestnikami byli nauczyciele bibliotekarze szkół polskich i bibliotekarze bibliotek publicznych z rejonu wileńskiego oraz dwie nauczycielki bibliotekarki z WMBP w Elblągu i online dyrektor Biblioteki. Podczas proponowanej formy doskonalenia miały miejsce wykłady, warsztaty, przegląd literatury dla dzieci i młodzieży, lekcje otwarte i wyjazdy studyjne do bibliotek rejonowych i Biblioteki Narodowej w Wilnie. Nauczycielki bibliotekarki WMBP w Elblągu były prelegentkami w tym wydarzeniu oraz prowadziły warsztaty. Zaprezentowały książki do „zadań specjalnych” (poruszające zagadnienia m.in. neuroróżnorodności, samobójstw wśród młodzieży, osamotnienia, depresji, chorób, wojen, uchodźstwa, zmian klimatycznych) i wskazały na obecne trendy w literaturze młodzieżowej (romantasy, książki motywacyjne, dystopie, fantasy, reportaże, kryminały, romanse wojenne), które są popularne wśród młodzieży w Polsce. Ponadto opowiedziały o książkach obrazkowych / picturebookach, które mogą być pretekstem i materiałem do pracy z uczniem. Udział nauczycieli i bibliotekarzy z Wileńszczyzny w seminarium był bezpłatny. Koszty wyjazdu i udziału pracownic WMBP w Elblągu w seminarium zostały pokryte z budżetu Biblioteki.

- e) W okresie listopad-grudzień 2024 roku w ramach zadania finansowanego przez Stowarzyszenie Odra–Niemen zrealizowano wraz z ETK projekt „Grobla”, dedykowany sześciu bibliotekarzom z Centralnej Biblioteki Samorządu Rejonu Wileńskiego na Litwie¹¹ (Vilniaus rajono savivaldybės Centrinė biblioteka). Projekt pozwolił na poznanie żuławskiego epizodu w życiu i twórczości Czesława Miłosza oraz umożliwił gościom z Litwy włączenie się w obchody Roku Czesława Miłosza w Polsce. Działania projektowe miały na celu rozwój kompetencji kadr bibliotekarskich (umiejętności pracy z tekstem, wykorzystania teatryku kamishibai i teatru cieni w pracy z dziećmi, poznanie metod pracy z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym AI). Projekt przyczynił się też do poznania osobliwości regionu, jego złożonej historii, zabytków piśmiennictwa. Uczestnicy odwiedzili dom Miłoszów w Drewnicy, Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, Bibliotekę PAN w Gdańsku, Elkamerę w Bibliotece Elbląskiej.
- f) W grudniu 2024 roku zadania i metody pracy WMBP w Elblągu poznały uczestniczki projektu „Na pięciolinii”, nauczycielki z Ławaryszek i Bujwidz, będące członkami amatorskiego zespołu pieśni i tańca „Barwy Podwileńskie”. Na prośbę grantobiorcy (ETK) odbyły się w Bibliotece na potrzeby uczestniczek projektu (8 osób) zajęcia warsztatowe w zakresie wykorzystania bum bum rurek na zajęciach animacyjnych. Popularne w Polsce bum bum rurki, ułatwiające dzieciom poznawanie muzyki i polskich piosenek, były pozytywnie odebrane przez członkinie zespołu. Gościnie, na co dzień nauczycielki i animatorki, otrzymały komplet

¹¹ Vilniaus rajono savivaldybės Centrinė biblioteka (Centralna Biblioteka Samorządu Rejonu Wileńskiego), [online] <https://vrsclb.lt/pl/> – 18 IV 2026.

bum bum rurek z nutami, a podczas spotkania w Bibliotece dowiedziały się, jak je wykorzystywać podczas zajęć z dziećmi i wydarzeń plenerowych. „Barwy Podwileńskie” przybyły do Elbląga w ramach projektu, który do Stowarzyszenia Aktywny Dialog złożyło ETK. Projekt został dofinansowany w ramach programu „Aktywna Polonia” ze środków Polonia i Polacy za Granicą 2024 – regranting.

Projekty, których współorganizatorami była WMBP w Elblągu, dedykowane nauczycielom i bibliotekarzom z Wileńszczyzny w latach 2022-2024, były realizowane przez Bibliotekę wspólnie z organizacjami pozarządowymi z Polski i Litwy. Grantobiorcy (NGOs i grupa nieformalna), zakładający od początku, że działania projektowe będą realizowane dzięki zasobom kadrowym, lokalowym i sprzętowym elbląskiej księżnicy pedagogicznej, musieli ustalić zasady współpracy.

Zarząd województwa warmińsko-mazurskiego, który corocznie zaprasza do składania ofert konkursowych w obszarze integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami, kieruje konkursy do organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Wysokość środków finansowych, które można pozyskać z budżetu województwa warmińsko-mazurskiego, to ok. 10-12 tys. zł. Takie środki pozwalają w projekcie sfinansować: dojazd i pobyt grupy 6 osób z Wileńszczyzny przez 4 dni na terenie Elbląga, transport podczas wizyt studyjnych, udział w płatnej formie doskonalenia ekspertów spoza WMBP w Elblągu, zakup kilkunastu książek i materiałów dydaktycznych przydatnych w realizacji projektu i podczas implementacji dobrych praktyk na Litwie.

Pozyskaniem grantu, umowami i rozliczeniem zajmuje się partnerska organizacja pozarządowa i jej księgowość. Po stronie Biblioteki leży wkład własny niefinansowy do projektu: pomoc przy jego pisaniu, koordynacja działań i opieka nad grupą, realizacja 2-3 szkoleń, nieodpłatne udostępnienie sal dydaktycznych z wyposażeniem, zapewnienie lokali na inaugurację, wymiana dobrych praktyk i ewaluacja projektu oraz opieka i nieodpłatna usługa przewodnicka podczas poznawania osobliwości regionu. W porozumieniu o współpracy poprzedzającym złożenie i realizację projektu określone zostają szczegółowo zadania stron. Informacja o partnerstwie oraz oszacowanym niefinansowym wkładzie partnera (koszt godzin pracy nauczycieli bibliotekarzy – trenerów, obsługi i administracji oraz koszt użyczenia pomieszczeń itp.) zostaje każdorazowo wpisany do wniosku aplikacyjnego.

Partnerstwo z trzecim sektorem pozwoliło WMBP w Elblągu zrealizować plany współpracy z Polakami z Wileńszczyzny, uwzględnić priorytety organu prowadzącego w zakresie współpracy międzynarodowej regionu, zrealizować cykl działań mających na celu rozwój kompetencji służących promocji czytelnictwa wśród Polaków z rejonu wileńskiego oraz wykreować wizerunek Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Elblągu jako instytucji przyjaznej Polakom zamieszkującym poza granicami kraju, mogącej być wsparciem dla bibliotekarzy ze szkół i bibliotek publicznych rejonu wileńskiego.

Kilkuletnie działania na rzecz środowisk bibliotekarskich rejonu wileńskiego (szkół i bibliotek publicznych) uwieńczone zostały podpisaniem Deklaracji woli współpracy między Warmińsko-Mazurską Biblioteką Pedagogiczną im. Karola Wojtyły w Elblągu (Polska) a Centralną Biblioteką Samorządu Rejonu Wileńskiego w Rudominie (Litwa) 28 kwietnia 2025 roku¹². WMBP w Elblągu z satysfakcją przyjęła propozycję strony litewskiej dotyczącą podpisania tegoż porozumienia, które zakłada dalszą współpracę i wymianę doświadczeń zawodowych służących promocji czytelnictwa w rejonie wileńskim, zamieszkanym w większości przez Polaków.

WSPÓŁPRACA Z NAUCZYCIELAMI Z UKRAINY

Systematyczne działania wspierające nauczycieli polskich w Ukrainie podejmowane przez kadre WMBP w Elblągu rozpoczęły się w II kwartale 2025 roku za pośrednictwem Ogólnoukraińskiego Centrum Koordynacyjno-Metodycznego Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu (dalej: Centrum)¹³. Związki z pracownikami Centrum, sięgające 2021 roku, zainicjował samorząd województwa warmińsko-mazurskiego, który wydatkując środki na doskonalenie kadry kierowniczej placówek oświatowych, zorganizował wyjazd dyrektorów szkół i placówek, dla których organem prowadzącym był samorząd województwa, do Lwowa i Drohobycza celem poznania placówek ukraińskiego systemu oświaty i nawiązania dwustronnych kontaktów oraz poznania szkół polskich i aktywności mniejszości polskiej w obwodzie lwowskim, szczególnie w Drohobyczu. Pobyt w Drohobyczu zaowocował porozumieniem między Ogólnoukraińskim Centrum Koordynacyjno-Metodycznym Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu a Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu (dalej: WMODN w Elblągu) ze wskazaniem, by w przyszłą współpracę zaangażowała się też elbląska księgarnia pedagogiczna.

¹² Informacja o podpisaniu porozumienia w lokalnej prasie internetowej rejonu wileńskiego, zob. *85 lat z czytelnikami – Centralna Biblioteka Samorządu Rejonu Wileńskiego zainaugurowała jubileuszowe obchody*, [online] <https://l24.lt/pl/kultura-pl/item/417480-wystawa#jc> – 20 X 2025.

¹³ Informacja o Centrum w bazie ORPEG, [online] <https://www.orpeg.pl/db/web/database/entry/6967> – 20 X 2025: Centrum prowadzi szkolenia metodyczne nauczycieli polskich w Ukrainie (seminaria, konferencje, kursy, obserwacje zajęć i konsultacje online), tworzy programy nauczania, scenariusze lekcji, przygotowuje podręczniki oraz pomaga w rejestracji ośrodków nauczania i koordynacji działalności szkół polskich w Ukrainie. Skupia wokół siebie ponad 500 nauczycieli. Równolegle rozwija działalność kulturalną i naukową, organizując wystawy, wernisaże i prelekcje. Działalność naukowa Centrum to też organizowanie konferencji własnych i udział w sesjach i konferencjach naukowych organizowanych przez uczelnie, ośrodki naukowe, fundacje i stowarzyszenia w Polsce i w Ukrainie oraz współpraca z instytucjami edukacji pozaszkolnej oraz z innymi instytucjami oświatowymi i społecznymi prowadzącymi działalność edukacyjną, w tym biblioteką pedagogiczną z Lwowa.

W 2023 roku, na zaproszenie WMODN w Elblągu przyjechała delegacja z Centrum celem udziału w konferencjach metodycznych dla nauczycieli, poznania pracy elbląskich szkół i działań WMBP w Elblągu. Podczas wizyty w WMBP w Elblągu goście z Ukrainy, członkinie Zjednoczenia Nauczycieli Polskich poznały miejsce i zadania bibliotek pedagogicznych w systemie oświaty w Polsce oraz rolę WMBP w Elblągu w doskonaleniu kadr oświatowych regionu. Pracownicy Centrum zwróciły uwagę na ciekawe formy promowania czytelnictwa i działania edukacyjne przygotowywane dla uczniów oraz nauczycieli.

W latach 2023-2024 pracownicy Biblioteki włączyli się w pomoc ogarniętej wojną Ukrainie oraz Ogólnoukraińskiemu Centrum Metodycznemu Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, uświadamiając sobie skalę problemów mieszkających w Ukrainie Polaków. W roku 2024 po nagłej śmierci dyrektora Centrum, lidera Zjednoczenia Nauczycieli Polskich w Ukrainie śp. Adama Chłopka – wielkiego patrioty i orędownika szkół polskich w Ukrainie, na czele stanęła Maria Dydyńska-Mańkiewicz. Obie placówki musiały na nowo określić zasady współpracy. Dyrektorka WMBP w Elblągu zaprosiła nauczycieli szkół sobotnio-niedzielnich w Ukrainie wspieranych przez Centrum do korzystania online z wiedzy eksperckiej nauczycieli bibliotekarzy WMBP w Elblągu, przykładów dobrych praktyk i szkoleń. Formy doskonalenia dedykowane nauczycielom języka i kultury polskiej szkół społecznych zaczęły odbywać się za pośrednictwem platformy Zoom Centrum.

Centrum ustala temat i datę szkolenia, warsztatu, webinarium i zaprasza na nie wskazaną przez dyrektora Biblioteki osobę. Trwający od wiosny 2025 roku cykl spotkań doradczo-szkoleniowych cieszył się zainteresowaniem polskich nauczycieli z Ukrainy. Dotychczas odbyły się trzy wydarzenia, a w planie są kolejne. Są to spotkania online służące pogłębieniu wiedzy lub umiejętności kadry pedagogicznej, na które logują się zainteresowani nauczyciele sobotnio-niedzielnich szkół polskich.

Warsztaty online „TIK-owy niezbędny humanista”, które w czerwcu 2025 roku poprowadziła nauczycielka bibliotekarka WMBP w Elblągu, były okazją do poznania różnorodnych aplikacji i pomysłów, które pomagają urozmaicić lekcje i sprawić, by uczniowie chętniej się angażowali¹⁴. Podczas zajęć uczestnicy tworzyli ćwiczenia w Wordwall i LearningApps, budowali interaktywne chmury wyrazów, generowali kody QR, karty postaci, memy czy plansze do gry w bingo. Dużym zainteresowaniem cieszył się także Fakebook, a prawdziwą ciekawostką było ożywianie fotografii za pomocą aplikacji MyHeritage. Największą wartością była część praktyczna – każdy miał szansę samodzielnie przetestować narzędzia, przygotować własne materiały i sprawdzić, jak dzięki nim można wprowadzić więcej energii i kreatywności do codziennych zajęć.

---

¹⁴ Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *TIK-owy niezbędny humanista*, zaproszenie na webinarium, Facebook 20.06.2025, [online] <https://www.facebook.com/search/top?q=centrum%20metodyczne%20nauczania%20j%C4%99zyka%20i%20kultury%20polskiej%20w> – 20 X 2025.

Kolejnym wydarzeniem edukacyjnym był przegląd współczesnej literatury dla młodzieży na podstawie prezentacji najbardziej poczytnych wśród młodzieży książek „Co czyta młodzież? Trendy w literaturze”¹⁵.

Informacje zwrotne, które spłynęły po dwóch spotkaniach do dyrektora Centrum, spowodowały sformalizowanie działań poprzez podpisanie 14 sierpnia 2025 roku Deklaracji woli współpracy oraz zaplanowanie kolejnych działań dedykowanych nauczycielom szkół sobotnio-niedzielnich na rok szkolny 2025/2026 zarówno w formie spotkań synchronicznych na platformie Zoom, jak i asynchronicznych na platformie Moodle Bibliotecznego Centrum Zdalnej Edukacji WMBP w Elblągu.

Współpracę w roku szkolnym 2025/2026 zapoczątkowało szkolenie online „Debata oksfordzka na zajęciach z historii”, które poprowadziła 18 września 2025 roku dr Elżbieta Paprocka, prezeska Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddziału w Elblągu¹⁶. Wskazała ona cechy dobrej debaty oraz jej zalety w aktywizacji uczniów. Prowadząca podkreśliła, że debata oksfordzka wykorzystywana w procesie nauczania-uczenia się służy rozwijaniu kompetencji społecznych i obywatelskich. Jako przykład dobrej praktyki uczestnicy webinarium otrzymali nagraną faktyczną debatę prowadzoną przy współpracy z Polskim Towarzystwem Historycznym Oddziałem w Elblągu, II LO z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Kazimierza Jagiellończyka w Elblągu i Warmińsko-Mazurską Biblioteką Pedagogiczną im. Karola Wojtyły w Elblągu 23 kwietnia 2025 roku w Ratuszu Staromiejskim, w ramach wojewódzkich obchodów 500. rocznicy hołdu pruskiego. Podczas debaty oksfordzkiej nauczyciele kilku szkół średnich i nauczyciel bibliotekarz z WMBP w Elblągu wcielili się w role zwolenników i przeciwników w sali pełnej uczniów.

Na dzień złożenia tekstu do redakcji zostało już zaplanowane spotkanie szkoleniowe dotyczące wykorzystania sztucznej inteligencji do tworzenia materiałów wizualnych wspierających proces nauczania języka polskiego, które poprowadzi pracownica Wydziału Wspomagania Edukacji Biblioteki. Ponadto wpłynęło oficjalne zaproszenie dla kolejnej nauczycielki bibliotekarki do uczestnictwa online w konferencji dla nauczycieli szkół społecznych dla Polaków w Ukrainie, która odbędzie się w Truskawcu w Ukrainie w dniach 23-25 października 2025 roku. Nauczycielka bibliotekarka WMBP w Elblągu ma wystąpić z referatem pt. „Książki na (po)ważne tematy”, dotyczącym współczesnej literatury dla młodzieży.

Działania WMBP w Elblągu na rzecz nauczycieli szkół sobotnio-niedzielnich, którzy uczą kultury polskiej, historii i geografii mniejszość polską w ramach systemu

¹⁵ Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *Co czyta młodzież? Trendy w literaturze*, zaproszenie na webinarium, Facebook 30.06.2025, [online] <https://www.facebook.com/CentrumDrohobycz/posts/pfbid0Z3qxYffSpb9ouFvsZsCHNvJ4aHFvZ481KpMKB61cofvBzpDGLFmHHyJFeY6dGLByl> – 20 X 2025.

¹⁶ Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *Debata oksfordzka na zajęciach z historii*, zaproszenie na webinarium, Facebook 27.09.2025, [online] <https://www.facebook.com/CentrumDrohobycz/posts/pfbid02aJMoG1udpqRgawF5TZPYzQfRipZQTib4mAsuHGSxh7j4ymAAt3vDHNrfQHpiMn7Ql> – 20 X 2025.

oświaty Ukrainy, są kroplą w morzu potrzeb. W opinii dyrektora Centrum tematyka spotkań online jest bardzo przydatna nauczycielom języka polskiego, których celem jest nie tylko nauczenie osób mających polskich przodków języka ojczymy, ale też utrwalanie tożsamości Polaków w Ukrainie oraz utrzymanie więzi i zainteresowania Polską.

PODSUMOWANIE

Działania wzmacniające umiejętności osób pracujących na rzecz promocji książki w szkołach i bibliotekach, tak potrzebne w dobie spadku czytelnictwa, nabierają innego wymiaru w krajach, gdzie dostęp do ośrodków promujących kulturę i język polski jest utrudniony. Nauczyciele bibliotekarze WMBP w Elblągu, realizując wydarzenia projektowe, webinaria, szkolenia online, przekonali się, jak duży wpływ mają nauczyciele i bibliotekarze na czytelnictwo i obcowanie z kulturą i językiem polskim wśród Polaków poza granicami kraju. Kreatywność nauczycieli szkół polskich oraz szkół sobotnio-niedzielnych w zachęcaniu do czytania literatury współczesnej w języku polskim jest równie ważna jak rola bibliotek publicznych i organizacji polonijnych działających w rejonach, gdzie mieszkają Polacy.

Współpraca kadry WMBP w Elblągu z nauczycielami i bibliotekarzami z Litwy i Ukrainy stworzyła płaszczyznę do rozwijania kompetencji nauczycieli i bibliotekarzy, wzajemnego uczenia się i budowania wizerunku lokalnych bibliotek oraz wzmacniania ich roli w promowaniu czytelnictwa i kultury polskiej poza granicami kraju.

Realizacja przedsięwzięć międzynarodowych przez elbląską księżnicę pedagogiczną była możliwa dzięki kreatywności kadry, partnerstwom z organizacjami pozarządowymi oraz priorytetom współpracy międzynarodowej województwa warmińsko-mazurskiego, sprzyjającym przedsięwzięciom skierowanym do Polaków poza granicami kraju.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

Rządowa strategia współpracy z Polonią i Polakami za granicą na lata 2025-2030, [online] <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/rzadowa-strategia-wspolpracy-z-polonia-i-polakami-za-granica-na-lata-2025-2030>.

Uchwała Nr VIII/141/19 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 17 czerwca 2019 r. w sprawie uchwalenia Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego, [online] <https://bip.warmia.mazury.pl/akty/13693/uchwala-w-spr>

awie-uchwalenia-priorytetow-wspolpracy-zagranicznej-województwa-warmińsko-mazurskiego.html.

Uchwała Nr XIV/243/20 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 18 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia strategii rozwoju województwa: „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”, [online] <https://bip.warmia.mazury.pl/akty/14253/uchwala-w-sprawie-przyjecia-strategii-rozwoju-województwa-warmińsko-mazurskie-2030.-strategia-rozwoju-społeczno-gospodarczego.html>.

Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2018/C 189/01, 4.06.2018, [online] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL>.

Publikacje

Kasperk A., *Mój płaski kraj Żuławy*, Nowy Dwór Gdański 2018.

Wełniak A., *I wtedy przyszli Polacy... Ludność miasta i powiatu Elbląg w latach 1945-1950*, Gdynia 2025.

Netografia

85 lat z czytelnikami. Centralna Biblioteka Samorządu Rejonu Wileńskiego zainaugurowała jubileuszowe obchody, [online] <https://l24.lt/pl/kultura-pl/item/417480-wystawa#jc>.

Baza danych szkół, ORPEG, [online] <https://www.orpeg.pl/db/web/database/entry/6967>.

Centralna Biblioteka Samorządu Rejonu Wileńskiego, [online] <https://vrscb.lt/pl/>.

Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *Co czyta młodzież? Trendy w literaturze*, zaproszenie na webinarium, Facebook 30.06.2025, [online] <https://www.facebook.com/CentrumDrohobycz/posts/pfbid0Z3qxYffSpb9ouFvsZsCHnvJ4aHFvZ481KpMKB61cofvBzpDGLFmHHyJFeY6dGLByl>.

Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *Debata oksfordzka na zajęciach z historii*, zaproszenie na webinarium, Facebook 27.09.2025, [online] <https://www.facebook.com/CentrumDrohobycz/posts/pfbid02aJMoG1udpqRgawF5TZPYzQfRipZQTib4mAsuHGSxh7j4ymAAAt3vDHNRfQHpiMn7QL>.

Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *TIK-owy niezbednik humanisty*, zaproszenie na webinarium, Facebook 20.06.2025, [online] <https://www.facebook.com/CentrumDrohobycz/posts/pfbid028HweSZmjo4WPkFQ2P9FpUhSLQ4Jt6P6GtoW9q2wwZ8pqamkFd7KeKR2MyDTQ28JNl>.

Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu, *Twórcze lekcje z wykorzystaniem grafiki AI*, zaproszenie na webinarium, Facebook 26.09.2025, [online] <https://www.facebook.com/search/top?q=centrum%20metodyczne%20nauczania%20j%C4%99zyka%20i%20kultury%20polskiej%20w>.

Instytucje dysponujące środkami na współpracę z Polonią i wsparcie Polaków za granicą – Informator, [online] <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/instytucje-dysponujace-srodkami-na-wspolprace-z-polonia-i-wsparcie-polakow-za-granica--informator>.

Kresy Wschodnie, Wikipedia, [online] https://pl.wikipedia.org/wiki/Kresy_Wschodnie.

Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, [online] <https://orpeg.gov.pl/>.

Szkola 6.0, Wspólnota Polska, [online] https://wspolnotapolska.org.pl/szkola60/?fbclid=IwAR1SMOtslITSHb67PBkKbeXGfgCAhm1E9bu0U1WK_knwjohT0wdyaLYN5n0.

Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego, [online] <https://strategia.warmia.mazury.pl/strategia-2030/>.

Wsparcie nauczycieli, ORPEG, [online] <https://www.orpeg.pl/wsparcie-nauczycieli/>.

ABSTRAKT

Artykuł prezentuje działania podejmowane przez Warmińsko-Mazurską Bibliotekę Pedagogiczną im. Karola Wojtyły w Elblągu na rzecz promocji czytelnictwa wśród Polaków mieszkających poza granicami kraju: w rejonie wileńskim na Litwie oraz w Ukrainie. Autorka omawia szczegółowo inicjatywy WMBP w Elblągu podejmowane wspólnie z organizacjami pozarządowymi i skierowane do środowisk oświatowych Wileńszczyzny w latach 2022-2024 oraz działania edukacyjne online prowadzone w roku 2025 na rzecz nauczycieli polskich w Ukrainie za pośrednictwem Ogólnoukraińskiego Centrum Metodycznego Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu.

Autorka dzieli się przykładami napisanych przez siebie wniosków grantowych, zrealizowanych głównie w partnerstwie z Elbląskim Towarzystwem Kulturalnym. Omawia podstawy prawne i dokumenty strategiczne, warunkujące aplikowanie o środki na współpracę międzynarodową oraz charakteryzuje źródła i zasady finansowania projektów. Autorka, omawiając przedsięwzięcia Biblioteki na rzecz rozwijania kultury czytelniczey Polaków mieszkających poza granicami, podkreśla rolę zasobów kadrowych, lokalowych i sprzętowych WMBP w Elblągu oraz formułuje rekomendacje dla współpracy bibliotek pedagogicznych z trzecim sektorem.

Słowa kluczowe: Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Karola Wojtyły w Elblągu, Elbląskie Towarzystwo Kulturalne, szkoły polskie, Polacy poza granicami kraju, Centralna Biblioteka Samorządu Rejonu Wileńskiego, współpraca międzynarodowa, Ogólnoukraińskie Centrum Metodyczne Nauczania Języka i Kultury Polskiej w Drohobyczu

ABSTRACT

Activities of the Karol Wojtyła Warmia and Mazury Pedagogical Library in Elbląg in Promoting Reading Among Poles Living Abroad

This article presents the initiatives undertaken by the Karol Wojtyła Warmia and Mazury Pedagogical Library in Elbląg to promote reading among Polish diaspora, particularly in the Vilnius region of Lithuania and in Ukraine. The author discusses in detail the Library's projects that were carried out in cooperation with non-governmental organizations and directed at educational communities in the Vilnius region in 2022–2024. Furthermore, the paper examines online educational activities implemented in 2025 for Polish teachers in Ukraine

through the All-Ukrainian Methodological Centre for Teaching the Polish Language and Culture in Drohobych.

The author provides examples of grant applications she developed, which led to projects implemented primarily in partnership with the Elbląg Cultural Society. The paper also outlines the legal framework and strategic documents governing funding applications for international cooperation, detailing the sources and principles of project financing. In discussing the Library's initiatives aimed at fostering a reading culture among Poles living abroad, the author emphasizes the importance of the Library's human resources, facilities, and technical infrastructure, and formulates recommendations for cooperation between pedagogical libraries and the third sector.

Keywords: Karol Wojtyła Warmia and Mazury Pedagogical Library in Elbląg, Elbląg Cultural Society, Polish schools, Poles abroad, Central Library of the Vilnius District Municipality, international cooperation, All-Ukrainian Methodological Centre for Teaching the Polish Language and Culture in Drohobych

AGNIESZKA KOWNATKA-RUSZKOWSKA

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie

Dlaczego czytać literaturę young adult?

Badania stanu czytelnictwa przeprowadzone przez Bibliotekę Narodową w 2024 roku wykazały, że najczęściej książek w Polsce czyta młodzież w wieku 15-18 lat (54%)¹. Jest to tendencja, która utrzymuje się od lat i cieszy wszystkich, którzy są przekonani o wartości czytania dla rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i psychicznego człowieka.

Literatura przeznaczona dla nastolatków to duży segment rynku wydawniczego i od 2022 roku notuje wyraźny trend wzrostowy². Jak czytamy w raporcie *Kondycja polskiego rynku wydawniczego*: „listy bestsellerów w 2023 roku zostały zdominowane przez książki dla młodzieży, przede wszystkim z gatunków Young Adult i New Adult”³. Nie inaczej było w roku 2024.

Czym jest literatura young adult (YA)⁴? To dzieła literackie, których bohaterami i odbiorcami są nastolatki w wieku 12-18 lat. Obejmują one różnorodne gatunki literackie, w tym fantastykę, romanse, kryminały i książki obyczajowe. Powieści

---

¹ R. Chymkowski, Z. Zasaćka, *Stan czytelnictwa w Polsce w 2024 roku – komunikat*, Biblioteka Narodowa, [online] <https://www.bn.org.pl/aktualnosci/5611-stan-czytelnictwa-ksiazek-w-polsce-w-2024-roku.html> – 2 VII 2025.

² *Kondycja polskiego sektora książkowego. Raport*, Biblioteka Analiz, Warszawa 2024, s. 13, [online] https://rynek-ksiazki.pl/wp-content/uploads/2024/10/raport2024_elektroniczny.pdf – 2 VII 2025.

³ *Ibidem*, s. 17.

⁴ Pisownia nazwy gatunku jest nieujednolicona i w różnych materiałach spotykałam się z różnym zapisem. W cytowanych fragmentach będę zachowywać zapis oryginalny. W pozostałych przypadkach będę używać formy young adult (małymi literami, bez kursywy ani cudzołsu) lub skrótu YA.

„charakteryzują się tematyką bliską młodzieży – poruszają kwestie zmian towarzyszących dorastaniu, tożsamości, przyjaźni, miłości i relacji rodzinnych”⁵. Termin ten, choć popularny w Polsce dopiero od niedawna, został oficjalnie ukuty w latach 50. XX wieku przez bibliotekarzy w Stanach Zjednoczonych⁶ w celu wyodrębnienia książek dla tej grupy wiekowej. Definitywnie nie różni się on niczym od używanego zwyczajowo w naszym kraju terminu „literatura młodzieżowa” i bardzo często stosowany jest zamiennie.

Z odróżnieniem literatury młodzieżowej od young adult spotykamy się w raportach dotyczących sprzedaży książek, gdzie do tej drugiej kategorii zazwyczaj zaliczane są wydawnicze hity. Wiele z nich zanim zostało wydanych drukiem, było „udostępnione w przestrzeni internetowej, na zasadzie web publishingu, np. na platformie Wattpad”⁷, nie jest to jednak regułą.

Magdalena Adamus zwraca uwagę, że

określenie „young adult” stało się narzędziem marketingowym stymulującym sprzedaż. Trudno inaczej wytłumaczyć niedawną decyzję Empiku, aby tuż obok regałów z „literaturą młodzieżową” postawić osobny regał z podpisem „young adult”. Formalnie ich zawartość powinna być taka sama, ale na półki z YA trafiły pozycje najpopularniejsze w książkowych mediach społecznościowych⁸.

Spotkałam się też z używaniem określenia young adult jako synonimu książki mało wartościowej, o niskim poziomie artystycznym, moralnym i językowym, mającym na celu odróżnienie jej od literatury młodzieżowej wysokich lotów⁹. Nie jest to jednak powszechne rozumienie tych pojęć. Przez większość bibliotekarzy nazwy young adult i literatura młodzieżowa używane są zamiennie. Młodzież natomiast woli używać anglojęzycznego określenia.

Obserwując entuzjastyczne tłumy stojące w wielogodzinnych kolejkach po autograf ulubionych twórców, nie sposób nie zgodzić się z twierdzeniem, że literatura młodzieżowa ma „najbardziej żarliwych odbiorców”¹⁰. Wiele z tych książek budzi

⁵ *Czym jest literatura Young Adult? Przewodnik po książkach YA dla młodych dorosłych*, Wydawnictwo Literatura, [online] <https://wydawnictwoliteratura.pl/czym-jest-literatura-young-adult-przewodnik-po-ksiazkach-ya-dla-mlodych-doroslych/> – 2 VII 2025.

⁶ A. Czyk, *Książki Young Adult – co to za gatunek i dlaczego jest tak popularny?*, Art Radio, [online] <https://artradio.pl/ksiazki-young-adults/> – 2 VII 2025.

⁷ *Kondycja polskiego sektora książkowego...*, s. 15.

⁸ M. Adamus, *Młodzi trzęsą rynkiem wydawniczym. Przyglądamy się literaturze young adult*, Krytyka Polityczna, [online] <https://krytykapolityczna.pl/kultura/magdalena-adamus-mlodzi-dorosli-young-adult-literatura-rynek-wydawniczy/> – 11 VII 2025.

⁹ A. Druś, *Kim są pisarze z Wattpada, którzy zdominowali rynek książki?*, Gazeta na Niedzielę, [online] <http://gnn.pl/young-adult-pisarze-z-wattpada/> – 2 VII 2025.

¹⁰ *Kondycja polskiego sektora książkowego...*, s. 17.

jednak niepokój osób zainteresowanych psychicznym i emocjonalnym dobrem czytelników oraz rozwojem ich gustu literackiego. Jak pisze dr Michał Zając:

Spora grupa wyraża [...] zaniepokojenie poziomem literackim czytanych tekstów. Często pojawia się złowieszcze słowo: „grafomania”. Przeboje literatury YA (szczególnie pierwsze debiutanckie tomy serii!) oskarża się o schematyzm w budowaniu postaci, akcji i świata przedstawionego, o usterki stylistyczne. Wyrażane są obawy, że powieści młodych, niedoświadczonych pisarek zepsują gust całego pokolenia młodzieży¹¹.

Znacząca liczba tytułów to pozycje przepelnione wulgaryzmami, gloryfikujące toksyczne relacje, przemoc seksualną, słabe literacko, wtórne, często pozostawione bez redakcji i korekty. Daria Chibner na łamach „Rzeczpospolitej” zauważa: „Spragnione wrażeń nastoletnie czytelniczki mogą przebierać wśród rozlicznych motywów: gwałtów, używek, kazirodczych relacji, przemocowych związków. To wcale nie żart. Nierzadko pod pięknymi okładkami kryją się właśnie takie treści i tematy”¹². Czy rzeczywiście jest się czym niepokoić? Przyjrzyjmy się konkretnemu przykładowi.

Clone jest książką Aleksandry Negrońskiej – trzeciej najbardziej poczytnej autorki YA według Raportu Nielsena¹³. Tytuł ten został wydany w 2022 roku przez Wydawnictwo NieZwykłe w formie papierowej i ebooka. Książka ma prawie 600 stron, a jej okładkę zdobi subtelny rysunek peonii na białym tle.

Na portalu lubimyczytac.pl wystawiło jej wysoką notę (7,9) prawie 4500 czytelników¹⁴. O jej popularności mogą świadczyć też wyniki Ogólnopolskich Wyborów Książek 2024, zorganizowanych przez redakcję czasopisma „Biblioteka w Szkole”, w których udział wzięło 289 730 uczniów z 1556 szkół¹⁵. *Clone* znalazło się na 33. pozycji na liście wyborów czytelniczych kl. IV-VI¹⁶, na 15. – kl. VII-VIII¹⁷ oraz na miejscu 6. szkół ponadpodstawowych¹⁸. Badamy więc książkę, która jest chętnie czytana i bardzo ceniona przez młodzież ze szkół podstawowych i średnich, choć jej bohaterami są studenci, więc powinna być zakwalifikowana do literatury dla starszej grupy wiekowej (tzw. *new adult*). To, że trafiła do tak dużej liczby czytelników młodszych

¹¹ M. Zając, *Książkary, Kicia Kocia i Pucio trzymają się mocno!*, [w:] *Kondycja polskiego sektora książkowego...*, s. 22.

¹² D. Chibner, *Zalóż te majtki*, „Plus Minus” 2025, nr 18 (dodatek do „Rzeczpospolitej”), s. 6.

¹³ Podaję za: M. Zając, *op. cit.*, s. 28.

¹⁴ *Clone* A. Negrońskiej, lubimyczytac.pl, [online] <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5034548/clone> – 11 VII 2025.

¹⁵ Ogólnopolskie Wybory Książek, [online] <https://wyboryksiazek.pl/> – 3 VII 2025.

¹⁶ Ogólnopolskie Wybory Książek. Wyniki wyborów. Klasy IV-VI, [online] <https://wyboryksiazek.pl/wyniki/klasy-IV-VI-szkoly-podstawowej> – 3 VII 2025.

¹⁷ Ogólnopolskie Wybory Książek. Wyniki wyborów. Klasy VII-VIII, [online] <https://wyboryksiazek.pl/wyniki/klasy-VII-VIII-szkoly-podstawowej> – 3 VII 2025.

¹⁸ Ogólnopolskie Wybory Książek. Wyniki wyborów. Szkoła ponadpodstawowa, [online] <https://wyboryksiazek.pl/wyniki/szkoly-srednie> – 3 VII 2025.

(nawet w IV klasie szkoły podstawowej), nasuwa wniosek, że była promowana i udostępniana jako książka YA.

Opis wydawcy:

Dziewiętnastoletnia Rosanna Denise przeprowadza się ze Stanów Zjednoczonych do Wielkiej Brytanii, gdzie rozpoczyna studia prawnicze na uniwersytecie w Leeds. Jednak zmiana miejsca zamieszkania to niejedyny wielki krok dla Rosanny. Teraz zamieszka ze swoją siostrą bliźniaczką, której nie widziała od ośmiu lat, i przybranym bratem Alexandrem White'em. Ponieważ rodzeństwo Rosanny jest bardzo popularne na kampusie, dziewczyna, chcąc nie chcąc, trafia do środowiska ich znajomych. Okazuje się – iż mimo że są to w większości ludzie zupełnie nie z jej bajki, pragnący być zawsze w centrum uwagi i z lekkością wydający pieniądze zarobione przez wpływowych rodziców – zaczyna darzyć ich sympatią. Z wyjątkiem jednej osoby: Zaydena Williamsa, który także studiuje prawo. Chłopak jest bezczelny i arogancki, więc Rosanna natychmiast nabiera wobec niego dystansu. Nie ukrywa, jakie ma o nim zdanie, a on nie pozostaje jej dłużny. Pierwszy raz ktoś tak otwarcie mówi mu, co o nim myśli. Zayden zdecydowanie nie jest do tego przyzwyczajony. Mimo ciągłego napięcia pojawia się między nimi coś jeszcze – bardzo silne przyciąganie. Problem w tym, że Zayden ma dziewczynę, a w dodatku jest nią siostra bliźniaczka Rosanny¹⁹.

Z tego krótkiego opisu czytelnicy dowiadują się, że bohaterami są studenci na progu dorosłości, borykający się z romantycznymi zawirowaniami. Mogą też zorientować się, na jakich schematach i motywach literackich bazuje powieść. Sięgając po ten tytuł, spodziewałam się, że nie będę mieć raczej do czynienia z literaturą wysokich lotów. Nie byłam jednak przygotowana na język, jakim została napisana.

Czytelnik niemalże na każdej stronie natyka się na mnóstwo wulgaryzmów. Oto niektóre cytaty na zaledwie kilkunastu pierwszych stronach:

Wszystko wyglądało tak dostojnie i tak kur***20 drogo²¹.

Ja pier***, mamy przeje***, rozumiesz?²²

Podobno gościu jest totalnym chu*** dla wszystkich²³.

Aleksander pieprz*** White²⁴.

¹⁹ Clone A. Negrońskiej, Wydawnictwo NieZwykłe, [online] <https://wydawnictwoniezwykle.pl/new-adult-2/clone> – 11 VII 2025.

²⁰ Cytując fragmenty utworów, zamaskowano wyrazy wulgarne, które w oryginalnych tekstach literackich są zapisane w pełnym brzmieniu.

²¹ A. Negrońska, *Clone*, Oświęcim 2022, s. 13.

²² *Ibidem*, s. 20.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, s. 11, 15 i wiele innych. Jak przeczytałam w jednej z recenzji na lubimyczytac.pl: „[...] w *Clone* prawie na każdej stronie znajdowały się niepotrzebne przekleństwa. Traktowane były

Pewnie poznamy się w jakiś mniej pojeb*** okolicznościach²⁵.

Czytając tę powieść, zszokowana byłam nie tylko nieparlamentarnością języka, ale też tym, że jest on nieodłączną składową związków romantycznych. Poniżej dialog między dwojgiem zakochanych ludzi, którzy spędzili ze sobą noc. Jeden z bardzo wielu przykładów toksyczności przedstawionych relacji:

- Jesteś tak kure*** zaspana – zauważył z ewidentnym rozbawieniem, kładąc na łóżku torbę sushi.
- Czemu mnie nie obudziłeś?
- Bo w końcu mogłem obejrzeć serial bez twoich wkur*** komentarzy – stwierdził, otwierając butelki piwa.
- Jesteś kuta*** – mruknęłam²⁶.

Nie podobało mi się też, że bohaterowie odnosili się do siebie bez szacunku. Cytuję scenkę, która miała być w założeniu zabawna, ale mnie mocno zaniepokoiła:

- Nie będę strzępił ryja, skoro do ciebie jak do ściany – odpowiedział zirytowany, przenosząc na mnie wzrok. – Smakowa ta herbata czy zwykła?
- Jesteś taki skurw***. Zwykła. Z cytryną i sokiem malinowym.
- No i zajeb***.

Chwilę później, obrażeni na siebie, piliśmy herbatę. Ja zajmowałam się swoim telefonem, a Zayden swoim. Herbata była całkiem smaczna²⁷.

Książka doczekała się kontynuacji w postaci trzech kolejnych tomów, napisanych dokładnie w tym samym stylu. Druga część została nawet wybrana przez czytelników portalu lubimyczytac.pl Książką Roku 2023²⁸.

Aleksandra Negrońska do tej pory wydała 13 powieści. Portalem, na którym zadebiutowała, był Wattpad, „strona internetowa i aplikacja mobilna, umożliwiająca użytkownikom publikowanie własnej twórczości”, „która powstała w celu przełamania barier pomiędzy twórcami i czytelnikami”²⁹. Tam też swój początek miała działalność twórcza Katarzyny Barlińskiej (posługującej się pseudonimami P.S. Herytie-ra lub Pizgacz), Marty Łabęckiej, Natalii Fromuth i Moniki Rutki, a także Weroniki

---

wręcz jak przecinki. Zdanie »Aleksander pieprzony White« przeczytałam tyle razy, że będzie mi się śnić po nocach”.

²⁵ *Ibidem*, s. 20.

²⁶ *Ibidem*, s. 272.

²⁷ *Ibidem*, s. 414.

²⁸ Clone A. Negrońskiej, lubimyczytac.pl, [online] <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5056571/diferent> – 2 VII 2025.

²⁹ I. Zabalov, *Fenomen Wattpadu – czym jest i jak działa platforma, która zdobyła rzesze czytelników*, Reads, [online] <https://reads.pl/wattpad/> – 2 VII 2025.

Anny Marczak, której seria *Rodzina Monet* osiągnęła spektakularny sukces finansowy, a zarazem rozpoczęła dyskusję o literaturze young adult.

Przeczytałam kilkanaście powieści młodych autorek, które debiutowały na Watt-padzie, a ich książki zostały wybrane przez młodzież w Ogólnopolskich Wyborach Książek jako szczególnie polecane. Niestety żadna z nich nie spotkała się z moim uznaniem, a niektóre, jak ta omówiona powyżej, wręcz mnie zniesmaczyły. Większość oceniłam jako wtórne, schematyczne, słabe literacko i po prostu nudne. Bohaterowie byli nieciekawi, odmalowani bez głębi, a relacje między nimi bardzo często toksyczne. Żadnego z tych tytułów nie poleciłabym nastoletnim czytelnikom, ponieważ w ostatnich latach wydano znacznie lepsze – literacko, fabularnie i językowo – pozycje.

Nie są to, niestety, jedyne na rynku książki przykłady literatury young adult słabe literacko, wtórne, przepełnione wulgaryzmami, często pozostawione bez redakcji i korekty, gloryfikujące toksyczne relacje, a niejednokrotnie uprawomocniające przemoc seksualną. Wiele z nich cieszy się niesłabnącą popularnością, nie schodzi z list bestsellerów, a do ich autorek na targach książki ustawiają się kilometrowe kolejki. Wielu dorosłych (rodziców, nauczycieli), ciesząc się, że „młodzież czyta”, nie ma jednak świadomości, jaki język, treści i wartości promują te pozycje. Gdy zdarzy im się sięgnąć po taką powieść, niejednokrotnie przeżywają szok.

Z drugiej strony w kategorii literatury young adult znajdujemy bardzo dużo tytułów poruszających ważne dla nastolatków tematy. Szukanie własnej tożsamości, miłość, radzenie sobie z żałobą, samookaleczanie, samobójstwo, choroba psychiczna, niepełnosprawność, hejt przedstawione są w interesujący i piękny językowo sposób, z dużą wrażliwością na emocjonalność młodego człowieka. Niekiedy nastolatkiwie docierają do nich sami, np. dzięki social mediom, ale bardzo często korzystają z rekomendacji bibliotekarki i bibliotekarza. Taki fachowiec, znając dostępne na rynku wartościowe pozycje i budując na nich swój księgozbiór, będzie mieć niebagatelny wpływ na kształtowanie gustów czytelniczych nastolatków, co wpłynie na ich kolejne lekturowe wybory.

Do literatury YA warto więc podchodzić z dużą otwartością, ale też uważnością, aby umieć „oddzielić ziarno od plew” i stać się świadomym przewodnikiem po świecie powieści dla nastolatków.

Sądzę, że wiedza o tym, że na rynku księgarskim znajdują się grafomańskie, wulgarne i niedostosowane do wieku tytuły (i umiejętność ich rozpoznania), jest szczególnie ważna dla specjalistów z bibliotek pedagogicznych, którzy wspierają nauczycieli i konsultują listy zakupów w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. Są oni ważnym głosem doradczym i mogą zasugerować bibliotekarzom szkolnym, że jakaś pozycja wymaga sprawdzenia. Nie chodzi o to, żeby odradzać, zabraniać kupowania określonych tytułów, ale zasygnalizować, że konkretna pozycja zawiera dużo wulgaryzmów albo treści ocierających się o pornografię. Jestem przeciwna cenzurze i nigdy nie powazyłabym się na stworzenie „listy książek zakazanych”, bo szanuję prawo każdego, także bibliotekarza szkolnego, do tworzenia własnych unikalnych zbiorów. Pod warunkiem, że jest to czynione intencjonalnie. Być może ktoś postanowi

kupować, gromadzić i udostępniać nawet w szkolnej księżnicy np. powieści Aleksandry Negrońskiej, niech jednak zrobi to z pełną świadomością swoich wyborów, a nie dlatego, że został wprowadzony w błąd subtelną okładką i opisem.

Selekcję na poziomie zakupów z całą pewnością ułatwiłoby nadanie temu niepokojącemu segmentowi literatury młodzieżowej jakiejś nazwy. Na razie jednak nie ma takiego oficjalnego określenia. Najbliższe rzeczywistości jest chyba określenie „książki z Wattpada”, choć i to jest za daleko posunięta generalizacja, bo zdarzają się świetne powieści³⁰, które miały tam swój początek; jest ich jednak zdecydowana mniejszość.

Jak więc dokonywać wyborów zgodnych z naszymi wartościami i odrzucać książki, które uznajemy za niewłaściwe dla naszych czytelników? Moim zdaniem najlepiej byłoby samemu czytać wszystkie tytuły. Niestety, ze względu na liczbę wydawanych w Polsce książek młodzieżowych (średnio 46 miesięcznie³¹) jest to rozwiązanie trudne do realizacji dla większości osób.

Warto więc tworzyć systemy wsparcia (np. internetowe fora lub grupy) i wymieniać się opiniami na temat konkretnych dzieł w środowisku bibliotekarek i bibliotekarzy. Pomocne w wyborze może być też korzystanie z niesponsorowanych przez wydawnictwa webinarów i szkoleń, prowadzonych przez ekspertów np. w ramach Akademii Biblioteki w Szkole, podczas których pokazywane są wartościowe pozycje.

Można też zastanowić się nad zaufaniem ofercie wydawnictw, które do tej pory nie zawiodły nas jakością języka i fabułą publikowanych tekstów. A równocześnie podjąć decyzję o niekupowaniu książek z oficyn, które specjalizują się w drukowaniu książek z Wattpada bez dbania o ich wartość literacką, etyczną, językową, a także edytorską (brak korekty, redakcji, a nawet błędy interpunkcyjne, ortograficzne). Zdecydowanie prym wiedzie w tej kategorii Wydawnictwo NieZwykłe, wydające rekordową liczbę ponad 238 tytułów rocznie³² (czyli 4-5 tygodniowo), głównie pochodzących z Wattpada, m.in. książki Aleksandry Negrońskiej, Weroniki Ploty, Katarzyny Barlińskiej (pseudonim Pizgacz). Niepokój budzą też ich praktyki promocyjne, m.in. namawianie „młodszych do czytania erotyków na swoich social mediach, publikując filmiki w tej tematyce”, „obniżenie wieku rekomendowanego dla czytelników [...] [choć] sama autorka poinformowała, że powieść zdecydowanie jest dla osób powyżej osiemnastego roku życia”³³. Społeczność czytelników – jak czytamy w jednym z artykułów – „zirytował fakt, że okładka powieści jest zbyt słodka i infantylna jak na to, że cała książka jest czystym erotykiem. Grafika zachęca, by zakupu dokonały

³⁰ Bez zarzutu, jeśli chodzi o język i prowadzenie wątków, są np. L. Rina, *Zakurzona kronika Animant Crumb*, przeł. K. Łakomik, Warszawa 2023; A.M. Juna, *Mallaroy*, Warszawa 2023.

³¹ *Ruch wydawniczy w liczbach*, t. 77: *2023 książki*, oprac. O. Dawidowicz-Chymkowska, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2024, s. 46, [online] <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/ruch-wydawniczy-w-liczbach/ruch-wydawniczy-w-liczbach-2023-k/> – 11 VII 2025.

³² W. Pietrzak, *Rynek książki upadł w 2023 r.*, Writerat, [online] <https://writerat.pl/rynek-ksiazki-w-2023-roku/> – 11 VII 2025.

³³ *Ibidem*.

dzieci, co z pewnością nie sprzyja ich edukacji literackiej”³⁴. Wydaje się, że przysłowie „nie oceniaj książki po okładce” może być szczególnie trafne w przypadku powieści młodzieżowych.

Podsumowując, w segmencie literatury young adult odnajdujemy wiele bardzo wartościowych dzieł i więcej niż kiedykolwiek „miernych, kiepsko napisanych, pełnych błędów stylistycznych i ortograficznych pozycji”³⁵. Wybór książek dla młodzieży wymaga więc znajomości rynku wydawniczego oraz zainteresowania literaturą dla młodych dorosłych. Te umiejętności sprawiają, że bibliotekarze mogą budować swoje księgozbiory z pełną świadomością tego, jakie pozycje do nich wprowadzają, a co za tym idzie, jakie wartości promują. Wspierają ich w tym nauczyciele bibliotekarze z bibliotek pedagogicznych, którzy z rozwagą konsultują listy w ramach Narodowego Programu Czytelności. Działania te kształtują gust młodego pokolenia i dają nadzieję, że już niebawem słabe literacko książki nie będą mieć popytu.

BIBLIOGRAFIA

- Adamus M., *Młodzi trzęsą rynkiem wydawniczym. Przyglądamy się literaturze young adult*, Krytyka Polityczna, [online] <https://krytykapolityczna.pl/kultura/czytaj-dalej/magdalena-adamus-mlodzi-dorosli-young-adult-literatura-rynek-wydawniczy/>.
- Chibner D., *Zalóż te majtki*, „Plus Minus” 2025, nr 18 (dodatek do „Rzeczpospolitej”), s. 6-7.
- Chymkowski R., Zasacka Z., *Stan czytelnictwa w Polsce w 2024 roku – komunikat*, Biblioteka Narodowa, [online] <https://www.bn.org.pl/aktualnosci/5611-stan-czytelnictwa-ksiazek-w-polsce-w-2024-roku.html>.
- Clone A. Negrońskiej, lubimyczytac.pl, [online] <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/5034548/clone>.
- Clone A. Negrońskiej, Wydawnictwo NieZwykłe, [online] <https://wydawnictwoniezwykle.pl/new-adult-2/clone>.
- Czyk A., *Książki Young Adult – co to za gatunek i dlaczego jest tak popularny?*, Art Radio, [online] <https://arradio.pl/ksiazki-young-adults/>.
- Czym jest literatura Young Adult? Przewodnik po książkach YA dla młodych dorosłych*, Wydawnictwo Literatura, [online] <https://wydawnictwoliteratura.pl/czym-jest-literatura-young-adult-przewodnik-po-ksiazkach-ya-dla-mlodych-doroslych/>.
- Druś A., *Kim są pisarze z Wattpada, którzy zdominowali rynek książki?*, Gazeta na Niedzielę, [online] <http://gnn.pl/young-adult-pisarze-z-wattpada/>.
- Juna A.M., *Mallaroy*, Warszawa 2023.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ S. Stano, E. Szyszowska, *Polowanie na czytelniczki*, „Plus Minus” 2025, nr 19 (dodatek do „Rzeczpospolitej”), s. 29.

- Kondycja polskiego sektora książkowego. Raport*, Biblioteka Analiz, Warszawa 2024, [online] https://rynek-ksiazki.pl/wp-content/uploads/2024/10/raport2024_elektroniczny.pdf.
- Negrońska A., *Clone*, Oświęcim 2022.
- Ogólnopolskie Wybory Książek, [online] <https://wyboryksiazek.pl/>.
- Pietrzak W., *Rynek książki upadł w 2023 r.*, Writerat, [online] <https://writerat.pl/rynek-ksiazki-w-2023-roku/>.
- Rina L., *Zakurzona kronika Animant Crumb*, przeł. K. Łakomik, Warszawa 2023.
- Ruch wydawniczy w liczbach*, t. 77: 2023 książki, oprac. O. Dawidowicz-Chymkowska, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2024, [online] [https://www.bn.org.pl/raporty-bn/ruch-wydawniczy-w-liczbach-2023-k/](https://www.bn.org.pl/raporty-bn/ruch-wydawniczy-w-liczbach/ruch-wydawniczy-w-liczbach-2023-k/).
- Stano S., Szyszkowska E., *Polowanie na czytelniczki*, „Plus Minus” 2025, nr 19 (dodatek do „Rzeczpospolitej”), s. 29.
- Zabalov I., *Fenomen Wattpadu – czym jest i jak działa platforma, która zdobyła rzesze czytelników*, Reads, [online] <https://reads.pl/wattpad/>.
- Zajac M., *Książkary, Kicia Kocia i Pucio trzymają się mocno!*, [w:] *Kondycja polskiego sektora książkowego. Raport*, Biblioteka Analiz, Warszawa 2024, s. 22-28, [online] https://rynek-ksiazki.pl/wp-content/uploads/2024/10/raport2024_elektroniczny.pdf.

ABSTRAKT

Literatura dla nastolatków i młodych dorosłych (young adult) budzi kontrowersje i wywołuje dyskusje. Dlaczego warto interesować się literaturą młodzieżową? Jakie niepokojące treści może ona zawierać? Rozważymy to na przykładzie konkretnego tytułu wybranego przez uczniów w ramach ogólnopolskiego plebiscytu czytelniczego.

Słowa kluczowe: young adults, literatura młodzieżowa, *Clone*, Aleksandra Negrońska

ABSTRACT

Why Read Young Adult Literature?

Literature for teenagers and young adults is controversial and sparks debate. Why is it worth exploring young adult literature? What disturbing content might it contain? We'll explore this using the example of a specific title chosen by students in a nationwide reading poll.

Keywords: young adults, youth literature, *Clone*, Aleksandra Negrońska

SYLWIA SAWICKA

Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna
im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie

Projekt „Zaczytana Warmia”

Wsparcie – współpraca – inspiracje

MOC CZYTANIA – INICJOWANIE KONTAKTU Z KSIĄŻKĄ

Projekt edukacyjny „Zaczytana Warmia”, który Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie (W-MBP w Olsztynie) realizuje we współpracy ze szkołami, narodził się z głębokiego przekonania o słuszności tezy „Czytanie ma moc”. Spotkanie młodego człowieka z książką zarówno w procesie głośnego czytania, jak również w indywidualnym akcie lektury przynosi nieocenione korzyści, albowiem stymuluje rozwój poznawczy, emocjonalny i społeczny dziecka, pobudza potrzebę eksploracji świata, zdolność analitycznego myślenia i koncentracji, rozumienie zależności przyczynowo-skutkowych, a także „wpływa na sukces edukacyjny bardziej niż pochodzenie socjoekonomiczne”¹. Dlatego też warto podejmować różnorodne działania, które będą inspirowały do uwalniania potencjału zawartego w książce i czytaniu, możliwego podczas interakcji z tekstem. Warto inicjować przedsięwzięcia mające na celu „wytworzenie u odbiorcy

---

¹ M. Deskur, *Supermoc książek. Poradnik upowszechniania czytania*, Fundacja Powszechnego Czytania, Warszawa 2021, s. 5-8, [online] https://www.fpc.org.pl/wp-content/uploads/2024/12/Supermoc_Ksiazek_Poradnik.pdf – 11 VII 2025.

samoistnych potrzeb czytelniczych czy motywów, które skłaniałyby go do samodzielnego obcowania z literaturą².

Choć zaangażowanie w proces czytania może przynieść mnóstwo korzyści, nie jest łatwo przekonać o tym młodego, wymagającego – często oczekującego natychmiastowych efektów podjętych czynności – odbiorcę. Otaczający świat oferuje mu szereg angażujących atrakcji, niejednokrotnie wpływających destrukcyjnie na umiejętność koncentracji i skupienia na akcie lektury. Grzegorz Leszczyński w publikacji *Magiczna biblioteka. Zbójcekie księgi młodego wieku* pisze:

Poza przestrzenią książki, tuż na wyciągnięcie ręki, za plecami dziecka [...] rozrasta się i rozprzestrzenia rzeczywistość wirtualna, w której uczestnik przyjmuje rolę wywołującą znacznie silniejsze niż lekturowe emocje [...]. Jak w tym kontekście widzieć miejsce książki? Jak budować dla niej przestrzeń rzeczowej obecności?³

Niezwykle ważną rolę w kreowaniu owej przestrzeni, zwłaszcza na wczesnych etapach rozwoju młodego człowieka, odgrywa dorosły pośrednik – inicjator kontaktu dziecka z książką. Albowiem, jak wskazuje Joanna Papuzińska, „człowiek nie rodzi się czytelnikiem. Staje się nim na skutek wrastania w konkretną kulturę. [...] Potrzeba kontaktu z książką może zaistnieć dopiero wówczas, gdy wprowadzimy książkę w obręb doświadczeń osobistych dziecka⁴. To dorosły pośrednik, który posiada wiedzę z zakresu literatury dla młodego odbiorcy oraz zna zainteresowania i upodobania dziecka, ma możliwość stworzenia sytuacji obcowania potencjalnego czytelnika z dobrze napisaną, adekwatną do jego potrzeb książką. W literackiej przestrzeni taką wyraziście nakreśloną rolę pośrednika znajdziemy w *Arce Czasu* Marcina Szczygielskiego: „W bibliotece jest zawsze sporo ludzi, ale wcale się nie spieszą. [...] Najbardziej lubię, kiedy wypożycza pani Basia, ale ostatnio, niestety, spotykam ją coraz rzadziej. [...] Pani Basia mnie zna i zawsze doradza mi taką książkę, która jest naprawdę emocjonująca⁵”.

Realizowany przez W-MBP w Olsztynie projekt „Zaczytana Warmia” miał zatem z założenia zapewniać merytoryczne wsparcie pośrednikom-nauczycielom, inspirować środowisko szkolne do stwarzania sytuacji obcowania dziecka z książką, a tym samym wzmacniać proces budowania czytających społeczności.

² J. Papuzińska, *Inicjacje literackie. Problemy pierwszych kontaktów dziecka z książką*, Warszawa 1981, s. 13.

³ G. Leszczyński, *Magiczna biblioteka. Zbójcekie księgi młodego wieku*, Warszawa 2007, s. 9.

⁴ J. Papuzińska, *op. cit.*, s. 12-13.

⁵ M. Szczygielski, *Arka Czasu, czyli wielka ucieczka Rafała od kiedyś przez wtedy do teraz i wstecz*, Warszawa 2013, s. 10-11.

INFORMACJE OGÓLNE – CELE PROJEKTU

Projekt edukacyjny „Zaczytana Warmia”, objęty honorowym patronatem Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego, jest skierowany do uczniów i nauczycieli klas I-VI szkół podstawowych Olsztyna i powiatu olsztyńskiego. W roku szkolnym 2023/2024 zrealizowano pierwszą, pilotażową edycję, zaś w roku szkolnym 2024/2025 drugą edycję przedsięwzięcia. Głównym celem projektu jest promocja czytania wśród dzieci i młodzieży oraz wspieranie szkół w zakresie tego zadania. W ramach realizacji podjętej inicjatywy W-MBP w Olsztynie nawiązała współpracę ze szkołami, które zgłosiły chęć udziału w przedsięwzięciu, w celu udzielenia wsparcia środowisku oświatowemu w działalności na rzecz rozwijania czytelnictwa uczniów oraz inspirowania do pracy z literaturą – wykorzystywania książek zarówno w procesie edukacyjnym, jak również wkomponowania książki w przestrzeń bliską dziecku.

Szkoły, które spełniły wymagania regulaminowe projektu, otrzymały certyfikat „Zaczytana Warmia” oraz pakiety książek z zakresu literatury dla dzieci.

FORMY REALIZACJI PROJEKTU – OFERTA BIBLIOTEKI

W ramach realizacji projektu W-MBP w Olsztynie zapewniła szkołom:

1. Książki z księgozbioru biblioteki do wspólnego czytania z uczniami

Nauczyciele wypożyczali ze zbiorów W-MBP w Olsztynie publikacje (z wyłączeniem lektur szkolnych) z zakresu literatury dla młodego odbiorcy do wspólnego czytania z uczniami. Biblioteka przygotowała propozycje – listy książek (na stronie internetowej projektu), które ułatwiały wybór publikacji do czytania dzieciom.

2. Spotkania w formule online dla nauczycieli na temat literatury dla dzieci

Podczas wydarzeń wykłady i prelekcje wygłosili literaturoznawcy – prof. Grzegorz Leszczyński (Uniwersytet Warszawski), prof. Alicja Ungeheuer-Gołąb (Uniwersytet Rzeszowski), prof. Małgorzata Wójcik-Dudek (Uniwersytet Śląski w Katowicach) oraz osoby działające na rzecz książki dziecięcej – Joanna Piekarska (Polska Sekcja IBBY), Monika Sobota (Miejska Biblioteka Publiczna im. Łukasza Górnickiego Galeria Książki w Oświęcimiu), a także przedstawiciele wydawnictw dla dzieci (Wydawnictwo Literatura, Dwie Siostry). Nauczyciele wysłuchali wystąpień o książkach, które warto czytać z dziećmi i polecić młodemu czytelnikowi do lektury, jak również o metodach i pomysłach na pracę z tekstem literackim.

3. Spotkania dla uczniów i nauczycieli w formule online z autorami książek dla dzieci

Spotkania z autorkami książek: Anną Czerwińską-Rydel, Agnieszką Frączek, Emilią Kiereś stanowiły niepowtarzalną okazję do kontaktu z twórcami literatury. Uczniowie mieli możliwość poznania kulis literackiej pracy oraz zadania autorkom pytań odnoszących się nie tylko do procesu twórczego.

4. Spotkanie online dla rodziców pt. „Niezwyczajna moc zwykłego czytania. Dlaczego warto czytać dzieciom książki”

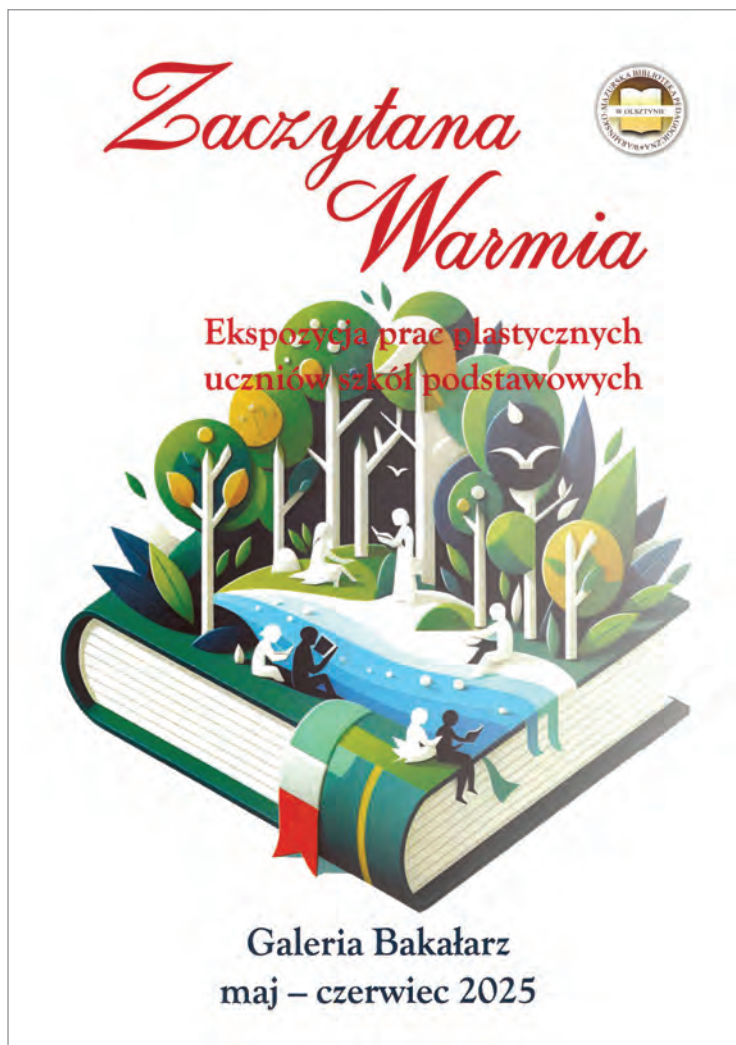
Celem prelekcji było ukazanie wpływu codziennego głośnego czytania dzieciom na ich wszechstronny rozwój. Podczas spotkania omówiono także sposoby budowania czytelniczej pasji u najmłodszych oraz kryteria doboru wartościowej literatury dziecięcej.

5. Materiały edukacyjne i wykazy literatury dostępne na stronie internetowej projektu

Na czas realizacji projektu nauczyciele otrzymali dostęp (za pośrednictwem strony internetowej projektu zaczytanawarmia.wmbp.olsztyn.pl) do wykazów scenariuszy, gier edukacyjnych, materiałów do pracy z książkami oraz zestawień literatury (ze zbiorów W-MBP w Olsztynie) na wybrane tematy, m.in.: „Praca z tekstem literackim w szkole podstawowej jako okazja do edukacji aksjologicznej”, „Jak zachęcić uczniów do czytania – literatura dla nauczyciela”, „Poznać i zrozumieć emocje”.

6. Wystawę prac plastycznych uczniów w galerii Bakałarz

Podczas uroczystego finału projektu w bibliotecznej galerii Bakałarz nastąpiło otwarcie ekspozycji prezentującej prace plastyczne dzieci inspirowane przeczytaną podczas projektu książką. Wystawa ukazała uczniowskie wrażenia ze spotkania z literaturą, była swoistą malarską opowieścią, niecodzienną szansą na zobaczenie, jak w wyobraźni dzieci ukształtował się świat poznanych podczas projektu książek. Finał wydarzenia to niezwykła uroczystość, podczas której wielomiesięczne zaangażowanie nauczycieli i uczniów w proces czytania literatury zostaje uhonorowane certyfikatem oraz książkami, które wzbogacają zbiory szkolnych bibliotek.

Il. 1. Plakat wystawy „Zaczytana Warmia”, aut. W-MBP w Olsztynie

EFEKTY WSPÓŁPRACY – EFEKTY REALIZACJI PROJEKTU

Jednym z założeń projektu „Zaczytana Warmia” było inspirowanie środowiska edukacyjnego do znalezienia miejsca dla książki w szkolnej przestrzeni dziecka, do inicjowania kontaktu ucznia z literaturą. Sprawozdania z realizacji przedsięwzięcia w szkołach pokazały, że współpraca nawiązana z W-MBP w Olsztynie we wskazanych obszarach, w zakresie rozwijania czytelnictwa uczniów, przynosi efekty, które mogą

stać się ważnym krokiem w kierunku budowania czytających społeczności. Udział w projekcie przyczynił się do wzrostu zaangażowania w czytanie dzieciom w różnych sytuacjach szkolnego życia, m.in. podczas:

- ▶ zorganizowanych spotkań, np. tzw. czytanie podczas „chwili na książkę”;
- ▶ lekcji w klasach I-III;
- ▶ lekcji języka polskiego (w klasach IV-VI);
- ▶ zajęć z wychowawcą i na początku wybranych lekcji (w klasach IV-VI);
- ▶ zajęć w szkolnej bibliotece (koło czytelnicze, lekcje biblioteczne);
- ▶ opieki świetlicowej;
- ▶ zajęć relaksacyjnych/wyciszających;
- ▶ nocowania w szkole;
- ▶ spotkań kół zainteresowań, twórczych warsztatów.

Również badania ankietowe przeprowadzone po realizacji projektu „Zaczytana Warmia” oraz rozmowy z nauczycielami wykazały, że udział w przedsięwzięciu przyczynił się do wzrostu zainteresowania dzieci literaturą oraz przyniósł nauczycielom inspiracje do ubogacania procesu dydaktycznego książką. Współpraca ze szkołami także organizatorom projektu przyniosła wiele inspiracji, które zostaną wykorzystane podczas trzeciej edycji przedsięwzięcia w roku szkolnym 2025/2026.

Zdaniem Grzegorza Leszczyńskiego „czytanie [...] wymaga bardzo troskliwej pielęgnacji: od stopniowego, żmudnego rozbudzania po naturalną, w pewnym momencie życia rzeczywistą potrzebę kontaktu”⁶, dlatego też współpraca w zakresie rozwijania czytelnictwa w przestrzeni szkolnej jest niewątpliwie nieocenionym wsparciem długofalowego, często mozolnego – wymagającego wieloaspektowych działań – procesu zaprzyjaźniania dziecka z książką. Budowanie mostów między literaturą a młodym człowiekiem to niezwykle ważne zadanie dorosłych pośredników, „w świat książki nie można bowiem wejść bez pomocy innych ludzi”⁷.

BIBLIOGRAFIA

Czytająca szkoła warunkiem równych szans dla każdego dziecka. Refleksje wokół funkcjonowania książki w szkole, red. M. Deskur, A. Rasińska-Bóbr, Czytająca Polska, Warszawa 2024, [online] <https://www.fpc.org.pl/wp-content/uploads/2024/09/CzytSzkola-srodek-LITE.pdf>.

Deskur M., *Supermoc książek. Poradnik upowszechniania czytania*, Fundacja Powszechnego Czytania, Warszawa 2021, [online] https://www.fpc.org.pl/wp-content/uploads/2024/12/Supermoc_Ksiazek_Poradnik.pdf.

⁶ G. Leszczyński, *op. cit.*, s. 15.

⁷ J. Papuzińska, *op. cit.*, s. 22.

Dobkowska J., Rojek B., Skowera M., *Czyta(nie)? Jak wspierać czytelnictwo młodych w dobie rewolucji cyfrowej*. Przewodnik, Warszawskie Obserwatorium Kultury, Warszawa 2025, [online] <https://wok.art.pl/przewodnik-czytanie-jak-wspierac-czytelnictwo-mlodych-w-dobie-rewolucji-cyfrowej/>.

Leszczyński G., *Magiczna biblioteka. Zbójeckie księgi młodego wieku*, Warszawa 2007.

Papuzińska J., *Inicjacje literackie. Problemy pierwszych kontaktów dziecka z książką*, Warszawa 1981.

Szczygielski M., *Arka Czasu, czyli wielka ucieczka Rafała od kiedyś przez wtedy do teraz i wstecz*, Warszawa 2013.

SPIS ILUSTRACJI

1. Plakat wystawy „Zaczytana Warmia”

ABSTRAKT

W artykule zaprezentowano projekt edukacyjny „Zaczytana Warmia”, który Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Olsztynie kieruje do nauczycieli i uczniów szkół podstawowych. Celem przedsięwzięcia realizowanego przez bibliotekę we współpracy ze szkołami jest wspieranie rozwijania czytelnictwa dzieci i młodzieży, inspirowanie do głośnego czytania uczniom i wzbogacania procesu edukacji literaturą.

Słowa kluczowe: projekt edukacyjny, promocja czytelnictwa, czytelnictwo dzieci, Zaczytana Warmia, biblioteka pedagogiczna

ABSTRACT

The “Zaczytana Warmia” Project: Support—Collaboration—Inspiration

This article presents the “Zaczytana Warmia” [Warmia Region Absorbed in Reading] educational project, which the Prof. Tadeusz Kotarbiński Memorial Warmian-Masurian Pedagogical Library in Olsztyn offers to primary school teachers and students. The objective of this initiative, implemented by the Library in collaboration with schools, is to support the development of reading habits among children and adolescents, to encourage the practice of reading aloud to students, and to enrich the educational process by literature.

Keywords: educational project, reading promotion, children’s reading habits, Zaczytana Warmia, pedagogical library

ANNA LISIECKA, ALDONA ZIMNA

Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu

Wspieranie czytelnictwa wśród młodych odbiorców na przykładzie PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu

Przegląd inicjatyw

W dobie postępującej cyfryzacji i rosnącej liczby bodźców medialnych szczególnego znaczenia nabierają inicjatywy promujące czytelnictwo wśród najmłodszych odbiorców. Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu podejmuje różnorodne działania wspierające rozwój literackich zainteresowań dzieci, łącząc tradycyjne formy przekazu z nowoczesnymi metodami edukacyjnymi.

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie działań propagujących czytelnictwo i książkę skierowanych do młodych użytkowników kaliskiej książnicy, w które włącza się Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu, potwierdzając swoją rolę promotora czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży.

W ramach działalności Książnicy Pedagogicznej organizowane są zajęcia edukacyjne i projekty dla uczniów, które mają na celu rozwój ich umiejętności czytania, rozumienia tekstu i interpretowania literatury. Obejmują one różne formy pracy, takie jak analiza tekstów literackich, tworzenie recenzji książek, prace plastyczne inspirowane książkami oraz udział w spotkaniach autorskich.

Z dużym powodzeniem od pięciu lat realizowany jest w bibliotece czytelniczy projekt edukacyjny „Krag Zaczytanych Przedszkoli”, skierowany do przedszkoli z Kalisza i powiatu. Głównym założeniem programu jest cykliczne głośne czytanie przedszkolakom literatury dziecięcej, prowadzone przez wychowawców, bibliotekarzy, rodziców, dziadków i innych „przyjaciół przedszkola”. Hasło „Zabawa w czytanie to każdego przedszkolaka ulubione zadanie” ma zwrócić uwagę nauczycieli oraz rodziców na potrzebę kształtowania u dzieci spontanicznej chęci sięgania po książkę. Czytanie powinno kojarzyć się najmłodszym z przyjemnością i zabawą, a książka pomagać im otwierać się na świat i budować wiarę we własne możliwości. W zgłoszonych przedszkolach tworzone są punkty biblioteczne z literaturą pedagogiczną, dziecięcą oraz biblioterapeutyczną. Patronat honorowy nad programem objęła Fundacja ABCXXI – Cała Polska Czyta Dzieciom, a partnerem inicjatywy zostało kaliskie wydawnictwo Martel. Każdego roku komisja konkursowa spośród zgłoszonych placówek wybiera najbardziej „zaczytane” przedszkole. Na zakończenie edycji placówka ta otrzymuje statuetkę „Zaczytane Przedszkole”, nauczyciel statuetkę „Aktywny Nauczyciel”, a dzieci – order „Rozczytany Przedszkolak”. W pięciu dotychczasowych edycjach programu udział wzięły blisko trzy tysiące uczestników (dzieci i opiekunów).

Dzieciństwo to szczególnie istotny etap w życiu człowieka – czas intensywnego rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego. Z tego powodu wybór odpowiednich form edukacji i kontaktu z literaturą we wczesnych latach życia ma ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju młodego człowieka. Jednym z najważniejszych elementów dziecięcego świata są baśnie – opowieści, które w sposób metaforyczny, a jednocześnie przystępny, pomagają dzieciom zrozumieć otaczającą rzeczywistość i siebie samych. Jak zauważa Bruno Bettelheim, znany psycholog dziecięcy, baśnie pozwalają dziecku nie tylko przeżywać emocje w bezpieczny sposób, ale także pomagają w rozwoju osobowości poprzez symboliczne rozwiązywanie konfliktów i lęków¹. Dzięki nim dziecko uczy się rozróżniać dobro i zło, rozwija empatię oraz zyskuje wzorce moralne, które są fundamentem rozwoju emocjonalnego i społecznego. Z potrzeby rozwijania tych kompetencji zrodził się w PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu projekt pt. „W krainie baśni i gier planszowych”, skierowany do dzieci w wieku 8-10 lat. Jego celem jest promocja czytelnictwa poprzez atrakcyjną i angażującą formę pracy z dziećmi, łączącą lekturę klasycznych baśni z aktywizującą rolą gier planszowych. Projekt obejmuje cykl czterech spotkań tematycznych opartych na znanych baśniach: *Kot w butach*, *Czerwony Kapturek*, *Jaś i Małgosia* oraz *Calineczka*. W trakcie zajęć dzieci nie tylko słuchają treści literackich, lecz również biorą udział w grach planszowych bezpośrednio nawiązujących do motywów i bohaterów poszczególnych baśni. Gry planszowe – często niedoceniane w kontekście edukacji literackiej – odgrywają tu rolę zarówno rozrywkową, jak i rozwojową. Wspierają one kształtowanie umiejętności społecznych (współpracy, komunikacji,

¹ B. Bettelheim, *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni*, przeł. D. Danek, Warszawa 2013.

przestrzegania reguł), a także funkcji poznawczych, takich jak logiczne myślenie, pamięć, koncentracja czy spostrzegawczość². Dziecko, rozwiązując zadania w grupie, nie tylko przyswaja treści literackie, lecz także rozwija empatię, cierpliwość, a nawet umiejętność radzenia sobie zarówno z porażką, jak i sukcesem³. Projekt ma również na celu ograniczenie nadmiernego korzystania z urządzeń ekranowych, pokazując, że książka oraz interakcja z rówieśnikami mogą być równie atrakcyjne jak świat cyfrowy. Inicjatywa „W krainie baśni i gier planszowych” pokazuje, że biblioteka może być nie tylko miejscem wypożyczania książek, ale i przestrzenią aktywnej edukacji emocjonalnej, społecznej i literackiej. Odpowiednio dobrana literatura – zwłaszcza klasyczne baśnie – w połączeniu z atrakcyjną formą przekazu, jaką są gry planszowe, tworzą skuteczne i angażujące środowisko edukacyjne. To doskonały przykład realizacji idei: uczyć przez zabawę, wychowywać przez literaturę.

Do najczęściej przeprowadzanych zajęć dla najmłodszych należą spotkania z *kamishibai*, czyli teatrem ilustracji, który przybiera różnorodną formę. Wzbogacany jest poprzez różnego rodzaju rekwizyty, scenografię, odpowiednią literaturę czy gry planszowe. Do najpopularniejszych opowiadań wykorzystywanych w czasie tego typu zajęć bibliotecznych należą: *Groszki* F. Malnuit, *O panach Palcach* J. Brudzewskiego, *Noc w bibliotece* B. i T. Piątkowskich, *Historia o zwykłym kosmicie, który stał się niezwykłym uczniem* A. Kaźmierczak i A. Matuszewskiej oraz *Pinokio* wg C. Collodiego w opracowaniu B. i T. Piątkowskich. Dla zainteresowanych nauczycieli Książnica Pedagogiczna organizuje ponadto szkolenia oraz konsultacje indywidualne na temat wykorzystywania teatru *kamishibai* na zajęciach w szkołach oraz przedszkolach. Jest to doskonała pomoc dydaktyczna, która jednocześnie uczy, bawi i rozwija. Z teatrem bibliotekarze wychodzą także za mury Książnicy, goszcząc między innymi na szkolnych piknikach, lokalnych festynach, targach edukacyjnych oraz biorąc udział w społecznych akcjach promujących czytelnictwo⁴.

Kolejny projekt – „Zwierzęta znane i nieznanne – spotkania z literaturą i nie tylko w Książnicy Pedagogicznej” – realizowany jest w przedszkolach i szkołach podstawowych. Głównym zamierzeniem jego realizatorów jest poszerzenie wiedzy uczniów na temat zwierząt domowych. Drugim istotnym celem jest pogłębienie wiedzy o różnorodności świata zwierząt na całym świecie. Projekt promuje także tematyczny księgozbiór biblioteki, uczy odpowiedzialności i świadomej opieki nad zwierzętami oraz pomaga przezwyciężać lęki związane ze zwierzętami, wykorzystując elementy dogo-terapii i felinoterapii.

² K. Szewczuk, *Gra planszowa narzędziem wspomagającym wszechstronny rozwój dziecka*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2018, t. 13, nr 4(50), s. 141-153.

³ M. Kondracka-Szala, *Gry w rozwijaniu wybranych kompetencji kluczowych dzieci – przegląd literatury przedmiotu*, [w:] *Dziecko w sytuacjach uczenia się. Codziennosc w poznawaniu świata i siebie*, red. E. Jezierska-Wiejak, J. Malinowska, Wrocław 2017, s. 251-263.

⁴ A. Zimna, *Teatr kamishibai w PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum” 2022, t. 2, nr 35, s. 215-220.

Projekt „Bądź eko z biblioteką” to kolejna inicjatywa edukacyjna skierowana do dzieci z przedszkoli oraz uczniów klas I-III szkół podstawowych. Jego głównym celem jest rozwijanie świadomości ekologicznej już od najmłodszych lat. W ramach cyklu czterech spotkań tematycznych, odbywających się w ciągu roku szkolnego, dzieci uczą się, jak dbać o środowisko, poznają konsekwencje działań człowieka wobec przyrody i zaczynają postrzegać siebie jako odpowiedzialnych uczestników życia na Ziemi. W ramach projektu wykorzystujemy niezwykle angażującą formę pracy – teatrzyk *kamishibai* – czyli papierowy teatr ilustracji. Przedstawienia takie jak *Na tropie śmieciowego potwora* i *Jak żyje Ziemia* nie tylko wciągają dzieci w świat opowieści, ale i pobudzają ich wyobraźnię oraz rozwijają empatię wobec świata przyrody. Dzieci wspólnie z bohaterami historii rozwiązują problemy, poszukują rozwiązań i angażują się emocjonalnie w temat. Zajęcia odbywają się w Książnicy Pedagogicznej i są zorganizowane wokół konkretnych dni ekologicznych – takich jak Dzień Sprzątania Świata, Międzynarodowy Dzień Lasów czy Dzień Matki Ziemi. Projekt nie tylko rozwija wiedzę przyrodniczą, ale także uczy pracy zespołowej, wzmacnia relacje społeczne i kształtuje szacunek do życia we wszystkich jego formach. Dzięki tej inicjatywie biblioteka staje się miejscem aktywnej edukacji ekologicznej i budowania postaw proekologicznych w duchu hasła: „Myśl globalnie – działaj lokalnie”.

Edukacja ekologiczna i czytanie książek dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym doskonale się uzupełniają. Książki mogą być potężnym narzędziem w kształtowaniu świadomości ekologicznej u najmłodszych, wprowadzając ich w świat przyrody i ucząc odpowiedzialności za środowisko w sposób przystępny i angażujący. Poprzez historie, bohaterów i przykłady z książek dzieci mogą uczyć się szacunku do przyrody, rozumieć konsekwencje działań człowieka i rozwijać proekologiczne nawyki⁵.

Od kilku lat kładziemy nacisk w pracy z najmłodszymi na czytanie wrażeńiowe – metodę opracowaną przez Małgorzatę Swędrowską, która zakłada aktywne, emocjonalne i zmysłowe uczestnictwo dzieci w czytaniu. To nie tylko słuchanie tekstu, ale i przeżywanie go całym sobą – poprzez mimikę, ruch, rytm i dialog z książką. Metoda wykorzystywana w pracy z dziećmi z klas I-III łączona jest z zabawami ruchowymi i aktywnościami plastycznymi. Zajęcia rozpoczynają się piosenką na powitanie, a następnie krótką rymowanką, która wprowadza dzieci w nastrój skupienia i otwartości na opowieść. Słuchając przedstawianych utworów Jana Brzechwy i Agnieszki Frączek, dzieci reagują na rytm, powtarzają fragmenty, gestykują i wyrażają emocje. Dzięki temu tekst ożywa, a dzieci są jego aktywnymi współtwórcami. Wplecione w zajęcia zabawy ruchowe i zadania zespołowe, takie jak „pociąg” czy zabawy z wierszami J. Tuwima, rozwijają koncentrację, integrację oraz rozumienie treści. Metoda M. Swędrowskiej pozwala zbudować więź z literaturą już od najmłodszych lat – dzieci nie tylko słuchają, ale i *czują* książkę, co sprzyja rozwojowi językowemu,

---

⁵ E. Kowalska, *Książki o ekologii dla dzieci – jak uczyć dzieci postaw ekologicznych?*, [online] <https://czytamsobie.pl/ksiazki-o-ekologii-dla-dzieci-z-serii-czytam-sobie-czytam-sobie> – 19 VII 2025.

emocjonalnemu i społecznemu. To niezwykle wartościowa forma pracy, która łączy edukację z radością i pozostawia w dzieciach trwałe ślady literackiego przeżycia. Małgorzata Swędrowska podkreśla, że odbiór tekstu literackiego jest trudnym procesem poznawczym, podczas którego uaktywniają się postawy, umiejętności i nawyki już wcześniej ukształtowane. Przed rozpoczęciem czytania można wprowadzić gimnastykę, aby dzieciom łatwiej było skoncentrować się na dziele literackim⁶. Czytanie warto zacząć od rymowanej instrukcji: „Zanim książka się otworzy, siądź wygodnie na dywanie, / Zamknij w buzi swe gadanie i obserwuj, co się stanie”⁷. Dzieci powtarzają te słowa. Prowadzący mogą używać modulacji głosem, aby zbudować przyjazną, tajemniczą atmosferę. Nim zaczniemy czytać, można zapytać uczniów, co skrywa książka, co może się w niej znajdować, aby pobudzić ich wyobraźnię. Podczas lektury wierszy można zachęcić uczestników spotkania do ekspresji: powtarzania ostatnich słów różnymi tonami głosu, klaskania, tupania, naśladowania wyrazów dźwiękonaśladowczych. Warto obserwować młodych czytelników, ich emocje. Czasami warto zatrzymać się i omówić ich uczucia. Świadomy nauczyciel powinien obserwować proces słuchanie–czytanie, aby wiedzieć, na jakim poziomie młodzi czytelnicy odbierają tekst kultury⁸.

Rokrocznie w ramach różnych świąt czytelniczych, np. z okazji Dnia Głośnego Czytania czy Międzynarodowego Dnia Książki, w Książnicy organizujemy dla najmłodszych spotkania autorskie. Wymienić tu należy spotkania z:

- ▶ Markiem Michalakiem – dr. nauk społecznych, byłym Rzecznikiem Praw Dziecka, który pełni funkcję Kanclerza Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu. Jest także laureatem tego zaszczytnego odznaczenia, nadawanego przez dzieci dorosłym z całego świata. Ponadto M. Michalak jest inicjatorem uchwalenia Ogólnopolskiego Dnia Praw Dziecka (20 listopada) oraz autorem *Opowieści o tym, co w życiu ważne* i licznych publikacji o wychowaniu i prawach dziecka;
- ▶ Agnieszką Frączek (właśc. Agnieszka Frączek-Gorczyca) – dr. nauk humanistycznych, germanistką i leksykografką. Jest cenioną autorką książek dla najmłodszych, m.in. takich jak: *Jedna literka, a zmiana wielka*, *Byk jak byk, rzecz nie całkiem poważna o całkiem poważnych błędach językowych*, *Rany Julek! O tym, jak Julian Tuwim został poetą, Co się słyszy w ciszy? Wiersze ćwiczące język, A to feler! O tym, jak Jan Brzechwa został bajkopisarzem*. Popularyzuje wiedzę o współczesnej polszczyźnie, opowiada o kulturze słowa i rozprawia się z błędami językowymi;
- ▶ Jakubem Tylmanem – pedagogiem, który z pasją zmienia polską szkołę, twórcą nowoczesnych projektów edukacyjnych, laureatem konkursu Wielkopolski Nauczyciel Roku 2022. Jest publicystą i ekspertem w zakresie edukacji w prasie,

⁶ M. Swędrowska, *O czytaniu wrażeńiowym cz. II*, [online] <https://ja-nauczyciel.pl/news/swedrowska-o-czytaniu-wrazeniowym-cz-ii/> – 19 VII 2025.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

radiu i telewizji oraz autorem książek edukacyjnych dla dzieci, np. *Ogórek w podróży*, *Misja Leona*, *Miłość na czterech łapach*, *Jak pokolorować szkołę*;

- ▶ Małgorzatą Swędrowską – pedagożką, przyjaciółką dzieci i książek. Pisze książki edukacyjne, związane z naturalną nauką czytania poprzez zabawę i odkrywaniem tajemnic języka polskiego: *777 pomysłów na zabawy z książką. Dla rodziców, bibliotekarzy i edukatorów, którzy chcą rozkochać dzieci w książkach*, *Elementarz w podskokach*. Prowadzi warsztaty dla nauczycieli, bibliotekarzy i rodziców. Opracowała koncepcję czytania wrażeniowego. Ponadto jest współautorką książek dla najmłodszych: *Moja mama*, *mój tata*, *Moja babcia*, *mój dziadek*, *Moja siostra*, *mój brat*, *Ala ma kota*. *Naturalna nauka czytania*;
- ▶ Łukaszem Wierzbickim – autorem książek dla dzieci i młodzieży, redaktorem i biografistą, miłośnikiem podróży. Podczas spotkań autorskich łączy wykład z prezentacją multimedialną, wykorzystując nietypowe rekwizyty, które przynoszą uczestników do świata jego książek. Jest autorem między innymi *Afryki Kazi-ka*, *Wokół świata na wariata*, *Ocean to pikus*.

Książnica Pedagogiczna nie zapomina o młodzieży i dorosłych, dla których przygotowuje równie ciekawe, niecodzienne spotkania autorskie. Gośćmi biblioteki byli między innymi: prof. Jerzy Bralczyk – jeden z najbardziej cenionych i lubianych językoznawców w Polsce; Jan Mela – podróżnik, społecznik, bohater filmu *Mój biegun* opartego na autorskiej książce *Poza horyzonty*, mówca motywacyjny, szef Fundacji Poza Horyzonty; Mariusz Szczygieł – znany polski dziennikarz, reportażysta i pisarz; Ewa Nowak – pisarka, publicystka, pedagog terapeuta, autorka opowiadań i powieści dla dzieci i młodzieży; Wojciech Chmielarz – autor powieści kryminalnych; Mariola Pryzwan – z wykształcenia polonistka, z zamiłowania biografka, na co dzień związana zawodowo z biblioteką pedagogiczną w Warszawie. Spotkania autorskie stanowią istotny element działalności każdej biblioteki, stwarzając młodym odbiorcom wyjątkową okazję do bezpośredniego kontaktu z twórcami literatury. Uczestnicy mogą nie tylko poznać kulisy procesu pisarskiego, lecz także dowiedzieć się, skąd autorzy czerpią inspirację do swoich książek.

Biblioteka Pedagogiczna w Kaliszu aktywnie współpracuje z nauczycielami oraz bibliotekarzami bibliotek szkolnych, wspierając ich w realizacji działań mających na celu promocję czytelnictwa. Wspólnie z nimi w przedszkolach, szkołach oraz w Książnicy organizowane są uroczystości pasowania dzieci na czytelników. To symboliczny krok, kiedy młody czytelnik oficjalnie dołącza do grona miłośników książek i nauki. Mamy wówczas świetną okazję, żeby zachęcić dzieci do sięgania po książki, pokazać im, jak wiele mogą się z nich nauczyć i ile radości mogą czerpać z czytania. Bibliotekarze razem z opiekunami i dyrektorami placówek przygotowują na tę okazję wyjątkowe atrakcje czytelnicze.

Przeniesienie świata literackiego do realnego życia to niezwykle skuteczny sposób na zafascynowanie dzieci i młodzieży literaturą. Przykładem takich działań są zajęcia „W magicznym świecie Harry’ego Pottera”, zorganizowane z wykorzystaniem powieści *Harry Potter i Kamień Filozoficzny*. Dzięki odpowiedniej oprawie – listowi

z Hogwartu, Tiarze Przydziału, herbom domów czy Bibliotecznemu Turniejowi Magicznemu – dzieci nie tylko czytają książkę, ale wręcz *stają się* jej bohaterami. Zajęcia łączą zabawę z nauką: dzieci współpracują w domach, biorą udział w eksperymentach chemicznych takich jak „wybuchający wulkan” czy „tęcza w szklance”, rozwiązują zagadki i krzyżówki. Tym samym utrwalają wiedzę z książki, rozwijają logiczne myślenie, wyobraźnię i umiejętność działania w grupie. Tego typu inicjatywy przybliżają młodym odbiorcom literaturę, pokazują, że książka może być początkiem fascynującej przygody – i to nie tylko w wyobraźni, ale także w realnym świecie. To właśnie taka forma edukacji inspirowa i zostaje w pamięci na długo. Seria o Harrym Potterze odegrała znaczącą rolę w promowaniu czytelnictwa wśród młodzieży, zachęcając do sięgania po książki i rozwijając wyobraźnię. Dzięki swojej wciągającej fabule i światu magii skłoniła do czytania wielu młodych ludzi, którzy wcześniej nie wykazywali zainteresowania literaturą. W przyszłym roku szkolnym, na podobnej kanwie, zaprosimy w księżnicy naszych młodych czytelników do świata *Akademii Pana Kleksa*, która dzięki nowym adaptacjom zyskała grono fanów, co warto wykorzystać podczas edukacji czytelniczej. Żyjemy w świecie konsumpcyjnym, na czym korzystają liczne marki, sklepy, dostosowując swoją ofertę handlową do potrzeb fanów, fandomów, co obecnie jest nazywane marketingiem fandomowym. Dlaczego nie wykorzystać tego w edukacji? Edukacja czytelnicza również może odpowiadać na potrzeby czytelników, a nawet sprawić, że świat fabularny będą oni tworzyć razem z nami w duchu kultury partycypacji⁹.

Bibliotekarze Książnicy wspierają także rozwój uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, realizując wspólnie ze Specjalnym Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym nr 1 im. Janusza Korczaka w Kaliszu różne zajęcia, projekty i wydarzenia biblioteczne. W ramach współpracy odbywają się systematycznie spotkania Integracyjnego Klubu Książki. W każdym roku szkolnym realizowane jest kolejne czytelnicze wyzwanie, skupiające się wokół tematycznej literatury. Program ma na celu pokazywać zalety książki, jej walory i wartości. Ponadto pozwala otworzyć się na innych ludzi i uwierzyć we własne możliwości. Adresaci IKK bezwarunkowo tego potrzebują. Klub, wspomagając pracę szkoły, pomaga w adaptacji dzieci niepełnosprawnych w lokalnym środowisku. Nauczyciele uczestniczący w projekcie wraz z uczniami korzystają z różnorodnych zbiorów Książnicy, dotyczących przewodniego tematu na dany rok szkolny. Ponadto w ramach konsultacji czerpią z wiedzy i doświadczenia współpracujących bibliotekarzy. Natomiast projekt „Magiczna moc czytania” poprzez cykl warsztatów plastycznych, zajęć z kaligrafii oraz eko-warsztatów ma na celu rozwój kreatywności uczniów oraz naukę współpracy i korzystania z nowych technologii.

Warto wspomnieć też o projekcie „Kaliskie akcenty w Książnicy Pedagogicznej, spotkania z serią Kaliszanie, z jej bohaterami i autorami”, skierowanym głównie do uczniów szkół średnich. Prowadzony jest we współpracy z Kaliskim Towarzystwem

⁹ M. Lisowska-Magdziarz, *Urodzone do fandomu. Dzieci jako konsumenci i fani produktów kulturalnych*, Kraków 2019, s. 301-316.

Przyjaciół Nauk, które jest wydawcą serii książek biograficznych. Inaugurację przedsięwzięcia stanowiło spotkanie z pomysłodawcą serii – prof. Krzysztofem Walczakiem oraz z prof. Ewą Andrysiak, autorką pierwszego tomiku, którego bohaterem jest patron Książnicy – Alfons Parczewski. Kolejne spotkania, analogicznie, odnoszą się do kolejnych tomów, ich bohaterów i autorów. Projekt poprzez serię „Kaliszanie” – popularnonaukowe kompendium wiedzy, bogato zilustrowane, napisane przystępnym językiem – przybliży lokalnemu środowisku zasłużonych Kaliszian, w tym pisarzy, prawników, działaczy społecznych, wydawców, pedagogów czy sportowców różnych epok. Projekt realizowany jest w ramach kilkuletniego cyklu, a zakończony zostanie po zaprezentowaniu całej serii (nadal wydawane są kolejne tomy)¹⁰.

Biblioteki w Polsce aktywnie włączają się w różnorodne kampanie i akcje promujące czytelnictwo oraz zwiększające świadomość korzyści płynących z czytania i obcowania z książką w każdym wieku. Kaliska Książnica, propagując czytelnictwo wśród najmłodszych, od 2015 roku bierze udział w obchodach Ogólnopolskiego Tygodnia Czytania Dzieciom. Dzięki zaangażowaniu i kreatywności bibliotekarzy jest wielokrotnym laureatem kampanii „Cała Polska Czyta Dzieciom”. W ramach tego wydarzenia Książnica organizuje spotkania z autorami książek dla dzieci, z przedstawicielami różnych służb mundurowych, z członkami interesujących organizacji i instytucji, zapraszając do udziału lokalne środowiska szkolne i przedszkolne. W roku szkolnym 2024/2025 zorganizowano wspólne czytanie między innymi z bajkopisarką – Agnieszką Zaśko, autorką książek *Emi boi się spać* oraz *Sygnatki*; z funkcjonariuszami Komendy Miejskiej Policji w Kaliszu oraz w Muzeum Elementarza im. prof. Mariana Falskiego w Kuźnicy Grabowskiej.

Narodowe Czytanie to inicjatywa promująca czytelnictwo i wspólne spędzanie czasu z literaturą. Wydarzenie sprzyja integracji społeczności lokalnej, zachęca do sięgania po klasykę i odkrywania nowych autorów, a także buduje więź z biblioteką jako miejscem pełnym wiedzy i inspiracji. Uczestnicy podczas Narodowego Czytania mieli okazję dotychczas spotkać w kaliskiej Książnicy Pedagogicznej takie osobowości świata kultury jak prof. Michał Rusinek, pisarka Joanna Maria Chmielewska czy aktorka Iwona Katarzyna Pawlak. Spotkania te odbywają się corocznie i cieszą się coraz większym zainteresowaniem.

W roku szkolnym 2024/2025 biblioteka włączyła się także w ogólnopolską akcję „Czytamy Muminki”¹¹. To oryginalna inicjatywa, która zachęca dzieci do poznawania przygód Muminków i odkrywania magicznego świata Tove Jansson. Bibliotekarze wraz z dziećmi i młodzieżą podczas spotkań zagłębiali się w opowieści pełne

¹⁰ A. Zimna, *Kaliskie akcenty w Książnicy Pedagogicznej – spotkania z serią „Kaliszanie”, z jej autorami i bohaterami. Nowa inicjatywa bibliotekarzy*, „Bliżej Biblioteki. Pismo Bibliotekarzy Wielkopolski Południowo-Wschodniej” 2023, nr 1/2, s. 46-49.

¹¹ *Czytamy Muminki – ogólnopolska akcja czytelnicza*, [online] http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3074:czytamy-muminki-ogolnopolska-akcja-czytelnicza&catid=56&Itemid=71 – 21 VII 2025.

przyjaźni, wyobraźni i ciepła. Odbyły się również warsztaty prowadzone przez dr Bogumiłę Celer, uzdolnioną plastycznie kierownik działu zbiorów specjalnych, podczas których dzieci z Młodzieżowego Domu Kultury, wspólnie z rodzicami, tworzyły niezwykle wielkoformatowe rysunki. Do inicjatywy włączyli się także seniorzy – słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku „Calisia”, artyści Pracowni Rysunku, którzy przygotowali wystawę zatytułowaną „Muminki w Ratuszu”. Akcja „Czytamy Muminki” w Kaliszu stała się źródłem międzypokoleniowej radości i inspiracji zarówno dla dzieci, jak i dorosłych.

Najnowszy projekt to Międzynarodowa Akcja Czytanie na Polanie – wyjątkowa inicjatywa promująca czytelnictwo wśród dzieci i młodzieży, która łączy miłość do książek z urokiem przebywania na świeżym powietrzu. W dniach od 5 maja do 27 czerwca 2025 roku placówki edukacyjne i kulturalne w całej Polsce organizowały wydarzenia czytelnicze w otoczeniu natury – na boiskach, trawnikach, w parkach, a przede wszystkim na polanach. Akcja, której pomysłodawczynią jest Katarzyna Paliga ze Szkoły Podstawowej nr 29 w Dąbrowie Górniczej, ma na celu nie tylko promocję czytania, ale również integrację lokalnych społeczności oraz pokazanie, że książka może towarzyszyć nam wszędzie – także pod chmurką. Uczestnicy – uczniowie, nauczyciele, bibliotekarze i goście – wspólnie czytają ulubione fragmenty książek, organizują zabawy literackie i dzielą się pasją do literatury. Wydarzenia dokumentowane są w formie relacji publikowanych na stronach internetowych placówek lub w mediach społecznościowych z hasztagiem #czytanienapolanie, a każda uczestnicząca instytucja otrzymuje certyfikat udziału. Patronat honorowy nad akcją objęły m.in. Fundacja Powszechnego Czytania, Fundacja Wisławy Szymborskiej oraz kampania „Cała Polska Czyta Dzieciom”¹². W kaliskiej bibliotece w ramach akcji „Czytanie na Polanie” zorganizowano spotkanie z uczniami klas I i III szkoły podstawowej. Wydarzenie odbyło się w bibliotece, ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne. Dzieci aktywnie uczestniczyły w zajęciach – słuchały z zainteresowaniem, dzieliły się swoimi przemyśleniami, a także dowiedziały się, czym są emocje i jak można sobie z nimi radzić. Jednym z głównych punktów spotkania było wspólne czytanie w formie teatryku *kamishibai* opowieści pt. *O panach Palcach*, które wywołało wiele radości i zaangażowania wśród uczniów. Spotkanie nie tylko promowało czytelnictwo, ale również wspierało rozwój emocjonalny i społeczny dzieci poprzez rozmowę, zabawę i aktywne uczestnictwo w kulturze słowa.

Wspieranie czytelnictwa wśród młodego pokolenia jest kluczowe dla rozwoju uczniów na każdym etapie nauczania. Książnice pedagogiczne odgrywają w tym procesie istotną rolę, ponieważ pełnią funkcję miejsc edukacyjnych, które nie tylko oferują dostęp do księgozbiorów, ale także organizują różnorodne działania promujące książki i rozwijające zainteresowania czytelnicze. Biblioteki te również

---

¹² FPC zaprasza do udziału w kolejnej edycji Międzynarodowej Akcji Czytanie na Polanie, [online] <https://www.fpc.org.pl/fpc-zaprasza-do-udzialu-w-kolejnej-edycji-miedzynarodowej-akcji-czytanie-na-polanie/> – 21 VII 2025.

promują literaturę specjalistyczną, która może być pomocna zarówno dla nauczycieli, jak i uczniów. Wprowadzanie młodych ludzi w różnorodne dziedziny wiedzy – od literatury popularnej po książki z zakresu psychologii, pedagogiki, historii i nauk społecznych – poszerza ich horyzonty oraz lepiej przygotowuje do życia i zawodowego, i osobistego. Książnice pedagogiczne oferują również dostęp do nowoczesnych zasobów cyfrowych, takich jak e-booki, audiobooki czy różnorodne platformy edukacyjne, które umożliwiają młodzieży korzystanie z literatury w różnych formatach, ułatwiając przyswajanie wiedzy i rozwijanie pasji czytelniczych w realiach XXI wieku.

Bibliotekarze Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu, dzięki profesjonalizmowi, doświadczeniu i zaangażowaniu w promocję czytelnictwa, zasługują na miano współczesnych promotorów czytelnictwa – ambasadorów książki. Dzięki podejmowanym przez nich inicjatywom młodzi użytkownicy biblioteki odkrywają nie tylko radość obcowania z literaturą, pasję do książek, lecz także czerpią z niej wiedzę i inspirację, rozwijając swoje zainteresowania i kompetencje na wielu płaszczyznach życia.

BIBLIOGRAFIA

- Bettelheim B., *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni*, przeł. D. Danek, Warszawa 2013.
- Czytamy Muminki – ogólnopolska akcja czytelnicza*, [online] http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=3074:czytamy-muminki-ogolnopolska-akcja-czytelnicza&catid=56&Itemid=71.
- FPC zaprasza do udziału w kolejnej edycji Międzynarodowej Akcji Czytanie na Polanie*, [online] <https://www.fpc.org.pl/fpc-zaprasza-do-udzialu-w-kolejnej-edycji-miedzynarodowej-akcji-czytanie-na-polanie/>.
- Kondracka-Szala M., *Gry w rozwijaniu wybranych kompetencji kluczowych dzieci – przegląd literatury przedmiotu*, [w:] *Dziecko w sytuacjach uczenia się. Codzienność w poznawaniu świata i siebie*, red. E. Jezierska-Wiejak, J. Malinowska, Wrocław 2017, s. 251-263.
- Kowalska E., *Książki o ekologii dla dzieci – jak uczyć dzieci postaw ekologicznych?*, [online] <https://czytamsobie.pl/ksiazki-o-ekologii-dla-dzieci-z-serii-czytam-sobie-czytam-sobie>.
- Lisowska-Magdziarz M., *Urodzone do fandomu. Dzieci jako konsumenci i fani produktów kulturalnych*, [w:] *Współczesny świat dziecka. Media i konsumpcja*, red. M. Bogunia-Borowska, Kraków 2019, s. 301-316.
- Swędrowska M., *O czytaniu wraźniowym cz. II*, [online] <https://ja-nauczyciel.pl/news/swedrowska-o-czytaniu-wrazniowym-cz-ii/>.
- Šzewczuk K., *Gra planszowa narzędziem wspomagającym wszechstronny rozwój dziecka*, „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce” 2018, t. 13, nr 4(50), s. 141-153, <https://doi.org/10.35765/eetp.2016.1350.10>.

Zimna A., *Kaliskie akcenty w Książnicy Pedagogicznej – spotkania z serią „Kaliszanie”, z jej autorami i bohaterami. Nowa inicjatywa bibliotekarzy, „Blżej Biblioteki. Pismo Bibliotekarzy Wielkopolski Południowo-Wschodniej”* 2023, nr 1/2, s. 46-49.

Zimna A., *Teatr kamishibai w PBP Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”* 2022, t. 2, nr 35, s. 215-220, <https://doi.org/10.18778/0860-7435.35.14>.

ABSTRAKT

Wspieranie czytelnictwa wśród młodego pokolenia jest kluczowe dla rozwoju intelektualnego i społecznego dzieci oraz młodzieży. Biblioteka pedagogiczna odgrywa w tym procesie istotną rolę, ponieważ pełni funkcję miejsc edukacyjnych, które nie tylko oferują dostęp do literatury, ale także organizują różnorodne działania promujące książki i rozwijające zainteresowania czytelnicze. Przykład Książnicy Pedagogicznej pokazuje, jak takie instytucje wspierają młodych czytelników.

Słowa kluczowe: biblioteka pedagogiczna, czytelnictwo, młode pokolenie, nauczyciel bibliotekarz, promotor czytelnictwa

ABSTRACT

Fostering Reading Habits Among Young Readers: An Overview of Initiatives at the A. Parczewski Pedagogical Library in Kalisz

Supporting reading habits among the younger generation is a vital element in shaping the cultural, linguistic, and social competencies of children and adolescents. Pedagogical libraries, as educational institutions, play a key role in promoting literature and nurturing an interest in reading. The A. Parczewski Pedagogical Library in Kalisz implements numerous initiatives targeting young audiences, including primary and secondary school students, as well as their teachers. This article presents an overview of activities carried out by the library, such as literary contests, workshops, author visits, educational projects, and public campaigns promoting books and reading. The analysis of these initiatives highlights the role of the teacher-librarian as an active promoter of reading, supporting both the pursuit of individual passions among young people and the cultivation of a reading culture within the local community.

Keywords: pedagogical library, reading, young generation, teacher-librarian, book promotion

Indeks nazwisk

- Adamczyk Piotr 40
Adamus Magdalena 126
Aleksijewicz Swiatłana 41
Andersen Hans Christian 8, 70-71, 85, 87-90,
92, 97, 99-100
Andrysiak Ewa 150
Andrzejewska Jadwiga 34
Antczak Mariola 35
Aoyama Michiko 106
Applebaum Anne 41
Arikawa Hiro 102
Åsbrink Elisabeth 42
Asnyk Adam 65
Atamańczuk Kazimiera 34
Atwood Margaret 25
Austen Jane 41
- Bachryj-Krzywaźnia Maciej 85, 88, 91
Barbaro Natalia de 41
Barlińska Katarzyna „P.S. Herytiera”, „Piz-
gacz” 129, 131
Bator Joanna 21, 40
Bayraktar Aysegul 11
- Bettelheim Bruno 144
Biedrzycki Krzysztof 55
Błaszczuk Katarzyna 27
Błażewicz Aleksandra 8, 63, 76
Bonda Katarzyna 40
Boni Katarzyna 41
Bordzoł Piotr 13, 23
Borowski Tadeusz 26
Boyne John 26
Bradbury Ray 25
Bralczyk Jerzy 148
Brejdygant Igor 40
Brooke-Hitching Edward 41
Brophy Jere E. 12
Brudzewski Julian 103, 145
Brzechwa Jan 68, 146
Bukowczan Wanda 84
Bulkowski Krzysztof 11-12
Bułhakow Michaił 20-22, 41
- Campbell Joseph 85
Camus Albert 20, 41
Castagno Dario 42

- Celer Bogumiła 151
Chibner Daria 127
Chłopek Adam 118
Chmielarz Wojciech 40, 148
Chmielewska Joanna Maria 26, 41, 150
Choińska-Mika Jolanta 13
Chotomska Wanda 71
Christie Agatha 26
Chrzastowska Bożena 13
Chymkowski Roman 7, 14, 16-20, 22, 39, 125
Cieplak Anna 25
Ciołkiewicz Paweł 85
Coben Harlan 41
Coelho Paulo 41
Collins Suzanne 22
Collodi Carlo 145
Corasanti Michelle Cohen 41
Cox Kathleen E. 11
Czechow Anton 41
Czerwińska-Rydel Anna 138
Czyk Artur 126
Czyżowska Małgorzata 71
- Danek Danuta 144
Dawidowicz-Chymkowska Olga 131
Deci Edward L. 12
Deskur Maria 135
Dobkowska Joanna 7
Dolata-Makuch Ewa 36
Dostojewski Fiodor 20, 22
Droga Katarzyna 41
Druś Anna 126
Dukaj Jacek 27
Dumas Aleksander 41
Dydyńska-Maćkowicz Maria 118
- Eder Mateusz 85
Estés Clarissa Pinkola 41
- Fedorowicz Michał 13
Flowerday Terri 13
Frączek-Gorczyca Agnieszka 138, 146-147
- Fromuth Natalia 129
Fugiel-Kuźmińska Małgorzata 40
Fukuyama Francis 42
- Gajdziszewska Justyna 8, 53
Gallo Carmine 84
Gambrell Linda B. 12-13
García Márquez Gabriel 20-21
Gates Bill 41
Gąsiorek Przemysław 13, 23, 27
Gis Anita 13
Głowacki Janusz 40
Głowacz Anna 41
Gombrowicz Witold 20, 22
Goriszowski Włodzimierz 34
Gosk Hanna 28
Górska Monika 88-90, 94
Grabowska Ałbena 40-41
Grajkowski Wojciech 65
Gregory Philippa 41
Guilloppé Antoine 103
Gutenberg Johannes 76
Guthrie John T. 11
- Haig Matt 41
Harari Yuval Noah 42
Hearn Lian 42
Heath Chip 89-90, 95
Heath Dan 89-90, 95
Herling-Grudziński Gustaw 26
Hesse Hermann 41
Hirszfeld-Wodecka Violetta 36
Hugo Victor 27
- Ivey Gay 12
- Jackson Joshua 105
Janda Krystyna 101
Jansson Tove 150
Janus Ewa 36
Janus-Sitarz Anna 23, 27
Jastrzębska-Golonka Danuta 97

- Jeziarska-Wiejak Elżbieta 145
Jędrzejewska-Wróbel Rokszana 65
Johnston Peter H. 12
Johnston Rhona S. 12
Juna A.M. 131
- Kafka Franz 22
Kamińska Katarzyna 36
Kania Agnieszka 13
Kania Beata 97
Kania Dominik 91
Kapuściński Ryszard 26-27
Karaś Andrzej 34
Karpiński Marek 73
Karpowicz Ignacy 21
Kasperek Andrzej 112
Kasuya Akiko 102
Kawaguchi Toshikazu 104
Kawoń-Noga Dagmara 8, 33, 35-36, 86
Kaźmierczak Anna 145
Kesey Ken 22
Kiereś Emilia 138
Kisala Alicja 36
Kleinbaum Nancy 26
Kloc Karina 34
Koc Krzysztof 13
Kocha Sandra 97
Komorowska Maja 101
Komorowska Marta 84
Kondracka-Szala Marta 145
Koontz Dean 26
Kopeć Jarosław 7
Kopernik Mikołaj 113-114
Koryś Izabela 7, 14, 16-18, 20, 22, 39
Kostecka Weronika 27
Kowalska Emka 146
Kownatka-Ruszkowska Agnieszka 9, 125
Kowolik Piotr 34
Krajewski Marek 40
Krajna Andrzej 35
Krakowska Emilia 101
Krawczyńska Alicja 55
- Kruszewski Krzysztof 12
Kuczaba-Flisak Magdalena 87-88
Kunicka Małgorzata 35
Kurczab-Redlich Krystyna 41
Kusociński Janusz 63
Kuziak Michał 28
Kuźmiński Michał 40
Kwiatkowska-Ratajczak Maria 13
Kwiatkowski Stefan T. 13
- Läckberg Camilla 41
Larek Michał 84
Larsson Stieg 41
Lem Stanisław 21-22, 25
Leszczyński Grzegorz 136-137, 140
Lisiecka Anna 9, 143
Lisowska-Kożuch Urszula 86, 97
Lisowska-Magdziarz Małgorzata 149
Logan Sarah 12
Loh Chin Ee 12
- Łabęcka Marta 129
Łakomik Katarzyna 131
Łukaszewicz Olgierd 101
- Machanienko Wasilij 42
Maciąg Krzysztof 35
Magiera Katarzyna 40
Majid Shaheen 12
Malcherek Monika 89, 93
Malinowska Joanna 145
Malnuit Françoise 145
Mann Thomas 20
Marchel Paweł 8, 83, 87-88
Marczak Weronika Anna 129-130
Marinak Barbara A. 13
Martin George R.R. 42
Matkowska Monika 36
Matuszewska Aleksandra 145
Maziarz Czesław 83
Mazzoni Susan Anders 13
Mela Jan 148

- Metsala Jamie L. 11
Michalak Dominika 7, 14-22, 35
Michalak Marek 147
Michalski Maciej 59
Mieczkowska Elżbieta 9, 109
Miller Donald 93
Milne Alan Alexander 74-75
Miłosz Czesław 69-70, 112, 115
Minkiewicz Tomasz 73
Miyanaga Masakazu 102, 104
Mokosa-Rykalska Joanna 41
Montgomery Lucy M. 20
Moss Marcel 41
Motrenko Jakub Bazyl 22, 39
Moyes Jojo 42
Mróz Remigiusz 40
Mucha-Iwaniczko Klaudia 13
Murakami Haruki 103
Murawska Ewa 35
Musierowicz Małgorzata 20, 26
Myśliwski Wiesław 40
- Nagakawa Naruki 102
Nałkowska Zofia 20
Natsukawa Sōsuke 103
Negrońska Aleksandra 127-129, 131, 133
Nesbø Jo 41
Ng Celeste 105
Niewiadomska Cecylia 71, 90
Nowak Ewa 26, 148
Nowak Jadwiga 83
Nyiszli Miklós 41
- Oleśkiewicz Anastazja 102
Orwell George 20-22, 25, 27
Ostrowicka Beata 65
Owens Delia 41
Owoc-Remiszewska Halina 34
- Paczoska Ewa 28
Paliga Katarzyna 151
Paprocka Elżbieta 119
- Papuzińska Joanna 74, 136, 140
Parczewski Alfons 150
Pawlak Iwona Katarzyna 150
Piasecka Wioletta 71
Piątkowska Barbara 145
Piątkowski Tomasz 145
Piekarska Joanna 137
Pietrzak Jarosław 131
Pilch Jerzy 40
Pilipiuk Andrzej 41
Pioch Adam 85, 91, 93-97
Plota Weronika 131
Prus Bolesław 20
Pryzwan Mariola 148
Przybylska-Matula Barbara 35
Przybyłek Agata 41
Puzyńska Katarzyna 40
- Raczkowska Jadwiga 35
Raczkowska-Lipińska Mirosława 35
Radulska Bożena 35
Rak Radosław 41
Reisetter Marcy F. 13
Rina Lin 131
Roberts Gregory David 41
Rogacin Wojciech 41
Rojek Barbara 7
Rokita Zbigniew 41
Rosiek Barbara 26
Roth Veronika 26
Ruiz Zafón Carlos 21
Rusinek Michał 150
Rutka Monika 129
Ryan Richard M. 12
Ryk Leszek 35
- Saint-Exupéry Antoine de 20
Saramago José 41
Sapia-Drewniak Eleonora 35
Sapkowski Andrzej 21-22, 41
Sawicka Sylwia 9, 135
Schaffner Ellen 12

- Schiefele Ulrich 12
Schraw Gregory 13
Schroeter-Kustra Ewa 36
Seweryn Andrzej 101
Shinkai Makoto 102
Shukri Laila 42
Siembieda Marek 40
Sienkiewicz Henryk 20
Skowera Maciej 7
Smolar Nina 41
Sobota Monika 137
Sohn Won-pyung 105
Sołżenicyn Aleksander 26, 41
Sparks Nicholas 42
Spindler Erica 41
Srokowski Stanisław 41
Staff Leopold 26
Stamateas Bernardo 42
Stanek-Kozłowska Renata 35
Staniów Bogumiła 86
Stano Sylwia 132
Stelmaszyk Agnieszka 74
Strugińska Karolina 87
Strzałkowska Małgorzata 73
Stuhr Jerzy 101
Sujak-Lesz Krystyna 35
Sun Baoqi 12
Śwędrowska Małgorzata 84, 146-148
Szał Marek 71
Szczepaniak Barbara 9, 101
Szczygielski Marcin 136
Szczygieł Mariusz 41, 148
Szewczuk Katarzyna 145
Szkłarski Alfred 20
Sznajder Grażyna 34
Szocki Józef 34
Szumal Marianna 13
Szyszkowska Ewelina 132
Szustak Adam 41

Ślusarek Marta 84
Światała Sabina Waleria 87

Taleb Nassim Nicholas 42
Terakowska Dorota 26
Tkaczyk Paweł 92-95
Tokarczuk Olga 21-22, 26, 40
Tokarska Kama 95
Tolkien John R.R. 21-22
Tołstoj Lew 41
Tomaszewska Grażyna 13
Torański Błażej 41
Trojanowski Robert 72
Tuwim Irena 75
Tuwim Julian 55, 72, 146
Twardoch Szczepan 21-22, 40
Tylman Jakub 147

Ulferts Hannah 12
Ungeheuer-Gołąb Alicja 137

Wachowicz Monika 35
Wajda Andrzej 101
Wajda E. 35
Walczak Beata 35
Walczak Dominika 13
Walczak Krzysztof 150
Walczak Wojciech 35
Wańka Danuta 35
Washington Kerry 105
Welniak Arkadiusz 112
Wierzbicki Łukasz 148
Wigfield Allan 11
Wiśniewski Janusz Leon 41
Witherspoon Reese 105
Wobalis Mirosław 13
Wojciechowski Jacek 86
Wojciechowski Kazimierz 83
Wójcik-Dudek Małgorzata 137
Wróblewska Teresa 34

Yalçın Seher 11

Zabalov Iza 129
Zajac Michał 127
Zamorska Beata 13, 23, 27

- Zasacka Zofia 7-8, 11-14, 16-20, 22-25, 28,
39, 55, 125
- Zaśko Agnieszka 150
- Zielińska Monika 34
- Zimna Aldona 9, 143, 145, 150
- Zusak Markus 26
- Żbikowska Dorota 35
- Żeleźny Eugeniusz 34
- Żeromski Stefan 20
- Żukowska Aleksandra 85, 94
- Żukowski Jerzy 40
- Żylińska Marzena 54

Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych nr 9

MAŁOPOLSKA

INSTYTUCJA
WOJEWÓDZTWA
MAŁOPOLSKIEGO

<https://akademicka.pl>

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

